

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ
ТА УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ:
МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Т. 1

04 листопада 2022 р.

Дніпро

2022

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ
ТА УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ:
МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

04 листопада 2022 р.

Дніпро

2022

УДК 346.7+658:316.346.36(008)

Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : у 3 т. Т. 1. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2022. 269 с.

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені фінансовим аспектам в умовах ринкового середовища; управлінським, соціальним і комунікативним процесам у цифровому суспільстві; проблемам соціально-економічного розвитку; питанням розвитку туризму та готельно-ресторанної справи; сучасним тенденціям розвитку міжнародних відносин і регіональних студій; трансформаційним аспектам вітчизняної правової системи в умовах Євроінтеграції; а також розвитку інформаційних і транспортних систем і технологій.

Збірник матеріалів може зацікавити науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців у галузі економіки, права, управління та фінансів.

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України,
Університет митної справи та фінансів,
Рада молодих вчених Університету
митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Приймаченко Д. В., Ченцов В. В.,
Архірейська Н. В., Губа О. І., Даценко В. В.,
Корнєєв М. В., Ліпинський В. В., Бойко З. В.,
Гапєєва О. М., Гірман А. П., Губа М. О.,
Дерев'янка Т. П., Клим В. Ю., Легеза Є. О.,
Марценюк О. О., Олексієнко Р. Ю., Шаранов Р. С.

ISBN 978-966-328-194-0

© Колектив авторів, 2022

© Університет митної справи та фінансів, 2022

ISBN 978-966-328-194-0

**Секція 1. Фінанси, облік і аудит
у системі управління економічними процесами**

Маньковська О. О., Іщук Л. І. Екологічна безпека та шляхи її досягнення	8
Юрченко О. А. Звітність резидентів Дія Сіті в умовах воєнного стану ...	9
Авдєєнкова О. В. Сучасний стан кредитних операцій банку	11
Лозоватий Б. М. Управління фінансовим результатом банку як важлива складова банківського менеджменту	13
Швець Н. В. Банківське кредитування в умовах воєнного стану	15
Загоруйко К. Є. Мультиплікативний ефект впливу інвестицій на динаміку економічного зростання в країні	17
Дзекелева О. А. Методика діагностування кризових явищ на підприємстві	19
Вальчишина В. І., Іщук Л. І. Характеристика зобов'язань комерційного банку на прикладі АТ «Ощадбанк»	22
Губа М. О., Ляшенко Т. Р. Національний банк України в системі управління інфляційними процесами	23
Моня Н. В. Сутність та значення для сучасної фінансової науки новаторських ідей М. І. Туган-Барановського щодо теорії грошей і монетарної політики	26
Моня Н. В. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану	28
Оридорога А. О. Функціонування фінансової системи України під час воєнного стану	30
Чесноков А. Ю. Внутрішній і зовнішній аудит грошових коштів на підприємстві	32
Багрій К. Л. Система «директ-костинг» в управлінському обліку підприємства	34
Філіппова В. Д. Аналіз державних фінансів під час воєнного стану в Україні	36
Кожем'яка В. О. Фінансовий стан державних банків України та перспективи їх розвитку	38
Лапа М. О. Планування бюджетних коштів в умовах повномасштабної війни в Україні	40
Матченко А. В. Облік доходів діяльності підприємства згідно з національними та міжнародними стандартами	42
Квашук О. В. Фінансові ресурси національної економіки України: економічна сутність та джерела формування	45
Шуліка А. В. Грошово-кредитна політика НБУ в умовах сьогодення ...	48
Губа М. О., Молчанова А. В. Зовнішній державний борг України	50
Марченко Є. В. Фінансова поведінка споживачів у період воєнного стану	52
Синипостол В. В., Косешовський Я. Фінансування дефіциту Державного бюджету на сучасному етапі	54
Філіппова В. Д. Динаміка державного та гарантованого державою боргу України	58

Рижко К. М. Регулювання орендних відносин за національними та міжнародними стандартами обліку	59
Коваленко П. К. Ризики зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни	62
Бродовська В. Ю. Фінансово-економічна система України в умовах війни	64
Деркач А. С. Показники оцінки рівня фінансової безпеки підприємства	66
Ісаханян С. Р. Трансформація регулювання і нагляду фінансового сектора в Україні в умовах євроінтеграції	68
Гаркуша Ю. А. Актуальність запровадження внутрішнього аудиту в різних суб'єктів господарювання	70
Волошин І. А. Фінансові технології як складова розвитку банківського сектора	73
Яковчук А. В. Податковий контроль: проблеми та шляхи розв'язання з урахуванням досвіду ЄС	74
Педоренко М. А. Депозитна політика банків України	76
Таранова В. В. Електронні гроші: переваги та недоліки використання ...	78
Босва Т. В. Модель поведінки покупців під час пандемії COVID-19	80
Колеснікова К. М. Преференції міжнародних платіжних систем на період воєнного стану	83
Ткаченко А. Ю. Особливості кредитного ризик-менеджменту в АТ КБ «Приватбанк» в умовах воєнного стану	85
Григораш О. В. Підтримка іноземних студентів в умовах пандемії	87
Луценко Е. Р. Депозитні операції банків	89
Дьолог Є. А. Електронні гроші в системі безготівкових розрахунків України	91
Бабій І. В., Бовкун Н. М. Сутність поняття «фінансові інклюдії» у системі інклюзивного зростання	93
Ляшенко Т. Р. Аналіз страхового ринку України	95
Михлик А. О. Розвиток криптовалюти в Україні	97
Цикал М. М. Ринок кредитних послуг України: стан та перспективи розвитку	99
Кутепова Я. О., Проблеми та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні	101
Антонова Ю. Ю., Особливості здійснення аудиторської діяльності в Україні під час воєнного стану	103

Секція 2. Управлінські процеси, психологічна адаптація і соціальні комунікації сьогодення

Анфєрова Ю. С. Аналіз інвестиційного менеджменту організації ...	106
Антоненко Н. Р. Модернізаційні тенденції професійної підготовки та післядипломної освіти державних службовців у країнах Європейського Союзу	108
Буханець (Бакай) І. П. Напрями вдосконалення системи управління митною справою в Україні	110

Бочарова К. І. Бренд та його роль у процесі організації ефективних маркетингових комунікацій	112
Бондуріна А. А. Управління системою мотивації праці в організації	114
Бублик Е. К. Шляхи протидії корупції на державній службі в Україні ...	116
Чорна І. В. Електронне врядування як форма організації публічного управління в інформаційну епоху	118
Чуприна П. В. Шляхи дослідження впливу зовнішнього середовища на управлінські процеси в організації	120
Давидов Д. О. Сучасні інформаційні технології у виборчому процесі: виклики та можливості для України	123
Дорошенко І. С. Стратегічне управління в бізнес-організації	125
Давидов М. С. Наукові підходи до сутності профілактичних заходів держави щодо запобігання ухиленню від сплати податків ...	127
Дуфала І. П. Напрями вдосконалення фінансового контролю у системі державного управління України, зважаючи на досвід країн ЄС	129
Єфремова Т. М. Кадровий потенціал органу публічної влади: теоретичні аспекти	131
Елрозі Іяд І. М. Напрями розвитку економічних та політичних відносин України та Єгипту: державноуправлінський аспект	133
Гамзіна О. Я., Стружко В. В. Мотивація та стимулювання як основні функції управління персоналом	136
Гарагата С. В. На роздоріжжі адаптації в освітньо-професійному процесі: компіляція та/або плагіат	139
Хомич В. В. Роль управлінських рішень у системі публічного управління	141
Гончарук А. В. Менеджмент як складова хореографічного мистецтва ...	144
Казанцев Ю. Ю. Державне регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності України	146
Коваленко Е. В. Роль стратегічного аналізу в управлінні діяльністю бізнес-організації	148
Кремена С. В. Зарубіжний досвід та реалії системи надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування в Україні	150
Куликова К. В. Сучасні методи управління конфліктами в організації ..	152
Куценко Х. В. Роль керівника у формуванні культури праці державних службовців	155
Лаврик О. В. Вплив факторів зовнішнього середовища на прийняття управлінських рішень в організації	157
Литовченко А. Ю. Механізми державного управління митною справою: підходи до визначення понять	159
Любченко Є. К. Особливості виводу продукції організації на зовнішній ринок	162
Максименко О. О. Сучасні технології маркетингових досліджень та можливості їх застосування в комерційних організаціях	164
Мамрич Л. С. Удосконалення системи митного контролю в контексті забезпечення економічної безпеки держави	167
Мойсєєва А. С. Управління туристичною діяльністю під час та після війни	169

Миронова С. О. Адаптація першокурсників – майбутніх маркетологів до навчання в університеті	171
Никонюк О. О. Особливості здійснення митної справи під час воєнного стану	173
Падалка В. М. Система стратегічного планування та її вплив на ефективність діяльності організації	175
Павлюченко А. О. Управління ризиками як сучасний метод організації митного контролю	177
Полевод Є. Г. Професіоналізація кадрів як засіб підвищення ефективності державної служби	180
Полтавська К. О. Проблематика мотивації праці в організації в сучасних умовах	182
Ромашова В. В. Сучасна модель організації державної служби: досвід зарубіжних країн у подоланні викликів для України	184
Руденко А. А. Регіональне управління в контексті реформування в Україні	186
Рвачов М. К. Управлінські процеси, психологічна адаптація та соціальні комунікації компаній	188
Самойленко А. В. Цифрова трансформація України	191
Щербатенко А. С. Сучасні маркетингові комунікації в цифровому суспільстві	193
Шевчук А. М. Типи та моделі організаційних структур в управлінській діяльності бізнес-підприємства	195
Соколовська Т. В. Моніторинг як основа оцінки якості освіти в навчальних закладах	197
Сіренко К. І. Виклики регіональному розвитку в умовах воєнного стану та відновлення ОТГ в Україні	199
Стогов І. О. Особливості формування професійного іміджу державного службовця в умовах розвитку інформаційного суспільства	201
Тестоєдов О. А. Мотивація державних службовців	203
Тимошенко С. О. Управління збутовою діяльністю організації	206
Васіна В. С. Упровадження стандартів НАТО як один із напрямів військової стратегії України	208
Вербова О. В. Сутність операційної діяльності закладів охорони здоров'я	210
Вернигор А. Є. Удосконалення державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації	212
Запорощенко М. С. Підвищення кваліфікації як основа процесу розвитку персоналу в організації	214
Блиндар М. Ю. Роль антистресової підготовки у покращанні психоемоційного стану рятувальників ДСНС України в умовах військових дій	216
Бондарєва А. А. Критичне мислення як необхідна властивість сучасної людини	218

Волинець Д. О. Психологічні особливості копінг-поведінки військовослужбовців Збройних Сил України з різними типами акцентуацій характеру	219
Яценко С. В. Вплив міграційної кризи на організацію трудових відносин на державній службі України в умовах воєнного стану	221
Горобець І. А., Негрєєва А. В. Аналіз книги Віктора Франкла «Сказати життю «Так!» у контексті психологічної адаптації особистості до складних життєвих обставин	224
Григорян А. Е. Психологічна адаптація студентів	226
Іщенко В. А. Психологічна адаптація військовослужбовців до умов цивільного життя	228
Козіс А. А. Мандала-терапія як інструмент психологічної адаптації у кризовий період	230
Козіс А. А. Маніпуляційні впливи у рекламі	232
Крічфалушій В. М. Соціально-психологічні чинники булінгу у підлітковому віці	234
Негрєєва А. В. Психологічна безпека у контексті успішної адаптації особистості	236
Ровна С. В. Вплив стресу на процес прийняття життєвих рішень у період ранньої дорослості	238
Сіденко В. Д. Психологічна допомога та самопомога під час війни найпростішими засобами тілесно-орієнтованої терапії	240
Сугак К. О. Адаптація цивільного населення до умов війни	242
Шугай В. В. Актуальні проблеми конфліктної поведінки в підлітковому віці	244
Яценко Н. В. Емоційні переживання молоді в сучасних умовах воєнного стану	246
Авраменко І. А. Трансформація російських кліше та фразеологізмів як авангард «мовного фронту» під час російсько-української війни	248
Безверхня Ю. В. Інформаційне мовлення як частина крос-медійної стратегії	250
Боршуляк С. І. Ефективна комунікація між соціальним та клієнтом в умовах воєнного стану	252
Войтюшенко К. Д. Реклама як комунікаційний елемент в Інтернет-просторі	254
Думчиков О. В. Комунікаційні процеси у медіа під час війни	256
Погуда Д. В. Сучасні трансформації сторітелінгу в крос-медійному просторі	259
Синельникова Д. О. Журналістика в умовах конвергентності та мультимедійності: тенденції, проблематика, виклики	260
Сіренко А. М. Підтримка світу України під час повномасштабного вторгнення росії	262
Сметана М. К. Рекламна комунікація у середовищі покоління «зумерів» («центеніалів»)	264
Хілько А. С. Особливості ставлення європейців до України	266
Шамрай К. О. Визначення ролі міжнародних комунікацій	268

Секція 1. Фінанси, облік і аудит у системі управління економічними процесами

Маньковська О. О., студентка Луцького національного технічного університету
Іщук Л. І., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Луцького національного технічного університету

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

Екологічна безпека – питання, яке турбує всіх жителів планети і держав в цілому, останні десятиліття. Кожна країна намагається вжити ряд заходів, щоб удосконалити систему екологічної безпеки і зберегти свої ресурси на максимальному рівні. На нашу думку, екологічна безпека – це один із видів суспільного блага, при якому забезпечується необхідний рівень якості навколишнього середовища. В Законі України «Про національну безпеку України» зафіксовано, що «державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо» [1]. Тому екологічна безпека є однією зі складових прав і свобод людини.

На жаль, Україна є однією з найбільш неблагонадійних в екологічному відношенні країн Європи. На це вплинуло ряд факторів:

- 1) фінансування природоохоронних заходів здійснювалося за залишковим принципом;
- 2) створені гігантські центри надмірного зосередження промисловості, які характеризуються високим антропогенним впливом на природне середовище, серед яких насамперед Донбас і Придніпров'я;
- 3) недосконалі технології видобування та переробки мінеральної сировини;
- 4) аварія на Чорнобильській АЕС, яка ускладнила радіологічну ситуацію в Україні [2].

На сьогодні екологічна безпека досягається за допомогою дієвих механізмів, зокрема-податкових. У європейських країнах застосовується близько 150 видів екологічних податків.

Найбільшу частку екологічних податків займають податки на енергію, в середньому 18 % від ВВП. Найбільша їх частка спостерігається в Естонії (2,4 % від ВВП), найменша – в Австрії та Бельгії (по 1,4 % від ВВП). Другий за обсягом в структурі ВВП посідає транспортний податок: найменша їхня частка в Естонії (0,05 % від ВВП), найбільша – в Данії (1,5 % від ВВП) [3].

В умовах воєнного стану в Україні неодноразово порушувалось питання про екологічну безпеку. У розділі «Екологічна безпека» Плану відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди пріоритетними напрямками будуть:

- «реформування державного управління у природоохоронній галузі;
- кліматична політика: запобігання та адаптація до змін клімату;

- екологічна безпека та ефективне управління відходами;
- збалансоване використання природних ресурсів в умовах підвищеного попиту і обмежених можливостей;
- збереження природних екосистем і біологічного різноманіття.

Відновлення та розвиток природоохоронних територій та об'єктів» [4].

Отже, екологічна безпека прямо пов'язана з повноцінною життєдіяльністю населення країни, тому шляхи досягнення цієї безпеки є важливим кроком розвитку держави. Вдосконалення екологічної безпеки України повинно базуватися на досвіді європейських країн. Важливими етапами у забезпеченні екологічної безпеки держави повинні стати: збільшення ставки екологічного податку, перегляд структури екологічних податків та бази їх нарахування на основі європейського досвіду.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31.

2. Екологічна безпека в європейських країнах: методи економічного регулювання й досвід для України: наукова доповідь [В. С. Кравців, П. В. Жук, Ю. І. Стадницький та ін.] ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; [наук. ред. В. С. Кравців]. Львів, 2020. 97 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку») URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20200038.pdf> (дата звернення: 23.09.2022).

3. Environmental taxation and EU environmental policies / European Environment Agency. Luxembourg : Publications. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-taxation-and-euenvironmental-policies> (дата звернення: 23.09.2022).

4. ECOBUSINESS URL : <https://ecolog-ua.com/news/rozdil-ekologichna-bezpeka-planu-vidnovlennya-ukrayiny-u-voynnyu-i-pislyavoyennyy-periody-chy>. (дата звернення : 23.09.2022).

Юрченко О. А., к. е. н., доц.,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЗВІТНІСТЬ РЕЗИДЕНТІВ ДІЯ СІТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ІТ-компанії, які відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» № 1667 (далі – Закон України № 1667) від 15.07.2021 р. набули правового статусу резидента Дія Сіті, зобов'язані звітувати перед зовнішніми стейкхолдерами, зокрема Державною податковою службою (далі – ДПС) та Міністерством цифрової трансформації (далі – МЦТ) [1].

Резиденти Дія Сіті, які обрали загальну систему оподаткування складатимуть податкові декларації з податку на прибуток у кварталні та річні строки. Так, зокрема, річний звітний (податковий) період встановлено для новостворених платників податку та платників податку, у яких річний дохід

від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за показниками фінансової звітності за попередній річний звітний період, не перевищує 40 млн. грн. Квартальний звітний період встановлено для резидентів Дія Сіті – платників податку на прибуток, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за показниками ф. № 2 «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)», за попередній річний звітний (податковий) період, перевищує 40,0 млн грн [2].

Якщо резидент Дія Сіті сплачує податок на прибуток на особливих умовах, то податковий (звітний) період дорівнює календарному року. В цьому випадку перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, що настає за податковим (звітним) кварталом, в якому такий платник податку:

- набув статусу резидента Дія Сіті, якщо заява про перехід на оподаткування як резидента Дія Сіті – платника податку на особливих умовах подана до уповноваженого органу під час звернення про набуття статусу резидента Дія Сіті;

- подав заяву про перехід на оподаткування як резидента Дія Сіті – платника податку на особливих умовах.

Може виникнути ситуація, коли ІТ-компанія переходить зі спрощеної системи оподаткування (наприклад, сплата єдиного податку за ставкою 3% або 5 %) на загальну систему і набуває статус резидента Дія Сіті. Тоді, платник єдиного податку повинен прозвітуватися за період, що передує кварталу переходу на загальну систему оподаткування. А в наступних періодах складати і подавати до контролюючих органів Податкову декларацію з податку на прибуток.

Для платників податку на прибуток, які з 1 січня або протягом звітного року перейшли зі спрощеної системи оподаткування на загальну, як і для новостворених підприємств, установлюється річний податковий (звітний) період, який для них розпочинається з дати переходу на загальну систему та закінчується 31 грудня того року [2].

При переході з 3 групи платника єдиного податку за ставкою 5 % на загальну систему оподаткування додатково можлива реєстрація платником ПДВ. У такому разі резидент Дія Сіті повинен подати Реєстраційну заяву платника податку на додану вартість (ф. № 1-ПДВ) до податкового органу не пізніше 10 числа першого календарного місяця, у якому здійснено перехід.

З метою дотримання вимог чинного законодавства щодо набуття правового статусу резидента Дія Сіті, ІТ-компанії подають до МЦТ наступний комплект звітів:

- початковий звіт про відповідність всім вимогам ч.1 ст. 5 Закону України №1667 [1] за перші 3 повних місяця, наступних за місяцем набуття статусу резидента Дія Сіті;

- аудиторський висновок за підсумками перевірки початкового звіту про відповідність в строк – останній день шостого календарного місяця, наступного за місяцем набуття статусу резидента Дія Сіті.

Для тих юридичних осіб, які частково не виконують усі вимоги для набуття права резидента Дія Сіті, призначений початковий звіт про відповідність вимогам 1, 4, 5 ч. 1 і п. 3. ч. 3 (обсяг річного доходу – не більше 1167 МЗП на 1 січня звітного року) ст. 5 Закону України № 1667 за перші 3 повних місяці, наступних за місяцем набуття статусу резидента Дія Сіті [1]. Термін подання такого звіту до МЦТ – останній день шостого календарного місяця, наступного за місяцем набуття статусу резидента Дія Сіті.

До комплекту річних звітів, які подаються до МЦТ резидентами Дія Сіті не пізніше 1 червня року, наступного за звітним, належить: річний звіт про відповідність вимогам ст. 5 Закону України № 1667 за період з 01.01 по 31.12 попереднього календарного року; аудиторський висновок (за підсумками перевірки річного звіту про відповідність).

Отже, проведені дослідження дозволили визначити, що ІТ-компанії, які набули статусу резидента Дія Сіті, зобов'язані подавати податкову звітність до фіскальних органів та спеціальні звіти разом із аудиторським висновком до Міністерства цифрової інформації.

Список використаних джерел:

1. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021р. № 1667-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 25.09.2022)

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>. (дата звернення: 25.09.2022).

Авдеєнкова О. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Заруцька О. П., д.е.н., доц., завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Сучасна економіко-політична ситуація в Україні показує, що сфера фінансового обігу та кредитування є дуже чутливою до зовнішніх ризиків та потребує постійного удосконалення та ефективного реформування. Питання актуальності кредитних відносин для українського населення зумовлене величезними викликами повномасштабного вторгнення росії.

Рівень розвитку банківського сектора держави більшою мірою впливає на рівень розвитку виробництва, соціальної інфраструктури, а також ступінь розвитку всього суспільства у цілому. Вагома роль у виконанні поставлених завдань припадає на банківські установи, які можуть забезпечувати кредитними ресурсами підприємства та організації, а також громадян. Окрім того, стабільний банківський сектор, що ефективно функціонує є найважливішим чинником зростання національної економіки.

Кредитний процес характеризується ризикованістю, збільшенням операційних витрат, посідає визначальну роль у розвитку національної економіки, водночас залишаючись контрольованим. Мінімізації ж

кредитного ризику сприяє чітка організація кредитного процесу. Під час формування кредитного портфеля доцільно керуватись основним правилом: видавати кредити, які можуть принести максимальні доходи за однакових умов.

Як показує практика, від можливостей менеджменту банківських установ, що здійснює оптимальне формування управління кредитним портфелем, залежить успішність управління ефективністю банківських вкладень та формування ефективної структури кредитного портфелю банку та належна ефективність діяльності при мінімально можливому рівні ризику та отриманні максимального результату.

Упродовж 2022 року фінансовий стан вітчизняних банків погіршився. Спостерігається значне погіршення якості кредитного портфелю. Розглянемо процес зростання кредитних ризиків на прикладі АТ «Банк Кредит Дніпро».

Акціонерне товариство «Банк Кредит Дніпро» було засновано 7 липня 1993 року. Банк приймає вклади від населення, надає кредити та здійснює перекази грошових коштів на території України та за її межами, проводить валютно обмінні операції, а також надає інші банківські послуги юридичним і фізичним особам. Протягом усього періоду діяльності банк розвивав програми кредитування фізичних осіб, малого та середнього бізнесу, впроваджував програми фінансування агровиробників, надавав послуги для бізнес-клієнтів які ведуть зовнішньо-економічну діяльність [1].

За результатами аналізу загальних показників діяльності АТ «Банк Кредит Дніпро» встановлено, що протягом 1 півріччя 2022 року активи зросли на 1 448 млн грн, але кредитний портфель скоротився на 1095 млн.грн., портфель цінних паперів також скоротився на 2513 млн грн. Тобто банк скоротив всі активні програми. За цей період власний капітал банку зріс на 343,3 млн грн, що призвело до зростання адекватності капіталу з 8,79 % до 9,76 %. Таке якісне покращання свідчить про наявність джерел поглинання майбутніх збитків банку.

На прикладі АТ «Банк Кредит Дніпро» можна стверджувати, що апетит банків до ризику різко знизився. Кредитний попит населення та бізнесу значно послабився, збільшення фінансування потребують лише окремі підприємства та галузі.

За очікуваннями НБУ банки втратять мінімум 20 % кредитного портфеля внаслідок війни та економічної кризи. Такі втрати матимуть значний вплив на достатність капіталу банків. З огляду на це НБУ дотримуватиметься політики регуляторних послаблень. Наприклад, за порушення вимог до капіталу або ліквідності до банків тимчасово не застосовуватимуться заходи впливу [2].

Щоб зберегти доступ банків до кредитів, урядом надаються різноманітні програми державної підтримки. Зважаючи на невизначеність макроекономічних умов та фінансового стану позичальників, масове кредитування бізнесу зараз є можливим лише в разі розширення програм державної підтримки.

Щоб оцінити максимальний рівень втрат від кредитного ризику, що банки можуть покрити за поточного запасу капіталу, НБУ у 2022 р. провів реверсивне стрес-тестування. Його результати свідчать, що двадцятка найбільших банків може втратити у середньому до 25 % кредитного портфеля, зберігаючи основний капітал додатним. Навіть з такими втратами кредитного портфеля і відповідних процентних доходів понад половина з двадцяти найбільших банків залишатимуться операційно прибутковими. Збереження операційної ефективності – передумова подальшого відновлення банками капіталу [2].

Аналіз фінансових показників банків та результатів стрес-тестування свідчить, що після перемоги багато банків зможуть самостійно відновити капітал за рахунок операційних прибутків та зростання капіталу.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність і показники банку. Банк Кредит Дніпро. URL: <https://credidnepr.com.ua/pro-bank/rozkrytya-informaciyi/finansova-zvitnist-i-rokazyku-banku>

2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku>

Лозоватий Б. М., здобувач вищої освіти
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка»
(науковий керівник – Пантелєєва Н. М., д.е.н., проф.,
завідувачка кафедри фінансів та обліку
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка»)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ БАНКУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Первинною метою діяльності банків, як особливих суб'єктів підприємницької діяльності, є отримання прибутку поряд із забезпеченням вторинних цілей: рентабельність, зростання капіталу, підтримка позитивного іміджу, забезпечення ліквідності та надійності. Для формування фінансового результату банку важливим є мінімізація основних ризиків банківської діяльності шляхом кількісного (кредитний, ліквідності, зміни процентної ставки, ринковий, валютний, операційно-технологічний) та якісного оцінюванню (репутаційний, юридичний, стратегічний).

Здійснивши аналіз наукових та нормативно-правових джерел інформації, пропонуємо визначати фінансовий результат банку як позитивний (прибуток) або негативний (збиток) економічний підсумок

фінансово-господарської діяльності банку, що формується від різних видів діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова), виражається у грошовій формі, розраховується як різниця доходів і витрат банку та впливає на збільшення (зменшення) вартості власного капіталу банківської установи. Зауважимо, в банку може скластися ситуація, що незважаючи на наявність прибутку можливе зменшення його фінансової стійкості. Або ж, навпаки, банк має збиток, проте його діяльність в цілому покращується.

Управління фінансовим результатом банку – важлива складова банківського менеджменту. Для ефективного управління фінансовим результатом діяльності банку необхідна побудова відповідних організаційно-методичних систем забезпечення управління, знання основних механізмів формування прибутку, а також використання сучасних методів для його аналізу і планування [1]. Побудова системи управління фінансовим результатом потребує систематизації об'єктів цього управління за рівневим і функціональним підходами.

Провівши аналіз фінансових результатів банківського сектора, можна зробити такі висновки: у 2021 році платоспроможні банки отримали історично рекордні 77,5 млрд грн чистого прибутку, що майже вдвічі більше, ніж у 2020 році (39,7 млрд грн), та на 33 % більше, ніж у докризовому 2019 р. (58,4 млрд грн). Головними чинниками прибутковості банківського сектора у 2021 р. стали подальше зростання операційної ефективності та істотне скорочення відрахувань до резервів. Так, річний приріст чистого процентного та комісійного доходів становив 39 % та 25 % відповідно. Цьому сприяло збільшення процентних доходів від кредитування, яке суттєво поживалося після кризи. Подальше зростання обсягу безготівкових операцій забезпечило збільшення комісійних доходів банків. Швидше зростання чистих процентних та комісійних доходів порівняно з операційними витратами підвищило операційну ефективність банків. Відрахування в резерви під кредити за рік скоротилися на 58 %. Крім того, були розформовані раніше зарезервовані кошти, пов'язані з юридичними ризиками [2].

Переконливий фінансовий результат 2021 року підтвердив стійкість та ефективність банківського сектора, прибутковість і наявний запас капіталу – готовність банків до нових регуляторних вимог для підвищення стійкості та збереження фінансової стабільності. Станом на 01 січня 2022 р. більшість українських банків отримала чистий прибуток 77,9 млрд грн, що перекрило збитки п'яти банків на загальну суму 0,4 млрд грн. Прибуток сектора концентрований: п'ять найприбутковіших банків сформували 67 % усього прибутку [2]. У першому півріччі 2022 р. в умовах війни банки мали від'ємний фінансовий результат у розмірі 4,6 млрд грн. Це пояснюється формуванням резервів на 57,9 млрд грн під очікувані збитки через наслідки війни, погіршенням платоспроможності позичальників і

підвищенням кредитного ризику, зменшенням попиту на банківські послуги і скороченням чистого комісійного доходу, зокрема в червні на 35 % р/р, уповільненням темпів зростання чистого процентного доходу. Проте, станом на 1 липня 2022 р. з 68 платоспроможних банків 47 банків були прибутковими та отримали чистий прибуток у розмірі 10,0 млрд грн, 21 – збитковими зі збитком 14,6 млрд грн [3].

Отже, банківський сектор України адаптувався до умов воєнного часу. Він залишається операційно ефективним завдяки скороченню витрат, у тому числі за рахунок переходу на роботу в дистанційному форматі. Банки активні учасники програм уряду щодо відновлення національної економіки і починають відновлювати кредитування, одержуючи підтримку у вигляді компенсації процентних витрат. В умовах воєнного часу, застосовуючи сучасні підходи банківського менеджменту, на нашу думку, банки повинні зосередити увагу на ефективному управлінні витратами та доходами, оптимізації складу та структури активів та пасивів, удосконаленні системи ризик-менеджменту, подальшої цифровізації внутрішніх бізнес-процесів, що в підсумку забезпечить їм надійні фінансові результати і фінансову стійкість.

Список використаних джерел:

1. Антонова А. О. Аналіз фінансової діяльності комерційних банків. *Управління розвитком*. 2014. № 4. С. 28–30.

2. Прибуток банківського сектора в 2021 році сягнув історичного максимуму – 77,5 млрд грн. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributok-bankivskogo-sektoru-v-2021-rotsi-syagnuv-istorichnogo-maksimumu-775-mlrd-grn> (дата звернення 29.09.2022).

3. Фінансовий результат банківського сектору за перше півріччя 2022 року. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-pershomu-pivrichchi-zbitok-bankivskogo-sektoru-stanoviv-46-mlrd-grn-cherz-formuvannya-rezerviv-pid-ochikuvani-zbitki-vid-naslidkiv-viyni> (дата звернення 29.09.2022).

Швець Н. В., здобувач вищої освіти

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

(науковий керівник – Пантелєєва Н. М., д.е.н., проф., завідувач кафедри

фінансів та обліку ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення Львівського національного університету імені Івана Франка»)

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сьогодення саме банківське кредитування є дієвим джерелом довгострокового фінансування економіки в усьому світі та підґрунтям її виходу із кризи. Повномасштабна війна Росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для

вітчизняного фінансового сектора, проте банківська система успішно протистоїть викликам війни.

Оцінка стану банківського кредитування, в розрізі кредитів для суб'єктів господарювання та фізичних осіб в динаміці за 2019–2022 рр., дає можливість зробити такі висновки. Так, у 2020 р. банками було надано кредитів суб'єктам господарювання в обсязі 749,335 млрд грн, що на 72,601 млрд грн менше, ніж у 2019 р. (або на 8,8 %). Водночас, кредити надані фізичним особам у 2020 р. становили 199,561 млрд грн, що на 3,5 % менше ніж у попередньому аналізованому періоді. У 2021 р., порівняно з попереднім, спостерігається позитивна динаміка, кредити надані суб'єктам господарювання зросли на 46,178 млрд грн, що у відсотковому виразі дорівнює 6,2 %, а кредити фізичним особам зросли на 43,072 млрд грн або на 21,6 %. У першому півріччі 2022 р., порівняно з 2021 р., спостерігається скорочення кредитів, наданих фізичним особам, на 2,9 % (6,974 млрд грн) та суб'єктам господарювання – на 0,24 % (1,915 млрд грн) [2]. Головною причиною скорочення кредитування є війна в країні, яка негативно вплинула на емоційний, фінансовий та фізичний стан населення країни та бізнесу.

Станом на середину березня 2022 р. майже 50 % українських підприємств не працювали або скоротили виробництво більш як удвічі. Через активні бойові дії та окуповані території багато підприємств та об'єктів інфраструктури знищено або пошкоджено, майже 15 % підприємств здійснили релокацію в більш безпечні регіони або закордон, 33,4 % підприємств адаптувались, відновлюють власну діяльність або прагнуть створити нові виробничі потужності. Серед негайних проблем, які повинен вирішувати бізнес, необхідно відмітити відсутність достатнього власного капіталу і брак кредитних коштів, потребу пошуку партнерів на зовнішніх ринках і розвиток експорту, пошук нових клієнтів і розгортання нових каналів продажу. Вирішення цих проблем вимагало від держави здійснення ліберальної податкової і кредитної політики для бізнесу під час війни. Зокрема, у березні 2022 р. запущено урядову програму безвідсоткового кредитування бізнесу, послаблення вимог до програми «Доступні кредити 5–7–9 %», а в червні 2022 р. – грантову програму підтримки малого і середнього бізнесу через платформу Дія. Бізнес, а також безповоротних грантів на фінансування підприємств металообробки, агропереробки, виробництва будматеріалів тощо. Це позитивно позначилося на динаміці кредитного портфеля, наприклад у серпні 2022 р. його обсяг становив 799,712 млрд грн проти 749,205 млрд грн в аналогічний період 2021 р. [4]. Таке зростання відбулося виключно за рахунок державних банків.

Найбільше знизився показник кредитування саме фізичних осіб. Більшість банків на початку війни скоротили або зовсім закрили клієнтам-фізичним особам кредитні ліміти, оскільки з початком війни зросла ризиковість наданих кредитів (загрози безпеки, масова міграція, часткова або повна втрата зайнятості, погіршення матеріального становища, падіння

реальних доходів населення тощо). Також менші обсяги споживання різко знизили попит населення на кредити [3]. У другому кварталі 2022 р. роздрібний кредитний портфель зменшився на 11,1 % внаслідок зменшення обсягів кредитування та через зростання резервів.

Поряд з цим зауважимо, що однією з проблем банківського кредитування є рівень непрацюючих кредитів (NPL), на вирішення якої були зосереджені зусилля банків протягом останніх років. Суттєве зниження NPL і покращення якості кредитних портфелів банків відбулось у 2021 р., частка NPL у січні-лютому 2022 р. становила 26,7 %. Проте з червня 2022 р. банки розпочали поступове визнання NPL, що стало тягарем для державних банків (80 % NPL), зокрема станом на 1.09.2022 Приватбанк має 179,764 млрд грн NPL, Ощадбанк – 55,353 млрд грн.

Отже, динаміка кредитного портфелю з початку війни була нерівномірною і забезпечувалась державними банками в рамках підтримки державних програм. Повномасштабна війна погіршує кредитоспроможність позичальників, що і надалі призводитиме до зростання кредитного ризику і потребуватиме здійснення адаптивної кредитної політики, виваженої реструктуризації, актуалізації стратегії скорочення NPL для нормалізації боргового навантаження і збереження фінансової стійкості банківського сектора України.

Список використаних джерел:

1. Грошово-кредитна та фінансова статистика: офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення: 29.09.2022).

2. Огляд банківського сектору: серпень 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4 (дата звернення: 29.09.2022).

3. Огляд банківського сектору: лютий 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-02.pdf?v=4 (дата звернення: 29.09.2022).

4. Грошово-кредитна статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 29.09.2022).

Загоруйко К. Є., студентка Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (науковий керівник – Черкашина Т. С., к.е.н., доц., доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця

МУЛЬТИПЛІКАТИВНИЙ ЕФЕКТ ВПЛИВУ ІНВЕСТИЦІЙ НА ДИНАМІКУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Одним із ключових питань реалізації інвестиційної політики на будь-якому рівні є визначення найбільш пріоритетних (прибуткових) галузей для вкладання коштів і отримання максимального прибутку. Особливо

актуальним дане положення є для країн, що розвиваються, а також країн із трансформаційною економікою, оскільки підвищення ефективності управління доходами та витратами країни є важливим чинником впливу на їх подальший розвиток. У цьому зв'язку вивчення мультиплікативного ефекту впливу внутрішніх інвестицій на процеси реорганізації та модернізації української промисловості є актуальним науковим завданням.

Як відомо, одним із перших вчених, що запропонував метод розрахунку ефективності інвестицій, вкладених у національну економіку, був Дж. Кейнс, який у своїй фундаментальній праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» (1931 р.) увів у науковий обіг декілька нових економічних термінів: мультиплікатор інвестицій, який показує вплив зміни обсягу інвестицій на динаміку національного доходу; акселератор інвестицій, який показує вплив зміни національного доходу на динаміку інвестицій; середню схильність до споживання, яка показує залежність між динамікою доходу домогосподарств та динамікою їх споживання; граничну схильність до споживання, яка показує залежність між зміною доходу домогосподарств та зміною їх споживання; середню схильність до заощаджень, яка показує залежність між динамікою доходу домогосподарств та динамікою їх заощаджень; граничну схильність до заощаджень, яка показує залежність між зміною доходу домогосподарств і зміною їх заощаджень [1].

Управління доходами та видатками національної економіки України дає можливість систематизувати найважливіші аспекти її діяльності, визначити неефективні схеми розподілу фінансування і забезпечити максимальні обсяги доходів. Економіка України, яка перебуває на етапі ринкових трансформацій, потребує збільшення обсягу зовнішніх та і внутрішніх інвестицій. При цьому принцип мультиплікатора підкреслює важливе економічне явище: будь-які інвестиції дають довготривалий позитивний ефект, який викликає зростання сукупного доходу більшою мірою, ніж зміна обсягу початкових інвестицій. При цьому існують певні ризики: незначна зміна в інвестиційних планах підприємців може викликати набагато більші зміни в рівноважному рівні доходу, що у подальшому може стати причиною таких негативних тенденцій як спад виробництва, зростання рівня безробіття та/або інфляції. Мультиплікатор характеризується співвідношенням між отриманим доходом та вкладеними інвестиціями, також він тісно пов'язаний з такими показниками як гранична схильність до споживання та гранична схильність до заощаджень. При цьому процес мультиплікації має певну межу: чим вищим є значення граничної схильності до споживання і відповідно меншим значення граничної схильності до заощаджень, тим більшим буде приріст національного доходу країни і навпаки. У випадку збільшення витрат при зростанні доходу відбувається збільшення сукупного попиту і, відтак, граничної схильності до споживання, звідси – зростання обсягу національного виробництва та сукупних доходів населення. Проаналізувавши динаміку доходів домогосподарств України у 2010–2022 рр., можна зробити висновок, що 2011, 2014 та 2015 рр. були найпривабливішими для інвесторів, а також 2013, 2017,

2018 та 2019 рр. [2]. Також існує суттєва невідповідність інвестиційної привабливості у 2014–2015 рр., яка пояснюється політичною кризою в Україні та збільшенням ризиків для потенційних вкладників. Ще одним доказом політичної складової таких явищ є високий рівень заощадження громадянами коштів «на руках». По-друге, спостерігається високий рівень інвестицій у 2012 р. і збільшення рівня заощаджень населенням та зниження значення граничної схильності до споживання. Результати цього видно одразу: у 2013 р. спостерігається вплив інвестицій, який становить 1,87 %, та скорочення обсягів заощаджень. По-третє, у період 2017–2019 рр. спостерігається тенденція нарощування інвестицій при високому рівні граничної схильності до споживання згідно із законом мультиплікатора, але є невідповідності щодо стрибків кількості заощаджень (2017 р., 2019 р.). У 2017 р. Президент України П. Порошенко підписав закон про безвізову можливість перетину кордону з країнами Європейського Союзу, що викликало велику хвилю міграцій, і, відповідно, зменшення кількості заощаджень з метою спроби нових можливостей. По-четверте, 2020 р. був складним для світової економіки в цілому через пандемію коронавірусної хвороби COVID-19, тому стрибки серед різних економічних категорій мали непередбачуваний характер.

Таким чином, проведене дослідження мультиплікативного впливу інвестицій на динаміку економічного зростання України дозволяє зробити висновок про те, що з огляду на динаміку показників граничної схильності до споживання, рівня заощадливості коштів населення, в Україні простежується позитивна тенденція перспективності інвестування (2016–2019 рр.), але коронакриза (2020 р.) та воєнна агресія Росії (2022 р.) спричинили суттєвий негативний вплив. Втім, з огляду на значний інвестиційний потенціал національної економіки України зважена та обґрунтована економічна політика сприятимуть залученню додаткових іноземних інвестицій та розробці плану щодо їх ефективного використання.

Список використаних джерел:

1. Macroeconomics : textbook / M. Bril, O. Klimenko, I. Lisna et al. – Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2020. – 236 p.
2. Мінфін України. URL : <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 29.09.2022)

Дзекелева О. А., викладач економічних дисциплін,
відділення економіки та інформаційних технологій
ВСП «Глухівського агротехнічного фахового коледжу» СНАУ

МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Негативні тенденції світової фінансової кризи призвели до того, що проблема банкрутства підприємства стала однією з актуальних проблем кожної країни світу. Тому актуальним завданням виступає розробка раннього запобігання і реагування для діагностики кризових явищ на

підприємстві. Діагностика, виступаючи науковим інструментарієм відіграє важливу роль у процесі поточного контролю за його діяльністю і дає можливість оперувати необхідною інформацією для залучення власних та позикових коштів для запобігання кризових процесів на підприємстві та створювати передумови підвищення ефективності його діяльності.

Сучасна наука приділяє достатньо уваги проблемам функціонування підприємства під впливом кризових процесів та явищ. Проте умови сучасного розвитку пов'язані з високими ризиками, різними змінами, кризами та потрясіннями. Тому основне завдання – це розробка нових дієвих механізмів діагностики банкрутства.

Багато вітчизняних і зарубіжних вчених присвятили дослідження вибору методів і моделей діагностування кризового стану підприємств. Проте тут слід зазначити декілька важливих аспектів розв'язання дослідницької проблеми.

По-перше, більшість авторів концентрують свою увагу на процесі діагностики як системі інструментів антикризової діяльності (Коротков, Василенко, Кошкін, Кривов'язюк, Городня, Шапурова та ін.). Тут відображуються загальні, часткові та інтегральні методи й моделі діагностування кризового стану [1–4].

По-друге, вивчають процес з позицій діагностики фінансово економічної стійкості підприємств (Костирко), діагностики його фінансової рівноваги та інтегрованої оцінки потенціалу фінансово економічної стійкості підприємства.

По-третє, заслуговують на увагу запропоновані М. Колісник методичні підходи у діагностиці кризових явищ у виробничо господарських структурах, а також запропонована система збалансованих показників для уточнення стратегічного спрямування підприємства (Немировський). Деякі науковці (Чуєв, Савицька) ототожнюють поняття «діагностика» і «комплексний аналіз господарської діяльності» [1, с. 186].

Окремими авторами діагностика розглядається в системі управління ризиками на підприємствах (Сахарцева) та в процесі бізнес діагностики (Шевданенко). Наукові дослідження, представлені в праці Картохіної, розглядають діагностику як основу для прийняття рішень в системі антикризового управління [5, с. 42].

Ринкове середовище, яке нині розвивається в умовах глобальної та наростаючої кризи, ставить перед науковцями нові та складні завдання щодо пошуку таких методів діагностування стану підприємства, які дозволяли б швидко, об'єктивно, повноцінно та своєчасно встановлювати ознаки кризових явищ та уміння управляти цими явищам.

Відтак важливим завданням під час проведення діагностики є пошук і вибір ознак, які дозволять дослідити й описати діагностовану систему, яка складається з різних елементів, які не рівноцінні (рис. 1).

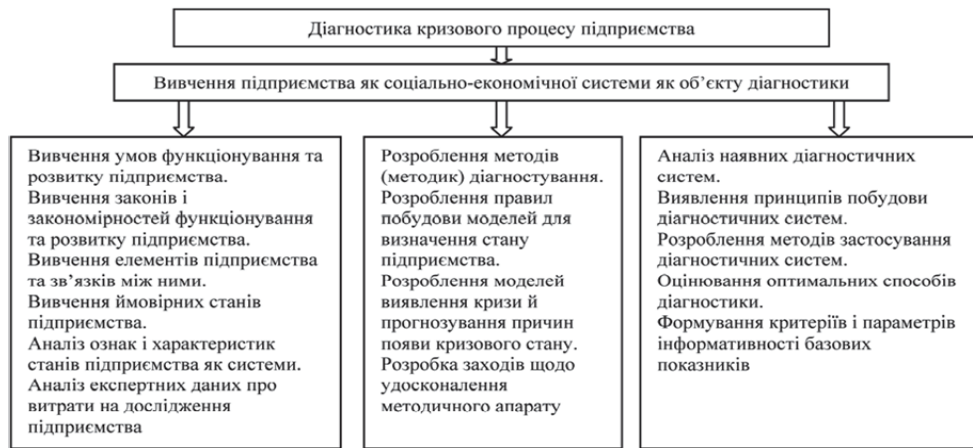

Рис. 1. Предмет дослідження діагностики в антикризовому управлінні (уточнено за В. П. Кукобою) [3, с. 54].

Більшість зарубіжних вчених визначають те, що методи оцінки кризових явищ підприємства, можна поділити на три групи;

1. Статистичні (статистичне спостереження, середні величини, абсолютні та відносні величини, індексний тощо);
2. Економічно-математичний(системний аналіз, імітація, ділові ігри. математичне програмування, методи експертних оцінок та інші);
3. Спеціальні методи, що використовуються лише в стратегічному аналізі (STEP-аналіз, SWOT–аналіз, SPASE-аналіз, метод аналізу LOTS PIMS-аналіз) [6, с. 206].

Тому вдосконалення й розробка нових підходів і методик до визначення кризового стану підприємств є одним із перспективних напрямів досліджень, який вимагає значної уваги науковців і створення теоретичних і практичних підходів, які дозволять з легкістю визначити стабільність функціонування підприємства на ринку і обрати майбутню стратегію для подальшого зростання.

Список використаних джерел:

1. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія]. Надстир'я, 2017. 260 с.
2. Кукоба В. П. Управління антикризовою діяльністю підприємства: [навч. посіб.]. Київ: КНЕУ, 2011. 400 с.
3. Колісник М. К. Антикризове управління виробничо господарськими структурами у машинобудуванні: [монографія]. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 208 с.
4. Картохіна Н. В. Діагностика фінансового стану підприємства як основа для прийняття рішень у системі антикризового управління. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 9. С. 19–24.
5. Городня Т. А., Мойсеєнко І. П. Економічна та фінансова діагностика: [навч. посіб.]. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 282 с.
6. Білик М. Д. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємств. Економіст. 2021. № 11. С. 40–42.

Вальчишина В. І., студентка Луцького національного
технічного університету

Іщук Л. І., к. е. н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Луцького національного
технічного університету)

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

На сьогодні, банківська система зазнала впливу несприятливих коливань кон'юнктури світового ринку, спричинених низкою економічних явищ. Саме тому для ефективної та прибуткової діяльності комерційного банку є неабияк важливим формування якісної ресурсної бази, головною складовою якої є зобов'язання.

Назарко А. О. вважає, що зобов'язання банку – це сукупність грошових коштів, котрі не є власністю банку та у свою чергу утворюють вимогу до активів установи, яка зобов'язує її за користування даними ресурсам в майбутньому сплатити визначену суму коштів у фіксований час за індивідуальною домовленістю [1, с. 9].

Аналіз зобов'язань АТ «Ощадбанк» засвідчив, що їх загальний темп приросту становить лише 3,68 %. Зважаючи на це, доцільно розглянути динаміку зазначеного показника в розрізі його складових.

За результатами проведеного аналізу показників діяльності [2], основну частину в загальному обсязі АТ «Ощадбанк» займають рахунки клієнтів, при цьому, питома вага даного показника протягом аналізованого періоду коливалася в межах від 74,1 % до 89,9 %. Зниження обсягу зобов'язань у 2018 р. в основному було наслідком зменшення коштів банків на 6381,1 млн грн, а їх різке зростання у 2019 р. спричинило збільшення обсягів коштів на рахунках клієнтів на 48126,5 млн грн. Також ми спостерігаємо, що обсягу випущених єврооблігацій була притаманна стійка тенденція до зниження, так станом на вересень 2021 р. їх обсяг скоротився на 78,2 % в порівнянні з 2017 р., що відбулося за рахунок часткового погашення єврооблігацій, впливу зміни умов єврооблігації, шляхом збільшення ставки купону. Подібну низхідну тенденцію ми можемо прослідкувати в динаміці інших складових зобов'язань АТ «Ощадбанк».

Як показали дослідження, найбільшу частку в зобов'язаннях АТ «Ощадбанк» займають рахунки клієнтів, а саме депозитні ресурси. Тому розглянемо особливості формування депозитного портфелю банку.

**Динаміка і структура депозитного портфелю за видами
АТ «Ощадбанк»***

Показник	Роки					Темп приросту %
	2017	2018	2019	2020	9 міс. 2021	
Строкові депозити – питома вага, %	82039,0	67114,5	109372,3	101764,3	86587,0	5,5
	54,6	43,6	54,1	54,7	45,8	-
Рахунки до запитання - питома вага, %	68112,2	86901,9	92770,6	84401,2	102320,3	50,2
	45,4	56,4	45,9	45,3	54,2	-
Усього депозитних ресурсів, млн грн	150151,2	154016,4	202142,9	186165,5	188907,3	25,8%

**Розраховано автором на основі даних джерела [2]*

З табл. 1 видно, що протягом 2017–2021 рр. найбільшу питому вагу у структурі депозитного портфелю переважно займали строкові депозити. Рахунки до запитання протягом аналізованого періоду зростали і їх темп приросту в цілому склав 50,2 %, в той час як темп приросту строкових депозитів становив лише 5,5 %. Так, частка строкових депозитів у структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду знизилася з 54,6 % до 45,8 %, відповідно участь у формуванні депозитного портфелю рахунків до запитання зросла з 45,4 % до 54,2 %. Така тенденція свідчить про те, що клієнти банку все більше не ризикують розміщувати власні кошти на визначений строк та віддають перевагу розташуванню коштів до запитання. В цілому склад зобов'язань говорить про наявність у банку основи для її надійності, адже кошти клієнтів утворюють основну частину ресурсів банку.

Список використаних джерел:

1. Назарко А. О. Управління зобов'язаннями банку на прикладі АТ «Ощадбанк» : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавр. Суми: СумДУ. 2020. – 51 с.

2. Показники діяльності. *Офіційний сайт АТ «Ощадбанк»*. URL : <https://www.oschadbank.ua/pokazniki-dialnosti>. (дата звернення 29.09.2022)

Губа М. О., к.е.н., доц., доцентка кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів
Ляшенко Т. Р., студентка Університету митної справи та фінансів

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ІНФЛЯЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ**

Національний банк України є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України «Про Національний банк України» та інших законодавчих актів України. НБУ є

державною власністю України і виступає виразником інтересів та завдань держави у сфері регулювання економіки.

Слід зазначити, що головною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності національної грошової одиниці – гривні, яка, в свою чергу, пов'язана зі стабільністю споживчих цін і курсовою політикою держави. З цією метою НБУ сприяє забезпеченню стабільності банківської системи і цінової стабільності, тобто утриманню системи цін на певному рівні, що досягається завдяки підтриманню низького рівня інфляції [1].

Основним методом для боротьби з інфляцією і для стабілізації грошової маси в обігу є збільшення облікової ставки (рестрикційна політика). Наслідком якої є обмеження обсягу кредитних операцій, підвищення рівня процентних ставок і гальмування темпів зростання економіки [2].

У рамках монетарної політики НБУ вжив ефективних заходів для зменшення рівня інфляції до оптимального значення 4,1 % .наприклад, у 2019 р., порівняно з 43 % у 2015 р., що стало наслідком загострення конфлікту на Сході України. Однак в умовах сьогодення рівень інфляції збільшився і вже зараз він становить 19,5 % замість запланованого на 2022 р. 5 %. Динаміку змін індексу інфляції в Україні за останні роки зображено на рис. 1 (дані за 2022 наведені за січень–серпень 2022 р.).

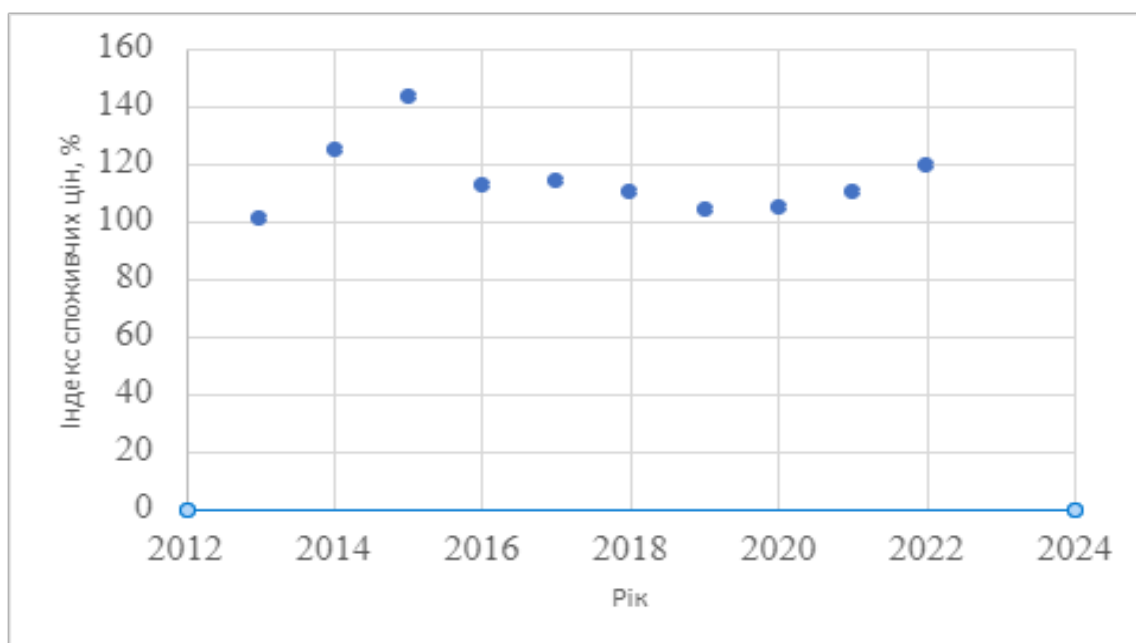

Рис. 1. Динаміка індексу споживчих цін України в період 2013–2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі даних[3]

Для утримання інфляційних очікувань та збереження контролю над інфляцією Національний банк суттєво підвищив облікову ставку до 25 % та вживає заходів щодо стабілізації валютного курсу.

Відповідно до Конституції України НБУ має право законодавчої ініціативи з питань грошово-кредитної політики. Зокрема, Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» регулює діяльність банків в умовах війни та здійснює валютне регулювання.

У зв'язку з високою невизначеністю, що пов'язана з широкомасштабним вторгненням в Україну, НБУ на початку війни тимчасово призупинив публікацію Інфляційного звіту. Оскільки це унеможливило прогнозування економічних процесів із прийнятною ймовірністю.

В умовах сьогодення невизначеність і надалі залишається високою, але її рівень вже знизився до рівня, коли Національний банк може розробляти відносно надійні макроекономічні сценарії.

За прогнозами НБУ, у 2022 р. інфляція дещо перевищить 30 %, у 2023 р. споживча інфляція знизиться до близько 20 % і лише наприкінці 2024 р. сповільниться до однознакових рівнів.

У разі несприятливих подій, інфляція в поточному році перевищить 31 % та почне знижуватися в наступному році під впливом слабого споживчого попиту, але прискориться у 2024 р. внаслідок його відновлення. Ураховуючи вищезазначене, зауважимо, що інфляційні процеси впливають на заощадження, вони їх знецінюють, інфляція зменшую зацікавленість активного населення у продуктивній праці, зменшує поточне споживання, та, у кінцевому рахунку, впливає на рівень технічного прогресу, який є запорукою економічного розвитку та зростання країни.

Отже, необхідно, щоб політика Національного банку та Уряду України нормалізувались до звичайного сценарію. НБУ слід пришвидшити процес повернення до традиційного режиму інфляційного таргетування з плаваючим курсоутворенням, а також поступово припинити емісійне фінансування бюджетних потреб. Разом з тим, очікується, що уряд повернеться до ринкових залучень для покриття дефіциту бюджету за рахунок установлення їх належної доходності.

Список використаних джерел:

1. Л. І. Катан, Н. І. Демчук, В. Г. Бабенко-Левада, Т. О. Журавльова. Банківська система: навч. посіб.; за ред. І. М. Мазур. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.

2. М. Е. Люзняк, О. М. Бартош. Інструменти грошово-кредитної політики нбу та їх вплив на депозитний і кредитний ринки// Ефективна економіка № 12, 2011.

3. Мінфін//Індекс інфляції в Україні: офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>

Моня Н. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Пономарьова О. Б., старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ НОВАТОРСЬКИХ ІДЕЙ М. І. ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО ЩОДО ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ І МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

М. І. Туган-Барановський став одним із перших вчених-економістів, що детально проаналізував у кін. ХІХ – поч. ХХ ст. основні положення кількісної та товарної теорії грошей та науково обґрунтував невідповідність їхніх окремих положень новим принципам функціонування грошового механізму, що були зумовлені загальною кризою капіталізму та необхідністю державного регулювання грошового обігу.

Основним недоліком кількісної теорії грошей М. Туган-Барановський визначив положення про залежність ціни, а відповідно і цінності грошей, від єдиного чинника – кількості грошей в обігу. Вчений вважав, що більш правомірним є комплексне врахування кількісних та не кількісних факторів впливу, зокрема попит та пропозиція на товарному ринку, швидкість обігу грошей, співвідношення між грошима в обігу та заощадженнями, кількість депозитів тощо. [2 с. 123]

Проте критика товарної та кількісної теорій грошей не означала повне спростування вченим цих теорій як таких, а навпаки дозволила надалі їх піднести на якісно новий рівень. М. Туган-Барановський довів необхідність врахування всіх факторів впливу на цінність грошей, прописаних класичною теорією в «рівнянні обміну» І. Фішера, обґрунтував залежність між цінами, тривалістю й обсягами збільшення грошової маси, а також дійшов висновку, що швидкість грошей може впливати на ціни, нейтралізуючи при цьому дію кількісного фактора. Вивчення М. Туган-Барановським даних аспектів значно спростило подальші дослідження основних засад монетарної політики, причин інфляції тощо.

На основі дослідження вже існуючих теорій та їх удосконалення відповідно до тенденцій тогочасного господарського життя, М. Туган-Барановський розробив кон'юнктурну теорію грошей, відповідно до якої коливання цінності грошей в економічному циклі значно залежить від впливу негрошових чинників, тобто суттєвим визначався вплив на стабільність грошової одиниці стану ринкової кон'юнктури (комплексних умов товарно-грошового ринку). Ключовим висновком даної новаторської розробки українського економіста є залежність цін, а відповідно і цінності (купівельної спроможності) грошей, від фаз економічного циклу: у фазі піднесення цінність грошей зменшується у зв'язку з підвищенням загального рівня цін, а у фазі економічного спаду ціни зменшуються при відповідному зростанні купівельної спроможності грошей. [3, с. 260]

Вагомим внеском в грошову теорію є визначення М. І. Туган-Барановським властивостей паперових грошей та обґрунтування доцільності їх використання, що стало основою для написання в 1916 році праці «Паперові гроші та метал». Вчений стверджував, що паперові гроші це «не просто сурогат металу, а самостійні гроші, самостійне мірило цінності» та цілком правильно спрогнозував поетапне становлення грошової системи, в якій роль повноцінного платіжного засобу виконуватимуть саме паперові гроші. Відповідно до даної теорії, на першому етапі довіра населення до паперових грошей підкріплюється забезпеченням золотими запасами держави, на другому – фонд золота держави використовується лише для міжнародних платежів, на третьому передбачається повна ліквідація золотого змісту паперових грошей. Таким чином, М. Туган-Барановський визначав паперові гроші як «продукт соціальної взаємодії, даний всією сукупністю мінових відносин», цінність якого визначається суб'єктивно через господарські процеси в суспільстві [4, с. 67].

М. І. Туган-Барановський значно раніше за Дж. Кейнса довів, що гроші мають самостійну цінність, і вони можуть і мають стати об'єктом державного регулювання. Дослідивши коливання загального рівня цін при зростанні державного попиту шляхом додаткової емісії та внутрішніх позик, вчений довів, що дії держави як суб'єкта економічних відносин спричиняють суттєвий вплив на стабільність грошової одиниці. Необхідність монетарної політики зумовлювався також тим, що більшість тогочасних розвинених країн періодично зазнавали криз, особливо це було характерним для післявоєнних періодів. Тому М. І. Туган-Барановський стверджував, що відповідно до потреб національного господарства, держава має проводити раціональну планомірну державну грошову політику, зокрема антициклічну та антиінфляційну [1, с. 21].

Отже, для сучасної науки цінність наукового доробку М. І. Туган-Барановського є очевидною. Ідеї, запропоновані українським економістом, стали базою теорій багатьох напрямів економічної та фінансової науки: монетаризму, кейнсіанства тощо. Дослідження вченого актуальні нині та потребують подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Синюченко М. І. Проблеми цінності грошей у теорії М. І. Туган-Барановського. *Вісник Української академії банківської справи*. 2007. № 2. С. 16–22.
2. Лопух К. В. Новаторські ідеї М. І. Туган-Барановського у розвитку теорії грошей. *Український соціум*. 2014. № 4. С. 122-129.
3. Горкіна Л. П. На перехресті парадигм: М. І. Туган-Барановський в історії економічної думки. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2021. 574 с.
4. Туган-Барановський М. І. Паперові гроші та метал. Київ.

Моня Н. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Новікова Л. Ф., к.е.н., доц.,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Університету митної справи та фінансів)

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок широкомасштабного наступу росії на Україну в лютому 2022 р. вніс значні корективи до основних засад монетарної політики нашої держави, яка здійснюється Національним банком України.

З 2015 р. НБУ для забезпечення фінансової стабільності в Україні перейшов до режиму інфляційного таргетування та встановлення плаваючого обмінного курсу гривні, використовуючи основним інструментом монетарної політики облікову ставку. Натомість в умовах широкомасштабної збройної агресії росії та введення воєнного стану в Україні ефективність здійснення монетарної політики в умовах інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом була зведена до мінімуму.

Тому НБУ здійснив гнучку адаптацію основних засад здійснення монетарної політики відповідно до викликів воєнного часу. Основним антикризовим заходом в умовах значної невизначеності стало встановлення фіксованого обмінного курсу на рівні 29,25 грн за 1 дол. на початку війни задля стримання стрімкої девальвації гривні через масштабне зростання інфляційних очікувань населення, забезпечення курсової стабільності та пом'якшення кон'юнктури на валютному ринку. Фіксований обмінний курс з 21 липня 2022 р. було скореговано на 25 % до 36,5686 грн/дол. з огляду на зміну основних характеристик економічної системи України в умовах війни та зміцнення долара США на світовому валютному ринку, що дало змогу підсилити конкурентоспроможність українських виробників, знизити різницю між фіксованим та реальним курсом відповідно до потреб ринку та підтримати стійкість вітчизняної економіки [1].

Нині НБУ надалі підтримує режим фіксованого валютного курсу. Основними причинами даного рішення, на нашу думку, є:

1) високий рівень невизначеності для населення та бізнесу, що спричиняє недовіру до національної валюти;

2) воєнні дії підбивають можливість ринку до саморегулювання попиту і пропозиції на іноземну та/або національну валюту, що може спричинити стрімку девальвацію останньої;

3) стрімке зниження експорту через блокаду росією чорноморських портів, руйнування інфраструктури та виробничих цехів, окупацію територій тощо.

4) наявність достатніх валютних резервів НБУ для тимчасової подальшої підтримки режиму фіксованого курсу.

Основними передумовами повернення до режиму плаваючого обмінного курсу, на нашу думку, є стабілізація воєнно-політичної ситуації та, як наслідок, відновлення можливості ринкової системи до саморегулювання.

Війна рекордно збільшила дефіцит державного бюджету України, зокрема через значне звуження податкової бази та зростання необхідних витрат на оборону, безпеку, гуманітарні цілі, соціальну підтримку населенню тощо. Тому для реалізації критичних видатків Уряду НБУ забезпечує часткове фінансування дефіциту державного бюджету шляхом купівля на первинному ринку ОВДП та інших державних цінних паперів.

Основним антиінфляційним інструментом НБУ є облікова ставка. Війна спричинила значний ріст інфляції в Україні, зокрема через руйнування логістики та виробництва, окупацію територій, підвищення інфляційних очікувань, що спричиняє тиск на ціни та зумовлює їх значне підвищення. За прогнозом НБУ на кінець року інфляція сягне понад 30–32 % [2]. Тому для стримування темпів інфляції в червні НБУ підвищив облікову ставку на 15 в. п. з 10 % до 25 %. Основною метою прийняття даного рішення є стримання інфляційних темпів, пом'якшення тиску на валютному ринку, зниження непродуктивного впливу капіталу, збереження гривневих заощаджень населення, підвищення привабливості та надійності гривневих фінансових інструментів тощо.

За даними прогнозу НБУ облікова ставка на рівні 25 % буде збережена на тривалий час близько до другого кварталу 2024 р. [2]. На нашу думку, дане рішення цілком ефективним, оскільки:

1) на тлі очікування економічних агентів щодо тривалого збереження стабільності облікової ставки зростає вартість гривневих активів, що стимулює відновлення економіки;

2) поступово поживається економічна активність у відносно спокійних і деокупованих регіонах, що частково стабілізує економічне середовище всередині країни та очікування населення;

3) ефекти від червневого збільшення облікової ставки ще не повністю відобразилися на практиці і розраховані на майбутню перспективу.

Отже, монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану створює максимально можливі сприятливі умови для безперебійного функціонування фінансової системи України та її структурних ланок, задля забезпечення умов для належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/>
2. Інфляційний звіт Національного банку України за липень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2022-roku>

Оридорога А. О., студентка
Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Роменська К. М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. введено воєнний стан [1]. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12 травня 2015 р., визначено зміст його правового режиму, порядок введення, гарантії прав і свобод людини, громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, створення військових адміністрацій. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Фінансова система із введенням воєнного стану, зіткнулася з небаченими за всю історію України небажаними явищами та процесами. Повномасштабне військове вторгнення північних сусідів завдало потужного удару по сукупності фінансових потоків і відносин між усіма суб'єктами економічного простору в Україні. Багато бізнесів зупинились або суттєво скоротили виробництво, деякі потужні великі підприємства, наприклад «Азовсталь», були знищені фізично через ракетні удари та обстріли. Крім того, блокада Чорного моря серйозно ускладнила експорт аграрної та металургійної продукції (це основна група товарів, які експортує Україна). У результаті інвестиції в економіку зменшились, нові проекти були призупинені. Крім того, населення суттєво скоротило витрати на непершочергові товари та послуги. Кілька мільйонів українців, переважно жінок з дітьми, виїхали за кордон. Як наслідок, зменшився споживчий попит на товари та послуги загалом.

Уряд ужив низку заходів, щоб підтримати економіку. Зокрема, знижено податки, надано фінансову підтримку вимушеним переселенцям, підприємствам та їх працівникам, спрощено деякі бюрократичні перепони для бізнесу та організовано допомогу з переїздом у безпечніші регіони. Зі свого боку, Національний банк України зафіксував курс гривні, щоб

запобігти паніці та втримати інфляцію під контролем, а також забезпечив стабільну роботу банків і системи безготівкових розрахунків. Наслідки війни позначатимуться на цінах. Національний банк України прогнозує перевищення в 30% темпів зростання споживчих цін за підсумками 2022 р. Проте у 2024 р. прогноз передбачає зниження темпів інфляції нижче 10 % та його фіксацію на цьому ж рівні [3].

13 Вересня 2022 р. Уряд схвалив проєкт Державного бюджету України на 2023 р. Державний бюджет 2023 р. – це бюджет воюючої країни, яка вже більше півроку зазнає колосальних збитків через повномасштабне воєнне вторгнення РФ на територію України. Тому Урядом закладено збільшене фінансування сектора безпеки і оборони на рівні 17,8 % ВВП, що у тричі більше, ніж було закладено у держбюджеті-2022. Загальна сума доходів держбюджету прогнозується у 1 279,1 млрд грн (загальний фонд – 1146,6 млрд грн; спеціальний – 132,5 млрд грн). Видатки Державного бюджету та надання кредитів плануються в обсязі 2573,4 млрд грн (загальний фонд – 2 268,5 млрд грн, спеціальний – 304,9 млрд грн).

Проєкт Державного бюджету України на 2023 р. передбачає спрямування ресурсів на фінансування пріоритетних напрямів: національна безпека та оборона – 1141,1 млрд грн або 17,8 % ВВП; охорона здоров'я – 175,7 млрд грн; освіта – 155 млрд грн; пенсійне забезпечення та соціальний захист – 403,4 млрд грн; підтримка ветеранів війни – 6,8 млрд грн; Резервний фонд – 17,3 млрд грн; Фонд ліквідації наслідків збройної агресії – 19 млрд грн; Фонд розвитку підприємництва – 16 млрд грн; Надання грантів бізнесу – 1,37 млрд грн. Дефіцит бюджету передбачено на рівні 20 % ВВП, перекриття якого заплановано за рахунок державних запозичень в обсязі 1686,8 млрд грн (загальний фонд – 1516,8 млрд грн, спеціальний фонд – 170,0 млрд грн) з них для погашення державного боргу – 415,0 млрд грн [4].

Функціонування фінансової системи України відбувається за складних умов відбудови країни внаслідок економічної кризи, спричиненої військовими діями на її території. Необхідність забезпечення збалансованого руху фінансових потоків в бюджетному процесі зумовлює складання обґрунтованих планів, прогнозів та їх дотримання для фінансування пріоритетних напрямів щодо відновлення й зміцнення фінансової системи України у кризовий період.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. №2102-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

3. Просто про економіку (за матеріалами Інфляційного звіту за липень 2022 р.). Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-za-materialami-inflyatsiynogo-zvitu-za-lipen-2022-roku#>

4. Уряд схвалив проект Державного бюджету України на 2023 р. Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_proekt_derzhavnogo_biudzhetu_ukraini_na_2023_rik-3603

Чесноков А. Ю., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Вакульчик О. М., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів)

ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Внутрішній аудит – це діяльність спеціальної служби, створеної суб'єктом господарювання, для дослідження окремих операцій підприємства, оцінки цих операцій і контролю відповідності відображення їх в бухгалтерському обліку, а також контролю за функціями внутрішньої системи контролю підприємства.

Зовнішній аудит – це незалежний аудит відносно контрольованого підприємства, що здійснюється на підставі договору з підприємство-замовником.

Об'єктами для внутрішнього і зовнішнього аудиту грошових коштів на підприємстві є касові операції і грошові кошти на рахунках в банках. Але різницею між внутрішнім і зовнішнім аудитом є мета аудиту, масштаб аудиту, фахівець який здійснює аудит, а також користувачі інформації.

Таблиця 1

Завдання аудиту грошових коштів у касі підприємства та на рахунках у банках

Основні завдання аудиту грошових коштів у касі підприємства	Основні завдання аудиту грошових коштів на рахунках в банках
- контроль за дотриманням чинного законодавства;	
- перевірка дотримання необхідних умов збереження грошових коштів у касі;	- встановлення наявності у підприємства поточного та інших рахунків у банках;
- встановлення відповідності особи касира вимогам чинного законодавства і наявності укладеного з ним договору про повну матеріальну відповідальність;	- дослідження законності здійснення операцій на рахунках підприємства в банках;
- дослідження первинних документів з погляду правильності їх оформлення, достовірності і законності операцій відображених в них;	

- перевірка дотримання графіку документообороту;	- встановлення відповідності даних виписок банку сумам, відображеним у первинних розрахункових документах;
- перевірка правильності документального оформлення операцій;	
- перевірка правильності відображення операцій бухгалтерського обліку;	
- перевірка відповідності даних синтетичного та аналітичного обліку, звітності;	
- перевірка наявності та правильності ведення Журналу реєстрації касових ордерів;	
- встановлення своєчасності та повноти оприбуткування грошових коштів у касі підприємства;	
- перевірка дотримання встановленого ліміту залишку готівки в касі;	
- визначення дотримання термінів проведення інвентаризації та документального оформлення її результатів;	
- встановлення дотримання порядку видачі готівки в підзвіт і контролю за її використанням;	
- визначення напрямів використання грошових коштів, законності та цільового спрямування;	
- перевірка дотримання інших вимог Положення ведення касових операцій у національній валюті в Україні.	

На мою думку, завдання аудиту касових операцій і грошових коштів на рахунках у банках схожі між собою, а відрізняються вони лише об'єктами аудиту.

Дослідження теоретичних положень та діючої практики бухгалтерського обліку і аудиту розрахункових операцій з використанням грошових коштів поточних рахунків дало змогу визначити низку невирішених проблем, які гальмують процес управління і знижують ефективність використання вказаних активів. Зокрема, у вітчизняному доробку бракує комплексних досліджень методики обліку, аудиту та управління грошовими коштами, націлених на їх удосконалення, формування нових підходів до аналітичного забезпечення управління тощо.

На мою думку, для вдосконалення процесу аудиту, потрібно розробити спеціальну комп'ютерну програму для аудиторів (на прикладі програм "1С Підприємство"; "М.Е.Дос" для бухгалтерів). Програма повинна бути орієнтована на роботу з бухгалтерськими операціями, проводками, документами, синтетичними та аналітичними рахунками. Дана програма дасть змогу перевірити всю генеральну сукупність, яка формує певний тип операцій або залишок на рахунку, весь набір

документів або рахунків аналітичного обліку, а не покладатися лише на вибірки. Розробляючи дану комп'ютерну програму, можна зробити так, щоб вона синхронізувалася з іншими програмами, такими як, "1С Підприємство" та "М.Е.Дос". І тому при застосуванні даної програми, аудиторю не потрібно буде користуватися такими програмами як Excel та Word, для здійснення вибірок.

Отже, на сьогоднішній день аудит в Україні пройшов етап становлення і його розвиток триває. Але застосування клієнтами аудиторів автоматизованих інформаційних систем потребує проведення аудиту за допомогою комп'ютерної техніки.

Список використаних джерел:

1. Шендригоренко М. Т. Актуальні питання аудиту грошових коштів на рахунках в банку. *Економіка і суспільство*. 2017. №8, С. 813 – 817
URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/135.pdf (дата звернення 19.10.2022)
2. Утенкова К. О. Аудит : навч. посіб. Київ : Алерта, 2011. С. 140, 141, 150.

Багрій К. Л., к.е.н., доц.,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету

СИСТЕМА «ДИРЕКТ-КОСТИНГ» В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Система «директ-костинг» дозволяє встановлювати зв'язки та пропорції між витратами та обсягами виробництва, отримувати інформацію про прибутковість та виробництво залежно від обсягу, прогнозувати поведінку витрат [1].

Раніше багато підприємств використовували традиційний варіант обліку. Цей варіант дозволяє визначити прямий і непрямий розподіл витрат і загальну вартість продуктів, робочої сили та послуг.

Натомість зараз, використовуючи систему «директ-костинг» (систему обліку покриття або граничного доходу), підприємства можуть швидко вивчити взаємозв'язки та залежності між об'єктом виробництва, витратами та доходами. Щоб забезпечити ці аналітичні розрахунки, необхідно вести окремі записи змінних та постійних витрат з розрахунком граничних доходів за продуктами.

Система «директ-костинг» фокусує увагу керівництва на зміні граничної виручки для організації в цілому та для продукції. Це дозволяє краще враховувати продукти з високою рентабельністю для переходу переважно на їх виробництво, оскільки різниця між продажною ціною і сумою змінних витрат не покривається списанням фіксованих непрямих витрат на конкретний продукт.

Завдяки скороченню статей витрат на їх розподіл, облік та контроль спрощено, а облікові та умовно фіксовані накладні витрати покращено, оскільки їхню суму за цей період відображено у звіті про фінансові результати окремим рядком, який чітко показує їх вплив на прибуток.

Таким чином, сутність даної системи полягає в наступному: прямі витрати підсумовуються за типом готової продукції, а непрямі витрати збираються на окремому рахунку і відносяться до загальних фінансових результатів звітного періоду, в якому вони виникають.

Система прямих витрат має кілька особливостей: по-перше, поділ виробничих витрат на змінні та постійні; по-друге, розрахунок собівартості при обмежених витратах; третій – багатоступінчастий звіт про фінансові результати. Процес управлінського обліку відбувається у два етапи: розрахунок витрат та розрахунок результату [2].

На першому етапі встановлюється зв'язок між обсягом виробництва готової продукції та прямими (змінними) витратами, що відображає рентабельність виробництва відповідних видів продукції. На другому етапі непрямі витрати, узагальнені на одному рахунку, порівнюються з вкладом, одержаним від продажу кожного типу продукту. Результат відбиває рентабельність всього виробництва і продажів. Тому ця система спрямована на реалізацію.

Чим більший обсяг продажів, тим більший прибуток. Оцінка готової продукції та незавершеного виробництва здійснюється за змінними (прямими) витратами. Така рейтингова система допомагає шукати можливості продаж.

Система «директ-костинг» розроблена відповідно до розвитку менеджменту. Гнучкість планування та прийняття рішень керівництвом на підприємстві вимагає запровадження бюджетів (кошторисів) та завдань у систему прямих розрахунків, аналізуючи їх виконання. Характерною рисою системи «директ-костингу» є використання стандартів не тільки для змінних витрат, але й для постійних витрат, особливо змінної частини постійних накладних витрат. Стандартні прямі витрати на сучасних підприємствах є засобом досягнення кінцевої мети – отримання чистої прибутку.

Впровадження прямих витрат надало підприємствам широкі можливості для аналізу та прийняття різних управлінських рішень на його основі. Прямі витрати дозволяють організаціям планувати низку заходів щодо оптимізації товару, тобто дозволяють виконувати аналіз витрат для оцінки результатів.

«Прямі розрахунки», що розділяють постійні та змінні витрати, забезпечують більш правильний підхід до аналізу, оскільки він враховує той факт, що деякі продукти, які не приносять прибутку при їх аналіз за повною вартістю, дійсно приносять компанії позитивний граничний дохід, який відображається у цьому аналізі.

Введення системи «директ-костинг» на підприємствах дозволило впровадити ефективну цінову та асортиментну політику, виконати різні

види аналізу витрат, вибрати простіший і менш трудомісткий метод. А також отримати оперативну інформацію бухгалтерією.

Відмова від розподілу непрямих витрат між продуктами дозволяє надійніше оцінити, скільки стоїть організація. Швидко встановлюючи нижчий ціновий ліміт, можна використовувати цінову політику, щоб конкурувати протягом періоду тимчасового зниження попиту на продукти з метою завоювання ринків. Система також дозволяє ідентифікувати продукти з більшою прибутковістю, оскільки різниця між продажною ціною і сумою змінних витрат не покривається амортизацією витрат на постійні витрати, конкретні продукти. Це дозволяє оптимізувати асортимент продукції та орієнтувати виробництво у відповідь на мінливі ринкові умови.

Саме у зазначених вище пунктах сучасним підприємствам слід звернути свою увагу на активне використання переваг системи «директ-костинг» управлінського обліку.

Отже, бачимо, що використання «директ-костинг» спрощує планування, облік і контроль, оскільки кількість статей витрат, включених у ціну, значно скорочується. До того ж система «директ-костинг» дозволяє визначити ряд важливих показників, які дають необхідну оцінку діяльності підприємства: коефіцієнт маржинального доходу; ціна на основі змінних витрат; точка беззбитковості; запас фінансової міцності; запас виробничої міцності; операційний важіль або виробничий леверидж.

Список використаних джерел:

1. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : ЦУЛ, 2018. 535 с.
2. Лень В. С. Управлінський облік : підручник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 260 с.

Філіппова В. Д., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Пономарьова О. Б., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ведення військових дій на території України призвело до радикальних змін в бюджетних пропорціях і обсязі бюджетних одиниць. Однак їхня динаміка вказує на ряд небезпечних тенденцій, які вимагають від держави прийняти рішучі заходи в області зовнішньої фінансової допомоги, фіскальної політики та фіскальної та грошової координації.

Такими негативними тенденціями є спад бюджетних надходжень. Проаналізувавши дані з державного веб-порталу бюджету для громадян [1], доходи зведеного бюджету на період з вересня по липень 2022 року знизилися приблизно на 12,3 % порівняно з відповідним періодом 2021 року.

Найбільше впали надходження від акцизного податку, ПДВ з ввезених до України товарів та ввізного мита, що, в першу чергу, було пов'язано із скороченням імпорту на початку війни та звільненням від оподаткування імпорту товарів, що діяло в квітні–червні [2]. Також різко скоротилися податкові надходження, які стосуються економічної кон'юнктурою та внутрішнього попиту: податок на прибуток підприємств, ПДВ, єдиний податок. Проте позитивну динаміку має рентна плата за користування надрами і ПДВ на товари вітчизняного виробництва (завдяки тимчасовим призупиненням відшкодування ПДВ).

Що стосується структури державних видатків – також відбулися зміни. Сума видатків Зведеного бюджету в реальному вимірі зросла на 15,1% порівняно із відповідним періодом 2021 р.

Близько 50 % від загальних видатків становлять видатки на оборону, безпеку та правоохоронну діяльність. Частка витрат на оборону зросла більш ніж у 4 рази, а частка витрат на громадський порядок і безпеку – в 1,5 рази. В той же час помітно зменшилися видатки на освіту, економічну діяльність, охорону здоров'я та загальнодержавні функції [2]. Зменшення видаткової частини бюджету спостерігається, в таких сферах як: економічної діяльності – на 61,9 %, охорони навколишнього середовища – на 43 %, духовного та фізичного розвитку – на 33,9 %, бюджетного кредитування – на 84,9 % [1].

Загалом, було профінансовано тільки приблизно 63% від усіх видатків за період з січня по липень 2022 року лише 63,1 % витрат, необхідних для забезпечення функціонування країни і її оборонних можливостей, фінансувалися власними доходами бюджету. Що стосується альтернативних джерел фінансування: 18,3 % витрат було покрито монетарним фінансуванням НБУ, 11,7 % міжнародними грантами і 14,2 % зовнішнім боргом.

Військові процеси виснажують державні фінанси. У таких умовах надання іноземного пільгового фінансування стає вагомим інструментом подолання фіскальних розривів для фінансування дефіциту бюджету, який становить 17 % ВВП у I півріччі 2022 р.

Від початку повномасштабної війни Уряд України отримав до бюджету 17,4 млрд дол. США у вигляді зовнішніх позик і грантів (станом на 6 вересня 2022 р.) [1]. Обсяг іноземних грантів становить 15,7 % всіх доходів бюджету. На рис. 1 зображені основні донори, які надавали грантову допомогу Україні.

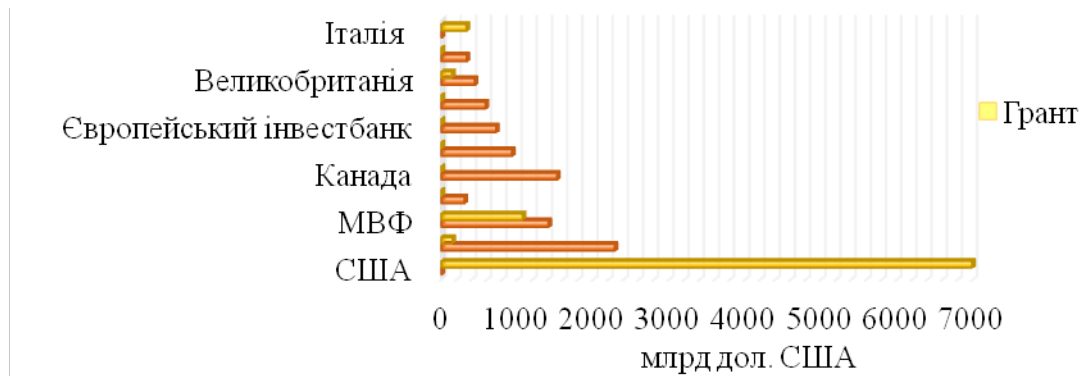

Рис. 1. Зовнішні гранти і позики, надані основними кредиторами (донорами) у січні–серпні 2022 р.

Таким чином, Уряд України отримав досить значні обсяги зовнішнього фінансування від країн Заходу в знак солідарності та підтримки. Однак даного фінансування поки що повністю недостатньо для покриття тих витрат і наслідків, з якими стикнулася країна в ході воєнних дій. Отже, у майбутньому очевидно є необхідність забезпечення доволі вагомого і безперервного притоку фінансових ресурсів у вигляді кредитів і грантів до бюджету країни з-за кордону з одночасним збільшенням внутрішніх податкових надходжень, подальшою пріоритезацією видатків невійськового для підтримки та поступового відновлення економіки України.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL : <https://openbudget.gov.ua>.
2. Тетяна Богдан. Управління державними фінансами воєнного стану. URL: <https://biz.censor.net/m3368052>.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua>.

Кожем'яка В. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Григораш О. В., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ФІНАНСОВИЙ СТАН ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Фінансова система відіграє ключову роль у передачі монетарних імпульсів до реального сектора економіки, здійснюючи таким чином вагомий внесок у забезпечення стійкого економічного зростання. Саме банківські установи країни є одним із основних джерел формування грошових капіталів для обслуговування та інвестування економіки країни.

Протягом останніх декількох років банківська система України стикнулася із низкою ризиків та загроз. Банки увійшли в період коронавірусної кризи без помітних дисбалансів, достатньо капіталізованими та високоліквідними. За рахунок злагодженої роботи банківської системи під час кризи банки не стали фактором посилення економічної нестабільності. Новим викликом для банківської системи є повномасштабна війна на території України.

Ринкова поведінка державних банків не лише віддзеркалює домінуючі тренди у діяльності банківської системи, а значною мірою їх формує, тому є дуже важливим чинником впливу на ситуацію у грошово-кредитній системі країни загалом. Особливе значення для економіки та безпеки держави у воєнний та післявоєнний періоди приділяється подальшому сталому функціонуванню банків державного сектора, які забезпечують стабільність банківської системи.

Протягом I півріччя 2022 року активи банківського сектора скоротилися насамперед за рахунок іноземних та приватних фінустанов. Баланси державних банків були стійкішими до шоку, обсяги чистих активів збільшились на 76,6 млн. грн і, відповідно, їхня частка у чистих активах банківського сектора зросла на 1,0 в. п. (до 27.9%). Частка державних банків у чистих активах та депозитах населення зростала через активнішу участь у державних програмах та через значні надходження коштів (зокрема на рахунки військовослужбовців) [1].

Загальні збитки банків державного сектора за 6 місяців 2022 року склали 3494,3 млн грн. Серед чотирьох банків з державною часткою лише АТ КБ «ПриватБанк» отримав прибуток 6284,0 млн грн, а АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк» та АБ «Укргазбанк» зазнали збитків у розмірі 4043,0 млн грн, 2536,5 млн грн та 3198,8 млн грн відповідно [2].

Держава усвідомлює, що в період воєнного стану є неактуальним та недоцільним досягнення очікуваних у мирний період показників діяльності банків державного сектора, визначених Засадами стратегічного реформування державного банківського сектора (стратегічних принципів) у редакції від 02 вересня 2020 р. [3], а також неможливість виконання ключових аспектів, пріоритетів та показників діяльності, визначених стратегіями розвитку кожного з банків державного сектора.

Банки державного сектора є активними учасниками поточних державних програм, таких як “Доступні кредити 5–7–9 %”, підтримка аграріїв під державну гарантію за портфельними кредитами, та долучатимуться до розробки/участі в нових ініціативах Уряду, спрямованих на підтримку та відбудову економіки України.

Політика вітчизняних державних банків останнім часом дедалі більше набуває ознак патріотичного та соціально відповідального бізнесу, що намагається якнайшвидше відновлювати економіку та відбудувати країну за допомогою механізму активного кредитування ключових галузей господарства, підприємств регіонів, які постраждали. Це істотно підвищує

довіру підприємців і населення до банківського сектору, сприяє зміцненню соціальної згуртованості, підвищує економічну стійкість країни.

У вересні 2022 року Верховна Рада України ухвалила проєкт Державного Бюджету на 2023 рік, в якому зазначається, що в умовах невизначеності щодо подальшого ходу бойових дій та неможливості точної оцінки розміру понесених матеріальних втрат банки вимушені формувати значні обсяги резервів за кредитними збитками, що у свою чергу суттєво позначиться на рівні прибутковості банків [4].

Зокрема фінансові результати діяльності банків державного сектора (АТ «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк») за підсумками 2022 року очікуються збитковими або близькими до нуля, відповідно, існує висока імовірність виникнення фіскальних ризиків, пов'язаних із недоотриманням надходжень до державного бюджету від сплати дивідендів державними банками у 2023 році [4].

Провести оцінку наслідків поточної кризи можна буде лише після стабілізації макроекономічних умов. За очікуваннями НБУ ймовірний сценарій відновлення капіталу державних банків можливий за рахунок докапіталізації від акціонера.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku>
2. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи) (2020). Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/SOB%20Strategy.pdf>
4. Проєкт Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472>

Лапа М. О., аспірант Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Роменська К. М., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У бюджетному процесі значну роль відіграє бюджетне планування, оскільки від обґрунтованого й достовірного визначення планових показників бюджету залежить якість його виконання. В умовах повномасштабної війни в Україні, спричиненої військовою агресією з боку російської федерації для належного фінансування всіх галузей та сфер необхідним є складення достовірних планів та прогнозів бюджетних показників. Бюджетне планування

є складовою загальнодержавного економічного планування і займає центральне місце у фінансовому плануванні. Від рівня збалансованості бюджету на стадії планування, точності економічних і соціальних прогнозів залежить стабільність функціонування бюджетної сфери і рівень виконання програм упродовж майбутнього бюджетного періоду.

Розглянемо сучасні особливості бюджетного планування на плановий 2023 р. У Верховній Раді у першому читанні прийнято проєкт Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік»[1]. Враховуючи, що конфлікт на сході України триває понад вісім років, уряд і раніше щороку збільшував витрати на нацбезпеку та оборону. Але у 2023 р. через повномасштабне вторгнення росії ця стаття витрат буде найбільш пріоритетною - майже 45% загального обсягу видатків Державного бюджету України. Загальна сума доходів держбюджету прогнозується у 1 279,1 млрд грн (загальний фонд – 1146,6 млрд грн; спеціальний – 132,5 млрд грн). Видатки Державного бюджету та надання кредитів плануються в обсязі 2 573,4 млрд грн (загальний фонд – 2 268,5 млрд грн, спеціальний – 304,9 млрд гривень). Проєкт Державного бюджету України на 2023 р. передбачає, зокрема, спрямування ресурсів на такі пріоритетні напрями: національна безпека та оборона – 1 141,1 млрд грн або 17,8% ВВП; охорона здоров'я – 175,7 млрд грн; освіта – 155 млрд грн; пенсійне забезпечення та соціальний захист – 835 млрд грн; підтримка ветеранів війни – 6,8 млрд грн; Резервний фонд – 17,4 млрд грн; Фонд ліквідації наслідків збройної агресії – 19 млрд грн; Фонд розвитку підприємництва – 16 млрд грн; Надання грантів бізнесу – 1,37 млрд грн.

Дефіцит бюджету передбачено на рівні 20 % ВВП, перекриття якого заплановано за рахунок державних запозичень в обсязі 1 686,8 млрд грн (загальний фонд – 1 516,8 млрд грн, спеціальний фонд – 170,0 млрд грн) з них для погашення державного боргу – 415,0 млрд грн.

Інфляція у 2023 р. може становити 30%. У початковій версії бюджету-2022 було закладено індекс споживчих цін на рівні 6,2%, але через війну Національний банк прогнозує, що він буде вищим за 30% [2].

Враховуючи воєнний стан в Україні з метою відновлення України Указом Президента України № 266/2022 від 21 квітня 2022 р. утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни.

Національна рада з відновлення України від наслідків війни є консультативно-дорадчим органом при Президентові України. Основні завдання Ради такі:

- розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися

у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини;

- визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди;

- підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди.

Рада відповідно до покладених на неї завдань: забезпечує розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій з питань відновлення України в післявоєнний період у ключових сферах; здійснює напрацювання пропозицій щодо плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; розглядає пропозиції державних органів, органів місцевого самоврядування, представників інститутів громадянського суспільства, а також міжнародних організацій щодо відновлення України від наслідків війни; бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів щодо відновлення України від наслідків війни; подає Президентові України розроблені за результатами своєї роботи відповідні рекомендації та пропозиції.

Під час розробки пропозицій Рада залучає державні органи, органи місцевого самоврядування, представників інститутів громадянського суспільства, а також міжнародних організацій [3].

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472>

2. Уряд схвалив проект Державного бюджету України на 2023 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-proekt-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-na-2023-rik>

3. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Указ Президента України №266/2022 від 21 квітня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

Матченко А. В., магістрант
Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Васильєва В. Г., к. е. н., доц.,
доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університет митної справи та фінансів)

ОБЛІК ДОХОДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗГІДНО З НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

За умов ринкової економіки метою діяльності підприємства є збільшення економічних вигід, тобто потенційної можливості отримання підприємством грошових коштів від використання активів або зменшення зобов'язань, внаслідок чого збільшується власний капітал підприємства.

Згідно з НП(С)БО 15 «дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена» [1]. Відповідно з МСБО 18, дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу [2]. За НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу [3]. Без своєчасної, достовірної, систематизованої належним чином інформації про особливості створення доходів підприємства неможливо ефективно управляти процесом їх формування.

Сучасний етап розвитку обліку доходів у готельному господарстві та контроль за їх здійсненням має вагомим значення в умовах ринкових відносин. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання інформаційного забезпечення процесу управління, оскільки від якості, своєчасності та змістовності отриманої інформації залежить його ефективність і, як наслідок, успішність та конкурентоспроможність бізнесу в динамічних ринкових умовах. Серед основних питань обліку доходів підприємства в Україні є такі проблеми: повноти та своєчасності відображення в системі обліку витрат і доходів підприємства; забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати й доходи підприємства; створення єдиної інформаційної загальнодержавної бази норм і нормативів для обліку й контролю за витратами та доходами підприємства.

Загальні правила формування в обліку інформації про доходи встановлено НП(С)БО 15, згідно з п. 10 якого дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінено результат цієї операції [1].

Для узагальнення інформації про дохід, одержаний від надання готельних послуг, використовують субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», до якого для обліку основних і додаткових послуг, що надаються готелем, можуть відкриватися субрахунки другого, третього порядків [4]. Питання організації бухгалтерського обліку готельного підприємства вирішується власником або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до законодавства та установчих документів. Підприємства самостійно визначає облікову політику, форму бухгалтерського обліку, затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку, об'єкти і періодичність проведення інвентаризації активів і зобов'язань [5].

Аналізуючи визначення та порядок визнання доходів у Національних й Міжнародних стандартах обліку та фінансової звітності, слід зазначити, що вони не тотожні, незважаючи на процес адаптації вітчизняного бухгалтерського обліку до Міжнародних стандартів. За НПС(Б)О 15 «Дохід» до складу доходів відносять: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи. Дещо інший порядок визнання доходів у МСБО 18 «Дохід». Дохід слід визнавати та обліковувати у разі здійснення таких операцій: продажу товарів; наданні послуг; використанню, іншими сторонами, активів, які приносять відсотки, роялті, дивіденди. Наведені відмінності в класифікації доходів впливають на організацію обліку на підприємствах. Отже, облік доходів є важливим елементом економічної системи, без знання якого неможливе ефективне управління підприємством, тому його організація є одним із головних джерел отримання інформації необхідної для прийняття та реалізації управлінських рішень. Міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національної системи бухгалтерського обліку доходів.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>. (Редакція від 03.11.2020). (Дата звернення 24.10.2022).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/IAS-18_ukr_2016.pdf. (Дата звернення 24.10.2022).

3. «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>. (Редакція від 10.08.2021). (Дата звернення 24.10.2022).

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>. (Редакція від 29.07.2022). (Дата звернення 24.10.2022).

5. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. Редакція 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n113>. (Дата звернення 24.10.2022).

Квашук О. В., викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист (ВСП Уманський фаховий коледж
технологій та бізнесу УНУС)

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ

В умовах реформування економіки України залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів є визначальним чинником повноти забезпечення потреб об'єктів соціальної інфраструктури, дієвості державного регулювання суб'єктів господарювання, рівня матеріального й духовного добробуту населення, темпів розвитку інвестиційно-інноваційної сфери та зростання фінансового потенціалу країни загалом. Водночас, успішне функціонування фінансової системи пов'язано із результативним управлінням ресурсами держави, головна частина яких зосереджена у бюджетній системі. Її ефективність визначає дієвість урядової політики у сфері фінансів, створює передумови для забезпечення стабільності економіки та країни загалом. Важливою умовою дослідження економічної природи, ролі та значення фінансових ресурсів є виявлення їхньої залежності від вартісної структури валового внутрішнього продукту. У зв'язку з цим пошуки внутрішніх джерел їх зростання необхідно проводити як на мікро-, так і на макрорівні економіки. Фінансові ресурси є об'єктивною необхідною умовою процесу відтворення на всіх його стадіях, однак формування кінцевої структури відтворення досягається на стадії розподілу, де формуються пропорції між фондами відшкодування, споживання й нагромадження, відбувається розподіл доходів між елементами суспільного виробництва, галузями господарства, соціальними групами, безпосередніми виробниками матеріальних благ. Варто зазначити, що у сучасній вітчизняній науці існує низка підходів до тлумачення сутності фінансових ресурсів економіки з урахуванням пріоритетних для суспільства завдань, зокрема: забезпечення економічного зростання і свободи, повної зайнятості та соціальної справедливості [2]. Джерелами формування фінансових ресурсів держави є податкові й неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, цільові фонди, відрахування до державних позабюджетних фондів, державні запозичення; суб'єктів господарювання – власний і позиковий капітал, кредиторська заборгованість; домашніх господарств – дарування та спадщина, заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності та організованих заощаджень, державне соціальне забезпечення, трудовий внесок членів домогосподарства, кредити і позики, субсидії, дотації та ін. У процесі еволюції людського суспільства очевидною стала необхідність існування особливого інституту, який би представляв, захищав і забезпечував

достатній рівень життя своїх громадян. Ним стала держава, основним призначенням якої є задоволення різних та всезростаючих потреб суспільства. Її роль визначається ступенем виконання перед суспільством, взятих зобов'язань, що виражається у співвідношенні номінально задекларованих та фактично реалізованих функцій. Виконання функцій держави у повному обсязі вимагає відповідного фінансового забезпечення, динаміка і структура якого своєю чергою залежать від ефективності її діяльності. Історичний досвід свідчить, що держава володіє значним потенціалом впливу на соціально-економічні процеси, а її діяльність значною мірою залежить від наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів. Фінансове забезпечення не можна розглядати окремо від фінансування, яке пов'язано з визначенням достатнього обсягу грошових коштів для виконання функцій держави. Проте це потребує частини фінансових ресурсів національної економіки, які вилучає держава. Саме вона дає змогу досягати цілей у межах виконання завдань урядом. Централізація частини вартості валового внутрішнього продукту у формі фінансових ресурсів держави у бюджетах різних рівнів дає змогу проводити єдину фінансову політику, забезпечувати перерозподіл коштів на користь пріоритетних галузей економіки, задовольняти на однаковому рівні потреби соціальної сфери, незалежно від того, на якій території функціонують її установи чи проживає особа [1]. Фінансові ресурси держави можна визначити як вартісне вираження джерел утворення її майна, що формується внаслідок мобілізації частини доходів суб'єктів фінансової системи або перебуває у розпорядженні держави на правах власності і слугує для забезпечення виконання покладених на неї функцій. У сучасних умовах відродження і становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності. Це пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції з боку українських і зарубіжних компаній, підвищенням вимог споживачів до товарів і послуг, які пропонують на ринку. З іншого боку, кожне підприємство є також споживачем різних видів ресурсів у виробничо-господарській діяльності. Фінансова діяльність будь-якого промислового підприємства тісно пов'язана з формуванням і використанням фінансових ресурсів, для ефективного управління якими потрібна виважена й цілеспрямована політика на рівні окремого підприємства та держави загалом. Фінансовим ресурсам належить особливе місце у менеджменті діяльності підприємства, оскільки від якості управління ними залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, його ліквідність, платоспроможність і рентабельність. На сучасному етапі розвитку економіки України фінансові ресурси як економічна категорія потребує глибшого дослідження та удосконалення організації управління ними в практичній діяльності. Підтвердженням цьому є збиткова діяльність багатьох вітчизняних підприємств, проблеми, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції у зв'язку з недостатністю капіталу

для статутної діяльності. Формування фінансових ресурсів повинно відбуватися із дотриманням таких принципів: урахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства; забезпечення їхньої відповідності обсягу залучених фінансових ресурсів розміру сформованих активів; створення умов для високоефективного використання фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства, що потребує дотримання певного співвідношення між їхніми складовими і напрямками використання; це передбачає досягнення певного співвідношення між власною та позиковою їх частиною; забезпечення мінімізації витрат щодо їхнього формування із різних джерел [3]. Фінансові ресурси країни формують та використовують на усіх рівнях і ланках фінансової системи. Однак найвищий пріоритет у їхньому формуванні та використанні має мікроекономічний рівень, тобто домогосподарства. Це зумовлено тим, що відсутність необхідного обсягу фінансових ресурсів на цьому не забезпечить сталий розвиток, що у майбутньому негативно вплине на розвиток усіх сфер та ланок фінансової системи, у тому числі й державних фінансів. Фінансові ресурси домогосподарства формують та використовують враховуючи власні можливості та інтереси, вони становлять основу їхніх фінансів. Однак на сьогодні немає єдиного підходу до визначення економічної сутності цього поняття. Отже, фінансові ресурси є матеріальною основою функціонування держави, значна їхня частина утворюється у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту за допомогою низки методів, головним з яких є податки. Фінансові ресурси держави – це вартісне вираження джерел утворення її майна, активів та грошових засобів, що формуються у процесі мобілізації частини доходів суб'єктів фінансової системи або перебувають у її розпорядженні на правах власності та слугують для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій. Для забезпечення безперервної виробничо-господарської діяльності у кожного підприємства повинен бути достатній обсяг фінансових ресурсів, які, з погляду дотримання принципів ефективності й справедливості соціально-економічних відносин, є вартісним вираженням джерел формування майна суб'єктів господарювання (оборотних та необоротних активів); вони необхідні для виконання підприємством фінансових зобов'язань, активного пошуку можливостей його подальшого розвитку та економічного стимулювання. Тому якщо аналізувати теперішню ситуацію у ринковій економіці країни, то принципову відмінність між поняттями “фінансові ресурси” та “капітал” провести важко, оскільки комерційні підприємства інвестують головно з метою отримання прибутку. Фінанси домогосподарств є головною ланкою фінансової системи і відіграють провідну роль поряд із суб'єктами господарювання у забезпеченні її ефективного функціонування. Пріоритетне значення у формуванні фінансових ресурсів країни надається домашнім господарствам, оскільки вони перебувають в основі фінансової системи, а їхня достатність

позитивно впливає на розвиток усіх сфер і навпаки – недостатній обсяг фінансових ресурсів негативно позначиться на функціонуванні фінансів підприємств, державних фінансів, фінансового ринку та страхування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. 871 с

2. Коваленко Н. І. Еволюція теоретичних поглядів щодо сутності фінансових ресурсів держави // Економіка та держава. 2012. № 12. С. 42–44.

3. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту поняття “Фінанси домогосподарств” у розрізі навчальної дисципліни “Фінанси” // Фінансовий простір. 2014. № 2(14). С. 100–105.

Шуліка А. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Губа М. О., к.е.н., доц., доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В сучасних умовах функціонування економіки важлива роль приділяється грошово-кредитній політиці держави для забезпечення стабільності грошової одиниці, протистояння економічному спаду виробництва, підтримки рівня зайнятості населення, стримування інфляції. Національний банк України, як фінансовий інститут, розробляє та приводить у дію основні принципи даної політики, а саме здійснює регулювання грошового обігу та кредитування економіки.

Внаслідок того, що грошово-кредитна політика центрального банку є одним із головних важелів впливу на економічну ситуацію в країні, аналіз її ефективності має високу актуальність.

Сутність та теоретико-методологічні аспекти грошово-кредитної політики НБУ розкриті в працях таких вітчизняних науковців, як: В. Д. Базилевич та К. С. Базилевич, А. С. Гальчинський, О. В. Дзюблюк, В. В. Козюк, В. Лисицький, І. О. Лютий, А. М. Мороз та ін.

Велике значення для кожної держави має політика в галузі грошового обігу та кредиту, через те що шляхом регулювання пропозиції грошей вона спрямована на забезпечення ефективного функціонування економіки та її ключовими цілями є цінова стабільність, стабільність обмінного курсу, зростання економіки, забезпечення зайнятості, збалансований платіжний баланс, зростання добробуту населення.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та

кредиту, спрямованих на забезпечення цінової стабільності шляхом використання інструментів грошово-кредитної політики [1].

Виділяють такі два види інструментів, які мають певний характер впливу на грошово-кредитний ринок: адміністративного та економічного впливу. Здебільшого, адміністративні мають форму директив, лімітів, нормативів, що виходять із центрального банку та спрямовані на обмеження свободи діяльності суб'єктів грошово-кредитного ринку, в першу чергу, банків. Під економічними інструментами розуміють кошти впливу НБУ на грошово-кредитний ринок шляхом формування на ньому умов, що визначають поведінку суб'єктів ринку у напрямі, запрограмованому центральним банком. До загальноприйнятих інструментів економічного впливу НБУ зараховують політику обов'язкових резервних вимог, рефінансування і політику відкритого ринку.

У період воєнного стану функціонування банківської і фінансової системи України зазнало великих змін. На жаль, дієвість ринкових інструментів знизилась, стратегія інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом унеможливила свої дії. Це призвело до того, що НБУ зменшило використання інструментів грошово-кредитної політики, зокрема ключового інструменту, такого як облікова ставка.

Національний банк очікує, що підвищення облікової ставки до 25 % буде достатнім для послаблення тиску на валютному ринку та стабілізації інфляційних очікувань, що в перспективі створить передумови для переходу до циклу зниження облікової ставки [2].

Такі зміни є колосальними, адже в порівнянні з 01.01.2022 року, облікова ставка становила 10 %, а з 03.06.2022 року зросла у 2,5 рази. Це свідчить про те, що держава хоче захистити доходи та заощадження громадян у національній валюті, тобто гривні, від інфляції. А також, втримати валютно-курсову стабільність, яка допомагає зміцненню економіки та приборкує інфляційні процеси.

Можливо, якщо б грошово-кредитна політика НБУ, не прийняла змін у обліковій ставці, то резерви країни стрімко вичерпались, а це, в свою чергу, спровокувало б нову валютну кризу.

Ще одним негативним явищем став зріст інфляції через порушення ланцюгів постачання та руйнування виробництв, наслідком чого є скорочення пропозиції і збільшення витрат.

У липні 2022 року споживча інфляція в річному вимірі пришвидшилась до 22,2 % (із 21,5 % у червні). У місячному вимірі ціни зросли на 0,7 %. Про це свідчать дані, опубліковані Державною службою статистики України [2]. Зокрема підвищились ціни на оброблені продовольчі та непродовольчі товари, послуги.

Отже, грошово-кредитна політика центрального банку повинна адаптуватися до змін спричинених воєнною агресією сусідньої держави та зміцнитись для подолання такого складного етапу в економіці. Доцільним було б знову налагодити режим інфляційного таргетування з плаваючим

обмінним курсом і заборону фінансування Державного бюджету з боку НБУ. Наступним кроком повинно стати зниження облікової ставки (за умови, якщо рівень інфляції знизиться), що сприятиме здешевленню банківських кредитів та зниженню ставок за депозитами. Водночас вищезазначені заходи послугують підвищенню прозорості грошово-кредитної політики та вдосконаленню її комунікацій із суспільством.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-ХІУ (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 22.10.2022).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua>. (дата звернення 23.10.2022).

Губа М. О., к.е.н., доц., доцентка кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Університету митної справи та фінансів

Молчанова А. В., студентка Університету митної справи та фінансів

ЗОВНІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ

Бюджетним кодексом України визначено, що державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та не погашених станом на звітну дату кредитів (позик), що виникають внаслідок державного запозичення. Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі [1].

Традиційно у структурі державного боргу виокремлюють зовнішній та внутрішній державний борг.

- Зовнішній державний борг – заборгованість держави іншим країнам, іноземним фінансовим установам і міжнародним фінансовим організаціям, що залучаються державою на підставі міжнародних договорів України, міжнародним економічним організаціям та іншим особам.

- Внутрішній державний борг – заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам.

Слід зазначити, що динаміка зовнішнього боргу України корелюється із напрямом розвитку національної економіки. Вважається, що головні орієнтири боргової політики ґрунтуються на ефектах, які досягаються за допомогою здійснення запозичень. Доцільно розглядати ефекти від зовнішнього боргу за допомогою визначення його впливу на основні макроекономічні показники. Така діагностика залежності зовнішнього державного боргу із макроекономічними показниками, по-перше, надає можливість побудувати виважену стратегію щодо управління зовнішнім боргом, а по-друге, – оцінити її ефективність у майбутньому.

На цей час одним з основних показників у контексті впливу зовнішнього боргу на економічну ситуацію у державі виступає відношення боргу до ВВП країни. Порівнюючи динаміку внутрішнього валового продукту та зовнішнього державного боргу України у 2012-2021 роках (рис. 1), можна побачити, що зростання ВВП здійснюється на фоні постійного зростання зовнішнього державного боргу.

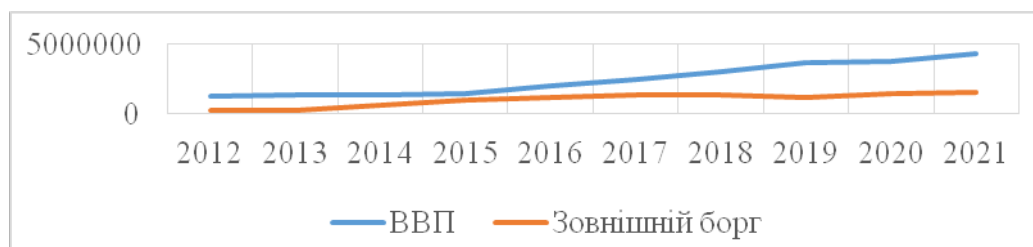

Рис. 1. Динаміка ВВП та зовнішнього боргу України у 2012–2021 рр., млрд грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [2; 3].

Законом України № 2134-IX [4] передбачається незастосування ч. 10 ст. 16 Бюджетного кодексу України щодо Стратегії управління державним боргом на період дії воєнного стану або здійснення загальної мобілізації. На фоні цього відбувається переорієнтування цілей стратегії управління державним боргом, метою якого було поступове досягнення до кінця 2022 року зменшення обсягів державного боргу відносно ВВП, а саме не більше 20 %.

Унаслідок ряду як соціально-економічних, так і політичних криз, що викликані введенням воєнного стану на всій території України, виникають труднощі щодо стабілізування економічного потенціалу країни. Зростання видатків на оборону, фінансування дефіциту Пенсійного фонду, недоотримання запланованих обсягів надходжень від податків та зборів, необхідність підтримки підприємств і банків – це все збільшує дефіцит державного бюджету та, у кінцевому підсумку, викликає нову потребу у збільшенні державних запозичень та витрат на обслуговування державного боргу. Упродовж II кварталу 2022 року валовий зовнішній борг України збільшився на 0.2 млрд дол. США – до 128.0 млрд дол. США (у порівнянні з початком року зменшився на 1.7 млрд дол. США). Відносно ВВП борг збільшився до 67.5 % з 63.3% на кінець I кварталу (на початок року борг становив 64.6 %) [5].

Згідно з проектом бюджету-2023, наступного року запозичення складуть майже 1,7 трильйона гривень, з них 1,6 трильйона припадають на зовнішні запозичення. Тобто наступного року на внутрішньому ринку держава планує залучити лише 90,7 мільярда гривень. [6]. Для зменшення боргового навантаження, Україна обговорює нову програму співробітництва з МВФ, яку зараз готують, а також посприяють програми

допомоги інших донорів нашої країни – Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) тощо.

Таким чином, у сучасних умовах необхідним є запровадження дієвої державної політики управління боргом з метою одержання найвищого ефекту від запозичених коштів та уникнення проблем погіршенням макроекономічної стабільності. Реструктуризація в найближчі роки допоможе дещо стабілізувати ситуацію з державним боргом, але не усуне самої проблеми величезного боргового навантаження.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Державний борг України. URL : <https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 26.10.2022).
4. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України : Закон України від 15.03.2022 № 2134-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
5. Зовнішній борг України на кінець II кварталу 2022 року URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf (дата звернення: 26.10.2022).
6. Проєкт Закону про Державний бюджет України на 2023 рік <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472>

Марченко Є. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Роменська К. М., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з уведенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбаченим Законом України “Про правовий режим воєнного стану” (п. 3 Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 “Про введення воєнного стану в Україні”) [1]. В Україні воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці.

Під час війни з росією Україна зіткнулася з багатьма економічними проблемами, такими як суттєва зміна структури попиту та виробництва, втрата ринків збуту, втрата персоналу, руйнування економічної зв'язності через

порушення логістики та ланцюжків створення доданої вартості. Тому й поведінка споживачів в умовах війни зазнала суттєвих змін. Наразі стали актуальними потреби у відбудові зруйнованого житла, забезпечення населення комунальними послугами, фінансової допомоги українцям з тимчасово окупованих територій. До того ж загальний рівень доходу населення суттєво зменшився, отже, і споживчий попит на більшість товарів знизився.

Також перед Україною постала проблема міграції населення. За оцінками ООН, з 24 лютого 2022 року з України виїхало 4,2 млн осіб. До цього у період з 21 по 23 лютого з Донецької та Луганської областей до РФ переїхало 113 тис осіб. Майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни. Ці втрати можуть призвести до дефіциту робочої сили в Україні та уповільнення темпів відновлення економіки після війни. Для повернення населення держава має, спрогнозувати та спланувати міграційні потоки українців, а також забезпечити або створити умови для створення робочих місць на території країни, відбудувати зруйновану інфраструктуру і забезпечити людей житлом.

Після повномасштабного наступу Росії Україна зазнала величезних збитків. За останніми даними, зруйновано та пошкоджено щонайменше 129.9 тис. житлових будівель, з яких 114.7 тис. приватних будинків та 15.1 тис. багатоквартирних. Прямі збитки через руйнування багатоповерхівок сягають \$42.3 млрд, та ще \$5.4 млрд збитків завдані власникам приватних будинків. На другому місці у загальному обсязі прямих збитків від пошкоджень та руйнувань – сфера інфраструктури із сумою у \$31.6 млрд. Внаслідок бойових дій збитки завдані підприємствам та промисловості оцінюються вже у \$8.8 млрд. Збитки промислових активів становлять \$6,7 млрд (повідомлялося про пошкодження чи руйнування близько ста промислових підприємств). Металургія втратила щонайменше 30% своїх активів. Серед найбільших втрат: “Азовсталь” та “ММК Ілліча”, відповідно другий і третій за розмірами металургійні заводи України.

Українське сільське господарство є прямою жертвою російської агресії, оскільки бойові дії часто відбуваються на українських полях та на фермах. Близько 13 % території України заміновано росіянами. Існує ризик затяжної війни у Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій та Херсонській областях – їхня частка виробництва пшениці становить 23%, кукурудзи – 3 %, ячменю – 21 %, насіння соняшника – 20 %. Це може призвести до дефіциту цієї продукції та унеможливило її експорт.

Ухвалено зміни в законодавстві, спрямовані на підтримання стабільності фінансового сектору України та забезпечення потреб населення під час війни. Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні» регулятору надано додаткові повноваження. Зокрема, під час особливого періоду, що включає період дії воєнного стану та період відбудови після закінчення воєнних дій, Національний банк вестиме рахунки державних

органів, призначені для забезпечення потреб держави у відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, а також для благодійних пожертв та гуманітарної допомоги [2]. Крім того, оскільки реструктуризація кредитів залишається найдієвішим механізмом вирішення проблем із погашенням кредитів як для банків, так і для їхніх клієнтів, цим Законом продовжено термін дії Закону України «Про фінансову реструктуризацію» до 1 січня 2028 р. Законодавчі зміни також стосуються діяльності ринку кредитних спілок, який суттєво постраждав від війни. Отже, запроваджується можливість тимчасового зупинення діяльності кредитної спілки у зв'язку з воєнним станом та її подальшого відновлення [3]. Відповідні рішення ухвалюватимуться спостережною радою кредитної спілки. Такий крок дасть можливість запобігти кризі неплатоспроможності на ринку, а вкладникам кредитних спілок – зберегти свої заощадження.

Розв'язання переважної більшості соціальних проблем мешканців нашої держави має відбуватися в основному за рахунок стимулювання їх самозайнятості, включаючи зменшення податкового навантаження на працю, та впровадження дієвого механізму громадських робіт. Це створить передумови для зростання доходів громадян, зменшення рівня їх безробіття та працевлаштування в легальному секторі економіки, який дає змогу отримати значно вищий рівень соціальних гарантій ніж у тіньовому секторі.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. №2102-IX.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектора у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні : Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>

3. Про фінансову реструктуризацію : Закон України від 17.08.2022 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19#Text>

Синипостол В. В., студентка Університету митної справи та фінансів
Косешовський Я., студент Університету Миколи Коперника в Торуні
(науковий керівник – Лисяк Л. В., д.е.н., проф.,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів)

ФІНАНСУВАННЯ ДЕФЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Державний бюджет – головний загальнодержавний фонд централізованих коштів. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту та централізовано розподіляє її на розвиток національної економіки, соціальний захист

населення, утримання органів державної влади та управління, оборони країни. Державний бюджет на кожний фінансовий рік розглядається вищим законодавчим органом держави (в Україні – Верховна Рада, в Польщі – Сейм) і затверджується як закон.

Якщо доходи бюджету перевищують видатки – виникає бюджетний профіцит; якщо ж витрати бюджету перевищують його доходи – дефіцит бюджету.

Дефіцит бюджету – явище характерне для економік практично кожної держави. Зокрема, в Україні це явище хронічне. Для населення наявність дефіциту має опосередковане значення, але власне населення бере участь в поверненні залучених для покриття дефіциту коштів шляхом сплати податків.

Дефіцит бюджету може виникати і за максимально можливого рівня використання податкового потенціалу, тому за таких умов для відновлення збалансованості бюджету необхідна оптимізація та підвищення ефективності видатків бюджету, а не посилення фіскального навантаження [5]. Оцінюється дефіцит бюджету зазвичай у відсотках від ВВП [1].

Доходи держбюджету в Україні формуються переважно за рахунок різних податків і зборів, а також значно меншою мірою – деяких інших джерел, зокрема, від приватизації держмайна.

Практично весь час існування України як незалежної держави, мало місце перевищення видатків державного бюджету над його доходами. Але останнім часом ця проблема набула найбільшої гостроти. Динаміка дефіциту Державного бюджету України повторює тенденцію зміни фактичного співвідношення його дохідної та видаткової частин.

За січень-серпень 2022 року державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 416,9 млрд грн, у тому числі загальний фонд – у сумі 418,1 млрд грн, проти запланованого розписом загального фонду на січень-серпень 2022 року дефіциту у сумі 864,2 млрд грн. Про це свідчать дані Державної казначейської служби, які оприлюднило Міністерство фінансів України.

За оперативними даними Державної казначейської служби України, у серпні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 204,6 млрд грн. Серед платежів, справляння яких контролюють податкові та митні органи, основні надходження були отримані за рахунок податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів – 16,4 млрд грн (зібрано 25,9 млрд, відшкодовано – 9,5 млрд грн); податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 26,2 млрд грн; податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 12,7 млрд грн; акцизного податку – 7,8 млрд грн; податку на прибуток підприємств – 17,4 млрд грн; рентної плати за користування надрами – 8,2 млрд грн; ввізне та вивізне мито – 2,5 млрд грн.

Також у серпні до загального фонду державного бюджету надійшло 109,7 млрд грн міжнародної допомоги (грантів). Надходження ЄСВ до

Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у серпні 2022 року становили 37,1 млрд грн.

За січень–серпень 2022 року касові видатки державного бюджету становили 1449,4 млрд грн, у тому числі загального фонду – 1360,1 млрд грн, або 81,7 відсотка від розпису звітнього періоду. При цьому, у серпні 2022 року касові видатки державного бюджету були здійснені у обсязі 230,9 млрд грн, у тому числі загального фонду – у сумі 212,1 млрд гривень.

Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету України за січень–серпень 2022 року становили 716,2 млрд грн або 106,5 % від запланованих на цей період.

За внутрішніми боргами Міністерство фінансів України рефінансує свої борги, випускаючи нові ОВДП [1]. Від розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету залучено 442,8 млрд грн, у тому числі в іноземній валюті 47,9 млрд грн (1114,3 млн дол. США та 439,2 млн євро). При цьому, за рахунок випуску військових ОВДП залучено 412,2 млрд грн, у тому числі шляхом придбання у власність Національним банком України – 285 млрд грн. Із зовнішніх джерел залучено 273,5 млрд грн [2].

В 2021 р. державний борг Польщі становив 7 % ВВП, консолідований борг держави зріс у порівнянні з попереднім роком до 56 % ВВП. Бюджет на 2022 р. є бюджетом, що спрямований на підтримку відбудови польської економіки. Заплановано, що дохід бюджету становитиме 491,9 млрд злотих, витрати – 521,8 млрд злотих, дефіцит – до 29,9 млрд злотих. Заплановано реалізацію ряду інвестиційних програм/завдань. Прогнозований дефіцит сектора державних фінансів у 2022 році становитиме близько 2,9 % ВВП.

Попередньо визначено, що у 2023 р. доходи бюджету Польщі становитимуть приблизно 604,4 млрд злотих, видатки плануються на рівні 669,4 млрд злотих, дефіцит державного бюджету має становити не більше 65 млрд злотих. Водночас слід зазначити, що дефіцит бюджету, викликаний скороченням надходжень до бюджету й зростанням витрат з нього, є одним із вагомих чинників інфляції. Зокрема, висока інфляція в Польщі в 2022 році, як і в багатьох інших країнах Європи, є наслідком дії таких чинників, як напруга на ринках енергоносіїв, пандемія коронавірусу та війна в Україні. Проте уряди країн відшуковують можливості збільшити надходження до бюджету, вдосконалюючи податкову систему, що уможливить реалізувати програми покращання добробуту населення. Так, у Польщі в рамках Урядового Антиінфляційного щита (його дія залишається до кінця 2022 р.), передбачено таке: нульова ставка податку на додану вартість (ПДВ) на основні продукти харчування, на природний газ та на добрива, 5 % ставка ПДВ на електроенергію та на централізоване теплопостачання; 8 % ставка ПДВ на моторне паливо (зниження з 23 %).

Крім того, знижено акцизний збір до мінімального рівня в ЄС на електроенергію, деякі види моторного палива та світлий мазут [3].

Серед джерел фінансування державного бюджету України – зовнішні запозичення, внутрішні запозичення та приватизація. За рахунок приватизації в Україні було заплановано отримати 8 млрд грн. Оскільки ж доходи від приватизації традиційно не виконуються, то реальним джерелом покриття дефіциту бюджету є в основному внутрішні борги, а також частково зовнішні запозичення.

Таким чином, дефіцит бюджету є важливим інструментом державної фінансово-кредитної політики, засобом впливу на економічний стан в країні в цілому. На сучасному етапі уряди повинні постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, приділяючи більше уваги збільшенню доходів бюджету шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизаційних процесів, зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання та ін.

З метою максимально ефективного управління дефіцитом державного бюджету необхідно застосовувати систему економічних заходів, а також фіскальних правил, що унеможливлуватимуть значне нагромадження боргів. Важливо дотримуватися певного рівня стійкості публічних фінансів, забезпечувати узгодженість бюджетно-податкової та монетарної політики.

Дефіцитне фінансування як для України, так і для Польщі вкрай важливе й необхідне, його слід не скорочувати, а переорієнтувати на подолання основних проблем економіки, тобто фінансування пріоритетних галузей, пожвавлення інвестиційної діяльності, в Україні також – відновлення інфраструктурних об'єктів, житла та ін.

Список використаних джерел:

1. Державний бюджет України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/> (дата звернення: 25.10.2022).
2. У серпні дефіцит бюджету становив лише 5,4 млрд грн. FinClub. URL: <https://finclub.net/ua/news/u-serpni-defitsyt-biudzhetu-stanovyv-lyshe-5-4-mlrd-hrn.html> (дата звернення: 25.10.2022).
3. Сейм Польщі затвердив бюджет країни на 2022 рік. URL: <https://aquila24.pl/1800/> (дата звернення: 22.10.2022).
4. Уряд Польщі ухвалив бюджет країни на 2023 рік. URL: <https://aquila24.pl/24252/> (дата звернення: 22.10.2022).
5. Лисяк Л. В. Боргова політика України в умовах реформування системи публічних фінансів. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27/1. С. 189–195.

Філіппова В. Д., студентка
 Університету митної справи та фінансів
 (науковий керівник – Лисяк Л. В., д.е.н., проф.,
 професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
 Університету митної справи та фінансів)

ДИНАМІКА ДЕРЖАВНОГО ТА ГАРАНТОВАНОГО ДЕРЖАВОЮ БОРГУ УКРАЇНИ

Актуальність обраної теми пояснюється значимістю державного боргу, як важливого компонента державних фінансів будь-якої країни світу. Якщо державний борг знаходиться у межах норми, то для економіки він не буде виступає тягарем та нести великих ризиків. Показники державного та гарантованого державною боргу в Україні мають тенденцію до зростання і значно перевищують допустимі межі протягом останніх років, що пов'язано з низкою факторів. Розглянемо наведену на рис.1 динаміку державного та гарантованого державною боргу України, починаючи з 2013 року до сьогоднішнього дня.

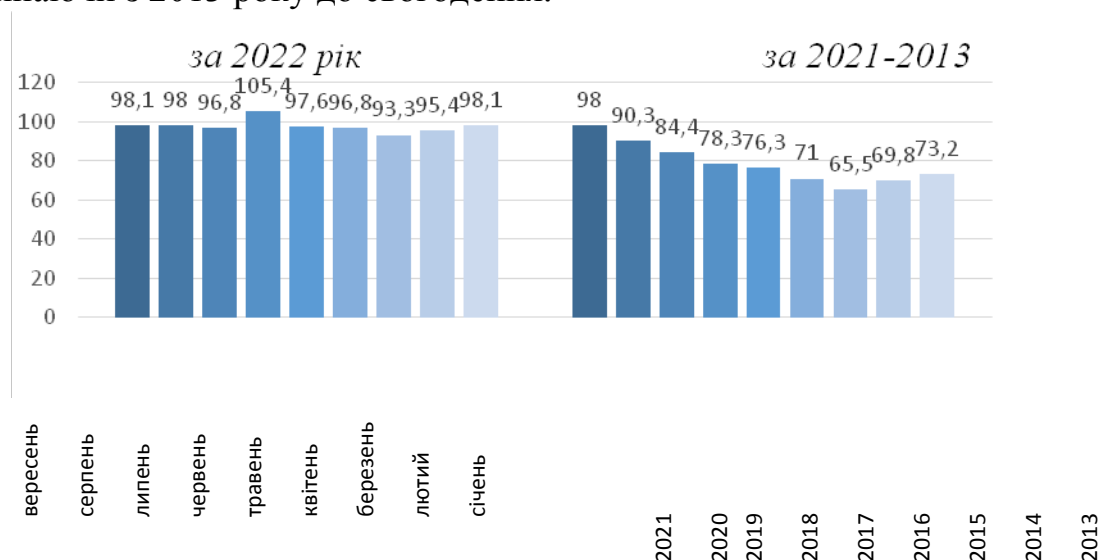

Рис. 1. Динаміка державного та гарантованого державною боргу України, млрд дол. США
 (побудовано за [1])

У 2013 р державний та гарантований державною борг України становив 73,2 млрд доларів, в за 2014–2015 рр. він знижувався на 4,6% та 6,2% відповідно щороку. З 2016 року державний борг України знову почав зростати і склав 71 млрд доларів (+8,4%), в 2017 р. – 76,3 млрд (+7,5%), в 2018 р. – 78,3 млрд (+2,6 %), в 2019 р. – 84,4 млрд (+7,8 %). В 2020 р. державний борг вже дорівнював 90,3 млрд (+7 %), причиною цього став COVID-19, що спричинив кризу. Зростання бюджетного дефіциту загострило необхідність здійснення державних запозичень. Вплив політичних чинників спричинив обмежений доступ до зовнішніх ринків та

призвів до підвищення обсягів продажу короткострокових та середньострокових ОВДП.

Станом на 30 вересня 2022 року державний та гарантований державою борг України становив 98,1 млрд дол. США, в тому числі: зовнішній – 60,83 млрд дол. США; внутрішній – 37,27 млрд дол. США [1]. Державний борг України становив 88,51 млрд дол. США. зовнішній – 53,20 млрд дол. США, внутрішній – 35,31 млрд дол. США. Частка зовнішніх запозичень у сукупному борзі зросла до 62,8 % в 2022 році з 58,4% в 2021 році.

Кожен відсоток зростання державного боргу в Україні понад окреслену Світовим банком межу 64% (для країн, що розвиваються), віддзеркалюватиметься на падінні ВВП на 0,02%. Якщо прогнози уряду України справдяться, то в 2023 році розмір державного боргу країни досягне 106 % від ВВП, що матиме наслідком уповільнення зростання економіки на 0,84 % на рік.

Таким чином, негативні тенденції динаміки державного та гарантованого державою боргу України спричинені: кризовим станом, який пов'язаний наразі з війною на території країни; значною часткою зовнішньої заборгованості у структурі державного боргу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>.
2. Державний борг України: як він змінювався з 2012 року та під час повномасштабної війни. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/11/infografika/>

Рижко К. М., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Бабенко Л. В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів)

РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ОБЛІКУ

Оренда майна є важливим аспектом формування економічно-правових відносин кожної країни. Зокрема, нерухомість виступає вагомою частиною активів і розглядається як об'єкт інвестування і управління. Для власника нерухомості важливу роль відіграє бухгалтерський облік, на основі якого приймаються управлінські рішення. Питання обліку операцій з оренди майна зазвичай розглядається частково, як складова обліку основних засобів. Вагомий внесок у розвиток теорії та методології обліку основних засобів зробили такі вчені: В. Г. Лінник, Ф. Ф. Бутинець, В. М. Кужельний, В. Б. Моссаковський та ін.

Законодавча база, що стосується регулювання орендних відносин, постійно вдосконалюється і доповнюється як в Україні, так і за її межами. За останні десятиліття Україна налагодила зовнішньоекономічні зв'язки з

більшістю країн світу, що спонукає процес впровадження Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Міжнародний стандарт встановлює принципи визнання, оцінки, подання оренди та розкриття інформації про неї. Мета полягає в тому, щоб забезпечити надання орендарями та орендодавцями доречної та достовірної інформації. На основі цієї інформації користувачі фінансової звітності можуть оцінити вплив оренди на фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим для спрощення взаємовідносин між учасниками економічного життя, а також усунення непорозумінь з приводу двозначної інтерпретації тих чи інших термінів, важливим моментом є запровадження єдиної термінології.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця МСБО 17 та НП(С)БО 14 «Оренда»

Ознака	НП(С)БО 14 «Оренда»	МСБО 17 «Оренда»
Строк оренди	період дії невідмовної орендної угоди, а також період продовження цієї угоди, обумовлений на початку строку оренди	невідмовний період, на який орендар уклав угоду про оренду активу, та будь-які наступні терміни, протягом яких орендар має вибір щодо продовження строку оренди активу з подальшою оплатою або без неї і на початку строку оренди існує обґрунтована впевненість, що це право вибору орендаря буде здійсненим
Початок строку оренди	дата, яка настає раніше: дата підписання орендної угоди або дата прийняття сторонами зобов'язань щодо основних положень угоди про оренду	дата, з якої орендар набуває права використовувати орендований актив. Це дата первісного визнання оренди (тобто визнання належним чином активів, зобов'язань, доходу або витрат, які є наслідком угоди про оренду)
Мінімальні орендні платежі	платежі, що підлягають сплаті орендарем протягом строку оренди (за вирахуванням вартості послуг та податків, що підлягають сплаті орендодавцю, і непередбаченої орендної плати)	це платежі протягом строку оренди, які потрібно (або може бути потрібно) здійснити орендареві (за винятком непередбаченої орендної плати, витрат на послуги та податки, що мають бути сплаченими орендодавцем та відшкодовані йому)

Дохід від оренди	визнається іншим операційним доходом відповідного звітного періоду на прямолінійній основі протягом строку оренди або з урахуванням способу одержання економічних вигод, пов'язаних з використанням об'єкта операційної оренди	визнається на прямолінійній основі протягом строку оренди, навіть коли надходження не здійснюються за такою основою, якщо тільки інша систематична основа не дозволяє відображати в часі вигоди користувача, при застосуванні якої вигода, отримана від зданого в оренду активу, зменшується
------------------	--	--

Відповідно до вітчизняного законодавства, дохід від продажу активу за звітний період визнається в розмірі балансової (залишкової) вартості проданого активу, якщо продажна вартість (після вирахування непрямих податків та інших вирахувань з доходу) вище балансової вартості проданого активу. Сума перевищення продажної вартості активу (після вирахування непрямих податків та інших вирахувань з доходу) над його балансовою (залишковою) вартістю включається продавцем – орендарем до складу доходів майбутніх періодів з включенням до складу доходу відповідних звітних періодів протягом строку фінансової оренди [2].

В МСБО 17 інформація подається таким чином: якщо операція продажу майна з подальшою його орендою веде до фінансової оренди, орендареві - продавцю не слід негайно визнавати як прибуток будь-яке перевищення надходжень від продажу над балансовою вартістю. Замість цього, його слід відстрочувати та амортизувати протягом строку оренди. Якщо операція продажу майна з подальшою його орендою веде до операційної оренди і ясно, що операція здійснюється за справедливою вартістю, то будь-який прибуток або збиток визнаються негайно. Якщо ціна продажу менша за справедливу вартість, тоді будь-який прибуток або збиток слід визнавати негайно, за винятком того, що якщо збиток компенсується майбутніми орендними платежами за ціною, меншою за ринкову, він відстрочується та амортизується пропорційно орендним платежам за період, протягом якого очікується використання активу. Якщо ціна продажу більша за справедливу вартість, перевищення над справедливою вартістю слід відстрочувати та амортизувати за період, протягом якого очікується використання активу [3].

Таким чином, порівнюючи міжнародні стандарти та національні положення можна прийти до висновку, що законодавство змінюється в процесі євроінтеграції. Поступово Україна залучає все більше інвесторів і це сприяє інтенсивному розвитку як методологічних засад так і теоретичних.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 “Оренда”: Наказ Міністерства фінансів України

від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#>.
(дата звернення 26.10.2022).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018# (дата звернення 26.10.2022)

Коваленко П. К., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Івашина С. Ю., к.е.н., доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів)

РИЗИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасних умовах глобалізації постійно збільшується кількість суб'єктів підприємництва, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, зростає взаємозалежність та взаємозв'язок національних економік. За таких умов зростає і невизначеність, що породжує появу ризиків та значно збільшує їх вплив на так званий кінцевий результат зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно, виникає підвищений інтерес до вивчення питань та аналізу ризиків.

Узагальнено можна виділити основні групи ризиків зовнішньоекономічної діяльності: ризик країни; ризики, пов'язані з процесом митного оформлення; банківський; валютний; ризики міжнародного маркетингу; транспортний ризик; ризик міжнародного контракту; ризик контрагента (ризик вибору і надійності партнера); ризик міжнародного конкурентного середовища; ризик реалізації тощо.

Ризик країни – всі види ризиків, що виникають в економіці, політичному і соціальному середовищі країни реєстрації та ведення бізнесу боржника-нерезидента та можуть мати потенційний вплив на його спроможність обслуговувати борги, пов'язані з непередбачуваними подіями та політичними рішеннями. Прикладом непередбачуваних подій у групі політичних ризиків є війна. В сучасності війна та її подальша ескалація стала одним із домінуючих ризиків як для України, так і для світової економіки в цілому. Нині зусилля країн-партнерів України спрямовані на надання військової, фінансової та гуманітарної підтримки. Суми кредитів МВФ, ЄС, ЄІБ, Світового банку та іноземних урядів від початку війни на середину червня перевищили 7 млрд дол.

ЄС тимчасово скасував обмеження на український експорт, США – тарифи на сталь, із Великою Британією підписано угоду про скасування ввізних мит і тарифних квот, а Канада розширить угоду про вільну торгівлю. Країни-сусіди також надають доступ до власної транспортної інфраструктури, аби підтримати український експорт. Через різноманітні канали в різних формах надходить гуманітарна допомога.

Світова економіка зіткнулася з новими викликами. Темпи глобального зростання, за оцінками МВФ, уповільняться майже вдвічі порівняно з 2021

роком. Інфляція пришвидшується до 5,7 % у розвинених країнах та до 8,7 % у країнах, що розвиваються [1].

Повномасштабна війна призвела до безпрецедентного падіння вітчизняної економіки. Макроекономічні та фінансові ризики нині є найвищими за всю історію нашої країни. Війна спричинила пришвидшення інфляції та зробила її вкрай неоднорідною за групами товарів та регіонами. Зростання цін було зумовлене порушенням ланцюгів постачання, руйнуванням виробничих та складських потужностей, підвищенням виробничих витрат, зокрема через подорожчання енергоносіїв.

Ризики банківського сектора теж помітно збільшилися за останні пів року, про що свідчить звіт про фінансову стабільність Національного банку України (рис. 1). Повномасштабна війна призвела до значного зростання макроекономічного ризику через глибокий спад економіки, рекордне зростання дефіциту бюджету, зростання тиску на валютному ринку. Зріс і кредитний ризик домогосподарств: відбувається падіння доходів домогосподарств та пов'язане з цим фактичне й очікуване зростання частки прострочених кредитів.

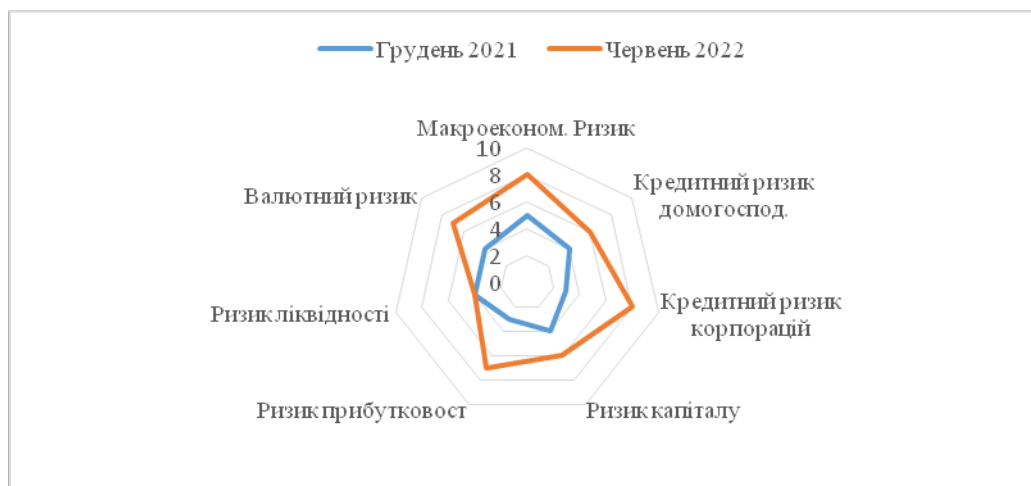

Рис. 1. Карта ризиків фінансового сектора *

* НБУ оцінює ризики за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику

Кредитний ризик підприємств оцінюється як високий через різке зростання очікуваних кредитних збитків. Також банки самі значно погіршили власні прогнози якості корпоративного кредитного портфеля. Високим рівнем ризику вважається і ризик прибутковості. Ризик капіталу зріс помірно, адже капітал з початку війни поки лише незначно знизився. Нині нормативи достатності капіталу суттєво перевищують мінімальні вимоги. Змін зазнав і валютний ризик, він суттєво посилюється через значні дисбаланси на валютному ринку. Без змін з грудня 2021 року залишився ризик ліквідності, нині він є помірним. Банки зберігають значний запас високоякісних ліквідних активів. Водночас самі банки очікують на посилення ризику ліквідності в майбутньому [2].

Війна проти України приносить багато змін для підприємств, які займаються зовнішньою торгівлею, загострюючи всі види ризиків зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>
2. Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>

Бродовська В. Ю., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Роменська К. М., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У лютому 2022 р. російська федерація здійснила повномасштабне вторгнення в Україну. Економіка зазнає колосальних збитків від російської збройної агресії, й наразі ці втрати оцінити важко, адже війна триває. До війни українська економіка була експортоорієнтованою. Значну частину валюти та податків приносив саме експорт та компанії, що працювали на нього. Україна «годувала» близько 400 млн людей. Вона вважається найбільшим експортером соняшникової олії у світі й одним із провідних постачальників зерна – не лише до окремих країн, але й до Харчової програми ООН, яка розподіляє харчі серед найбільш нужденних. Руйнування підприємств, блокування морських портів, логістичні проблеми та обмеження інших шляхів торгівлі призвели до різкого скорочення українського експорту [1, 2].

За даними Державної служби статистики України, зростання цін на споживчому ринку за квітень перевищило 3 %, а від початку року до травня інфляція сягнула майже 11 %. Ще швидше ціни можуть почати зростати у разі, як Національний банк України скасує фіксований курс долара, який він встановив у перші дні війни на рівні 29,25 грн.

З початком війни уряд дозволив бізнесу перейти на спрощену систему оподаткування. Підприємства на загальній системі отримали можливість сплачувати податок у розмірі 2 % від обороту замість 20 % ПДВ та 18 % податку на прибуток. Крім того, ставку єдиного соціального внеску зменшили з 5 % до 2 %. Це значно полегшило життя бізнесу. Але доходи державного бюджету кардинально зменшилися – і від того, що значна частина підприємств не працюють, і від того, що працюючі підприємства платять значно менше податків. Водночас видатки, особливо на оборону, є значно більшими. Наразі уряд намагається урівноважити це за рахунок фінансової допомоги від міжнародних партнерів України. Але її не вистачає.

За даними Європейської Бізнес Асоціації, станом на кінець квітня у довоєнному режимі працювали лише до третини компаній-членів асоціації.

Водночас більшість – 68 % – працюють частково або з деякими обмеженнями. Разом із тим, лише трохи більше ніж половина компаній (54 %) продовжують виплачувати зарплату у довоєнному обсязі. Водночас 7 % відправили працівників у неоплачувану відпустку, 3 % частково звільнили персонал, 1 % не мають змоги робити виплати.

За оцінками Київської школи економіки, станом на 19 травня загальні економічні втрати через війну, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), становлять понад 600 млрд дол. При цьому загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури сягає майже 100 млрд дол. Через війну зруйновано чи пошкоджено 38,6 млн квадратних метрів житла. Крім того, постраждало щонайменше 219 заводів, фабрик та підприємств. Серед найбільших втрат – металургійні гіганти Маріуполя – “Азовсталь” та “ММК Ілліча”, які давали до третини української металургійної продукції. Із руйнуванням Кременчуцького НПЗ та низки нафтобаз великих втрат зазнала також і паливна інфраструктура, і тепер Україна на 100 % залежить від імпорту пального [3].

За даними ООН, від початку війни кількість біженців з України, які внаслідок російського вторгнення змушені були залишити свої домівки та виїхати за кордон, сягнула понад 6,5 млн осіб. Ще понад 8 млн українців, за оцінками Міжнародної організації з міграції ООН, вважаються внутрішньопереміщеними особами.

Бідність в Україні зросте вдесятеро, а станом на кінець 2022 р. один із п'яти українців, за прогнозами, житиме в бідності. Головними чинниками є різке зростання цін на продовольство, а також переміщення мільйонів людей, які втратили свої домівки. Зростання рівня бідності буде ще більшим від прогнозованого, якщо уряди та інституції в усьому світі не зможуть надати Україні достатнього фінансування для поповнення невоєнного бюджетного дефіциту України, який є великим і невпинно зростає [4].

Таким чином, наявність великих соціально-економічних проблем в Україні уповільнили темпи економічного зростання та посилили залежність фінансово-економічної системи країни від іноземних донорів. Подальші дослідження у цьому напрямку передбачається спрямувати на огляд та встановлення пріоритетів розвитку у воєнний час, усунення існуючих соціальних й економічних проблем та потреб [5].

Список використаних джерел:

1. TheWorldBankin Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
2. Як війна вплинула на економіку України. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplinu-la-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>.
3. Як виживає Україна під час війни. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>.

4. Українська економіка під час війни. Що далі? URL: <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>

5. Фінансово-економічна політика України під час війни – 2022. URL: <https://rev.org.ua/finansovo-ekonomichna-politika-ukra%1%97ni-pid-chas-vijni/>.

Деркач А. С., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Григораш О. В., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим значенням для підтримання підприємства в належних ринкових умовах є правильна об'єктивна оцінка фінансової безпеки. Показники є кількісною характеристикою стану фінансової діяльності, що слугують для характеристики фінансової безпеки підприємства. На сьогоднішній день існує ряд показників оцінки фінансової безпеки підприємства [1] (табл. 1):

Таблиця 1

Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства	
Показники	Характеристика показника
Ресурсно-функціональний	Даний підхід є дуже розлогим, оскільки забезпечення фінансової безпеки підприємства порівнюється з діяльністю підприємства та ресурсно-функціональний підхід зводиться до оцінки експлуатації ресурсів на підприємстві.
Критерій «мінімум загального збитку завданий безпеці»	Без необхідних статистичних та бухгалтерських даних даний критерій важко розрахувати, Якщо ж ввести додатковий облік, тоді експертно можна буде розрахувати цей показник точно.
Показник достатності коштів (власних та позикових)	Використовують для швидкого визначення ступеня фінансової безпеки підприємства.

Джерело: [1]

Зважаючи на таблицю з аналізом індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, дану оцінку можна робити по кожній складовій

фінансової безпеки підприємства. До фінансової безпеки підприємства відносяться такі складові (табл. 2).

Таблиця 2

Складові фінансової безпеки підприємства	
Складові	Характеристика
Бюджетна	Відносини з бюджетом, а саме: податки, збори до бюджетів, бюджетне фінансування, кредити
Грошово-кредитна	Отримання коштів від покупців, розрахунки з постачальниками, виплата працівникам заробітної плати, кредити під операційну діяльність
Валютна	Розрахунки з іноземними постачальниками і споживачами, кредити в іноземних валютах, купівля і продаж валюти
Банківська	Відносини підприємства з банками з питань кредитів і депозитів
Інвестиційна	Розвиток підприємства шляхом капітальних вкладень, також це може бути виконано за допомогою довгострокових кредитів
Фондова	Підприємство випускає власні акції та купує акції інших підприємств.
Страхова	Збереження здоров'я працівників, страхування майна підприємства.

Джерело: [2]

Діяльність сучасних підприємств на постійній основі підпадає під вплив внутрішніх і зовнішніх загроз, що може чинити негативний вплив на формування результатів діяльності підприємства.

Можна виділити наступні фінансові показники, які найбільш точно характеризують фінансову безпеку підприємства. До цієї групи відносяться показники платоспроможності підприємства, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності підприємства. Індикаторами платоспроможності може служити коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними засобами, індикаторами фінансової стійкості коефіцієнт автономії, коефіцієнт капіталізації, індикаторами ділової активності – співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, індикаторами рентабельності – рентабельність активів, рентабельність власного капіталу [2]. У систему фінансових індикаторів можуть бути включені і інші показники.

Ще одним показником, який здійснює вплив на фінансову безпеку підприємства, є співвідношення зобов'язань підприємства та власного капіталу. Оскільки значна частина або весь борг більшості компаній є

неторговельним, аналітики часто використовують балансову вартість боргу як приблизну величину ринкової вартості.

Проведемо порівняльну оцінку співвідношення зобов'язань підприємства та власного капіталу на підприємствах (табл. 3).

Таблиця 3

Співвідношення зобов'язань та власного капіталу підприємств за групами країн у 2019–2021 рр. (усереднені значення)

Book	2019	2020	2021
США	63,86 %	64,60 %	63,00 %
Європа	59,83 %	62,09 %	59,43 %
Японія	55,67 %	59,76 %	58,31 %
Країни, що розвиваються	47,14 %	49,28 %	47,78 %
Глобальний ринок	56,22 %	58,03 %	56,13 %

Джерело: Складено автором за даними [3].

За даними табл. 3 робимо висновок, що в умовах пандемії 2020 р. співвідношення зобов'язань підприємства та власного капіталу зросло у порівнянні з показниками 2019 р., компанії були змушені підвищувати рівень зобов'язань, але вже у 2021 р. ситуація виправилася.

Список використаних джерел:

1. Климаш Н. І. (2016) Наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека». Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Т. 16. С. 120–123.

2. Підхомний О.М. (2018). Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет. Серія «Економічні науки». Вип. 4, ч. 2. С. 73–76.

3. Debt Ratio Trade Off Variables by Industry (2021). Damodaran Online. Retrieved from: <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>.

Ісаханян С. Р., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Лисяк Л. В., д.е.н., проф., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Світова фінансова криза вплинула на фінансову систему нашої держави, це відобразилось у зростанні ефективності формування, розподілу та перерозподілу державних ресурсів. Тому зросла роль державного фінансового контролю, який покликаний на підвищення значення економічного розвитку України.

Раціонально організована система фінансового контролю є необхідною умовою забезпечення функціонування справедливого, безпечного і стабільного сектора страхування та підтримки стійкості фінансової системи [1]. Цілі та принципи регулювання ринку цінних паперів покликані забезпечити захист інвесторів, функціонування справедливого, ефективного та прозорого ринку та зниження системного ризику [2].

Ефективну модель організації регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ і розподіл функцій між уповноваженими органами держава обирає самостійно, враховуючи позитивний міжнародний досвід і чинники впливу, що відбувалися в країні.

Директиви та регламенти країн ЄС щодо регулювання фінансових послуг визначають основні вимоги до виконання компетентними органами відповідних функцій: повноваження щодо нагляду, контролю, застосування заходів впливу та взаємодії з компетентними органами.

Зауважимо, що в межах ЄС збільшення бюджетного дефіциту і державного боргу в одній із країн Єврозони може відбитися на величині процентних ставок на території союзу, а отже, і на витратах із залучення запозичень для інших його членів [3]. Так, за стійкого бюджетного дефіциту в одній із країн інтеграційного об'єднання інвестор вимушений провести оцінку ризику дефолту і виплатити відповідну премію за цей вид ризику.

У ЄС працює Європейська система фінансового нагляду (European System of Financial Supervision, ESFS), до складу якої входять: Європейський центральний банк (European Central Bank, ECB); Європейський орган щодо страхування та пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA); Європейський орган щодо банківської діяльності (European Banking Authority, EBA) та Європейська рада щодо фінансових ризиків (European Systemic Risk Board, ESRB), яка відповідає за макропруденційний нагляд за фінансовою системою ЄС. Вищезазначені рішення, що ухвалюються уповноваженими органами, мають більший пріоритет, ніж рішення національних наглядових органів [4].

Вибір моделі регулювання та нагляду фінансового сектору значною мірою залежить від великої кількості об'єктивних і суб'єктивних чинників. Також необхідно врахувати, що жодна з моделей не буде ефективною, без адаптації до реалій кожної країни.

Серед об'єктивних чинників:

- зростання концентрації фінансових установ на ринку та зростання ролі фінансових конгломератів;

- розмивання межі між банківським та іншими фінансовими послугами (альтернативні платіжні системи, можливість торгівлі фінансовими інструментами тощо), що дозволяє ухилятися від оподаткування, використовувати регуляторний арбітраж, що може стати основою для здійснення махінацій і виведення активів.

Необхідно відмітити таку світову тенденцію, що регулювання та нагляд фінансового сектора призводить до зменшення кількості регуляторів загалом. Таку тенденцію можна прослідкувати і в Україні.

Процес трансформації регулювання і нагляду фінансового сектора в Україні реалізується на основі стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року [5]. 16 січня 2020 року Національний банк України (НБУ), Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (НЦКПФР), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб розробили та затвердили Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року.

Отже, у процесі євроінтеграції особливу увагу необхідно приділити стабілізації вітчизняної економіки.

Дієвість фінансової політики, як вагомого інструменту забезпечення соціально-економічного розвитку України, насамперед залежить від швидких та якісних внутрішніх реформ та економічного розвитку. У цьому сенсі успішність її реалізації є не тільки завданням уряду, а й суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. IMD World Competitiveness Yearbook 2019. URL: https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20191114160558.pdf.
2. Objectives and Principles of Securities Regulation. (2012) IOSCO. URL :<https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD323.pdf>.
3. Baldwin R., Wyplosz Ch. (2004). The Economics of European Integration // McGraw-Hill Education. 460 p.
4. The structure of financial supervision Approaches and Challenges in a Global Marketplace / 2008.
5. Розвиток фінансового сектора. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>.

Гаркуша Ю. А., студент
Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Тополенко Н. М., к.н.держ.упр., доц.,
доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів)

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У зв'язку з необхідністю здійснення внутрішнього контролю та використання наявної інформації для прийняття управлінських рішень кожен суб'єкт господарювання повинен розглядати можливість організації проведення внутрішнього аудиту своєї діяльності.

Аудит як складова економічного контролю виявляє і розкриває нові можливості господарської діяльності, визначає її ефективність та

відповідність чинному законодавству, правовим документам, досліджує організацію виробництва, планування, збереження фінансових ресурсів, дотримання технологічної і трудової дисципліни, якість випущеної продукції, достовірність відображення господарсько-фінансових операцій в обліку та звітності.

Внутрішній аудит запроваджується у зв'язку із потребою керівників в організації додаткового незалежного контролю ефективності використання ресурсів. Останнє визначає мету, функції та завдання внутрішнього аудиту, які спрямовані на забезпечення ефективності господарської діяльності шляхом здійснення контрольної-аналітичної роботи [1].

До завдань внутрішнього аудиту належить забезпечення ефективного внутрішнього контролю відповідно до понесених витрат. Здатність надання незалежних та об'єктивних рекомендацій є основною відмінністю внутрішнього аудиту від інших форм контролю [2].

Рішення про доцільність створення підрозділів внутрішнього аудиту в різних суб'єктів господарювання приймають керуючі органи, зважаючи на наступні фактори: розподіл функцій володіння і управління підприємством або установою; розміри та ступінь розгалуженості організаційної структури; географічне розташування структурних підрозділів та філій; обсяг господарських процесів тощо.

Слід зазначити, що необхідність створення служби внутрішнього аудиту повинна диктуватися економічною доцільністю. Так, наприклад, у невеликих за обсягом та частково середніх підприємств, організацій та установ необхідності у здійсненні внутрішнього аудиту, ймовірно, немає необхідності [3].

Метою здійснення ефективного внутрішнього аудиту є зниження витрат органів державного сектора на проведення зовнішнього аудиту, водночас, розв'язуючи інші господарські проблеми, але не може скасувати його необхідність для установи.

Типові проблеми, які можуть бути вирішені запровадженням внутрішнього аудиту у різних суб'єктів господарювання наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Переваги впровадження внутрішнього аудиту
під час вирішення управлінських задач**

Проблемні аспекти господарської діяльності, що потребують вирішення	Очікуваний результат після впровадження внутрішнього аудиту
1. Нестабільність фінансового стану суб'єкта господарювання через відсутність управлінської інформації	Забезпечення потреби використання внутрішньої інформації всіх напрямів життєдіяльності й функціонування суб'єкта
2. Відсутність типових форм документів з внутрішнього контролю та управлінської документації	Розробка та запровадження нових форм документів. Уніфікація управлінської інформації, спрощення початку роботи для аудитора

3. Недосконалість організаційно-технологічних схем і процедур проведення внутрішнього контролю	Наявність механізму проведення професійного внутрішнього контролю
4. Неузгодженість облікової системи та зовнішнього аудиту	Краща підготовка документів при зовнішньому аудиті, зменшення обсягу аудиторських робіт та налагодження комунікації між аудиторами
5. Ризик викривлення облікової інформації через відсутність внутрішнього контролю	Впевненість в достовірності та повноті облікової інформації, консультація для бухгалтерії,

Але існує також ряд недоліків, з якими можна зіткнутися під час впровадження внутрішнього аудиту:

- працездатність та результативність відділу внутрішнього аудиту важко перевірити ззовні;
- відсутність усвідомленого позитивного ставлення до внутрішнього аудиту та невміння користуватися його даними;
- недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів;
- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності у працівників відділів внутрішнього аудиту бюджетних установ.

Зазначені проблеми потребують уваги керівництва установи, але при якісній організації роботи відділу внутрішнього аудиту та відповідного відношення до результатів його роботи вони будуть швидко вирішені.

Отже, цінність функціонування підрозділів внутрішнього аудиту та ефект від їх діяльності для установ та підприємств є набагато ширшим, ніж просто підтвердження законного та цільового характеру проведених господарських операцій. Внутрішній аудит є одним із основних інструментів не тільки контролю, а й моніторингу результативності і ефективності функціонування підприємств, установ та їх удосконалення, при правильному використанні його результатів значно окупає витрати на його запровадження.

Список використаних джерел:

1. Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: монографія / Сторожук Т.М., Занько Б. М., Колісник О. П. та ін.; за заг. ред. Т. М. Сторожук. Ірпінь: УДФСУ, 2021. 256 с.
2. Пшенична А. Ж. Аудит: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.
3. Внутрішній аудит: навчальний посібник / за ред. Ю. Б. Слободяник. Суми: ТОВ "ВПП "Фабрика друку", 2018. 248 с.

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА

На сьогодні однією із важливих складових розвитку економіки є розвиток технологій, безпосереднє впровадження їх у побут як громадських користувачів, так і самих компаній, а якщо говорити узагальнено – це цифровізація. Тому справедливим буде твердження про те, що фінансові технології “змушують” банки покращувати свої технології, підвищувати швидкість і якість надання послуг, задовольняти потреби клієнтів, тобто ставлять банки перед вибором: відповідати вимогам сучасності і співпрацювати із фінтехами, або змінювати напрямок розвитку. Так, 39 % споживачів повідомляють, що нинішня пандемія змусила їх більше довіряти фінтех-компаніям щодо банківських послуг [6].

На 2020 рік Національний Банк України (далі – НБУ) затвердив стратегію розвитку фінансових технологій в Україні [1], що має на меті стимулювати розвиток фінансових технологій, для забезпечення доступності якісних та доступних фінансових послуг на ринку, підвищення фінансової грамотності та створення стійкої фінансової екосистеми, а також застосування досвіду інших країн. Це піднімає питання впровадження новітніх технологій на державному рівні, підкреслює, що фінтех компанії впливають на розвиток економіки та дають поштовх для її зміцнення.

Не можна ігнорувати те, що технології фактично сформували дану галузь (фінтех) та стали ключем до розвитку всього чи майже всього, чим ми користуємося [3]. До моменту зміни банками напряму на розвиток технологій чи співпраці, клієнтам необхідно було фізично звертатися до банку від отримання кредиту, іноді надаючи додаткові документи в тих чи інших випадках; для здійснення платежу необхідно було обов’язково звернутися до каси банку чи потім вже до ТСО, і все ж після даної “революції” така необхідність зникла, можливість звернення до відділень банку збереглася для виконання тих чи інших операцій для тих, хто ще не “пристосувався” до технологій чи інших причин можуть звертатися фізично. Аналітики PwC стверджують, що до 28 % банківських і платіжних послуг будуть під загрозою краху через нові бізнес-моделі, створені фінтехом [2]. З іншого боку, 60 % кредитних спілок і 49 % банків у США вважають, що фінтех-партнерство є важливим. [6].

Звичайно, говорячи про надання послуг, як в онлайні так і в офлайні, так як використовуються сучасні технології, мова йде не тільки про дружелюбний інтерфейс чи можливо виконання певних операцій в декілька кліків та секунд – що є фактично більш ефективним рівнем обслуговування, а також про зменшення витрат як зі сторони банку, скажімо, менше відділень чи оплат раніше виконуваних операцій для підтримання обслуговування на достатньому рівні, зберігання коштів, так і для клієнтів при зменшенні комісій за обслуговування у відділеннях.

До цього ще додати, що обов'язковим фактором є також підтримка банку, до якої в першу чергу звертається клієнт при вирішенні свого питання, так як без фінансових технологій і тут неможливо працювати - різні CRM системи та способи комунікацій (від телефону до месенджерів). Не випадково фінтех Монобанк, віртуальний банк та працює по ліцензії Універсал Банка, який ще називають емоційний банкінгом перейменував² свою службу підтримку в "Службу піклування про клієнтів" по причині, що середня відповідь по чату 19 секунд, а по дзвінку 4 секунди.

Станом на 25.10.2022 Монобанк має 6541231 [4] клієнта, це фактично означає, що стільки разів був завантажений їх додаток на смартфон тому оскільки надання банківських послуг здійснюється через додаток, що був створений завдяки досвіду та фінансовим технологіям. В той же час АТ КБ Приватбанк на 2021 [5] рік має 14 млн клієнтів, які здійснюють 3,5 млн транзакцій щодня завдяки доступності технологій, які щодня покращуються. Відповідно традиційну модель банкінгу замінюють технології з метою орієнтації на потреби споживача, а не компанію.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року (2020). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finteh2025.pdf?v=4.
2. PwC. Financial Services Technology 2020 and Beyond: Embracing disruption URL: <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/assets/pdf/technology2020-and-beyond.pdf>
3. How has technology changed the finance industry (2022). Techno Digest URL: <https://content.techgig.com/technology/how-has-technology-changed-the-finance-industry/articleshow/90075341.cms>
4. Monobank. (2022). URL: <https://www.monobank.ua/dashboard?lang=uk>
5. Підсумки року (2021). ПриватБанк. URL : <https://privatbank.ua/cpa/pidsumky>
6. Key Fintech Statistics 2021/2022: Market Share & Data Analysis (2022). FinancesOnline

Яковчук А. В., студентка Державного податкового університету (науковий керівник – Скорик М. О., к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу Державний податковий університет)

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЄС

В Україні для створення міцної фінансової системи, а також для успішної реалізації економічних, політичних, соціальних програм необхідні значні фінансові ресурси. У наповненні державного бюджету та забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних

процесів провідну роль відіграють податки і збори. Величина податкових надходжень прямо залежить від дотримання вимог чинного законодавства у сфері оподаткування, що неможливо без податкового контролю. В сучасних умовах нестачі фінансових ресурсів на рівні держави, суб'єктів господарювання і домогосподарств, незадовільного наповнення державного і місцевих бюджетів, бюджетів загальнодержавних спеціалізованих фондів, низької податкової культури актуальним є вдосконалення організації податкового контролю.

Узагальнене визначення поняття «податковий контроль» відображено в Податковому кодексі України. Згідно ПКУ, податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Складовими елементами податкового контролю виступають: облік платників, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючого органу, проведення податкових перевірок платників податків [2].

Узагальнивши дослідження науковців, можна виокремити наступні проблеми організації та здійснення податкового контролю в Україні:

- наявність корупційної складової у процесі вирішення «суперечливих» питань за результатами перевірок контролюючого органу [3];

- неналежний рівень податкової свідомості у платників податків, що спрямована на правильне обчислення та добровільну сплату податкових платежів;

- слабка реалізація принципу гласності у здійсненні податкової політики, недостатнє організаційне забезпечення участі громадян у прийнятті рішень, які безпосередньо стосуються їх інтересів;

- низький рівень податкової культури суспільства, що виникає внаслідок частих змін у вітчизняному законодавстві, а також відсутності завчасної доступної поінформованості платників про зміни законодавства, що очікуються в найближчому майбутньому;

- недостатність ефективності системи співробітництва між громадськими організаціями, що діють в інтересах платників податків і законодавчою та виконавчою владою [4].

Зважаючи на вищезазначені проблеми та врахувавши прагнення України до Євроінтеграції, не можна не погодитись із думкою К. Ф. Ковальчука та Л. В. Петрова, що раціональними є пропозиції щодо запровадження контрольних заходів для визначення стратегії, систем і механізмів управління процесами оподаткування. Важливо звернути особливу увагу на обґрунтування необхідності модернізації податкової адміністрації відповідно до Європейських стандартів, що передбачає створення ефективної податкової системи та має сприяти підвищенню збору податків з позицій клієнт-орієнтованого підходу й ефективного управління людськими ресурсами [5, с. 105].

Наближення податкового законодавства до стандартів ЄС передбачає: зниження податкового шахрайства; контроль за збором податків; прийняття кодексу поведінки для бізнесу як платника податків, а також визначення певних податкових гарантій для бізнесу; боротьба з транскордонною злочинністю; посилення адміністративного потенціалу; підвищення рівня прозорості і обміну інформацією з державами – членами ЄС.

В цьому контексті доцільними будуть проведення податкової реформи і реформи податкового адміністрування; удосконалення ІТдержавного управління із запровадженням сучасних технологій, у тому числі комунікаційних; розвиток професійного рівня кадрів шляхом навчання, формування відповідальності й ефективного управління; удосконалення системи зборів і перевірки державних прибутків з метою зниження рівня ухиляння від сплати податків; забезпечення високого рівня обслуговування для громадян; створення громадських адміністрацій тощо. Такі заходи зможуть зробити суттєвий внесок у систему податкового контролю, а також вплинути на економічну стабільність і якість рівня життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.10.2022).

2. Краєвський В. М., Костенко О. М., Скорик М. О. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. *Підприємництво та інновації*. Вип. 24. 2022. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.21>

3. Скорик М. О. Теоретичні аспекти інституту корупції в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7000> (дата звернення: 21.10.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.4.49

4. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2015. 330 с.

5. Ковальчук К. Ф., Петрова ЛВ. Актуальні питання вдосконалення податкового контролю в Україні. *Економічний вісник*, 2017, № 4. С. 100–106.

Педоренко М. А., студентка Дніпровського державного аграрно-економічного університету
(науковий керівник – Качула С. В., д.е.н., проф.,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського державного аграрно-економічного університету)

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ УКРАЇНИ

Ефективна депозитна політика – це політика, яка реалізується комерційними банками щодо залучення депозитних ресурсів та управління ними з метою досягнення запланованого рівня прибутковості і забезпечення нормативів ліквідності. Оцінка ефективності депозитної політики комерційних банків – це комплекс оціночних процедур, які

дозволяють зробити висновки про реалізовану стратегію залучення депозитних ресурсів.

Центральний банк України протягом багатьох років використовує деякі інструменти грошово-кредитної політики, такі як вимоги щодо резервів готівки та капіталу, що застосовуються для буферизації процесу створення ліквідності банків через депозитну базу та кредитні механізми. Грошово-кредитна політика залишається критично важливим інструментом стимулювання зростання та стабільності фінансових установ у більшості країн, що розвиваються. Грошово-кредитна політика, а отже і її складова – депозитна політика, мають важливе значення для досягнення бажаних цілей, які традиційно включають сприяння економічному зростанню, досягнення рівня повної зайнятості, зниження рівня інфляції, підтримку здорового платіжного балансу, підвищення індустріалізації та стабільності розвитку.

Депозитна політика комерційного банку є найважливішою політикою для його існування. Зростання банків залежить насамперед від зростання їх депозитів. Обсяг коштів, які керівництво використовуватиме для створення доходу за рахунок кредитів та інвестицій, значною мірою визначається політикою банку щодо депозитів. Іншими словами, коли політика є обмежувальною, зростання банку перераховується або прискорюється завдяки лібералізації депозитної політики. У банківському бізнесі обсяг кредитування багато в чому залежить від депозитної бази банку. Депозитотворчі повноваження комерційних банків змушують збільшувати активи разом із пасивами балансу. Іншими словами, активи породжують пасиви.

Насправді вкладники є основними стейкхолдерами банківської системи. Вкладники та їх інтереси складають ключову сферу нормативно-правової бази для банківської діяльності в Україні. Завдяки лібералізації фінансової системи та дерегуляції процентних ставок відтепер банки можуть вільно розробляти депозитні продукти відповідно до загальних вказівок НБУ.

Банківський вклад – грошова сума, що передається особою в кредитну установу з метою отримання доходу у вигляді відсотків. Депозитними операціями називаються операції банків із залучення грошових коштів від юридичних і фізичних осіб на певний строк або до запитання. На їх основі формуються кредитні ресурси комерційних банків.

Щоб отримати прибуток, банки інвестують депозити клієнтів у різні короткострокові та довгострокові інвестиційні проекти, однак основна частина таких депозитів використовується для позик. Отже, чим більше кредитів банки надають позичальникам, тим більший прибуток вони отримують.

В основу депозитної політики закладені принципи розробки різноманітних депозитних продуктів, що може запропонувати банк, а також умови, що регулюють ведення депозитних рахунків. До привабливості банківських депозитів можна зарахувати:

- банки забезпечують більшу надійність депозитів;
- інвестори можуть вимагати повернення своїх інвестицій у будь-який час;

– депозити приносять процентний дохід (привабливі процентні ставки).

Банки зазвичай мобілізують заощадження та надають кредити та аванси своїм численним клієнтам, пам'ятаючи про три принципи, якими керуються у своїй діяльності, а саме прибутковість, ліквідність і безпека.

Головною метою банківської системи є забезпечення стабільності цін і сприяння швидкому економічному розвитку через їх посередницьку роль у мобілізації заощаджень.

Підтримання ліквідності та прибутковості комерційних банків є передумовою досягнення ефективного використання депозитних ресурсів і, як наслідок, формування депозитного портфеля. Потужність депозитного портфеля полягає в здатності підтримувати низькі процентні витрати та генерувати комісії на основі активних первинних транзакційних рахунків. Розрахунок резервів збільшення розміру прибутку визначається для кожної категорії вкладників. Основними їх джерелами є збільшення обсягів депозитних ресурсів, зниження/збільшення процентних ставок за залученими депозитами, підвищення якості депозитних послуг. Банки займають життєво важливу роль у забезпеченні стабільності національної економіки, шляхом мобілізації коштів, наданні кредитів, системі платежів і розрахунків, а також участі у проведенні монетарної політики.

Отже, банкам вкрай важливо адаптувати депозитну політику до поточних економічних умов їх функціонування та визначити довгострокову стратегію розвитку, диверсифікувати депозитний портфель за рахунок стабільності коштів для їх подальшого використання в кредитно-інвестиційній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України: офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2022)

2. Kachula S., Zhytar M., Sidelnykova L., Perchuk O., Novosolova O. (2022). The Relationship between Economic Growth and Banking Sector Development in Ukraine. WSEAS Transactions on Business and Economics. 2022. Vol. 19. PP. 222–230

3. Качула С. В., Жучик М. А. Теоретико-практичний аспект дослідження прибутковості комерційного банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307210520221013>

Таранова В. В., студентка Дніпровського державного аграрно-економічного університету
(науковий керівник – Качула С. В., д.е.н., проф.,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського державного аграрно-економічного університету)

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ

З розвитком технологій у фінансовому секторі традиційні перекази грошей, які включають готівку, поступово замінюються електронними переказами. Електронні перекази використовуються в усіх секторах

економіки для переказу грошей на місцевому та міжнародному рівнях і навіть для оплати послуг.

Електронні гроші – це валюта, яка зберігається в електронних системах і цифрових базах даних, на відміну від фізичних паперових і монетних грошей, і використовуються, щоб полегшити користувачам здійснення електронних транзакцій. Електронні гроші – це фінансовий інструмент, який дозволяє здійснювати платежі та перекази за допомогою електронного пристрою. Його функціонування полягає в зберіганні грошей у купюрах і монетах на поточних рахунках або кредитних картках при будь-якій електронній підтримці. У найширшому та найвідомішому розумінні електронні гроші функціонують як віртуальний платіжний засіб, який виражає певні гроші. З електронними грошима транзакції можна здійснювати через Інтернет, мобільний телефон або інший девайс оперативно та конфіденційно. Сьогодні гроші прийняли ідентичність даних, що циркулюють через комп'ютерні мережі, які можуть обійти весь світ всього за кілька секунд.

Порівняно з традиційними методами, такими як банківські перекази та чеки, електронні гроші вважаються набагато зручнішим варіантом. Використання електронних грошей забезпечує більшу гнучкість і зручність та допомагає оптимізувати ведення бізнесу, оскільки клієнти банку отримують можливість здійснювати платежі онлайн у будь-який час та з будь-якої частини світу.

Комісія за проведення платежів традиційним методом зазвичай більша ніж при проведенні електронних. Це може здатися незначним, але в довгостроковій перспективі це заощадить як компаніям, так і окремим особам від сотень до тисяч гривень на комісії за транзакції.

Прихильники електронних грошей відзначають, що одна з головних переваг полягає в тому, що вони покінчать з шахрайством і тіньовими коштами. Використання електронних грошей надає можливість банкам стежити за своїми клієнтами, зберігаючи цифровий історичний запис кожної здійсненої операції. Використовуючи електронні гроші, можна відстежувати платіж, керувати коштами, складати бюджет тощо.

Простий факт відсутності необхідності друкувати купюри чи карбувати монети робить електронну систему дешевшою (на додаток до екологічності). Якщо до цього приєднати відмову від транспортних та інших витрат, це буде суттєва економія для держави. Електронні гроші зручніші у використанні. Зрештою, щоб придбати що-небудь, доведеться йти з монетами або шукати, де взяти гроші. За допомогою простого телефону споживачі можуть придбати все, що їм потрібно.

У використанні електронних грошей є також значні недоліки та ризики:

- центральним банкам складніше розраховувати пропозицію грошей і таким чином проводити монетарну політику;
- враховуючи відсутність контролю, при транзакції з електронними грошима можуть ухилитися від сплати податків із подальшим падінням доходу держави;

– транзакції в цифровому середовищі ускладнюють визначення компетентного органу для контролю та санкцій проти незаконної діяльності;

– з'являться нові форми електронної злочинності, які можуть бути більш складними;

– комп'ютерні збої або атаки можуть мати серйозні впливи на транзакції.

Отже, електронні гроші охоплюють будь-яку платіжну систему, яка надає цифрове середовище. Електронні гроші містяться на карткових рахунках, кредитних картках або електронному гаманці. Платіжні системи використовують програмне забезпечення, обладнання та підключення до Інтернету для здійснення транзакцій. Майже всі вони широко вживані і відомі більшості людей. Дивлячись на переваги розрахунків електронними грошима, все більше вітчизняних суб'єктів господарювання звертаються до такої практики. Ще однією причиною популярності Е-розрахунків є ріст електронної комерції в країні, але порівняно з високорозвинутими країнами України є що удосконалювати. Насамперед постає потреба у врегулюванні процесів розрахунків з Е-грошима на законодавчому рівні. На нашу думку, велику роль грає саме рівень інформаційної грамотності та довіри суб'єктів господарювання і громадян до відносно нових платіжних засобів. Невдовзі вплив електронних платіжних методів продовжуватиме зростати, оскільки їх використання в усіх типах транзакцій зростатиме.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України: офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2022).

2. Khalatur S., Velychko L., Pavlenko O., Karamushka O., Huba M. (2021). A model for analyzing the financial stability of banks in the VUCA-world conditions. *Banks and Bank Systems*. 16(1). PP. 182–194.

3. Добровольська О. В., Качула С. В., Письменников О. В. Економічний зміст, види та місце депозитних зобов'язань в структурі пасивних операцій комерційних банків. *Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки*: кол. моногр. / за заг. ред. І. П. Приходька; ДДАЕУ. Дніпро: Пороги, 2020. С. 162-174. URL : <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5255>

Боєва Т. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Роменська К. М. к.е.н., доц. доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

МОДЕЛЬ ПОВЕДІНКИ ПОКУПЦІВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 стала ударом для усього світу. І щоб її протистояти, люди були змушені змінити свої споживчі звички. COVID-19 суттєво змінив сучасну реальність, відповідно, споживачі змінили

власні цінності, потреби та вимоги до товарів і послуг. Заходи по соціальному дистанціюванню, самоізоляція, карантин, прийняті в багатьох країнах, та інші чинники створили нові споживчі тенденції.

Слід зауважити, що змін у своїй поведінці зазнали не тільки споживачі, а й робітники. Прагнучи вплинути на поведінку споживачів, сучасні підприємства вибудовують цілу систему, яка враховує різні інструменти маркетингу. Ось, наприклад, Агенція Buzzfactory Ukraine ділиться дослідженням глобальних трендів у сфері маркетингу під час кризи, які допомагають вплинути на споживача [1]:

1. Челенджі як способі боротьби з нудьгою.

2. Блогери розповідають про те, як проводять свій карантин, фітнес-тренери організують прямі ефіри з тренуваннями, психологи консультують, як залишатися у гармонії під час кризи.

3. Зростають категорії блогерів тематики food, тому що люди почали більше готувати вдома, рідше замовляти їжу в ресторанах та кафе.

Найважливішим кроком для підприємства під час карантину – налагодження роботи в онлайн режимі, особливо з клієнтами. За даними дослідницької агенції Sprout Social споживачі стали більше лайкати та коментувати контент брендів, що призводить до більш швидкого поширення інформації [2].

Продавці ставлять і пріоритет онлайн торгівлю і зменшують кількість офлайн магазин, щоб захистити персонал і громадськість.

В умовах пандемії на поведінку споживачів вплинули як економічні, так і психологічні чинники. У споживачів з'явилися тривога і страх пов'язані з втратою контролю над власним життям. Знаходячись у такому стані люди можуть приймати нерозсудливі рішення, як то масові закупівлі туалетного паперу, борошна, крупи та інших товарів, які об'єктивно не є дефіцитом. Результатом підвищеної тривожності і страху є паніка. Щоб впоратися з панікою, людям в більшості своїй потрібно вчиняти будь-які дії, часто хаотичні. Це також позначилося на поведінці споживачів нестримним зростанням споживання, паніка змусила діяти. В даному випадку – закуповувати продукти. Це свого роду захисна реакція. За словами Пола Марседена, психолога з Університету мистецтв Лондона, «покупки під час паніки можна оцінити як гру в три фундаментальні психологічні потреби». Цими потребами є автономність (необхідність контролю над діями), спорідненість (споживачі націлені на зміну сімейних цінностей) і компетентність (раціональне використання та споживання) [3].

У споживачів з'явилися схильність до накопичення, вони навчилися творчо та інноваційно імпровізувати. На якийсь час відбулося стирання меж між професійним і побутовим життям, оскільки споживач не завжди мав змогу зайти до магазину, магазин «прийшов до покупця». Споживачам довелося прийняти новітні технології, які полегшують роботу, навчання та споживання. Вони почали більше турбуватися про себе, своїх рідних, близьких та суспільство в цілому. Державна політика також нав'язала нові звички споживання, особливо в громадських місцях.

З'явилися нові звички, яких споживачі набули через нові правила, що стосуються авіаперельотів, покупок у торгових центрах, відвідування концертів та спортивних заходів. Споживачі виявили, що відвідування магазину або особисте відвідування певного заходу не є обов'язковими.

Якщо розглядати цінності людей у піраміді Маслоу, то більше уваги під час карантину стало приділятися саме фізіологічним потребам і максимально можливої безпеки. Самовираження відходить на останній план, особливо тих осіб, які хворіють. Першочерговою стала проблема захисту власного здоров'я. Збільшився попит на продукти харчування і товари, пов'язані з забезпеченням особистої безпеки: дезінфікуючі засоби, маски та інші засоби захисту, обумовлений побоюваннями у зв'язку з розповсюдженням коронавірусу, подальшим зростанням цін.

Під час будь-якої кризи зростають обсяги продажу товарів першої необхідності. Люди з достатком нижче середнього збільшують споживання продуктів харчування і ліків, дбаючи про здоров'я членів усієї родини. Крім того, підвищення споживчого попиту на продукти харчування було пов'язано з тим, що заклади ресторанного господарства були зачинені під час локдаунів. Серед непродовольчих товарів, помітною тенденцією стало зростання попиту на побутову техніку. Це пов'язано з переходу до режиму дистанційної роботи і школярів, і робітників.

Під час карантину люди стали більш зважено робити покупки. Дослідження міжнародної компанії Deloitte «Споживчі настрої українців у 2020 році» [4] засвідчує, що понад 45 % опитаних українських покупців зауважують, що їхня купівельна активність знизилася. Майже 60 % покупок тепер становлять продукти харчування та обов'язкові платежі. Більшість покупців (приблизно 60 %) заощаджує насамперед на предметах домашнього вжитку, одязі, взутті та косметиці. Майже половина респондентів не спостерігає зниження своєї купівельної активності в період карантину, мабуть тому, що як раніше купували переважно їжу, так і тепер купують. Щодо розширення електронної торгівлі, то дослідники зазначають: так, її обсяг зріс, але переважно за рахунок тих, хто і до того користувався цією формою торгівлі, просто вони стали купувати більше. Зовсім нових покупців у цьому сегменті побільшало не набагато – відсотків на 20. Дослідники зауважують, що люди з низькими доходами купують онлайн на 10 % рідше. Це зрозуміло: більшість людей з низькими доходами – пенсійного віку, вони мало обізнані з електронною торгівлею і часто не мають відповідних технічних засобів для цього.

COVID-19 сформував такі особливості поведінки як схильність до накопичення, використання імпровізації, більше широке використання онлайн технологій, збільшення попиту на послуги доставки різноманітних товарів прямо додому.

Список використаних джерел:

1. Тренди маркетингу впливу в період кризи, викликаной епідемією COVID-19 URL:<https://mmr.ua/show/marketingvplivu-v-period-krizi-viklikanoyi-epidemiyeu-covid-19>

2. Янішівська Г. Інтерв'ю з членом Європейської академії маркетингу Володимиром Мельником. Які маркетингові стратегії запустила пандемія коронавірусу URL: <https://lvbs.com.ua/news/yaki-marketyngovi-strategiyi-zapustyla-pandemiya-koronavirusu/>

3. Как COVID-19 меняет потребительские привычки и влияет на тенденции в eCom? URL: <https://platon.ua/news/kak-covid-19-menyaet-potrebitelskie-privychki-i-vliyaet-na-tendenczii-v-ecom.html>

4. Дослідження «Споживацькі настрої українців у 2020 році» URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/Press-release/RWD%202020%20UA.pdf>

5. Дослідження поведінки споживачів в умовах COVID-19 та вплив на них трендів маркетингу. 2021. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/2_25_ukr/14.pdf

6. Особливості поведінки споживачів в умовах COVID-19 URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/550>

7. Пандемія і вітчизняний покупець URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/-i-vitchiznyanij-pokupets/>

Колеснікова К. М., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Архірейська Н. В, к.е.н, доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ПРЕФЕРЕНЦІ МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні регулюються законом України «Про платіжні послуги», який введений в дію з 1 серпня 2022 року. Цей закон спрямований на модернізацію і подальший інноваційний розвиток українського платіжного ринку. Він є підґрунтям для інтеграції українського платіжного ринку з європейським. Його норми наближують законодавство України до законодавства ЄС, сприяють посиленню конкуренції, розширюють можливості існуючих учасників платіжного ринку та створюють умови для появи нових [1].

На 30.09. 2022 року на платіжному ринку діє 38 національних платіжних систем, ураховуючи державні, та 16 міжнародних платіжних систем.

Найбільшими міжнародними платіжними системами першого покоління є американські Mastercard, Visa, American Express, Diners Club International, китайська UnionPay та японська JCB. Усі ці платіжні системи починали з діяльності всередині однієї країни, проте сьогодні оперують практично у всіх країнах світу.

Міжнародні платіжні системи працюють із банками та платіжними провайдерами багатьох країн, їхні картки можна прив'язувати до різних рахунків, переказувати гроші з однієї країни до іншої та оперувати різною валютою.

До другого покоління належать небанківські платіжні системи, такі як PayPal. Нові платіжні системи як транспортну інфраструктуру використовують інтернет і працюють із так званими електронними грошима. Це можуть бути або традиційні валюти, які переведені з розрахункового або карткового рахунку на обліковий запис у такій платіжній системі, або недержавні грошові одиниці, наприклад, криптовалюта.

Окремо варто виділити службові платіжні системи для міжбанківських розрахунків, до яких у пересічних споживачів відсутній безпосередній доступ. Наприклад, 1973 року було створено платіжну систему для міжнародних платежів SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications. Система забезпечує обмін фінансовою інформацією у цілодобовому режимі з високим рівнем безпеки.

Також до закритих платіжних систем належать внутрішньонаціональні мережі, за допомогою яких відбувається обмін інформацією між центробанком та іншими банками. В Україні це Система електронних платежів (СЕП) Національного банку України. Участь у СЕП є обов'язковою для всіх комерційних банків країни.

Багато платіжних систем надають українцям на період воєнного стану багато преференцій. Платіжна система WESTERN UNION скасувала плату за послугу «готівка на рахунок» при відправленні переказу в Україну з будь-якої країни світу та регулярне обслуговування з виплатою готівкою в банках TD, Scotia, BMO в Канаді під час надсилання переказів онлайн.

Також компанія спростила процес виплат, усунувши одне з обмежень – зв'язок між країною призначення та країною виплати. З 23 березня 2022 року перекази, спрямовані в Україну, можуть бути отримані в сусідніх країнах (Польща, Румунія, Словаччина, Молдова, Угорщина) за замовчуванням і без додаткових змін у системі.

В платіжній системі MONEYGRAM скасована плата за відправлення переказу коштів на банківські рахунки отримувача в Україні, відкриті в мережі учасників системи. Такі перекази можуть бути ініційовані в пункті надання послуг учасника системи будь-де у світі або ініційовані за допомогою дебетової картки через онлайн-платформу MoneyGram.

В платіжній системі RIA скасована плата не лише за перекази в Україну, а й за перекази в Польщу (оскільки тисячі українців перетнули польський кордон, шукаючи захисту у ЄС) з країн, де система безпосередньо встановлює тарифи, за допомогою всіх доступних методів доставки та валют, зокрема із основних країн відправки переказів в Україну: Бельгія, Великобританія, Іспанія, Італія, Канада, Німеччина, Польща, Франція, США. Плата за перекази в Україну із Ізраїлю знижена до 1,5% (попередньо до 31 грудня 2022 р. включно). Водночас партнери системи RIA у Польщі, Румунії, Болгарії, Косово, Північній Македонії, Чорногорії підтримали її ініціативу і також скасували плату за перекази в Україну. Через глобальну мережу RIA у понад 160 країнах здійснюється збір пожертв на українську ініціативу Save the

Children, а також для надання гуманітарної допомоги, яке координує Міністерство соціальної політики України.

В платіжній системі INTELEXPRESS скасована плата за перекази в Україну на невизначений термін з власних відділень у Грузії, Великобританії, Греції, Італії, Кіпру та Туреччини. Також за допомогою міжнародної системи переказу коштів INTELEXPRESS можна зробити миттєві та безкоштовні перекази на спеціальний рахунок для збору коштів на підтримку Української армії, відкритий НБУ.

Отже, можемо зробити висновок, що майже всі платіжні системи, які діють на території України надають багато преференцій щоб підтримати українців у складні часи воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги: закон України від 30.06.2021 № 1591-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

Ткаченко А. Ю., студентка магістратури Черкаського відділення Львівського національного університету імені Івана Франка (науковий керівник – Жежерун Ю. В., к.е.н., доц., доцент кафедри управління, інформаційних технологій та права Черкаського відділення Львівського національного університету імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В АТ КБ «ПРИВАТБАНК» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна росії проти України призвела до різкого зниження економічної активності, пошкодження цивільної інфраструктури, офісної та житлової нерухомості на сході, деяких районах північної та південної території України, масову зупинку роботи підприємств як на території активних бойових дій, так і, в окремих випадках, на решті території України внаслідок розриву ланцюгів постачання, пошкодження або блокування транспортних шляхів. Падіння ВВП за 8 міс. 2022 р., за оцінкою Державної служби статистики України, становило близько 40% р/р. Це мало негативний вплив на платоспроможність клієнтів банків та призвело до зростання кредитних ризиків.

АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшим системно важливим банком, діяльність якого має вагомий вплив на стабільність банківського сектору України. З метою ефективного управління ризиками в банку створена та діє система, що передбачає розподіл прав, обов'язків, відповідальності між органами управління, структурними підрозділами, розмежування процесів виявлення та оцінки ризиків, оцінки ефективності її функціонування. Упродовж 2018–01.07.2022 рр. приріст кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» становив 51,1% (рис. 1).

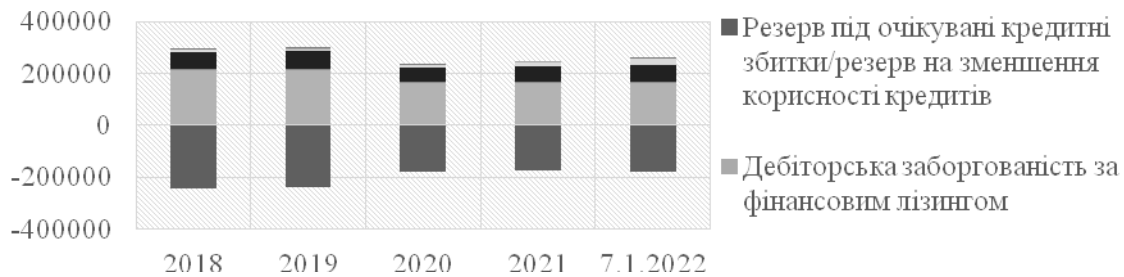

Рис. 1. Структура кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» упродовж 2018–01.07.2022 рр.

Кредитні операції є високодохідними, але разом з тим найбільш ризиковими. АТ КБ «ПриватБанк» має високі кредитні ризики, прослідковується тенденція щодо значної ризиковості кредитування за рахунок визнання знецінення кредитів в сумі 180770 млн. грн. Упродовж перших 6 міс. 2022 р. розмір клієнтського кредитного портфелю зріс до 75742 млн. грн. або на 11% здебільшого за рахунок пільгових програм кредитування МСБ. З метою зниження кредитних ризиків унормовано процес управління проблемними активами, який охоплює 4 етапи (рис. 2).

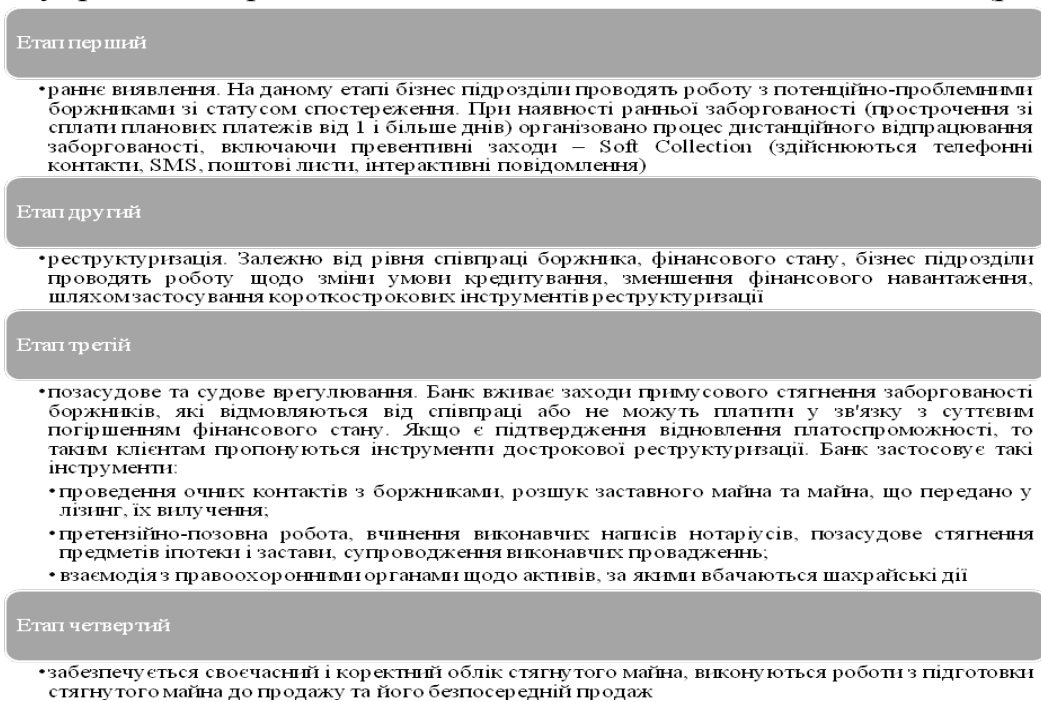

Рис. 2. Етапи процесу управління проблемними активами в АТ КБ «ПриватБанк»

АТ КБ «ПриватБанк» передає на аутсорсинг функції з врегулювання проблемної заборгованості, яку економічно не вигідно проводити внутрішніми процедурами та здійснює організацію реалізації заборгованості за активами. Наглядова рада банку, Правління банку, Комітет з питань управління непрацюючими активами на постійній основі здійснюють моніторинг результатів та ефективності процесів управління проблемними активами.

Список використаних джерел:

1. Річні звіти АТ КБ «Приватбанк» за 2018, 2019, 2020, 2021 рік.
URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf.

Григораш О. В., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів

ПІДТРИМКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Під час типових економічних криз кількість студентів (особливо в державних коледжах і університетах) різко зростає [1]. Наприклад, під час світової фінансової кризи 2008 р. у США для підтримання балансу в інших сферах діяльності відбулося загальне скорочення обсягу державних витрат у розрахунку на одного студента. Для утримання закладів скорочення державного фінансування компенсувалося підвищенням плати за навчання, що унеможливило здобуття освіти малозабезпеченими студентами, а спроби скоротити перелік освітніх послуг для зниження вартості спричинювали падіння якості освітнього процесу [2].

Пандемія спіткала людство весною 2020 р. у зв'язку із закриттям кордонів у 2020 році приплив постійної міграції до країн ОЕСР впав більш ніж на 30 % і став історично найнижчим починаючи з 2003 року. Не оминули обмеження щодо міграції й іноземних студентів. Так, Сполучені Штати Америки та Сполучене Королівство – найпопулярніші країни призначення для іноземних студентів – у 2020 році видали студентам дозволів на навчання на 69 % та 40 % менше відповідно порівняно з 2019 роком [3]. Австралія як країна з сильним сектором вищої освіти, який значною мірою залежить від іноземних студентів і пов'язаних з ними доходів від міжнародних зборів, у 2020 році збільшила державні витрати на вищу освіту на 8,6 %, при скороченні доходів до 2,2 % [4].

Не зважаючи на значні труднощі, пов'язані із скороченням надходжень від навчання іноземних студентів, країни ЄС та ОЕСР вжили ряд заходів для покращення ситуації тих іноземних студентів, які втратили студентську роботу або зазнали втрат доходів через економічні наслідки пандемії. Такі заходи включали коригування робочого часу, доступного для оплачуваної роботи для іноземних студентів, кошти, доступні для іноземних студентів, які потрапили у скрутні обставини, та інші альтернативні механізми підтримки на місцевому рівні та рівні ВНЗ.

Наприклад, для студентів початкової підготовки Франція запровадила виняткову допомогу для потребуючих, доступну як для стипендіатів, так і для тих, хто не отримує стипендію, незалежно від їх національності. Це було націлено на студентів, які втратили оплачувану роботу або стажування через вплив COVID-19.

Німеччина змінила та розширила свою програму позик для студентів у розмірі 650 євро на місяць; ця програма була відкрита для всіх іноземних студентів (які були визначені як цільова група нового заходу) і виплачувалася як щомісячна безпроцентна позика до кінця березня 2021 року.

В Ірландії іноземні студенти, які стали безробітними через Covid-19, мали право отримати доступ до виплати по безробіттю через пандемію COVID-19, не порушуючи своїх умов імміграції, що зазвичай не дозволяє використовувати державні кошти.

Країни ОЕСР, які не входять до ЄС, також вжили відповідних заходів, зокрема Японія, запропонувала загальні програми підтримки для студентів університетів, на які іноземні студенти також мали право. Приклади включають виплату готівкою до 100 000 JPY (приблизно 790 євро) для всіх резидентів і кредит у розмірі до 200 000 JPY (приблизно 1 587 євро) для студентів університетів, включаючи іноземних студентів [5].

У 2020 і 2021 роках Канада подвоїла обсяг студентського гранту на основі потреб для студентів денної форми навчання, включаючи іноземних студентів, до 6 000 канадських доларів (4 053 євро) за стандартний 8-місячний навчальний рік. У Новій Зеландії підтримку, доступну в рамках Програми допомоги іноземцям, постраждалим від COVID-19, було продовжено до 31 серпня 2021 року включно для іноземних студентів, які зазнали тимчасових труднощів через наслідки COVID-19 [6].

Список використаних джерел:

1. Barr, A., and Turner, S. E. (2013). Expanding enrollments and contracting state budgets: The effect of the Great Recession on higher education. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 650(1), 168–193.

2. Deming, D. J., Goldin, C., Katz, L. F., and Yuchtman, N. (2015). “Can online education bend the higher education cost curve?” *American Economic Review*, 105(5), 2015.

3. Migration data relevant for the COVID-19 pandemic. (2022). Migration Data Portal. Retrieved from: <https://www.migrationdataportal.org/themes/migration-data-relevant-covid-19-pandemic>

4. Brett Crossley (2021). OECD reviews impact of the pandemic on higher education. Australian Industry Group. Retrieved from: <https://www.migrationdataportal.org/themes/education-training/centre-for-education-and-training/blog/oecd-reviews-impact-of-pandemic-on-higher-education/>

5. Inform #2 – Impact of COVID-19 on international students in EU and OECD member states (2020). European Website on Integration. Retrieved from: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/inform-2-impact-covid-19-international-students-eu-and-oecd-member-states_en

6. The impact of COVID-19 in the migration area in EU and OECD countries (2021). European Website on Integration. Retrieved from: <https://www.oecd.org/migration/mig/00-eu-emn-covid19-umbrella-inform-en.pdf>.

Луценко Е. Р., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Григораш О. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів)

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від рівня розвитку сучасних технологій і техніки, а значною мірою визначається ступенем розвитку банківської системи. Надійна банківська система є однією з важливих умов подальшого розвитку вітчизняної ринкової економіки, оскільки, мобілізуючи тимчасово вільні кошти, перетворює їх у капітал, що працює.

Існує певний «базовий» набір банківських послуг, без яких жоден банк не зможе в повній мірі проводити операції в даному сегменті ринку. До цих послуг можна віднести приймання депозитів, здійснення платежів і розрахунків, проведення кредитування.

Найбільш суттєвим і важливим джерелом формування та збільшення ресурсної бази банків виступають депозитні операції, які становлять близько 80% від загального обсягу ресурсів, що в цілому відповідає світовій банківській практиці.

Специфіка банківської установи в тому, що основна частина її ресурсів формується не за рахунок власних, а за рахунок залучених коштів. Банк має можливість залучати кошти підприємств, організацій, установ, населення та інших банків у формі вкладів (депозитів) і відкриття їм відповідних рахунків. Залучені банками кошти дуже різноманітні. Головними їх видами виступають кошти, залучені банківськими установами в процесі роботи з клієнтами (депозити), кошти, акумульовані шляхом випуску власних боргових зобов'язань (депозитні і ощадні сертифікати) [2].

Головною складовою всієї банківської політики залишається політика формування ресурсної бази. Формування ресурсної бази в процесі здійснення банком пасивних операцій історично відіграло першочергову і визначальну роль по відношенню до його активних операцій. Основна частина банківських ресурсів, як відомо, формується в процесі проведення депозитних операцій банку, від ефективної та правильної організації яких залежить стійкість функціонування будь-якої кредитної організації. У зв'язку з цим питання приросту ресурсного потенціалу і забезпечення його стабільності шляхом ефективного управління пасивами набувають особливої гостроти і актуальності.

АТ КБ «ПриватБанк» – один із державних, найкрупніших, універсальних комерційних банків України, що спеціалізується на обслуговуванні та кредитуванні населення і є лідером у даному сегменті [1].

Впродовж 2017–2020 років спостерігалось збільшення активу балансу та зобов'язання банку з 259 061 млн грн до 386 940 млн грн, що свідчить

про стабільність, достатню конкурентоспроможність на ринку банківських послуг. У 2021 р. активи банку становили 407 257 млн грн. Разом з тим АТ КБ «ПриватБанк» залишається лідером банківського ринку країни та найбільшим банком з вітчизняним капіталом [6].

Позитивним аспектом функціонування АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2017–2020 років було постійне зростання інвестиційного портфеля, в активних операціях.

Проте поряд з перевагами, сильними сторонами «ПриватБанку», існує і ряд недоліків, серед яких:

– надмірна плинність кадрів, пов'язана переважно з встановленням зависочих нормативів роботи для працівників банку;

– недосконала система передавання інформації між різними відділами банку [4].

Банк намагається подолати дані недоліки, посісти заслужене перше місце серед усіх банків України і довго там утримуватися. Для цього банку необхідно точно і цілеспрямовано розробляти кредитну, депозитну та інвестиційну політику з метою диверсифікації ризиків та збільшення клієнтської бази.

Для удосконалення депозитних операцій в банківських установах було запропоновано стратегію управління депозитними операціями, яка спрямована на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності. Депозитні операції розкривають зміст діяльності банку як посередника в придбанні коштів на вільному ринку кредитних ресурсів. Банкам необхідно постійно підтримувати високий рівень сервісу клієнтів, пропонувати нові депозитні продукти та умови вкладання коштів, щоб утримувати та розширювати існуючу клієнтську базу. Банк зобов'язаний швидко реагувати на потреби клієнтів під час формування банківських ресурсів із метою їх більшого залучення [3].

Список використаних джерел:

1. Офіційний Інтернет-сайт АТ КБ «Приватбанк». URL: <http://www.privatbank.com.ua>.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. №2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

3. Стратегія ПАТ КБ «ПриватБанк» до 2022 рр. URL: <https://static.privatbank.ua/files/nakaz-minfin-560.pdf>.

4. Підсумки роботи ПриватБанку за 2019-2020 рік (статистична звітність) URL: <https://privatbank.ua/cpa/pidsumky>.

5. Арбузов С. Г., Колобов Ю. В., Міщенко В. І., Науменкова С. В. (2011) Банківська енциклопедія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 504 с.

6. Офіційний веб-сайт міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/company/privatbank/rating/?date=2022-02-21>

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В СИСТЕМІ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ УКРАЇНИ

Національний банк підтримує рух економіки України до безготівкових розрахунків і сприяє розвитку платіжної інфраструктури. Головною метою Національного банку України при переході на безготівкові розрахунки та цифровізацію суспільства на сьогодні є безготівкова економіка; розвинута платіжна інфраструктура; прозорі, безпечні та надійні розрахунки; використання інноваційних платіжних інструментів.

Згідно із Законом України «Про платіжні послуги», який вступив в силу 01.08.2022 р. у небанківських надавачів платіжних послуг (платіжних установ, установ електронних грошей, операторів поштового зв'язку та деяких інших надавачів платіжних послуг) з'явилася можливість відкривати платіжні рахунки, випускати платіжні картки та електронні гроші (до цього такі можливості були доступні лише банкам) за умови отримання певної авторизації [1].

В табл. 1 представлені банки, які на сьогодні мають право здійснювати випуск електронних грошей.

Таблиця 1

Банки, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно із законодавством України [2]

№ з/п	Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
1	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	“ALFA-MONEY”, MasterCard, Visa
2	ПАТ «БАНК ВОСТОК»	ПРОСТІР
3	ПАТ «ТАСКОМБАНК»	“Максі”
4	АБ «УКРГАЗБАНК»	“ЕЛЕКТРУМ”, ПРОСТІР
5	ПАТ «МЕГАБАНК»	MasterCard, Visa
6	АТ «Райффайзен банк Аваль»	MasterCard, Visa
7	ПАТ «МТБ БАНК»	MasterCard, Visa, ХРАУ

Електронні гроші – одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей. Розрахунки за допомогою електронних грошей відбуваються переважно у мережі Інтернет. Електронні гроші зберігаються на електронному пристрої, є неперсоніфікованим засобом платежу [1].

Для використання на території України емітенти електронних грошей мають право здійснювати випуск електронних грошей, номінованих

виключно у гривні. Випуск електронних грошей здійснюється емітентом електронних грошей шляхом їх надання користувачам відповідно до умов договору. Споживачі мають право отримувати електронні гроші в обмін на готівкові кошти або кошти, перераховані з поточних або платіжних рахунків. Користувачі, які є суб'єктами господарювання, та користувачі, які є органами державної влади або органами місцевого самоврядування, мають право отримувати електронні гроші виключно в обмін на кошти, перераховані з поточних або платіжних рахунків.

Користувачі, які є суб'єктами господарювання, мають право здійснювати з електронними грошима такі платіжні операції:

1) оплата товарів, робіт і послуг, що придбаваються такими користувачами з метою провадження своєї господарської діяльності;

2) сплата податків, зборів, інших обов'язкових платежів у порядку та на умовах, визначених законодавством;

3) сплата благодійних внесків та пожертвувань;

4) приймання електронних грошей як засобу платежу за товари (роботи, послуги), що продаються (виконуються, надаються) таким користувачем;

5) повернення електронних грошей користувачам у разі повернення такими користувачами товару, придбаного за електронні гроші, відповідно до законодавства про захист прав споживачів та/або в інших випадках, визначених законодавством;

б) перерахування між власними електронними гаманцями.

Отже, з одного боку, НБУ у межах реалізації норм Закону «Про платіжні послуги» установив новий порядок надання емітентами електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, зокрема відкриття та обслуговування електронних гаманців. Правління НБУ 29 вересня 2022 року затвердило постанову № 210 «Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» [3]. З іншого боку, НБУ з 24 лютого 2022 року тимчасово призупинив операції з випуску та розповсюдження електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима (постанова Правління Національного банку від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»). Будемо сподіватися на скоріше закінчення воєнного стану в Україні та використання електронних грошей в економіці нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги: закон України від 30.06.2021 № 1591-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

2. Офіційний сайт НБУ, URL <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash>

3. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними від 29.09.2022, № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>.

Бабій І. В., Бовкун Н. М.,
вища кваліфікаційна категорія, викладачі-методисти
Відокремлений структурний підрозділ
«Уманський фаховий коледж технологій і бізнесу
Уманського національного університету садівництва»

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ ІНКЛЮЗІЇ» У СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ

Дослідження змісту та особливостей інклюзивного розвитку економіки і можливостей його досягнення у країнах з різним рівнем соціально - економічного розвитку перебували в центрі наукового пошуку багатьох країн та міжнародних інституцій, серед яких Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Програма розвитку ООН (ПРООН), Європейська комісія, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній економічний форум (ВЕФ), Світовий банк, Міжнародний центр політики інклюзивного зростання [4]. Інклюзивність, зокрема, визначено одним із ключових пріоритетів у стратегії економічного зростання «Європа-2020».

Уперше термін інклюзії було застосовано в 1970-х рр. у США, але тоді виділяли лише соціальну інклюзію (процес збільшення ступеня участі усіх громадян у соціумі через доступ до можливостей і справедливий розподіл результатів праці), але з плином часу поняття набуло поширення вже в економічному просторі [1; 28].

Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки та різним верствам суспільства. Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Інклюзивне зростання економіки є передумовою гуманного розвитку суспільства, тому він є багатofакторним і багаторівневим процесом, бо основою його є економіка максимальної зайнятості і взаємодії усіх суб'єктів [1].

Отже, концепція інклюзивного зростання розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності людського капіталу, рівня та якості життя людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства [2].

Фінансова інклюзія досить нове поняття, точний зміст якого до цих пір не визначено. На думку деяких експертів, фінансова інклюзія - це рівний доступ та використання фінансових продуктів та послуг, які прийнятні за ціною, відповідають потребам домогосподарств та підприємств, доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу

та місця проживання, надаються представниками фінансового сектора відповідально та екологічно для усіх учасників процесу.

Отже, загалом сутність фінансової інклюзії полягає у залученні населення, особливо слабо розвиненій його частині з низьким рівнем доходу, до певних фінансових продуктів у відкритій формі за допомогою різноманітних фінансових організацій та фінансової інфраструктури задля забезпечення. За даними Світового банку, більше 100 країн світу мають або вже розроблену національну стратегію з фінансової інклюзії. На жаль в Україні рівень фінансової інклюзії залишається на доволі низькому рівні.

Підвищення рівня фінансової інклюзії є важливим для:

- для регуляторів та держави загалом, оскільки залучає усі верстви населення до економічної системи, що у результаті сприяє зростанню економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестування у розвиток економіки держави, диверсифікацію фінансової системи;

- для провайдерів фінансових послуг, оскільки збільшує кількість споживачів фінансових послуг;

- для споживачів, оскільки вони можуть ефективніше та зручніше використовувати сучасні фінансові послуги, підвищуючи особистий добробут. Впровадження фінансової інклюзії в країні забезпечує: прибуткові іноземні інвестиції, розвиток експорту та імпорту, продовольчу безпеку, зростання туризму, підвищення рівня доходів, зростання підприємництва та розвиток малого та середнього бізнесу, зростання середнього класу, зменшення корупції, шахрайства та розкрадання [3].

Зростаючий обсяг досліджень виявляє багато потенційних користі від розвитку фінансової інклюзії - особливо через використання цифрових фінансових послуг, включаючи послуги за допомогою мобільних грошей, платіжних карток та інших фінансових технологій [4].

Список використаних джерел:

1. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // Економіка та управління на транспорті. Київ : НТУ, 2015. Вип. 1.

2. Бобух І. Н. Стратегічні орієнтири економічного зростання в Україні. Інклюзивність як ключовий пріоритет / І. Н. Бобух, С. М. Щегель // Вісник НАН України. 2018. № 7. С. 55–70.

3. Стратегія Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64754192>.

4. Фінансова грамотність, обізнаність та інклюзія в Україні. Звіт про дослідження. Додатковий проект IP-FSS в Україні. Проект регіонального економічного зростання. Листопад, 2017 р. Фінансова інклюзія // Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article>

Ляшенко Т. Р., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Пономарьова О. Б. старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
університету митної справи та фінансів)

АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок є частиною фінансового ринку, а тому є важливою ланкою загальноекономічного механізму реалізації сталого розвитку. Відтак розвиток ринку послуг страхування можна вважати однією з необхідних частин ринкової інфраструктури.

В економічно розвинених країнах страхові послуги користуються попитом, оскільки за допомогою страхування можна стимулювати ділову активність підприємців. Воно є своєрідним фінансовим стабілізатором як на макрорівні, так і на мікрорівні [1].

Однак в Україні страховий ринок значно відстає від розвинених країн. Причиною цього є ряд недоліків, таких як: низький рівень доходу населення, недостатній рівень розвитку бізнесу, низький рівень кваліфікації страхових посередників, відсутність дієвої системи захисту прав споживачів страхових послуг, недовіра населення до фінансових установ, фінансова необізнаність громадян у страхових продуктах та інші [2].

Аналіз функціонування страхового ринку показує, що в Україні цей ринок є незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Показник проникнення являє собою співвідношення обсягу залучених страхових премій до ВВП і становить 1,3 % (з них “non-life” – 1,2 %). Для порівняння, у Європі – 5,0 %, в середньому у світі – 6,1 %. Показник щільності страхування відображає розмір страхової премії на одну особу. Якщо показник щільності страхування є більшим 140 дол. США, то ринок вважається розвиненим. В Україні цей показник знаходиться на низькому рівні і на початок 2019 року становив 34 дол. США. Для порівняння, в Польщі він встановлений в розмірі 140 дол. США, Німеччині – 1482 дол. США, Японії – 6 тис. дол. США [1].

З-поміж 88 досліджуваних країн, Україна за цими показниками споживання послуг загального (“non-life”) страхування посідає 73 місце та послуг страхування життя (“life”) – 82 місце, що свідчить про нерозвиненість ринку страхових послуг.

Страховий ринок України характеризується високою часткою страхових компаній, що спеціалізуються на загальних видах страхування. Незважаючи на значну кількість страхових компаній, більшість з них має незначні обсяги активів і передають значну питому вагу своїх зобов'язань у перестраховання іноземним компаніям.

Обсяг активів страховиків представлено на рис. 1. За даними рис. 1 робимо висновок, що навіть попри війну та зменшення кількості страховиків, страхові компанії продовжують нарощувати активи, що є

позитивною тенденцією. Страховики збільшили обсяги ліквідних активів протягом воєнного стану – з 14,9 млрд грн до 17,2 млрд грн. Розмір прийнятних активів не зменшився порівняно з січнем 2022 року, як і обсяг сформованих страхових резервів (36,6 млрд грн).

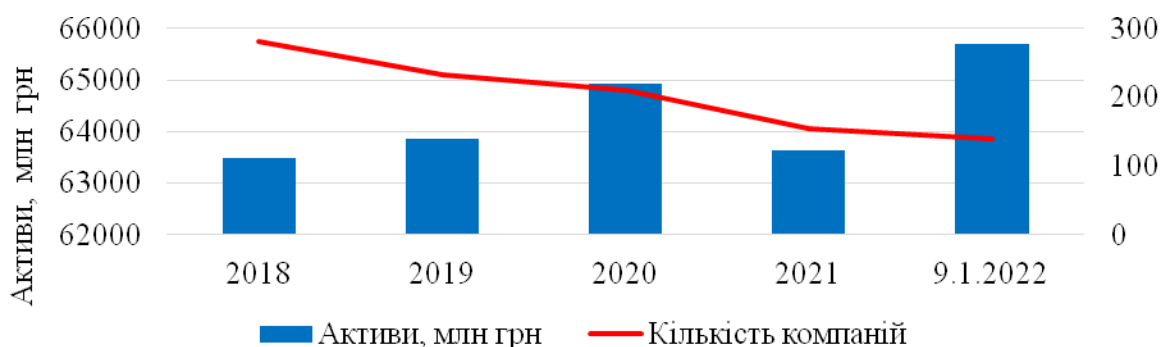

Рис 1.1. Обсяг активів страховиків та їхня кількість

Операції вихідного перестраховування у першій половині 2022 року скоротились в два рази (– 51 %) – 2,3 млрд грн порівняно з 4,7 млрд грн у першій половині 2021 року. Водночас перестраховування всередині країни зменшилось майже в чотири рази (–74%) – з 1,9 млрд грн до 0,5 млрд грн.

Питома вага вихідного перестраховування у загальних страхових преміях скоротилась у першій половині 2022 року до 13 % порівняно з 19 % в аналогічному періоді 2021 року.

Внаслідок виходу з ринку страховиків, що спеціалізувалися на операціях перестраховування, значно зменшились загальні обсяги операцій вихідного перестраховування всередині країни та змінилося співвідношення між операціями вихідного перестраховування у резидентів та нерезидентів на користь останніх: з 60 %/40 % (I півріччя 2021 року) до 85 %/15 % (I півріччя 2022 року) [3].

Таким чином, в цілому, можна вважати, що страховий ринок успішно адаптується до умов воєнного стану. Не зважаючи на вплив негативних факторів, страховий ринок України продовжує розвиватися. Але військові ризики вимагають дій для підвищення стійкості індустрії перестраховування. Аналізуючи тенденції основних показників діяльності страхових компаній, можна припустити, що в майбутньому капітал буде залучатись не тільки з європейських країн. Це може сприяти зростанню привабливості страхового ринку України, розширенню асортименту страхових послуг і розвитку медичного страхування зокрема.

Список використаних джерел:

1. Ірина Лащик; Ірина Кондрат; Петро Віблей; Василь Білець. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку//Галицький економічний вісник. 2020. № 5 (66). С. 105–112.
2. Світлана Король. Сучасний стан та перспективи розвитку страхового ринку України//Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 4. С. 204–210.

3. Національний банк підбив підсумки роботи страхового ринку у першому півріччі 2022 року/ Національний банк України: офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidbiv-pidsumki-roboti-strahovogo-rinku-u-pershomu--pivrichchi-2022-roku>

Михлик А. О., студентка Дніпровського державного аграрно-економічного університету
(науковий керівник – Добровольська О. В., д.е.н., проф., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету)

РОЗВИТОК КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Криптовалюта – це один з видів цифрових валют, які призначені для використання через Інтернет. У світі існує близько тисячі криптовалют, але найвідоміша – біткоїн. Останнім часом увага до біткоіну в Україні зросла, що обумовлене стрімким зростанням його вартості.

Економісти України стверджують, що крипто валюта – це наше майбутнє, проте зазначають, що даний вид валюти ненадійний через його віртуальність та ніким не контрольованість.

У 2014 р. НБУ вперше спробував визначити статус криптовалют як замітника грошей в документі «Роз’яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin», але в 2018 році НБУ дійшов висновку, що криптовалюта не визначається грошовим засобом, тим самим відправивши біткоїн у тіньову зону законодавства України.

Відправною точкою діалогу НБУ та співтовариством Біткоїн стало засідання Комісії Громадської Ради НБУ, яке проходило в червні 2015 року з метою обговорення про розвиток біткоіну. Як відомо банки України функціонують на основі ліцензії НБУ, тому крипто валюти можуть підпорядковуватися лише Центральному Банку України. На засіданні також було обговорено питання надання визначень «біткоіну», «майнінгу» та іншим термінам, що пов’язані з криптовалютою.

У лютому 2016 р. група волонтерів підписала угоду про створення блокчейну E-vox на базі блокчейну Ethereum для онлайн-голосування. E-vox – це система, яка дозволяє голосувати різними способами, від корпоративних конкурсів до референдумів і політичних виборів. У березні 2016 р. досягнуто домовленості про розробку та реалізацію програми публічних торгів у державному секторі. Аукціон на основі блокчейну стане першим у світі прообразом оренди приватних і державних активів, контрольованих урядом. Перший аукціон з оренди державного майна відбувся 1 липня 2016 р.

У грудні 2016 р. українська біржа стала першим у світі майданчиком для торгівлі деривативами біткоїн. Однак наприкінці 2016 р. Апеляційний суд Києва визнав біткоїн не товаром відповідно до статті 179 Господарського кодексу. Суд визнав, що тираж монет перевищив вимоги законодавства. Проте в законі не прописані вимоги до трейдингу та

торгівлі біткоїнами. Регуляторний орган не прокоментував це питання. У серпні 2017 року Національний банк України заявив, що відсутність єдиного механізму визначення правового статусу найпоширенішої валюти у світі – біткоїн – ускладнює вирішення цієї проблеми в Україні.

6 жовтня 2017 року в Україні вперше був визнаний юридичний стан криптовалюти. Група депутатів Верховної Ради підготувала законопроект № 7183 “Розподіл грошей в Україні”. Для розробки та впровадження електронних грошей потрібна ефективна урядова політика. Біткоїн базується на технології, яка дозволяє децентралізувати гроші, а отже, анонімно, безпечно та стабільно. Це робить криптовалюти відкритою та прозорою системою. Основні переваги цього типу грошей – відсутність емісійного центру, контроль і скорочення випуску, можливість створення приватних грошей шляхом майнінгу, відсутність впливу зовнішніх факторів. Однак, незважаючи на різноманітні переваги розповсюдження біткойнів, їх майбутнє нечітке.

Багато людей не можуть купити таку валюту через брак грошей або вважають таку діяльність незаконною. Однак спроби легалізації цих грошей були розпочаті в 2016 році. Європейські країни обирають інновації: вони досліджують і випробовують шляхи та засоби їх використання в реальній економіці.

Отже, без необхідних законів країна не може розвивати цифрову економіку. Україна не є лідером на міжнародному ринку ні за обсягами випуску, ні за рівнем розвитку відповідної інфраструктури. В Україні біткоїн та інші криптовалюти все ще не мають правового статусу, що є реальною перешкодою для поширення та розвитку інфраструктури.

Наразі прогнози щодо майбутнього криптовалюти неоднозначні. В даний час не існує єдиного способу до визначення правового статусу крипто валюти, цей процес непростий і для України. Точкою відліку стане наступний саміт G20, де країни-учасниці представлять свої пропозиції щодо контролю за криптовалютою. За умови вдосконалення ІТ-технологій, законодавчого регулювання на гідному рівні та загалом удосконаленні інфраструктури даної сфери, крипто валюта стане важливим елементом повсякденного життя населення України.

Список використаних джерел:

1. Зублевська Я. Ю. Розвиток та майбутнє криптовалюти в Україні. Наукова стаття. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/623550.pdf>

2. Про обіг криптовалюти в Україні: закон України від 06.10.2017 № 7183. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH5JJ00A>

3. Коваль Ю. Коли Україна офіційно визнає біткоїн і до чого це приведе? Новое время. 2017. URL : <https://nv.ua/ukr/techno/it-industry/koli-ukrajina-ofitsijno-viznaje-bitkojin-i-do-choho-tseprivede-2448881.html>

4. Кондак Д. Що таке біткоїн, чим займаються майнери і чи законно це в Україні? ГОРДОН. 2017. URL : <https://gordonua.com/ukr/publications/>

5. Добровольська О. В., & Новікова К. А. (2008). Методи оцінки якості кредитного портфелю комерційного банку. Інвестиції: практика та досвід, (24). 20–23.

Цикал М. М., студентка Дніпровського державного аграрного-економічного університету
(науковий керівник – Добровольська О. В.,
проф. кафедри фінансів, банківської справи та страхування ДДАЕУ)

РИНОК КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Нинішнього часу банківські кредити є невід'ємною частиною в економіці для грошового забезпечення підприємств ресурсами. Кредитні операції банків є незмінним лідером в усіх видах операцій банків, тому у них і вкладається більша частина грошових ресурсів банків (майже 40 % по відношенню до активних операцій банків у 2021 р. у гривневій валюті). Кредит (у перекладі з лат. – борг) – передача грошових ресурсів суб'єктами, які являють собою юридичну або фізичну особу (кредитором позичальнику), у тимчасове користування за умов поверненості за певний відсоток, платності, строковості і цільового призначення. Він має у собі можливість посилити кризові явища або, навпаки, зменшити вплив кризи на економіку і вийти з неї, тобто є досить дієвим важелем в керуванні та розвитку економіки. Базовим у існуванні та реалізації кредитних відносин є потреба в тимчасово вільних грошах та їх наявність. Характерними ознаками кредитних відносин банків є:

- економічна самостійність суб'єктів цих відносин (володіти певною грошовою масою, вільно нею розпоряджатися та нести відповідальність);
- рівносильність умов між суб'єктами та власне бажання до співпраці;
- кредитор залишається власником наданих у борг цінностей;
- кредитні відносини призводять до отримання прибутку кредитором та збільшення ефективності діяльності позичальника завдяки тимчасовому використанню взятих у борг коштів. Кредитні операції банків загалом поділяють на дві категорії: пасивні та активні. Пасивні кредитні операції полягають у тому, що під час проведення цих операцій банк являється позичальником (дебітором), тим самим залучаючи клієнтські кошти в тому числі інших банків. Активні кредитні операції – банк являється кредитором, надаючи кошти своїм клієнтам в тому числі іншим банкам (рис. 1).

Аналізуючи кооперативний кредитний портфель 2021 року, можна побачити, що найбільша частка кредитів була надана на категорію оптової торгівлі і вона дорівнює 126 млрд грн, а найменша – на категорію кафе і ресторани і становила 0,3 млрд грн.

Прибуток банків України в 2021 році становив 77,5 млрд грн, що є історичним максимумом і вдвічі більше, ніж у 2020 році. Більшу частину цього прибутку становив дохід «ПриватБанку».

Одним із основних напрямків, які потребують уваги та стимулювання є кредитування юридичних осіб та іпотечне кредитування, а також для кращого аналізу ефективності кредитних операцій варто розширити їх бухгалтерський облік за строками видачі/отримання, тобто розподілити на окремі категорії кредити терміном до 1 року (короткострокові), терміном від 1 до 3 років (середньострокові) та терміном більше 3 років (довгострокові) кредити.

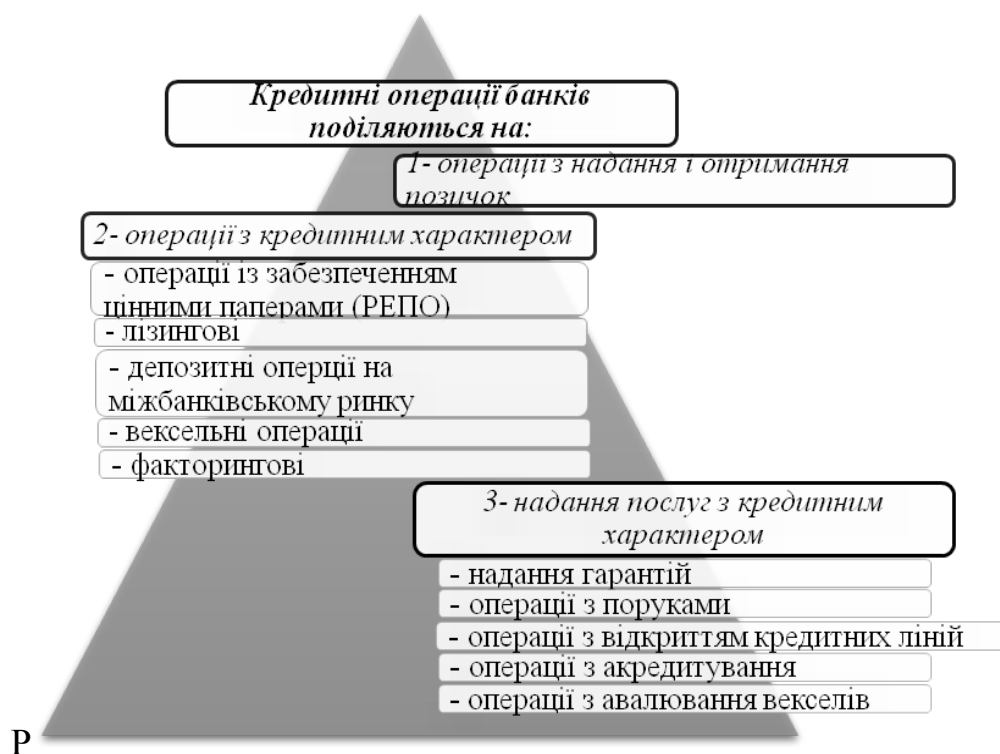

Рис. 1. Класифікація кредитних операцій банків

Наразі переважна частка кредитів юридичним особам направлена на розвиток торгівлі та промисловості, а, отже, при поліпшенні кредитних умов та створенню нових більш удосконалених кредитних продуктів для цих сфер господарювання, вони зазнають потрібного розвитку. Тому при дослідженні ефективності поліпшень кредитних операцій у даних напрямках варто розглядати їх кінцеві результати, а саме дослідити продуктову структуру для оцінки ефективності торгівлі та галузеву для оцінки промисловості.

Список використаних джерел:

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектора до 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kompleksna-programa-rozvitkufinansovogo-sektoru-ukrayini-do-2020-roku>

2. Добровольська О. В., & Новікова К. А. (2008). Методи оцінки якості кредитного портфелю комерційного банку. Інвестиції: практика та досвід, (24), 20–23.

3. Добровольська, О. В., Качула, С. В., Льовкіна, А. С. Фінансовий менеджмент кредитного ризику як запорука безпеки кредитної діяльності банку. Ефективна економіка. 2022. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10005>

4. Добровольська О. В., Остриніна О. П., Лопаткіна А. О. (2017). Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. Вип. 27(3). С. 28–32. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_27% 283 % 29_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_27%283%29_8)

Кутепова Я. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Григораш О. В., к.е.н., доц., доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасному світі дедалі більше користується попитом банківське кредитування, як серед населення, у вигляді споживчих кредитів, так і для малого, середнього і великого бізнесу. Банки надають економічним суб'єктам широкий спектр послуг, що в цілому впливає на економічні процеси у суспільстві. Велика кількість підприємств в умовах воєнного стану не мають можливості вести свою діяльність за рахунок лише власних ресурсів, оскільки виїхала частина працівників, зруйновано повністю або частково майно, порушена логістика, втрачено зв'язки із постачальниками сировини, матеріалів, палива, спостерігається різкий відплив клієнтів та втрата ринків збуту продукції. Крім того, зростання безробіття, відсутність або затримка заробітної плати обумовлюють скорочення купівельної спроможності населення. Відповідно, підприємства потребують підтримки для відновлення діяльності, що забезпечить нормальне функціонування економіки держави.

З початком війни роздрібне кредитування суттєво сповільнилося. Іпотека не надається взагалі, споживче кредитування значно обмежене як падінням попиту, так і посиленням кредитних стандартів банків [1]. Банки запропонували боржникам універсальні «кредитні канікули», що дозволило знизити тиск на клієнтів і уникнути відпливу ліквідності в перші місяці війни та відновити роботу. Зі свого боку, НБУ послабив вимоги до оцінки кредитного ризику за пруденційними підходами.

На даний момент більшість банків України відновили видачу кредитів та особливо збільшилася кількість заявок на кредит від малого, середнього бізнесу. Для зниження тиску ризиків банківські установи проводять моніторинг щодо ситуації на фронті, території де функціонує та розміщено підприємство. Розглянемо стан кредитування на прикладі АТ «Укресімбанк».

Відповідно критеріїв віднесення інформаційних систем об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі, визначених Постановою Правління Національного банку України від 30.11.2020 № 151 «Про затвердження Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України» [2] АТ «Укрексімбанк» включено до переліку таких об'єктів.

Наразі АТ «Укрексімбанк» актуалізував кредитну політику, з урахуванням початку збройної агресії російської федерації проти України. Банк визначив перелік галузей економіки, яким забезпечуватиме першочергову кредитну підтримку: військово-промисловий комплекс, критичний імпорт, аграрний сектор, паливно-енергетичний сектор, інфраструктурні проекти, експортно-орієнтовані галузі, гуманітарні та соціальні проекти.

Так, протягом I півріччя 2022 р. активи зросли на 13 207 млн грн, першочергово за рахунок приросту кредитів фізичним та юридичним особам на 9 460,7 млн грн. За цей період власний капітал банку скоротився на 2 425,5 млн грн, що призвело до зниження адекватності капіталу з 6,48 % до 4,88 %.

На сьогодні Банк обмежив кредитування в іноземній валюті і подальшу кредитну підтримку здебільшого здійснюватиме у національній валюті. В іноземній валюті – в рамках програм міжнародних фінансових організацій (МБРР, ЄБРР, ЄІБ) – як чинних, так і нових програм [3].

Для того щоб банки мали змогу своєчасно визнавати стан кредитного портфеля НБУ з кінця червня повернув вимоги до оцінки кредитного ризику. Відповідно до цих вимог, банки зможуть визначити боржників, які потребують індивідуальних умов обслуговування та запропонувати їм реструктуризацію. Натомість за кредитами, обслуговування яких надалі неможливе, мають бути визнані збитки.

Банки мають накопичений запас міцності, який зможуть використати на покриття значної частини збитків, що виникнуть внаслідок кризи за роздрібним портфелем. Разом із подальшим відновленням економіки та появою надійніших економічних прогнозів банки зможуть здійснювати довгострокові реструктуризації, відповідно до умов, що не вважатимуться подією дефолту, встановленими НБУ.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> (дата звернення: 23.10.2022).

2. Про затвердження Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України (2020). Постановою Правління Національного банку України від 30.11.2020 № 151 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-20#Text> (дата звернення: 23.10.2022).

3. Проміжна фінансова інформація. Укрексімбанк. URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/financial-information/financial-report/>

Антонова Ю. Ю., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Фесенко В. В., д.е.н., проф.,
професорка кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування
Університету митної справи та фінансів)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану на території України призвело до багатьох змін у процесі організації та провадження аудиторської діяльності, зокрема у сфері сертифікації аудиторів та у методах аудиту фінансової звітності підприємств в Україні. 24 лютого 2022 р. президент України прийняв рішення про введення воєнного стану в Україні, що призвело до багатьох змін у законодавчо-нормативній базі регулювання аудиторської діяльності в Україні.

Насамперед Верховна Рада України (далі – ВРУ) прийняла рішення про те, що не підлягають включенню до Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності (далі – САД) аудитори, а також підлягають виключенню з нього аудитори, включені до Реєстру, якщо такі аудитори відповідають хоча б одному з таких критеріїв:

- 1) є громадянами країни, що здійснює збройну агресію проти України;
- 2) перебувають в публічних реєстрах аудиторів та/або є членами професійних організацій аудиторів та/або бухгалтерів країни, що здійснює збройну агресію проти України;
- 3) здійснюють аудиторську діяльність у складі аудиторських фірм, зареєстрованих на території країни, що здійснює збройну агресію проти України, засновниками та/або кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни країни, що здійснює збройну агресію проти України, та/або суб'єкти господарювання, зареєстровані на території країни, що здійснює збройну агресію проти України, та/або які прямо чи опосередковано володіють частками в статутному капіталі та/або правом голосу в таких аудиторських фірмах незалежно від формального володіння чи входження до їх органів управління [1].

Виключення таких САД з Реєстру здійснюється за рішенням Ради нагляду, прийнятим за поданням Аудиторської палати України або Інспекції із забезпечення якості.

ВРУ установила, що у період дії воєнного стану Рада нагляду за аудиторською діяльністю затверджує кошторис Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (далі - ОСНАД) та вносить до нього зміни. До кінця 2023 року аудитори та САД не сплачують членських внесків на користь Аудиторської палати України.

У сфері сертифікації аудиторів на період дії воєнного стану, а також протягом двадцяти чотирьох місяців після його припинення відбулись наступні зміни:

– організація та проведення кваліфікаційних іспитів здійснюється ОСНАД у порядку, затвердженому Радою нагляду за поданням комісії з атестації;

– плата за складання кваліфікаційного іспиту справляється у розмірі, визначеному комісією з атестації, але не більше однієї мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року. Зазначені кошти зараховуються на спеціальний рахунок ОСНАД та розподіляються ОСНАД відповідно до затвердженого комісією з атестації кошторису між особами, залученими до процесу організації та складання іспитів;

– свідоцтво про складання кваліфікаційного іспиту видається на підставі рішення комісії з атестації ОСНАД;

– особи, які мають вищу освіту та досвід роботи у сфері бухгалтерського обліку, ревізії, права, фінансів, банківської справи, економіки або аудиту не менше трьох років, а також особи, які включені до публічних реєстрів аудиторів країн–членів Європейського Союзу, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Канади, Австралії та Японії, можуть бути атестованими за результатами кваліфікаційного іспиту.

На період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його припинення або скасування до аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності не застосовується відповідальність за порушення вимог цього Закону щодо:

– повноти та своєчасності подання відомостей про аудитора та суб'єкта аудиторської діяльності для оприлюднення у Реєстрі САД;

– несвоєчасної сплати внесків.

Аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності подають звіти та звітну інформацію, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану за весь період неподання звітності чи обов'язку надати відповідну інформацію.

Суб'єкти аудиторської діяльності, які у зв'язку з бойовими діями не мають можливості у строки оприлюднити звіти про прозорість або внести зміни до опублікованих звітів, або інформувати Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю про те, що звіти про прозорість опубліковано на їх веб-сторінках та/або про внесення змін до них, звільняються від відповідальності, встановленої цим Законом, та оприлюднюють звіти про прозорість протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану.

Зміни торкнулися також і системи зовнішнього контролю якості аудиторських послуг. Так, на період дії воєнного стану (а також протягом шести місяців після його припинення або скасування) перевірки з контролю якості аудиторських послуг проводяться лише за згодою САД.

Аудиторам, як спеціально визначеним суб'єктам первинного моніторингу, слід бути обізнаними з національними та міжнародними санкційними списками. Також під час військових дій часто застосовуються організовані кібератаки з метою нанесення шкоди підприємствам і організаціям, тому аудитори повинні бути обізнані із вживанням необхідних заходів для реагування на такі кібератаки.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність” щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки Дата ухвалення: 31 травня 2022 р. (дата звернення: 11.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text>

2. Інформаційний лист Ради Аудиторської палати України щодо впливу військової агресії російської федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти (дата звернення: 29.10.2022). URL: <https://www.apu.com.ua/2022/03/18/>

3. Аудиторська палата України (дата звернення: 27.10.2022). URL: <https://www.apu.com.ua/>

4. Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (дата звернення: 26.10.2022). URL: <https://www.apob.org.ua>

Сеція 2. Управлінські процеси, психологічна адаптація і соціальні комунікації сьогодення

Анферова Ю. С., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Коляда С. П. к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Уповільнення темпів світового економічного розвитку, війна в Україні спричинила загострення політичної ситуації у різних регіонах земної кулі.

Війна спустошила сферу туризму, порушила фінансові, енергетичні та продовольчі ринки, спричинила шалену інфляцію по всьому світу. Туризм у центральній, східній та південній Україні повністю припинився. Чим довше затягнеться війна в Україні, тим більше страждатиме і Європа. Тому важливою складовою інвестиційного менеджменту є відновлення роботи туристичних організацій.

Управління великими туристичними компаніями в умовах постійних змін параметрів і рівня конкуренції, а також агресивного впливу зовнішнього середовища на діяльність організації, визначає виявлення і подолання кризових ситуацій, а також розробку заходів щодо досягнення сталого розвитку.

Одним з ключових систем є інвестиційний менеджмент. В якості інвестиційного менеджменту розглядається механізм управлінської діяльності спрямований на вплив сукупних факторів, соціально — економічних активів, а також індивідів, залучених до процесу реалізації інвестиційної активності.

Великий внесок у розробку теоретичних та практичних рекомендацій застосування інвестиційного аналізу у фінансовому менеджменті зробили такі вітчизняні економісти, як І. Бланк, І. Вахович, В. Верба, Ю. Верланов та інші [4]. Але залишається актуальним питання аналізу інвестиційного менеджменту саме туристичної організації.

На сьогоднішній день менеджмент туристичних підприємств зусереджений на волонтерстві (організації стали штабами допомоги переселенцям або військовим), зміні маршрутів.

Управління інвестиціями – це процес формування портфеля акцій, облігацій та інших інвестицій на основі ваших цілей. Ви можете найняти службу управління інвестиціями або керувати своїм власним портфелем.

Інвестиційний менеджер – це особа або компанія, які керують інвестиційним портфелем від імені клієнта [3]. Завданнями інвестиційного менеджменту на туристичному підприємстві є [1]:

- досягнення найбільш високого рівня інвестиційної діяльності;
- залучення інвесторів;

- зниження ризикової активності інвестиційної діяльності;
- досягнення фінансової стійкості підприємства;
- реалізація інвестиційної стратегії підприємства.

Процес організації інвестиційного менеджменту на туристичному підприємстві має такі етапи (рис.1):

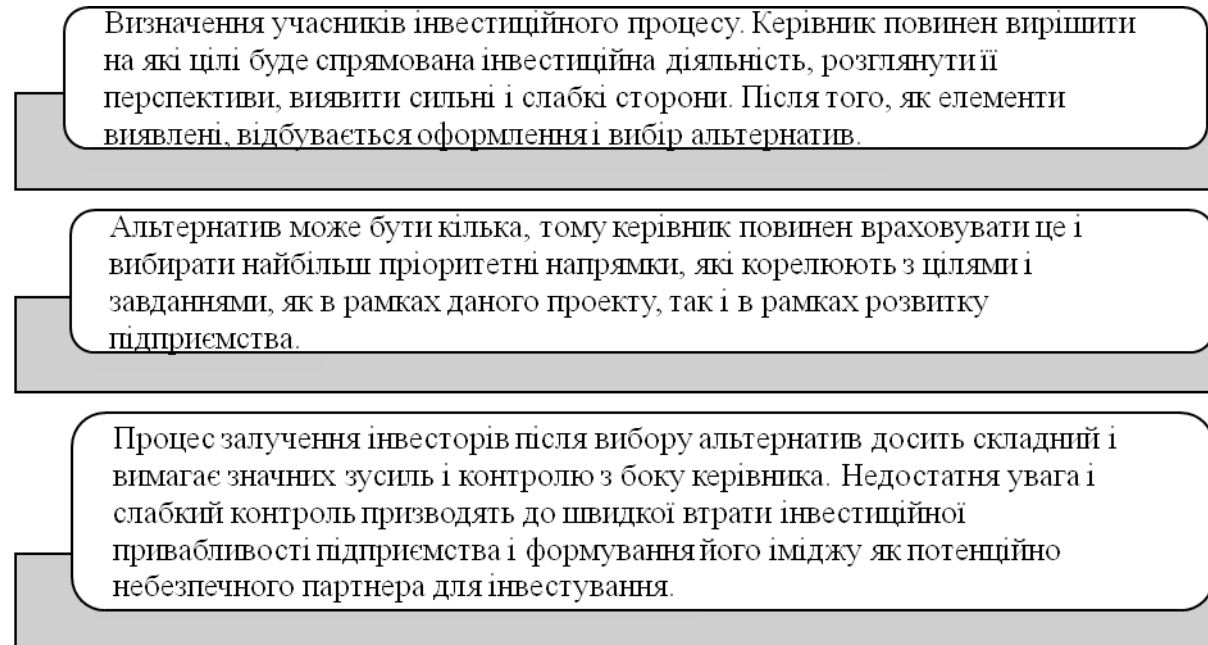

Рис. 1. Етапи організації інвестиційного менеджменту на туристичному підприємстві
(Розроблено автором на основі джерела [1])

Перспективними напрямками повоєнного туризму можна вважати наступні: діловий, освітній, спортивний, медичний, зелений, воєнний туризм, програми підтримки суб'єктів туристичної діяльності, співпраця між країнами у напрямку підтримки туристичної діяльності, впровадження нових методів та способів реалізації туристичних послуг тощо.

Таким чином, використання більш досконалих механізмів розробки та управління стратегічною діяльністю туристичної організації дозволяє керівництву компанії удосконалювати процеси управління, приймати оптимальне рішення про вибір стратегії компанії і кількості інвестиційних ресурсів, необхідних для досягнення сталого розвитку компанії.

Це дослідження може бути продовжено. У цьому випадку планується враховувати більше факторів і внутрішнього середовища туристичного підприємства для його сталого розвитку. Це дуже актуальна область досліджень для сталого соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. / І. А. Бланк. Київ : Ніка-Центр, 2006. 520 с.

2. Герасимчук З. В. Фінансовий менеджмент / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. Луцьк : Надстир'я, 2013. 462 с.

3. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз : підручник / А. А. Пересада, Ю. М. Коваленко, С. В. Онікієнко. Київ : КНЕУ, 2003. 485 с.

4. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту : навч. посіб. / Є. Г. Рясних. Київ : Академвидав, 2010. 336 с.

Антоненко Н. Р., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Ковальов В. Г., к.н.держ. упр., доц.,
доцент кафедри публічного управління та митного
адміністрування Університету митної справи та фінансів)

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З огляду на процеси децентралізації управління та практики модернізації системи публічного управління, пов'язані, зокрема, із задекларованим бажанням вступу до ЄС. Уряди країн Європи надають чимале значення професійній підготовці державних службовців. Результати навчання державних службовців є необхідною умовою як для просування по службі так і для присвоєння чергового рангу. З метою добору кадрів більшість країн, серед яких Великобританія, Німеччина, Франція, взяли на озброєння один із двох «меритократичних» підходів. Перший – елітарний або закритий, кар'єрний, що передбачає ієрархію у системі, доступ до якої відкритий виключно для перспективних кандидатів на початку кар'єри. Франція та Німеччина є прикладом таких країн, в яких наявна закритість доступу та багаторівнева структура при жорстких критеріях вступу. Кадри підбираються централізовано і вибірково, на підставі вступного іспиту. Кандидати в більшості – фахівці широкого профілю (генералісти) приймаються у кар'єрний «потік». Інший підхід – відкритий або конкурсний, більш гнучкий, децентралізований та заснований на ринкових принципах добору кадрів на державну службу, що особливо важливо для демократичних розвинених держав. При такому підході держава створює необхідні умови, надає гарантії, захищає право вибору громадянина на вільному ринку праці, розглядаючи людину, її права і свободи як найвищу цінність. Серед таких країн США, Австрія, Італія.

Сьогодні в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР) виділяють два основних принципи формування кадрів на державній службі:

– «принцип службового зростання» (career-based), в основі якого підбір майбутніх керівників відбувається або під час закінчення вищого навчального закладу, або на перших етапах кар'єрного просування, найчастіше на конкурсній основі. Службове просування відбувається на основі централізованого регулювання та має чітко визначені етапи;

– «принцип конкуренції» (position-based) передбачає відкритий конкурс на заміщення вакантних посад. Для систем з цим принципом характерна більша децентралізація в питанні підбору кадрів і службового просування.

У Франції переважає «принцип службового зростання», у Великобританії – «принцип конкуренції».

Більшість країн за основні пріоритети на майбутнє визначають: фахову підготовку і професійний розвиток, удосконалення управлінської компетенції, необхідність збереження кваліфікованих працівників у державному секторі та створення кращих умов для якісної роботи і реалізації професійної кар'єри.

Зміст програм підготовки вищих керівних кадрів у країнах Європи максимально наближений безпосередньо до процесу виконання службових обов'язків (компетенцій державних службовців) і сприяє у вирішенні конкретних службових завдань.

На світовому ринку освітніх послуг конкурують декілька моделей підготовки державних службовців, серед яких можна виокремити:

– північноамериканську (передбачає міждисциплінарний підхід, характерним є запровадження освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» і «магістр»);

– французьку («передбачає державно-централізовану систему підготовки нечисленної висококваліфікованої еліти, яку забезпечує Національна школа управління». Інтенсивне навчання майбутніх державних службовців, які вже отримали відповідну освіту чи досвід, до вступу на державну службу);

– німецьку (основою підготовки є юридична освіта, доповнена службовою підготовкою та системою підвищення кваліфікації для державних службовців середнього та нижнього рівнів. Вимагає високого рівня спеціалізованої підготовки до прийому на службу);

– англосаксонську (поєднання бізнесу і державного управління. Потрібно багато навичок і знань для ефективного виконання посадових обов'язків, під наглядом старших службовців, що доповнюється коротко- та довготерміновими програмами підготовки).

Форми підготовки державних службовців європейських країн класифікують на основі логіко-формального підходу. За основу беруть часовий критерій: а) довготермінове навчання, що передбачає підготовку тривалістю понад один рік; б) короткотермінове навчання, що передбачають форми підготовки тривалістю від кількох днів до кількох місяців: дослужбову підготовку; підвищення кваліфікації.

Узагальнюючи проведені дослідження зарубіжного досвіду, можна зробити висновок, що для Франції та Німеччини характерне дослужбове навчання, яке є довготерміновим. Існують навчальні програми, оволодіння якими є обов'язковою умовою просування по службі та обіймання посади вищої категорії. Сама система підготовки державних службовців стимулює

до підвищення кваліфікації: участь у програмах навчання дає додаткові бали при атестації, підвищує шанси зайняти чергову вакансію. Характерним для країн Центральної та Східної Європи є становлення загальнонаціонального закладу з підготовки державних службовців, що зумовлює розмежування функцій університетів та інститутів та організацію системи підготовки, в якій один навчальний заклад є головним поряд з кількома іншими при відповідних міністерствах. Особливістю є об'єднання зусиль навчальних закладів і органів виконавчої влади в оцінці потреб і змісту підготовки персоналу.

Цей досвід, має стати одним з напрямів подальшої модернізації професійної підготовки державних службовців в Україні, адже отримання висококваліфікованого державного службовця, який би відповідав певним вимогам посади має бути результатом підготовки державних службовців за модернізованими освітніми стандартами.

Буханець (Бакай) І. П., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ковальов В. Г., к. н. держ. упр., доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СПРАВОЮ В УКРАЇНІ

Розв'язана російською федерацією війна проти України висвітила й загострила проблеми в багатьох напрямках розвитку українського суспільства та держави. На перший план вийшли питання пов'язані з розбудовою системи забезпечення національної безпеки. Не буде перебільшенням сказати, що для реалізації цих завдань направлено майже всі ресурси української держави та суспільства. Дуже важливо, щоб в цьому контексті відбувалась чітка та скоординована робота. У цілому нині митне управління є особливим інститутом державного регулювання, що безпосередньо або опосередковано впливає на політичні, економічні, соціальні, правові, енергетичні, інформаційні та інші комунікації у сфері зовнішньоекономічних відносин. По суті – це інститут управління і в цій якості він покликаний впливати на стійкість і передбачуваність глобальних та регіональних процесів, що протікають у всіх сферах життя та діяльності української держави. Прорахунки в цій галузі призводять як до збільшення соціального напруження та загального рівня невдоволення діями влади так і до додаткового навантаження на бюджет, або втрату його значної частини.

Будь-який митний інститут (напрямок митної діяльності) характеризується певною сукупністю обов'язкових норм, вимог та правил, що визначають його ресурсне (кадрове та матеріальне) оснащення та реальне функціонування. Сюди входять: законодавча база, технологічна (процедурна) основа, інформаційно-комунікаційні зв'язки; система управління. Усе це

означає, що інститут митного регулювання може бути представлений безліччю митних інститутів, що відображають функціональні, правові, організаційні та інші аспекти діяльності митних органів.

Митний процес – сукупність послідовних операцій із об'єктами митного контролю, виконуваних у автоматичному режимі з участю всіх учасників митного процесу, визначення відповідності митному законодавству, визначення статусу об'єктів, які підпадають під митний контроль митної території і які забезпечують вимоги споживачів.

У такому трактуванні цього поняття вказується на автоматичний режим митного контролю, а також на те, що у митному процесі беруть участь не лише співробітники митних органів, а й усі учасники ЗЕД, у тому числі організації, що працюють у сфері митної справи щодо забезпечення якості виконання всіх операцій. На виході одержують результат митної діяльності, що дозволяє учаснику ЗЕД здійснювати переміщення товарів через митний кордон.

У цьому контексті варто виокремити також поняття системи управління митною справою. Система управління митною справою (СУМТ) – органи управління (суб'єкт управління) та митна справа як об'єкт управління [1]. Митна справа як суб'єкт управління – це система управління сферою ЗЕД, учасниками ЗЕД, товарами та транспортними засобами, що переміщуються через митний кордон – об'єктами управління.

Таким чином, ефективне використання існуючого потенціалу митної служби, забезпечення нею стійкої результативності та якісного сервісу – все це безпосередньо пов'язане з вирішенням широкого спектру проблемних питань системного характеру, що є предметом митного управління. Багатоаспектна проблема розвитку теорії митного управління носить комплексний характер і охоплює всі рівні, характерні для спеціальних теорій. Вона включає проблеми концептуального характеру, проблеми пошуку адекватних моделей і методів, створення і модернізації технологій і систем митного регулювання та управління митними органами.

Під час розгляду управлінської діяльності в митній сфері України необхідно виділити основні форми її реалізації: митну політику; митне регулювання; митне адміністрування.

Митна політика є первинним елементом існування митного регулювання та митної справи. Вона визначає зміст та напрямки реалізації митного регулювання.

Митне управління нашої держави засноване на єдиній митній політиці, що є частиною внутрішньої та зовнішньої політики України, і спрямована на: створення правових, економічних та організаційних засад митної справи; захист економічного суверенітету та економічної безпеки держави; активізацію зв'язків української економіки зі світовим господарством; забезпечення захисту прав громадян, суб'єктів господарювання та державних органів; дотримання ними обов'язків у сфері митної справи [2, с. 746].

Державна митна політика тісно пов'язана з перспективними планами, стратегіями та концепціями розвитку країни. Вона визначає загальні

принципи, якими керуються всі законодавчі та виконавчі органи державної влади, які вважають за доцільне використовувати регулювання зовнішньої торгівлі конкретними товарами та послугами для вирішення перспективних державних завдань. Ці принципи відображають з позиції державних завдань ставлення до забезпечення національної безпеки, економічної незалежності, іноземних інвестицій, захисту навколишнього природного середовища та населення від ввезення шкідливої, небезпечної та неякісної продукції та відходів виробництва.

Список використаних джерел:

1. Єдинак В. Ю., Єдинак Т. С. Ретроспективно-компаративний аналіз системи управління митними органами в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/68.pdf. (дата звернення: 22.09.2022).

2. Голинський Ю. Митна політика та її вплив на менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Молодий вчений, 2018. № 10 (62). С. 745–748.

Бочарова К. І., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Ковтун Наталія Сергіївна., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

БРЕНД ТА ЙОГО РОЛЬ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

На сьогоднішній день ринок переповнений товарами та послугами. Кількість торгових марок, найменувань наскільки велика, що її не перелічити. З кожним днем компанії повинні боротися за прихильність споживачів використовуючи при цьому певні засоби маркетингових комунікацій та професійних підходів, щоб сформувати позитивний імідж про себе. Саме через маркетингові комунікації здійснюється налагодження взаємозв'язку між продавцем та потенційними клієнтами, які із часом, за умови вдалого впровадження, може перетворитись у покупку. Ефективний комунікаційний процес сприяє формуванню лояльних відносин між брендом та споживачем [1]. Тому бренд стає найважливішим інструментом менеджменту та досягненням довготривалого фінансового успіху та довгострокової прихильності споживача.

Бренд необхідно розглядати одночасно і як маркетингове повідомлення, і як досвід, який отримує клієнт у процесі споживання. Комунікаційний набір для бренда та інші маркетингові інструменти повинні враховувати звернення, повідомлення і характеристики, які посилюють досвід, пов'язаний із споживанням певної торгової марки розкрити роль бренду та основні його елементи [2].

До основних елементів бренду можна віднести:

- графічні елементи: логотип, фірмовий стиль;

- вербальні елементи: ім'я та слоган;
- унікальну торгову позицію;
- репутацію бренду;
- зв'язок бренду зі споживачем.

Зброєю бренду є саме маркетингові комунікації, оскільки вони можуть розкрити те, чого не видно, показати основні відмінності, приховані упаковкою.

Більшість проектів маркетингових комунікацій бренду починається з плану маркетингових комунікацій, який розробляється на основі інших маркетингових планів і програм. Основні особливості комунікацій у процесах брендингу [4]:

- визначення головної ідеї в межах усіх повідомлень бренду (заснована на сутності бренду);
- визначення головної ідеї в напрямі всіх повідомлень бренду (позиціонування бренду);
- присутність у всіх повідомленнях змістовних (характеристики) і формальних (атрибути) ознак, що забезпечать безпомилкову ідентифікацію бренду споживачами;
- організація всіх комунікацій брендингу таким чином, щоб кожне наступне повідомлення уточнювало і доповнювало попередні і тим самим утворювало цілісне сприйняття бренду.

Маркетинговий комунікаційний процес між брендом і споживачем – це процес, спрямований на встановлення ефективного контакту з метою обміну інформацією, що містить бренд, в усному чи письмовому вигляді шляхом використання певних засобів і символів. Це система встановлення контактів між брендом і споживачами для прямого і непрямого інформування, переконання та нагадування про торговельну марку [3].

Більшість сучасних корпорацій, установ і підприємств розуміють, що їх успіх має підтримуватись проведенням постійної комунікативної політики. Це допомагає завжди залишатись в інформаційному просторі, що, в свою чергу, дає можливість проводити моніторинг запитів клієнтів тієї чи іншої інформації, яка надається установами, корпораціями та підприємствами. Використовуючи зовнішню дію маркетингових комунікацій та внутрішню спрямованість брендингу, комунікативна політика організації або компанії може надати більшої цінності бренду. Для імплементації ефективної комунікативної стратегії організації повинні позиціонувати бренд, застосовуючи зовнішню спрямованість маркетингових комунікацій.

У сучасному світі виготовлення якісного продукту це лише невелика частина успіху. Саме бренд дає змогу забезпечити збільшення прибутковості внаслідок розширення асортименту товарів і знань про їхні загальні унікальні якості, що впроваджуються за допомогою колективного образу. Навіть якщо компанія вже досягла успіху його досить легко втратити не підтримуючи свого іміджу свого бренду. Довгострокове існування компанії, підтримання продаж та її збагачення, або навпаки занепад, в більшості випадків, це результат брендингу компанії.

Список використаних джерел:

1. Білявська Ю. В. Матричний підхід до визначення життєвого циклу бренду / Ю. В. Білявська // Ю. В. Білявська // Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2015. № 4 (102). С. 68–80.
2. Головкина Н. В. Оцінювання програм інтегрованих маркетингових комунікацій: світові дослідження методів оцінювання повідомлень / Н. В. Головкина // Маркетинг в Україні. 2007. № 3. С. 16–21.
3. Гайдай Ю. В. Концептуально-методичні підходи інноваційної організаційної культури на підприємствах торгівлі / Ю. В. Гайдай // Економіка і регіон. Полтава, 2012. № 1 (32) С. 168–172.
4. Мельничук Л. С. Бренд та його роль у процесі організації ефективних маркетингових комунікацій / Л. С. Мельничук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(2). С. 96–98.

Бондуріна А. А., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Петруня В. Ю., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасні умови господарювання характеризуються необхідністю зміни системи управління персоналом у вітчизняних організаціях. Одним з основних завдань підприємств різних форм власності є пошук ефективних шляхів управління працею, забезпечення активізації людської діяльності. Мотивація є головним чинником активізації трудової діяльності людських ресурсів та підвищення їх внеску у діяльність підприємства. Жодне підприємство не функціонуватиме ефективно, якщо не буде розроблено оптимальну систему мотивації праці персоналу, яка б спонукала кожного працювати продуктивно для досягнення особистісних цілей та цілей підприємства.

Управління мотивацією потребує зосередження уваги на проблемі створення ефективної системи управління персоналом, у якій формується необхідний рівень вмотивованості працівників до ефективної праці.

Мотивація – це сукупність управлінських дій, спрямованих на заохочення себе та інших працівників до досягнення особистих цілей [1, с. 211]. Основою успіху організації є система мотивації персоналу. Для досягнення результатів необхідно забезпечити мотивацію персоналу на всіх рівнях управління організацією із забезпеченням взаємодії. Головною метою процесу мотивації є отримання максимальної віддачі від використання наявних трудових ресурсів, що дозволяє підвищити загальну ефективність та прибутковість підприємства. [3, с. 334].

Під системою мотивації розуміють комплекс заходів, що спонукають персонал підприємства до ефективної праці для досягнення мети підприємства [2, с. 72].

Слід підкреслити, що за кожною дією людини стоїть той, чи інший мотив та стимул. Працівник може виконувати завдання з максимальними зусиллями, працювати з такою інтенсивністю, щоб уникнути вмовляння або звести свої зусилля до мінімуму. Метою менеджера є збільшення частоти виникнення цих перших установок і обмежити виникнення поведінки останнього типу. Щоб ці відносини працівників були застосовні до їх повсякденної роботи, необхідно звернути увагу на потреби підлеглих. Саме з них починається процес мотивації.

Таким чином, система мотивації в організації прямо пов'язана з розвитком підприємства. Від якості системи та її відповідності до конкретної організації залежить не тільки відношення працівників до своєї роботи, але й результат та ефективність самого підприємства.

Процес мотивації відбувається між керівником і підлеглими, котрі взаємодіють між собою. Персонал на основі зворотного зв'язку може впливати на рішення керівництва. У цьому процесі підлегли діють з волі керуючого, якщо той в процесі роботи створює умови і можливості для реалізації своїх систем цінностей і очікувань. У свою чергу, керівник, щоб добре виконувати мотивуючу функцію, повинен знати фактори, які з'являються у людей в процесі роботи, які спонукають їх до певних дій. Цілі та очікування співробітників залежать від їх особистих якостей, їх навичок, системи цінностей.

Способами мотивації працівників є інструменти, за допомогою яких можна реалізувати процес мотивації. Найчастіше виділяються засоби примусу, заохочення і переконання [4, с. 377].

Критерієм вибору засобу мотивації завжди повинна бути ефективність мотиваційного впливу. Нагороди є дуже ефективним засобом мотивації. Менеджер повинен розуміти силу винагороди. Є менеджери, які часто звертаються до даного типу мотивації, але не завжди досягають результатів, тому що вони використовують неправильну стратегію. Якщо менеджер хоче впливати на поведінку підлеглих, він повинен визначити, які наслідки поведінки мають для них корисну цінність, і повинен мати можливість маніпулювати наслідками цієї поведінки. Тоді задовільні наслідки поведінки співробітників можуть бути використані для підвищення їх мотивації до роботи [5, с. 68].

Система мотивації працівників створюється шляхом створення проектів, пов'язаних з тим, щоб дозволити працівникам як взаємну, так і індивідуальну мотивацію працювати більш ефективно, а також розроблюється відповідно до специфіки і потреб конкретного підприємства. Дію мотиваційної системи можна розділити на 3 основні групи:

- індивідуальна. Мотивація співробітника пов'язана із задоволенням індивідуальних прагнень і потреб, на які компанія не сильно впливає (мрії, хобі, сім'я);

- взаємна мотивація співробітників, включаючи роботу в групах, колективах, де без допомоги компанії формуються позитивні відносини

між співробітниками, засновані на взаємодопомозі і підтримці, дружбі і душі товариства, відповідальності тощо;

- мотивація організації заснована на класичних принципах впливу на співробітників, за допомогою управління, формуючи системи винагороди за досягнення, визнання, підтримки, інтересу до роботи, почуття відповідальності, системи просування по службі тощо [4, с. 378].

Система мотивації персоналу з високим рівнем матеріальних і моральних стимулів дозволить залучити висококваліфіковані кадри на підприємство. Відчуття захищеності, великої родини, гордості за підприємство є додатковим стимулом до плідної роботи. Підприємство має планувати свій дохід і організовувати його отримання відповідно до потреби забезпечення мотивації персоналу до плідної роботи, а не заохочувати до роботи відповідно до отриманих результатів. Результати праці необхідно програмувати і створювати умови для виконання програм.

Отже, ефективно розроблена система мотивації персоналу, що складається з матеріальних і нематеріальних складових, дозволить підвищити ефективність підприємства та його конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Долішній І. М. Мотивація персоналу як об'єкт управління на підприємстві. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 20. С. 211–216.
2. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2017. 337 с.
3. Макогон Ю. В., Капранов М. А. Мотивація як фактор ефективного управління персоналом підприємства : теоретико-методологічні аспекти. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. Вип. 16. С. 334–341.
4. Маринич І. А. Мотивація як фактор підвищення ефективності праці працівників. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 15. С. 376–380.
5. Чернишова Л. І., Лук'янчук О. М. Управління персоналом : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 116 с.

Бублик Е. К., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М., д. н. держ. упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ

Корупція це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Неможливо переоцінити негативний вплив зловживань у державному управлінні. Корупція загрожує верховенству права, порушує соціальну справедливість, сповільнює економічний розвиток та послаблює конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках. Вона підриває

моральні основи суспільства і ставить під загрозу стабільність демократичних інститутів [1].

Перш за все зазначимо, що на превеликий жаль, проблема корупції в суспільстві і особливо серед державних службовців є найбільш актуальною, що повсякчасно присутня у буденному житті кожного українця, адже ми постійно стикаємося з її проявами.

Щоб зрозуміти що являє собою корупція і на скільки це шкідливе явище на нас впливає, нам потрібно глибше зануритись у її проблематику.

На мою думку, корупція – це суспільно-негативне явище, яке використовується службовими особами, громадськими і політичними діячами задля особистого збагачення, шляхом неправомірного зловживання службовими обов'язками. У нашій країні як правило цей термін дуже часто асоціюється саме з державними службовцями. І це при тому, що саме на державного службовця покладається виконання функцій управління державою на різних рівнях влади.

Також варто додати, що корупція є тим паразитом, який може винищити цілі держави, тому з нею потрібно дуже серйозно боротися.

Перед тим, як перейти до ключових методів боротьби з корупцією, мені б хотілось навести деякі приклади цього шкідливого явища із повсякденного життя, що свідчать про наявність корупції в країні:

- Коли їдеш по дорозі, що засипана ямами, бо дорога не ремонтується, або зроблена не якісно (хоча гроші на ремонт були виділені).
- Коли на роботу беруть за знайомством, а не за кваліфікацією.
- Коли після скоєння ДТП водію все сходить з рук.
- Коли суддя виносить виправдувальний вирок винній особі.
- Коли будь-яка особа може купити посвідчення водія, сертифікат про вакцинацію, дозвільний документ при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності тощо.
- Коли після дощу місто залите водою, бо зливки не працюють, а у місцевому бюджеті на їх очищення регулярно виділяються кошти.

Цей перелік можна продовжувати дуже довго, але я виділив саме найбільш розповсюджені приклади. До чого це може привести? А до того, що не буде ніякої відповідальності за скоєні злочини, в нас буде менше кваліфікованих спеціалістів, яких замінять на «своїх людей», буде більше аварій на дорогах через неякісне дорожнє покриття. Все це призведе до жахливих наслідків, що зможуть збурити суспільство, призвести до внутрішніх розбратів і в кінцевому результаті знищити нашу державу.

Як же з цим боротися? Вважаю, за доцільне розглянути такі механізми та інструменти протидії корупції у середовищі державної служби:

- Запровадження більш жорстоких методів покарання за корупційні діяння для державних службовців.
- Виявити і проаналізувати більш уразливі сфери для корупційних діянь задля протидії їх у майбутньому на основі використання методів оцінювання та управління ризиками.

➤ Ввести щорічну фінансову звітність урядовців, на прикладі зарубіжного досвіду, зокрема, Сінгапуру.

➤ Підвищити оплату праці та соціальні гарантії державним службовцям щоб корупція стала фінансово не вигідною.

➤ Заборонити сумісництво роботи в органах державної влади з іншими видами діяльності.

➤ Встановити контроль за фінансовим станом державних службовців та їх рідних.

➤ Обмежити використання службових повноважень та усунути можливість формування умов для існування конфлікту інтересів у сфері державної служби.

➤ Формувати органи державної влади, за принципом меритократії, згідно з яким керівні посади у державі мають обіймати найбільш здібні люди, незалежно від їх соціального чи економічного походження [2, с. 80]

Підсумовуючи усе вище викладене, можемо дійти до таких висновків: корупцію треба виліковувати, бо це як страшний вірус, який спроможний знищити усе на своєму шляху. Нам слід ретельніше контролювати роботу органів державної влади, але слід також звернути увагу на себе, бо людині інколи важко протидіяти спокусі хабаря у вигляді грошей та статусу. Натомість державі слід запровадити такі інституційні механізми та закласти у чинному законодавстві такі норми, за яких корупція стане не і можливою, і не вигідною, і репутаційно небезпечною як для корупціонера, так і для хабародавця.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Г. О. Реалізація заходів подолання та попередження корупції в органах державної влади // Веб-сайт Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6678.

2. Лі Куан Ю. Роздуми великого лідера про майбутнє Китаю, США та світу / Г. Елісон, Р. Д. Блеквіл, Е. Вайн. Київ: Вид. група КМ. Букс, 2018. 224 с.

Чорна І. В., магістрантка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Борисенко О. П., д.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Публічне управління неодмінно має відповідати потребам сучасності, оскільки його показники якості та ефективності безпосередньо залежать від задоволення потреб населення. Пріоритетним шляхом досягнення мети є використання електронного управління як одного з найважливіших і поширених інструментів розвитку інформаційного суспільства, оскільки реформування будь-якої галузі в сучасних умовах спрямоване на широке

використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. з метою досягнення необхідної ефективності та досягнення результативності.

Електронне урядування – це така форма організації публічного управління, за якої за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій органи державної влади та органи місцевого самоврядування активно взаємодіють із суспільством, людьми та економікою. Європейська комісія визначає електронний уряд як використання інформаційних і телекомунікаційних технологій у державному управлінні у зв'язку з організаційними змінами та набуттям нових навичок, спрямованих на покращення державних послуг і демократичних процесів і посилення підтримки громадського порядку. Електронне урядування є засобом підвищення ефективності державних послуг. Це спрощує реалізацію державної політики та допомагає державному сектору розширити обсяг послуг та покращити їх якість, з одного боку, та збільшити економію ресурсів, з іншого.

Одним із важливих чинників успішного впровадження електронного урядування та впровадження реформ державного управління є їх одночасне поєднання, яке, однак, не призводить до зміни системи державного управління, а лише посилює його характеристики. Електронне урядування виступає як інструмент переходу державного управління та адміністративних процесів, що стало можливим завдяки широкому використанню Інтернет-ресурсу.

Концепцією розвитку електронного урядування в Україні (схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України № 649-р від 20 вересня 2017 р.), визначено один з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління, а саме забезпечення комплексного розвитку електронного урядування відповідно до європейських вимог.

Згідно з офіційними даними Державного агентства з питань електронного урядування України, на урядовому порталі, який слугує «єдиним вікном» для доступу до всіх онлайн-сервісів, зараз доступні 118 електронних сервісів, використання яких у 2018 році зросло втричі. Включаючи послуги з мінімізації ризиків корупції, а також оформлення допомоги при народженні дитини, послуги для компаній, водіїв та транспортних компаній, послуги у сфері землі та будівництва тощо. Україна має один із найшвидших темпів розкриття даних у світі, щоденний обіг електронних документів між державними органами становить понад 5 тис.

Збільшенню користувачів електронними послугами сприяє поява доступних та надійних засобів електронної ідентифікації, зокрема, з листопада 2018 року став доступним сервіс мобільної ідентифікації і відтепер всі електронні послуги, які наразі впроваджують, вже мають можливість входу за допомогою MobileID.

Електронне урядування охоплює три важливі елементи взаємодії: державу та суспільство, представників держави та бізнесу та органи державної влади. Водночас громадяни отримують швидкий доступ до публічної інформації, якісніші та ефективніші адміністративні послуги, мають можливість впливати на прийняття та виконання важливих державних

рішень. Підприємства отримують переваги та швидший доступ до державних установ, що, у свою чергу, дозволяє підприємствам і державним установам працювати разом ефективніше. Органам державної влади надається можливість регулювати свої дії, швидше вирішувати певні завдання, покращувати умови надання державних послуг, тобто без великих черг.

Перехід до електронного урядування означає реформування всіх форм діяльності органів влади, зміну їх структури, завдань і функцій. Успіх цього переходу залежить від правильно обраної стратегії і тактики, координації та ефективної взаємодії всіх суб'єктів цього процесу, а саме: законодавчої, виконавчої та судової влади, бізнесу та громадськості. Електронне урядування забезпечує прозоре функціонування структур державного апарату, усуває залежність людини від примхи чиновника і тим самим виключає корупцію.

Питання матеріально-технічного, програмного та ресурсного забезпечення функціонування електронного урядування, а також проблеми цифрової нерівності та недофінансування програми розвитку е-урядування залишаються стримуючими факторами для України. Попри це, влада в Україні прагне відповідати найважливішим потребам сучасності, тому ми впевнено рухаємось до досягнення кінцевої мети, а саме функціонування органів влади в режимі реального часу та отримання повного спектру онлайн-сервісів європейської якості.

Список використаних джерел:

1. Крихтіна Ю. О., Ковальов А. Ю. Розвиток інформаційно-технологічної інфраструктури органів державної влади України. Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: збірник наукових праць VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (ПереяславХмельницький, 31 серпня 2018 р.). С. 12–14.

2. Семенченко А. І., Дрешпак В. М. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 72 с.

3. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 98. С. 230–232.

Чуприна П. В., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Олексієнко Р. Ю., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

ШЛЯХИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

У сучасних економічних умовах досить істотне значення та високу актуальність має дослідження впливу зовнішнього середовища на характер та особливості діяльності суб'єктів господарювання. Це пов'язано з фактом, що чимало зовнішніх факторів не є статичними, вони відносно активно й постійно

змінюються, є рухливими й непередбачуваними. Тому зрозуміло, що для будь-якого підприємства (організації) якісний аналіз впливу зовнішнього середовища на внутрішні виробничо-управлінські процеси є дійсно важливим, адже від нього залежать успіхи та досягнення на ринку.

Дослідженням типової проблематики впливу зовнішнього середовища на управлінські процеси в організації займалося багато науковців, проте основоположником визначення поняття зовнішнього середовища багатьма вважається М.Х. Мескон [1]. Пізніше його теорію розвивали та суттєво доповнили М. Портер [2] та І. Ансофф [3]. У свою чергу, А. Френсіс [4] та К. Ендрюс [5] запропонували прикладні моделі для оцінки ефективності управлінських рішень у вищезазначених умовах.

У наш час все більше акцент зміщується до використання інформаційних технологій, у тому числі у напрямі зменшення впливу зовнішнього середовища на організаційні процеси. У сучасних умовах ефективно управління є цінний ресурс організації, разом з фінансовими, матеріальними, людськими і іншими ресурсами. Найбільш дієвим способом підвищення ефективності протікання трудового процесу є його автоматизація. Бурхливий розвиток інформаційних комп'ютерних технологій, вдосконалення технічної платформи і поява принципово нових класів програмних продуктів привів в наші дні до зміни підходів до автоматизації управління виробництвом [6, С. 75]. При цьому, незважаючи на існуючі наукові надбання та досягнення, все ще залишаються питання, які вимагають подальшого вирішення. Зокрема, більш ґрунтовного дослідження та перевірки на практиці потребують такі аспекти як застосування сучасних інформаційних технологій для визначення впливу зовнішнього середовища на управлінські процеси в організації.

Зовнішнє середовище складне, мінливе, взаємозалежне, невизначене. Виокремлення і ранжирування чинників непрямої дії зовнішнього середовища допомагає менеджерам ухвалювати виважені рішення у процесі стратегічного планування діяльності підприємства.

Повертаючись до першоджерел визначення зовнішнього середовища, необхідно зазначити, що воно все розподіляється на фактори прямого та непрямого впливу [7, С. 34–36].

До факторів прямого впливу, як правило, відносять безпосередньо ті, які впливають на можливість та ефективність функціонування самої організації, а саме: постачальники, споживачі, конкуренти і державні органи. Організація має можливість часткового впливу на дані фактори саме через управлінські процеси.

В цілому можна зазначити, що вплив організації на зазначені фактори здійснюється через стратегічне планування. Так, наприклад, в процесі прийняття управлінських рішень відносно конкурентів розробляється конкурентна стратегія; щодо постачальників – стратегія матеріально-технічного забезпечення; відносно споживачів – ринкова стратегія. При реалізації взаємовідносин з державними органами здійснюється низка процесів щодо сертифікації діяльності організації, реєстрації та обліку.

У ході дослідження зовнішнього середовища організації, безпосередньому проведенню стратегічного планування її діяльності передують виконання, так званого, PEST-аналізу, тобто визначення всіх складових зовнішнього середовища, ступінь їх впливу та ймовірність зміни кожного з складових елементів факторів. Тут вже йдеться не про фактори прямого впливу, а про фактори опосередкованого впливу, як то: політичні, економічні (стан економіки), соціальні і технологічні (рівень технологій та можливості їх використання). Застосування даної моделі дозволяє визначати можливість реакції організації на зміни у зовнішньому середовищі. Якщо для факторів прямого впливу можна розробити певні стратегії, що фактори опосередкованого впливу можна лише частково нівелювати, вивчити, проаналізувати та пристосуватися до них.

В сучасних управлінських підходах щодо врахування впливу зовнішнього середовища досить часто застосовуються анкети-опитувальники, які дозволяють організації визначити якому з факторів впливу приділяється недостатньо уваги. Дані анкети будуються таким чином аби відразу наочно розпізнати проблемні сфери, але питання, як правило, будуються в логічній послідовності. Згодом, відповідно до отриманих результатів, впроваджуються необхідні корегувальні заходи в певні управлінські процеси.

Взагалі слід виділити важливий момент, що управлінські процеси в організації мають бути достатньо гнучкими та постійно трансформуватися й адаптовуватися у залежності від результатів дослідження факторів зовнішнього середовища та відповідно до змін цих факторів впливу, аби можна було приймати обґрунтовані управлінські рішення та обирати найбільш адекватні управлінські моделі для поточних умов діяльності організації.

Список використаних джерел:

1. Мескон М. Х. Основи менеджменту / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф Хедоурі: пер. з англ. Вільямс, 2009. 672 с.
2. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер. М. : Альпина Паблишер, 2015. 453 с.
3. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. СПб: Питер Ком, 1999. 416 с. (Серия «Теория и практика менеджмента»).
4. Francis Joseph Aguilar. General Managers in Action. – Harvard Business School, Oxford University Press, 1992. 712 p. URL : <https://archive.org/details/generalmanagersi0000agui>
5. Kenneth (Andy) Andrews. Recent news and publications. URL : <https://kta.web.unc.edu/>
6. Клепікова О.А. Сучасний стан і місце інформаційних технологій в управлінні підприємством // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент. 2013. Вип. № 5. С. 74–77.
7. Стахів О. Г., Явнюк О. І., Волощук В. В. Основи менеджменту: навч. пос. / за наук. ред. док. екон. наук, проф. М. Г. Бойко. Івано-Франківськ, «ЛілеяНВ», 2015. 336 с.

Давидов Д. О., студент Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Івашова Л. М., д. н. держ. упр., проф.,
професор кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У 2019 р. кандидат в Президенти України Зеленський В. О. в своїй передвиборній програмі зазначав: «Я розповім Вам про Україну своєї мрії. Україну, де ... можна ... проголосувати на виборах – за одну секунду, в Інтернеті» [1]. Вже після вступу на посаду в 2021 р. під час пресмарафону «30 запитань до Президента України» він підтвердив опрацювання згаданої обіцянки [2]. На перший погляд може здатися, що голосування в Інтернеті усуває чимало проблем, такі як збільшення явки, зокрема, завдяки залученню молоді, економія часу виборців, спрощення голосування за кордоном. Водночас, запровадження такого голосування несе й загрози, наслідки яких можуть перекрыслити всі переваги. Розглянемо основні з них.

Кібератаки. Після вторгнення Росії в Україну у 2014 р. технологічна інфраструктура в Україні перебуває під постійними атаками з боку агресора [3]. Деякі з цих атак виявилися успішними та охопили значну кількість абонентів [4]. У 2017 р. Нідерланди [5] та Франція [6] відмовилися від використання електронних систем у виборчому процесі саме через загрозу кібератак. Слід зауважити, що виборча ІТ-інфраструктура в Україні на гіршому етапі розвитку, ніж у згаданих країнах. Це пов'язано з браком відповідного досвіду, розробок та випробувань. Також слід додати, що брак такого досвіду впливає на вартість запровадження онлайн-голосування.

Спотворення результатів голосування. За останні два десятиліття виборчі процедури в Україні зазнали кардинальних змін з метою підвищення прозорості. Ці зміни були викликані масштабними порушеннями 2004 р. та численними адвокаційними кампаніями громадянського суспільства у подальші роки. Станом на 2022 р. виборчі процедури в Україні передбачають можливість громадського контролю на всіх етапах. Представники кандидатів, партій, громадських організацій та ЗМІ мають право спостерігати та висвітлювати всі етапи процесу. Водночас, онлайн-голосування створює ризики як зовнішнього, так і внутрішнього втручання у результати голосування. Та не має надійних запобіжників такому втручання у вигляді контролю, незалежного від виборчої адміністрації.

Контроль за волевиявленням. Голосування поза межами виборчої дільниці збільшує ризики зловживання правом голосу та адміністративним ресурсом. Порушується також принцип таємниці голосування. У приміщенні, в якому здійснюється голосування, крім виборця може знаходитись будь-хто.

Також існує небезпека передачі даних чи пристроїв, необхідних для ідентифікації виборця в особистому кабінеті, іншим особам.

Означені проблеми зменшують довіру до результатів виборів. Але й бути осторонь сучасних інформаційних технологій у XXI столітті не слід. Україна вже продемонструвала успішні приклади запровадження електронних сервісів для спрощення виборчих процедур. У 2020 р. напередодні місцевих виборів Верховна Рада України та Центральна виборча комісія за участі громадських організацій надали виборцям можливість зміни виборчої адреси в онлайн-режимі, без необхідності особисто приносити в кабінет державного службовця паперову заяву [7]. В Україні тривалий час займає встановлення підсумків та результатів голосування. Це також створює надмірне навантаження, в першу чергу, на членів виборчих комісій. Оптимізувати і пришвидшити цей процес можна за допомогою електронних протоколів. Тим паче, що така можливість вже передбачена у Виборчому кодексі. Також позитивний ефект мало б запровадження електронного документообігу у виборчому процесі. Це не лише пришвидшило б і спростило багато процедур, а і зекономило кошти як держави, так і інших учасників виборів.

Отже, використання сучасних інформаційних технологій у виборчому процесі має бути не «сліпим» слідуванням моді, а ретельно прорахованим рішенням, яке б збільшувало довіру до виборів, зменшувало ризики незаконного втручання і спрощувало роботу членів виборчих комісій.

Список використаних джерел:

1. Зеленський В. О. Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. 2019. URL : <https://program.ze2019.com/>

2. Зеленський прокоментував можливість онлайн-голосування на виборах президента // ІА «УНІАН». 2021. URL : <https://www.unian.ua/politics/zelenskiy-prokomentuvav-mozhlivist-onlayn-golosuvannya-na-viborah-prezidenta-novini-ukrajina-11622985.html>.

3. Кількість кібератак у порівнянні з минулим роком збільшилася втричі // Кількість кібератак у порівнянні з минулим роком збільшилася втричі // Укрінформ. 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3462508-kilkist-kiberatak-u-porivnanni-z-minulim-rokom-zbilsilasa-vtrici.html>.

4. Saga про вірус NotPetya: як навчити український інтернет кібергігієні // Texty.org.ua. 2017. URL : https://texty.org.ua/articles/77663/Saga_pro_virus_notpetya_jak_navchyty_ukrajinskyj-77663/.

5. Dutch will hand count ballots due to hacking fears // Reuters. 2017. URL : <https://www.reuters.com/article/us-netherlands-election-cyber-idUSKBN15G55A>.

6. France drops electronic voting for citizens abroad over cybersecurity fears // Reuters. 2017. URL : <https://www.reuters.com/article/us-france-election-cyber-idUSKBN16D233?il=0>.

7. Майже сто тисяч виборців змінили виборчу адресу напередодні місцевих виборів // Громадянська мережа ОПОРА. 2020. URL : https://oporaua.org/news/vybory/mistsevi-vybory/mistsevi_2020/21101-maizhe-sto-tisiach-vibortsiv-zminili-viborchu-adresu-naperedodni-mistsevikh-viboriv.

Дорошенко І. С., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – д.е.н., проф. Петруня Ю. Є., завідувач кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ

Стратегічне управління в системі менеджменту є комплексом принципів діяльності бізнес-організації та її відносин із зовнішнім і внутрішнім середовищем, перспективних цілей організації, а також відповідних рішень щодо вибору інструментів досягнення цих цілей та орієнтації ділової активності організації. Це одночасно перспектива розвитку та зразок, модель реагування на зміни зовнішнього середовища, в якому діє бізнес-організація. Стратегія проявляється у конкурентній позиції, структурі організації, її системі цінностей, особливостей мотивації і контролю персоналу [2, с. 252].

Як зазначається, «стратегічне управління – це таке управління організацією, яке спирається на людський потенціал як її основу, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, що відповідають виклику з боку оточення та дозволяють досягти конкурентних переваг, що в сукупності дає можливість організації виживати у довгостроковій перспективі, досягаючи своєї мети» [4, с. 113].

Головна мета стратегічного управління – розвиток потенціалу підприємства та підтримання його стратегічної здатності до виживання та ефективного функціонування в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Основними завданнями стратегічного управління, необхідними для досягнення його головної мети, є:

- визначення сфери діяльності та формулювання стратегічних установок;
- постановка стратегічних цілей та завдань для їх досягнення;
- формулювання стратегії для досягнення намічених цілей та результатів діяльності виробництва;
- реалізація стратегічного плану;
- оцінка результатів діяльності та зміна стратегічного плану та методів його реалізації [3, с. 285].

Бізнес організація відшукує шанси в зовнішньому середовищі. Тому вихідною ідеєю побудови стратегічного управління є ідея необхідності врахування взаємозв'язку та взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовища при визначенні довгострокових цілей підприємства. Стратегії в цьому випадку виступають як інструменти досягнення цілей, а для

реалізації стратегій необхідно, щоб усе підприємство функціонувало у стратегічному режимі.

Брак безперервності	Складність зовнішнього середовища	Національна Економічна	+	Регіональна Технологічна	+	Глобальна Соціально-політична
Непередбачуваність	Новизна змін	Відсутня	Наростаюча, повільна	Наростаюча, швидка	Переривиста, знайома	Переривиста, незнайома
	Швидкість змін	Нульова	Більш поволі, ніж відповідь	Зіставна із швидкістю відповіді	Вище, ніж швидкість відповіді	?
	Видимість	Повна	Допускається екстраполявання	Передбачена	Частково передбачена	Непередбачувана
Нестабільність	Частота зміни рівня турбулентності	Дуже низька	Низька	Середня	Висока	Дуже висока
Шкала турбулентності		1	2	3	4	5

Рис 1.1. Рівні турбулентності зовнішнього середовища згідно з І. Ансоффом

Джерело: складено автором за даними [1]

Стратегія – це вибір концепції управління компанією, з подальшим моделюванням процесів та дій компанії і її окремих підрозділів, відбитих у намірах за допомогою формування програм реалізації [1, с. 76].

Як основу розробки стратегії І. Ансофф створив модель зовнішнього середовища, що має п'ять рівнів турбулентності, – від найслабкішого і легко прогнозованого до найбільш мінливого і непередбачуваного (рис. 1.1).

Будь-яке підприємство, що працює в умовах динамічного ринку, потребує фокусування своєї діяльності. Такий підхід дозволяє бачити пріоритети, порівнювати ступінь досягнення мети і рішення задач підприємством. Крім того, чітке визначення вектора діяльності дає можливість зосередити ресурси підприємства на першочергових завданнях, успішно їх вирішувати, тим самим, сприяючи динамічному розвитку підприємства і сфер його бізнесу. За своєю суттю стратегія важлива для підприємства, оскільки дозволяє визначити наміри і відповідно до них розподілити свої ресурси і співвіднести їх з можливостями, сформувавши таким чином стратегічну відповідність між ними [1, с. 83].

Виходячи з цілей діяльності підприємства, а також його становища на ринку, можна вибрати найбільш адекватну стратегію, в рамках якої використовуються необхідні інструменти та механізми для здійснення виробничої та управлінської діяльності суб'єкта господарювання. При цьому, деякі підприємства використовують одночасно кілька базисних та

конкурентних стратегій, завдяки чому забезпечується максимальна ефективність їхнього функціонування [2].

Стратегія має визначити, як можна випередити конкурентів, тобто, як діяти оперативніше, масштабніше та ефективніше за них. Без стратегії будь-яка організація завжди буде на другорядних ролях, підлаштовуючись під дії суперників та реагуючи у захисних цілях на їхні ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 360 с.

2. Легомінова С. В. Концептуальні засади стратегічного управління конкурентними перевагами підприємств. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. 2017. №18. С. 250-255.

3. Сисоєва К. Фактори конкурентоспроможності підприємства: підходи і складові. Економічні науки. 2010. № 12(73). С. 283–287.

4. Шершньова З. Стратегічне управління: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.

Давидов М. С., аспірант Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Антонова О. В., д. держ. упр., доц., завідувачка кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

У сучасному суспільстві діяльність з профілактики запобігання в ухиленні від сплати податків є дієвим механізмом забезпечення належного рівня економічного розвитку держави, оскільки входить в єдиний комплекс заходів, спрямованих на зниження негативних тенденцій в економічній і соціальній сфері держави. Саме платник податків свідомо та добровільно намагається сплатити менше податків, ніж визначено законодавством України, як наслідок, державний бюджет недоотримує належні йому кошти.

Ухилення від сплати податків стало однією з найактуальніших соціально-економічних проблем нашого часу. За результатами аналізу ключових схем ухилення від оподаткування та розрахунки обсягів збитків для держави від цих схем Інститутом соціально-економічної трансформації та Центром соціально-економічних досліджень «CASE Україна» приблизні втрати бюджету у 2020 р. становили: 1) заробітні плати «у конвертах», що дозволило уникнути сплати єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб та військовий збір в обсязі 110–150 млрд грн на рік; 2) офшорні схеми у вигляді податку на прибуток і податок на репатріацію – 15–35 млрд грн на рік; 3) конвертаційні та/або транзитні центри, податкові ями, які охоплюють податок на прибуток, додаток на додану вартість, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – близько 17–25 млрд на рік [1].

На даний час дане явище обумовлене відсутністю єдиних вимог до поняття та змісту такої діяльності, проблемами розподілу та дублювання повноважень відповідних органів влади, недостатньо чітко визначеними напрямами профілактичної роботи, а чинне законодавче регулювання не повною мірою відповідає сучасним запитам від держави та суспільства.

Почнемо з фактичної відсутності законодавчого закріплення поняття «профілактика запобігання в ухиленні від сплати податків», яке більшою мірою представлено поняттям «податкове правопорушення» у главі 11 Податкового кодексу України про фінансову відповідальність [2, гл. 11, ст. 110], тобто вчинення таких дій, що суперечать фінансовим інтересам держави.

У працях деяких вітчизняних вчених поняття профілактики податкових правопорушень, зокрема на думку Куц М. О., «... визначається як виявлення передумов до їх вчинення платниками податків з наміром здійснити протиправне публічним фінансовим інтересам держави порушення податкового законодавства України, яке слід ідентифікувати в установленому законом порядку і на яке в результаті такої ідентифікації слід впливати з виховною метою. До профілактичних заходів через призму порушень податкового законодавства слід віднести використання ЗМІ для роз'яснення положень податкового законодавства України, прав і обов'язків податкових органів, формування шанобливого ставлення у громадян до їх діяльності, розвиток податкової та правової культури шляхом виховання законослухняного платника податків, починаючи зі шкільної парти, здійснення відповідної взаємодії з державними органами та громадськими об'єднаннями, розробка пропозицій щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню передбачених Податковим кодексом України видів податкових правопорушень...» [3]. Саме через посилення виховної функції соціальних інститутів та формування культури сплати податків, як вважає дослідниця, можливе подолання цієї проблеми. На наш погляд, доцільно було б впроваджувати роз'яснювальну роботу серед громадян і органами публічної влади, які є розпорядниками бюджетних коштів, шляхом оприлюднення та обговорення фінансових звітів, а також проектів про напрями використання коштів, доведення їх до відома пересічних громадян.

Підхід, запропонований С. В. Василенко, пов'язує запобігання податковим правопорушенням, з одного боку, із захистом інтересів держави і суспільства загалом від нестабільності у сфері економіки, а з іншого – із стабільністю функціонування бюджетної системи [4, с. 45]. Тобто з цієї позиції податкові правопорушення можуть розглядатися як прояв недовіри громадян через нездатність держави забезпечити стабільний розвиток економіки та бюджетної системи шляхом застосування відповідних інструментів та механізмів державного регулювання. Також постає питання якісних адміністративних процесів щодо збору податків.

Отже, метою запобіжної роботи податкових органів є правовий вплив на волю, свідомість, поведінку громадян, запобігання податковим правопорушенням, усвідомлення загроз суспільній і особистій безпеці,

регулювання належної поведінки учасників податкових правовідносин. Запобіжні заходи мають здійснюватися, насамперед, з профілактичною метою. З урахуванням сучасних вітчизняних реалій дане визначення було б доцільно розширити, видозмінити, оскільки основні зусилля повинні бути зосереджені не стільки на поширенні та доступності інформації, скільки на зміну з її допомогою свідомості платників податків.

На нашу думку, «профілактику запобігання в ухиленні від сплати податків» слід вважати послідовною цільовою діяльністю уповноважених державних органів, що спрямована на системне впровадження своєю діяльністю світогляду та культури сплати податків з метою впливу на поведінку та відповідного оціночного ставлення платників податків до порушення норм податкового законодавства України.

У підсумку для успішної профілактичної діяльності в запобіганні в ухиленні від сплати податків необхідно доповнити податкове законодавство окремою статтею, яка буде присвячена профілактиці запобігання в ухиленні від сплати податків або профілактиці податкових правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Гетман О., Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів уникнення оподаткування в Україні: нові виклики URL : https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_Tax-avoidance.pdf (дата звернення 25.10.2022).

2. Податковий Кодекс України: від 02.12.2010 № № 2755-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17> (дата звернення 25.10.2022)

3. Куц М. О. Правовий зміст попереджувальної діяльності податкових органів України. Держава та регіони. Серія: Право. 2019. № 4 (66). С. 198–206.

4. Василенко С. В. Удосконалення чинного податкового законодавства України в частині попередження податкових правопорушень. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. № 1. С. 44–48.

Дуфала І. П., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М., д.н.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ, ЗВАЖАЮЧИ НА ДОСВІД КРАЇН ЄС

Системи державного фінансового контролю (далі ДФК) більшості країн Євросоюзу досить розгалужені, в яких присутні різні рівні і складові. Як правило, ці системи складаються з підсистем парламентського контролю, адміністративного контролю національного рівня, відомчого контролю та контролю на рівні території. У деяких країнах при здійсненні ДФК використовується потенціал недержавних органів та установ (аудиторський контроль) [1]. Не дивлячись на існування різних моделей організації державного фінансового контролю, завдяки застосування

єдиних стандартів усі органи користуються схожими термінами, методиками та підходами [2]. Вказане створює підґрунтя для ефективної взаємодії різних органів і установ. Не дивлячись на існування різних моделей організації ДФК, застосування єдиних стандартів дозволяє контролюючим органам користуватися схожими термінами, методиками та підходами контролю. Вказане створює підґрунтя для ефективної взаємодії різних органів і установ у сфері ДФК.

У країнах ЄС активно використовуються різні форми контролю в залежності від часу проведення перевірки: попередній (до початку витрачання коштів), поточний та заключний. Важливе місце в системі ДФК країн ЄС посідає парламентський контроль. В окремих країнах парламентський контроль здійснюється не безпосередньо парламентом, а через утворені ним органи.

Узагальнюючи досвід реформування системи ДФК в країнах ЄС, можемо зробити такі висновки і узагальнення: система державного фінансового контролю кожної країни ЄС побудована на єдиних міжнародних стандартах (нормах, принципах), в тому числі стандартах зовнішнього та внутрішнього контролю [3]; високий рівень незалежності посадових осіб органів ДФК країн ЄС (контролерів, ревізорів, аудиторів) забезпечується відповідними законодавчими приписами [4]; діяльність органів ДФК країн ЄС здійснюється на основі планів, які в свою чергу розробляються з урахуванням оцінювання ризиків діяльності підконтрольних суб'єктів; в процесі здійснення контролю та аудиту органи ДФК країн ЄС перевіряють не лише дотримання процедур обліку та звітності, а в першу чергу, – обґрунтованість кожної операції, результативність та ефективність витрачання бюджетних ресурсів [1]; умови для розвитку систем ДФК в країнах ЄС створюються як на рівні держави, так і на рівні діяльності відповідних міжнародних організацій.

Наразі доцільно виділити перспективні напрями реформування системи ДФК в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС:

- орієнтація на реформування органів ДФК шляхом організації їхньої діяльності на основі єдиних міжнародних стандартів, які визначаються, зокрема, INTOSAI та EUROSAI [4];
- забезпечення єдиних підходів, правил, процедур та нормативів у діяльності різних органів ДФК (шляхом ухвалення «базового» законодавчого акту та визначення органу, відповідального за розвиток системи ДФК) [1, 4];
- удосконалення законодавства, спрямованого на підтримку професійної незалежності посадових осіб органів ДФК [3];
- удосконалення методологічного забезпечення планування діяльності органів ДФК, в першу чергу, на основі методології оцінювання ризиків [2];
- орієнтація органів ДФК на здійснення обґрунтованості кожної операції (законність, своєчасність), а також результативності та ефективності витрачання бюджетних ресурсів в процесі діяльності підконтрольних суб'єктів;
- забезпечення належної прозорості та гласності, в тому числі шляхом регулярного оприлюднення результатів контролю, публікації відповідних статистичних та аналітичних даних [2];

- запровадження можливості використання приватних аудиторських компаній або аудиторів, визначених на конкурсній основі (зокрема, для забезпечення аудиторського супроводження процесу звітування про виконання окремих місцевих бюджетів) [1];

- підтримка та координація міжнародного співробітництва органів ДФК.

За результатами дослідження зарубіжного досвіду організації державного контролю у сфері фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання та його порівняння зі станом ДФК в Україні визначено низку проблем матеріально-технічного, організаційного, інформаційного й кадрового забезпечення, які необхідно терміново вирішити. Подальше ігнорування цих проблем та гальмування процесу повноцінного реформування системи ДФК призведе до колапсу фінансової системи держави.

Список використаних джерел:

1. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України // Вісник Академії митної служби України: серія Державне управління. 2014. № 2. С. 12–23.

2. Шевченко Н. І., Куліченко В. О. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасний стан, проблематика, напрями реформування // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. С. 39–44.

3. Голоядова Т. О. Правові аспекти функціонування державного фінансового контролю в Україні та необхідність удосконалення вітчизняного законодавства до законодавства ЄС // Південноукраїнський правничий часопис. 2021. № 1. С. 68–71.

4. Молчанов Д. В. Удосконалення адміністративно-правового регулювання фінансового контролю та моніторингу як засобів протидії тінізації економіки України з урахуванням міжнародного досвіду // Підприємництво, господарство і право. № 10. 2022. С. 117–122.

Єфремова Т. М., студентка Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського
(науковий керівник – Лазор О. Я., д. держ. упр., проф., професор кафедри публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського)

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Сутність терміна «кадровий потенціал» розкривається через значення поняття «потенціал» як можливості, засоби, запас, що можуть бути введені в дію, використані для вирішення завдання чи досягнення певної мети; можливостей окремої людини, суспільства, держави в певній галузі. Потенціал доцільно розглядати під кутом структурної будови та крізь призму його функціонального призначення, який існує в єдності просторово-часових рамок та концентрує три рівні зв'язків: відображає минуле; характеризує сучасний стан; спрямований на майбутнє [1, с. 186].

Це означає, що модифікації потенціалу відповідного суб'єкта можна розглядати у трьох часових вимірах (минулий, теперішній, майбутній) в умовах конкретного змістового простору. Водночас, змінюючи середовище (наприклад, в умовах війни та мирного часу), умови простору, можна виявити особливості потенціалу суб'єкта в межах одного часового виміру, наприклад в умовах сучасного стану.

Кадровий потенціал, науковці у сфері публічного управління та адміністрування О. Я. Лазор, О. І. Пархоменко-Куцевіл, Л. С. Стельмашук [1, с. 186, 187] трактують як «трудоі нереалізовані можливості та здібності персоналу відповідної організації, здатність до генерування ідей в умовах змін характеру та змісту праці, свого роду прихований резерв, який за потреби можна використати».

Таблиця 1

Чинники зовнішнього та внутрішнього середовищ кадрового потенціалу органу публічної влади

Чинники середовищ	
зовнішнього	внутрішнього
<ul style="list-style-type: none"> • державна політика; • кадрові процеси в публічному управлінні; • чинне законодавство та його зміни у сфері публічної служби; • міжнародні стандарти; • державне регулювання у сфері трудових відносин щодо захисту публічних службовців, виплати їм компенсацій у разі втрати роботи; • імідж публічної служби в державі; • науково-технічний прогрес; • соціально-економічні показники; • соціальний захист публічних службовців; • демографічні чинники; • національні та культурно-освітні особливості; • інновації, реорганізації, реформи 	<ul style="list-style-type: none"> • вид органу публічної влади; • місія та мета діяльності; • кадрова політика органу публічної влади • вступ на публічну службу; • проходження публічної служби; • припинення публічної служби; • службова кар'єра; • імідж публічного службовця та публічної служби в установі; • професійно-кваліфікаційні характеристики персоналу; • відповідальність публічних службовців за виконання ввірених їм функцій; • психофізіологічний стан кадрів: вік, стан здоров'я, особисті якості; • психологічний мікроклімат установи; • морально-етичні чинники; • кількісно-якісний склад публічних службовців та можливості його зміни на перспективу; • організаційна культура; • структурно-функціональні зміни • умови праці.

Джерело: дотрацьовано на основі [1, с. 187]

Кадровий потенціал характеризується певними особливостями, необхідними для виконання завдань і функцій органів публічної влади. Основою кадрового потенціалу є наявність здібностей, умінь та навичок, а також можливість підвищення рівня освіти як чинники зростання професійної активності публічних службовців. Кадровий потенціал органу публічної влади визначається сукупністю потенційних можливостей та спроможностей, інституційними характеристиками кожного працівника та його персоналу, Формування кадрового потенціалу органу публічної влади відбувається на основі оцінювання чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ (табл. 1).

З метою підвищення кадрового потенціалу, фахівці [1, с.187] зазначають, що доречним є врахування таких чинників: конкретизація діяльності на всіх рівнях державного управління; розвиток професійної компетентності завдяки формуванню зворотного зв'язку та постійній оцінці отриманих результатів; формування ефективної системи мотивації для державних службовців.

Водночас не можна погодитись із думкою, де автори зазначають, що використання указаних чинників можливе завдяки реалізації відповідного альтернативного підходу до розвитку кадрового потенціалу, де першим є необхідність кількісного збільшення персоналу. Однак, сучасні процеси реорганізації публічної служби, інноваційні технології, запровадження елементів зарубіжних моделей розвитку публічної служби – зумовлюють скорочення чисельності публічних службовців в органах влади. Щодо другого підходу – розвитку кар'єри як очевидного способу використання здібностей персоналу, та третього – навчання та підвищення кваліфікації публічного службовця, тобто акцентуація його цінності як фахівця, формування іміджу публічного службовця – підтримуємо, оскільки ці напрями є актуальними.

Необхідно мати на увазі, що детерміновані складові кадрового потенціалу органів публічної влади можуть змінюватись під дією різних чинників (зміна законодавства, залучення молоді в органи публічної влади, воєнний стан та ін.) та відповідно змінювати і сам кадровий потенціал. Кадровий потенціал можна розглядати на загальнодержавному, організаційному та особистісному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко-Куцевіл О. І., Лазор О. Я., Стельмащук Л. С. Кадровий потенціал. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. Т. 6. Київ : НАДУ, 2011. С. 186, 187.

Елрозі Іяд І. М., аспірант Університету митної справи і фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М. д. н. держ. упр., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄГИПТУ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Нині роль відносин України з країнами арабського світу є недооцінена, що видно з незначної частки торгівлі в загальній структурі зовнішньої торгівлі, а також достатньо пасивної зовнішньої політики у напрямі розвитку різносторонніх відносин з цими країнами. Зважаючи на потужний потенціал та різноманітність арабського світу до якого входять арабські країни Близького Сходу та Північної Африки, а також ті країни, що входять до Ліги арабських держав та мають арабську мову в статусі офіційної мови, цей напрям розвитку зовнішньоекономічних відносин є досить перспективним. Адже арабський світ складається з 22 країн і містить близько 360 млн осіб [1]. Свого часу

досліджуючи арабський світ палестинський академік Г. Шарабі наголошував, що: “ми – це 300 мільйонів чоловік, які проживають на найважливішій території світу, і те, що тут відбувається, впливає на увесь інший світ. І навіть якщо ми поступаємося, то все ж залишаємося у грі” [2]. Тому ми вважаємо, що сьогодні в умовах активних глобалізаційних змін особливої уваги вимагають питання державного регулювання розвитку політичних і економічних взаємовідносин з арабськими країнами, які можуть зіграти важливу роль у реалізації політичних завдань та експортного потенціалу України.

До переліку таких країн, зокрема, належить і Арабська Республіка Єгипет (далі АРС) населення якого у 2020 році становило 102 млн осіб (14 місце у світі). Єгипет вважається регіональним лідером в Північній Африці, на Близькому Сході та мусульманському світі, а також лідером середнього рівня у світі. Маючи одну з найбільших та найбільш диверсифікованих економік на Близькому Сході, яка, за деякими прогнозами, стане однією з найбільших у світі в ХХІ столітті, АРС має третю за величиною економіку Африки, 40-у найбільшу економіку у світі за номінальним ВВП. АРС – член-засновник Організації Об’єднаних Націй, Руху неприєднання, Ліги арабських держав, Африканського союзу та Організації ісламського співробітництва [3]. Тому інтеграція України до глобального простору та світової економіки потребує від держави вирішення завдань розширення та зміцнення не лише зовнішньоторговельних зв’язків, але й розвитку політичних зв’язків з країнами арабського світу і, зокрема, АРС. До того ж, важливість поглиблення економічного та політичного співробітництва між Україною та АРС, визначається такими об’єктивними чинниками як: географічна близькість, зручність транспортного зв’язку, взаємодоповнюючий характер економічної структури України та економіки арабського регіону.

Як зазначається на офіційному сайті Посольства України: “Єгипет – наш найбільший економічний партнер серед країн Африки та арабського світу. Одна з небагатьох країн у світі, яка показала позитивну динаміку ВВП у 2020 році. Країна будує більше 20 нових міст, в тому числі Нову адміністративну столицю, нові дороги, розвиває портову інфраструктуру” [4].

Головним пріоритетом розвитку АРС з 2018 р. стала масштабна реформа економічної системи і стратегії Єгипту та забезпеченні сталого економічного розвитку. Разом з тим, незважаючи на проблему високого рівня бідності в країні, яка на сьогодні є головним стимулятором антиурядових настроїв, в цілому економічна ситуація в Єгипті є доволі сприятливою. Високі макроекономічні показники Єгипту на тлі пандемії COVID-19 і триваюча привабливість країни для іноземних інвесторів обіцяють Каїру короткострокову фінансову стабільність. Так, за даними Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), Єгипет наразі є єдиною економікою, що отримує кошти від ЄБРР, яка уникла рецесії у 2020 р. Економіка Єгипту виграла від лібералізації політики обмінного курсу з тих пір, як уряд АРС випустив у вільне плавання національну валюту в листопаді 2016 р. Це дозволило поліпшити інвестиційний клімат за рахунок поживлення потоків капіталу, що скоротилися після «арабської весни» 2011 р. На даний момент Єгипет є одним із найсильніших фінансових гравців на Близькому Сході,

який зміцнив свою інвестиційну привабливість навіть в умовах спричиненого поширенням пандемії коронавірусу тиску на економіку. На цьому фоні торговельно-економічне співробітництво між Україною та АРЕ розвиваються достатньо динамічно (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники зовнішньої торгівлі товарами між Україною та АРЕ
за 2017–2021 рр. (млн дол. США)**

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Товарообіг	1 908,3	1 653,9	2 367,2	1693,2	2093,0
Експорт	1 831,3	1 557,1	2 254,1	1618,0	1944,0
Імпорт	77	96,8	113,1	75,2	149,1
Сальдо	+1 754,3	+1 460,2	+2 141,0	+1542,9	+1795,0

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Так, протягом 2021 р. українсько-єгипетський товарообіг становив 2,093 млрд дол. США. Експорт українських товарів до Єгипту дорівнював 1,944 млрд дол. США. Імпорт України з Єгипту склав 149,1 млн дол. США. Позитивне сальдо 1,795 млрд дол. США. Основні статті українського експорту: зернові культури, чорні метали, руди, шлаки і зола, жири та олії тваринного або рослинного походження, тютюн і його промислові замітники. Основним продуктом єгипетського імпорту залишаються їстівні плоди та горіхи (27 % загального імпорту), а також мінеральні палива (28% загального імпорту). За 2021 р. українсько-єгипетський обсяг торгівлі послугами склав 352,9 млн дол. США. Українські підприємства надали Єгипту послуг на 183 млн дол. США. У свою чергу, єгипетські компанії надали послуг на суму 169,9 млн дол. США. Позитивне сальдо у торгівлі послугами склало 13,1 млн дол. США.

Успішно розвивається двостороннє інвестиційне співробітництво у енергетичній сфері. З урахуванням отриманих позитивних результатів виконання Державної програми диверсифікації джерел постачання вуглеводнів в Україну, НАК «Нафтогаз України» та Міністерство нафти Єгипту свого часу підписали нову концесійну угоду на розвідку й експлуатацію родовищ вуглеводнів WadiMahareeth №№8 і 9, які знаходяться в управлінні компанії GANOPE (Ganoub El-Wadi HoldingPetroleumCo) [5]. Наразі НАК «Нафтогаз України» продовжує реалізовувати в Єгипті найбільший інвестиційний проєкт за кордоном на родовищі Алам аль-Шавіш у Західній пустелі АРЕ. Досить активно розвивається туристичне співробітництво між Україною та АРЕ. У 2020 р. Україна була першою за кількістю туристів, що відвідують єгипетські курорти та туристичні місця (727 тис.). У 2021 р. наша держава також посіла перше місце за кількістю туристів, що відвідали Єгипет (1,6 млн).

Державна зовнішньоекономічна політика Україна спрямовано на активний розвиток економічних та політичних відносин, а саме: у сфері економіки на рівні роботи Міжурядової спільної комісії з економічного та науково-технічного співробітництва між Україною та Арабською Республікою Єгипет, останнє 8-ме засідання якої відбулося 14.12.2021-

16.12.2021 р. у м. Каїр під співголовуванням Першого віце-прем'єр-міністра України – міністра Економіки України Ю. Свириденко та міністра міжнародного співробітництва Арабської Республіки Єгипет Р. Аль-Машат; у політичній сфері наразі активно розвивається Міжпарламентське співробітництво. Так, у травні 2018 р. в єгипетському парламенті було створено групу дружби з міжпарламентських зв'язків з Україною. 18–21 грудня 2018 р. відбувся візит членів Єгипетської групи дружби в Україну. У червні 2020 р. створено депутатську групу Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Арабською Республікою Єгипет [6]. Також необхідно зазначити, що останнім часом налагоджуються конструктивні політичні взаємовідносини між Україною та АРЕ. Так, якщо протягом 2014–2021 рр. делегація Єгипту утримувалася під час голосування Резолюцій ГА ООН з українського питання, то у 2022 р. Єгипет уперше підтримав обидві проукраїнські резолюції – Резолюцію ГА ООН «Агресія проти України» від 02 березня 2022 р. та Резолюцію ГА ООН «Гуманітарні наслідки агресії проти України» від 24 березня 2022 р.

Список використаних джерел:

1. Арабський світ // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <http://surl.li/dnhny>
2. Sharabi H. A time of discontent // Al-Ahram Weekly. 2004. 22-28 April.
3. Єгипет//Матеріал з Вікіпедії–вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%82>
4. Економіка та бізнес-клімат Арабської Республіки Єгипет // Офіційний сайт Посольства України в АРЕ. URL : <https://egypt.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/397-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-jegiptom/ekonomika-ta-biznes-klimat-arabskoyi-respubliki-yegipet>
5. Глебов В. В., Серов Д. І. Місце та перспективи України на близькосхідному ринку озброєнь // Стратегічна панорама. 2003. № 1. С. 162–166.
6. Політичні відносини між Україною та Єгиптом// Офіційний сайт Посольства України в Арабській республіці Єгипет. URL: <https://egypt.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/412-ukraine-egypt-relations>

Гамзіна О. Я., студентка Університету митної справи та фінансів
Стружко В. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Коляда С. П., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ЯК ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Мотивація та стимулювання широко використовуються в управлінні персоналом для впливу на бажання людини працювати. Ці поняття схожі між собою, проте помилково вважати, що вони є тотожними і синонімічними. Між ними існує цілий ряд відмінностей.

Мотивація – це усвідомлена внутрішня спонукальна сила людини до будь-якої активності. Її проводять, щоб об'єднати інтереси організації та працівників. Вона є одним із способів підвищення продуктивності праці, що досягається завдяки процесу стимулювання.

Стимулювання – це засіб, за допомогою якого здійснюється мотивування персоналу організації; це спосіб винагороди (іноді покарання) за участь працівника у виробництві продукції (послуг) тощо. Воно базується на зіставленні необхідної та фактичної ефективності праці працівника. Тобто, стимулювання є спонуканням іззовні.

Процес мотивації в значній мірі визначається потребами, що його ініціюють. Якщо потреби індивідів збігаються із потребами підприємства, працівники будуть вкладати свої зусилля заради власного задоволення, що забезпечить зростання продуктивності праці, високу якість продукції, що у сукупності призведе до збільшення розміру прибутку, забезпечення конкурентних позицій підприємства на ринку.

Крім того, потреби виявляються у мотивах, котрі спонукають людину до дій, спрямованих на задоволення потреб. Мотив, будучи усвідомленою чи спонукальною причиною, основою чи підставою до якоїсь дії чи вчинку, є суб'єктивним явищем, основною метою якого є усвідомлення вчинків, які формують постановку цілей, здатних спонукати особистість до дії внаслідок зародження спонукаючого фактора ззовні, тобто стимулу, та його усвідомлення людиною [1].

Стимул є важливою складовою системи стимулювання. Це спонукальна причина поведінки людини. На відміну від наказів, вказівок, розпоряджень, що безпосередньо впливають на працівника, стимул впливає на працівника опосередковано, створюючи зацікавленість у підвищенні трудової активності, збільшенні продуктивності праці, поліпшенні якості продукції (послуг) тощо.

Тож, можна зазначити, що під стимулом ми розуміємо зовнішні спонукання, які мають цільову спрямованість, а мотив – це теж спонукання до дії, але в основі його може бути як стимул (винагорода, підвищення по службі, адміністративна ухвала – наказ, розпорядження тощо), так і особисті причини (почуття обов'язку, відповідальність, страх, благородство, прагнення до самовираження тощо). Стимул перетворюється на мотив лише тоді, коли він усвідомлений людиною, сприйнятий нею [2]. Наприклад, щоб премія (стимул) стала мотивом поведінки і діяльності конкретного працівника, необхідно, щоб він усвідомлював її як справедливу винагороду за працю. Тоді намагання заслужити премію сприятиме підвищенню ефективності праці. Тож ці поняття є спорідненими, проте не тотожними (табл. 1).

Характеристика відмінних рис мотивації та стимулювання персоналу

Класифікаційні ознаки	Характерні риси	
	мотивації	стимулювання
Межі застосування	Організація праці на підприємстві	В межах мотивації праці працівників підприємства
Час заходів	Довгострокові сталі дії	Короткострокові поточні дії
Спрямування заходів	Вплив на внутрішню свідомість людини	Коригування ззовні поведінки людини
Відношення до праці	Вплив керівництва на підлеглих, усвідомлений та узгоджений обома сторонами	Створення умов і обмежень для поведінки підлеглих, не завжди усвідомлених і погоджених з ними
Форма організації на підприємстві	Зміна існуючого стану, створення умов праці	Закріплення фактичних досягнень у праці
Загальні цілі	Спонування працівників до сумлінної праці	Спонування працівників працювати краще ніж це обумовлено існуючими трудовими відносинами

[Табл. 1 зроблена на основі джерела 2]

Дослідженням мотивації та стимулювання персоналу займалися й видатні економісти. Проте деякі з них не виокремлюють суттєвої різниці між даними поняттями. Так, наприклад, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі визначають, що мотивація – це процес стимулювання будь-кого до діяльності, яка спрямована на досягнення цілей організації. Г. В. Осовський, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський доводять що мотивація – це процес внутрішнього або зовнішнього психологічного управління поведінкою, що єднає інтелектуальні, фізіологічні і психологічні підпроцеси, які полягають у стимулюванні самого себе чи інших на діяльність, спрямовану на досягнення індивідуальних цілей або загальних цілей організації [3].

Згідно зі статистикою, в середньому прибуток компаній зростає на 20 % після впровадження ефективного системи мотивації персоналу.

Підсумувавши вищевикладене, можна зробити висновок, що поняття мотивації та стимулювання не є синонімічними, хоча виходять один з одного.

Список використаних джерел:

1. Климчук А. О., Михайлов А. М. Мотивація та стимулювання персоналу в ефективному управлінні підприємством та підвищенні інноваційної діяльності // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. 218 – 234.

2. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2018. 224 с.

3. Сардак С. Е. Мотивація та стимулювання працівників вітчизняних підприємств // *Україна : аспекти праці*. 2008. № 6. С. 45–51.

Гарагата С. В., студентка Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(науковий керівник – Панченко О. І., д.філол.н., професор, завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара)

НА РОЗДОРІЖЖІ АДАПТАЦІЇ В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОМУ ПРОЦЕСІ: КОМПІЛЯЦІЯ ТА/АБО ПЛАГІАТ

У працях [1–3] з позицій виховання та здобуття освіченості (а не лише освіти) для заняття адекватного розташування на ієрархічних сходах професіоналізму, переконливо намагалися довести, що без виявлення витоків виникнення плагіату та обговорення неминучості його викриття, подальшого засудження та покарання, – ймовірність рецидиву різних видів плагіату (самоплагіату, плагіату з перефразуванням, дослівного плагіату тощо) тільки зростає. Особливо це стосується здобувачів освіти, які мають вельми поверхневе уявлення про академічну доброчесність та не ототожнюють себе як долучених до процесу виконання правил академічної доброчесності [4–6].

Зрозуміло, що більшість студентів першого року навчання перебувають на роздоріжжі психологічної адаптації в освітньо-професійному процесі: в школі вчитель (той, що веде за собою) – вимагає керуватися лозунгом «Роби як я», а більшість викладачів вишу з першого курсу акцентують увагу на рекомендаціях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти під час самостійного виконання поточного завдання, контрольних робіт та ін. без використання плагіату. Однак заангажованість гаджетами в освітянській сфері часто сприяє формуванню відчуття певної «доступності» апріорного знання, що призводить до нівелювання етики спілкування та до надмірної компіляції, – майже узаконеному зниженню академічної доброчесності. Останнє сприяє виникненню та подальшому прояву різних видів плагіату: дослівного плагіату, самоплагіату, плагіату з перефразуванням, мозаїчного та інших, охоплюючи мимовільне або навмисне їх використання [1,7]. Причому, згідно [6, ст. 42, п. 6], «за порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання».

Щоб виправити таку сумну картину, потрібен комплексний підхід. Одним із перших його кроків є якісне тлумачення понять компіляції та плагіату. Зокрема, термін «компіляція» утворений від латинського «*compilatio*» і буквально перекладається як «пограбування або крадіжка». Проте завдяки компіляції видається довідкова література у вигляді конкретних тематичних словників, енциклопедій та подібних довідників. безпосередньо самого процесу пізнання. Слово «плагіат» походить від французької мови і трактувалося раніше як наслідування або копіювання творчості. Зазвичай цей термін використовували в галузі цитування (дослівної частини будь-якого тексту, взятої в лапки) або ремінісценції (творчого осмисленого цитування без лапок), які, у свою чергу, не є плагіатом [2, с. 267]. На жаль, у міру запозичення результатів чужої роботи з метою затвердження власного авторства та отримання відповідної вигоди, цей термін набув негативного характеру. Саме тому боротьба з плагіатом завжди актуальна, а сам «захист авторського права і суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством» [8, Ст. 50, 51, 52]. Причому як безоплатні програми перевірки тексту на плагіат широко використовують Advego Plagiatus; Etxt Antiplagiat; Antiplagiat; Content-watch; Text.ru; Unplag; StrikePlagiarism.com та інші сервіси [9]. У вишах також прийнято орієнтуватися на свої ресурси. Зокрема, з цього навчального року в університеті митної справи та фінансів (м. Дніпро) запроваджено для студентів першого курсу дисципліну «Вступ до спеціальності з основами наукових досліджень та академічної доброчесності».

Отже, компіляція в сучасній безперервній освіті заслуговує на виправдання за умови чіткого зазначення конкретних даних про першоджерела, особливо тих, які забезпечують необхідне пізнавальне орієнтування в термінологічному просторі професійного соціуму.

Список використаних джерел:

- 1.Тарасенко Ю. С., Клим В. Ю., Гарагатая С. В. Актуальність освітньо-професійного процесу з позицій академічної доброчесності. *Інноваційні технології, моделі управління кібербезпекою*: зб. матеріалів міжнар. наук.–практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 13–15.12.2021, Дніпро, 2021. С. 32–34.
- 2.Тарасенко Ю. С., Клим В. Ю., Панченко Е. И. Парадигма терминологии: компиляция и/или плагиат. *International scientific discussion: problems, tasks and prospects*: Scientific Collection «InterConf», (99): with the Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference

(February 19–20, 2022). Brighton, Great Britain: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd., 2022. p. 264–273.

3. Тарасенко Ю. С., Клим В. Ю., Гарагатая С. В. Познавательный процесс образования без плагиата. *Scientific community: interdisciplinary research: Scientific Collection «InterConf»*, (96): with the Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Community: Interdisciplinary Research» (January 26–28, 2022). Hamburg, Germany: Busse Verlag GmbH, 2022. p. 320–325.

4. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL : <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення 25.11.2021).

5. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності URL : <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення 25.11.2021).

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. Вісник Верховної Ради. 2017. № 38–39.

7. 8 самых распространенных видов плагиата, от которых следует держаться подальше! Академия Enago: веб-сайт. URL: <https://www.enago.ru/academy/8-most-common-tyr> (дата обращения 25.11.2021).

8. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. Відомості Верховної Ради, 1994. № 13.

9. Антиплагиату. Нет: веб-сайт. URL : <https://antiplagiatu.net> (дата обращения 25.01.2022).

Хомич В. В., студент Університету митної справи і фінансів
(науковий керівник – Івашова Л. М., д. н. держ. упр., професор кафедри
публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Для ефективного управління необхідно враховувати безліч інструментів і факторів, дотримуватися певних методологічних основ. Аналіз літератури дозволив визначити метод прийняття управлінського рішення як сукупність способів і прийомів виконання процедур прийняття управлінського рішення, спрямованих на вирішення проблемної ситуації. З метою подальшого аналізу методів розробки та прийняття управлінських рішень, бачиться доцільним для початку розглянути класифікації методів, що існують в науковій практиці. У сучасній економічній науці наводиться безліч класифікацій методів, що застосовуються в процеси прийняття

рішення. Так деякі дослідники пропонують всю сукупність методів розбити на наступні групи[1]:

1. Метод заснований на інтуїції керуючого, яка зумовлена наявністю у нього раніше накопиченого досвіду і суми знань в конкретній галузі діяльності, що допомагає вибрати і прийняти правильне рішення.

2. Метод заснований на прийнятті «здорового глузду», коли керуючий, приймаючи рішення обґрунтовує їх послідовними доказами, зміст яких спирається на накопичений їм практичний досвід

3. Метод, заснований науково-практичному підході, що передбачає вибір оптимальних рішень, на основі переробки великих кількостей інформації допомагає обґрунтувати рішення. Цей метод вимагає застосування сучасних технічних засобів і насамперед електронно-обчислювальної техніки.

Рішення в управлінні організацією приймаються менеджерами як вищої, так і нижчої ланки. Головною умовою при прийнятті рішення є його узгодженість з іншими раніше прийнятими управлінськими рішеннями, прийнятими керівниками різних ланок управління. Прийняття управлінського рішення включає свідомий, обґрунтований вибір з альтернативних варіантів дії, що забезпечать реалізацію тактичних та стратегічних планів організації [2; 3].

Управлінські рішення відрізняються від інших видів рішень деякими елементами, а саме:

- цілями – управлінське рішення повинно прийматися, враховуючи стратегічні цілі організації, а не особисті потреби суб'єкта, який приймає рішення;

- наслідками – управлінець обирає рішення, що найбільше підходить для розвитку організації та добробуту її працівників;

- поділом праці – менеджер приймає управлінське рішення, виконують ж його інші працівники;

- професіоналізмом – для прийняття важливого управлінського рішення, менеджер вищої ланки повинен володіти професійними, лідерськими, організаторськими компетенціями [4, с. 80].

Для обґрунтування управлінських рішень використовується математичний апарат різної складності: від елементарного (у моделях звичайних економічних розрахунків: для обґрунтування потреб у ресурсах, розрахунків балансу тощо) до вищої математики (у моделях для прогнозування економічного розвитку компанії в умовах невизначеності тощо) [5, с. 320].

Сучасні умови прийняття рішень характеризуються динамічністю, що означає швидку реакцію на зміни та можливість відкорегувати відповідні управлінські рішення, а також значне збільшення обсягу та складності інформації, збільшення дефіциту ресурсів та екологічних проблем, збільшення ймовірності втрат внаслідок неправильних управлінських рішень, помилок управлінського обліку та ін.

Кожна конкретна ситуація потребує певної аналітичної роботи на основі певних методологічних підходів для обґрунтування управлінських рішень з метою підвищення надійності очікуваних результатів та зменшення ризику збитків.

Методи контролю за процесом розвитку, для прийняття та реалізації управлінських рішень – це методи реалізації об'єктивних законів, властивих цьому процесу (закони думки, економічні закони при прийнятті рішень в економічній галузі, закони, що визначають взаємозв'язок робочого обладнання та організації людям як елементам цієї організації з урахуванням соціально психологічних відносин тощо).

Для вирішення проблеми обґрунтування та вибору управлінських рішень можуть бути використані такі критерії:

- практична придатність методу (визначається умовами та навичками, що характеризують його застосування. Наприклад, під час лінійного програмування ми можемо використовувати лінійні функції);

- методологічний баланс (тобто на різних етапах процесу прийняття рішень визначаються взаємозалежні методи, наприклад, коли неточна інформація використовується при підготовці УР та оцінці їх варіантів);

- економічна ефективність (вартість) застосування методу вказує на вартість ресурсів, що використовуються для цих цілей.

- методи прийняття рішень повинні бути надійними. Особа, що приймає рішення, повинна розуміти, на скільки допустимими є великі помилки при прийнятті цього рішення. Це визначає вимогу до ймовірності використовуваного методу. Якщо ймовірність буде відома заздалегідь, ступінь невизначеності у виборі методу рішення зменшиться. Особа, що приймає рішення, може віддати перевагу менш ефективному методу прийняття рішення, якщо він є вірогідним;

- ефективність методу, що забезпечує достатню точність вирішення проблем;

- стійкість методу визначається тривалістю та частотою його використання [6, с. 371].

Управлінські рішення – це вибір керівником найоптимальнішого варіанту з усіх можливих, враховуючи при цьому обмеженість ресурсів організації та потребу найбільш ефективного використання потенціалу працівників.

У сучасних умовах наукові методи є важливим аспектом управління. Вони дозволяють оцінити наслідки будь-якого рішення, відхилити неприйнятні варіанти та рекомендувати найкращі, визначити, чи достатньо інформації для вибору правильного рішення, а якщо ні, яку інформацію отримати додатково. Потреба та корисність вивчення основних прийомів та підходів до прийняття управлінських рішень є важливим елементом економічної системи. Без цього ефективно публічне управління неможливе.

Список використаних джерел:

1. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. / Ю. Є. Петруня, В. Б. Говоруха, Б. В. Літовченко та ін.; за ред. Ю. Є. Петруні. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
2. Василенко В. А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2003. 420 с.
3. Пушкар З. М., Пушкар Б. Т. Кадровий менеджмент: навч. посіб. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 210 с.
4. Олійниченко О. М. Аспектний підхід до визначення поняття «управлінське рішення» Наукові праці НУХТ. 2007. № 21. С. 79–83.
5. Гаркуша Н. М. Моделі та методи прийняття рішень при аналізі та аудиті: навч. посібн. Київ: Знання, 2018. 591 с.
6. Стадник В. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2016. 464 с

Гончарук А. В., студентка Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва
(науковий керівник – Годованюк А. В., викладач,
ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»)

МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Танцювальна діяльність в Україні здійснюється через систему хореографічних колективів і є керованою системою, що діє в умовах вільного часу учасників з метою їх виховання, залучення до активної творчої практики.

Менеджер, керівник, організатор хореографічного колективу – керівник танцювально-хореографічного колективу, який здійснює управлінську, організаційну, навчально-тренувальну та виховну роботу, формує репертуар колективу, керує концертною та гастрольною діяльністю. [2, с. 63]

Методика керівництва танцювально-хореографічним колективом полягає в тому, щоб надати вихованцям достатній рівень знань, умінь та навичок, необхідних для професійної роботи художнім керівником або керівником танцювально-хореографічного колективу.

Ідея організаційної роботи в хореографічних колективах дозволяє грамотно побудувати та провести заняття з урахуванням вікових та психологічних особливостей кандидатів у різних видах хореографічних колективів.

Структура діяльності менеджера-хореографа трактується як комплексна професійна підготовка майбутнього керівника аматорських і професійних танцювальних колективів, який обіймає посаду висококваліфікованого фахівця в галузі хореографічного мистецтва, що

має хореографічну, культурологічну, психологічну, педагогічну специфіку, знання мистецтвознавчого менеджменту, готовність до інновацій та творчого креативу.

Слід зазначити, що діяльність менеджера хореографічного мистецтва характеризується складністю та змістом функцій, які він виконує (рис. 1):

- організаційно-управлінська (менеджер-хореограф виступає організатором колективу та управляє його роботою);
- постановча (менеджер-хореограф є головним хореографом-постановником, крім майстер-класів, де працюють запрошені хореографи);
- репетиторська (менеджер-хореограф веде репетиційний процес і формує функції головного репетитора);
- навчально-виховна (менеджер-хореограф духовно та естетично виховує учасників хореографічного колективу);
- розвивальна (менеджер-хореограф виховує індивідуальність кожного учасника колективу через такий же фізичний, емоційний, естетичний, інтелектуальний, творчий розвиток виконавців);
- контрольна (менеджер-хореограф проводить діагностику рівня знань, умінь і навичок кожного з вихованців і всієї хореографічної групи) [1, с. 34].

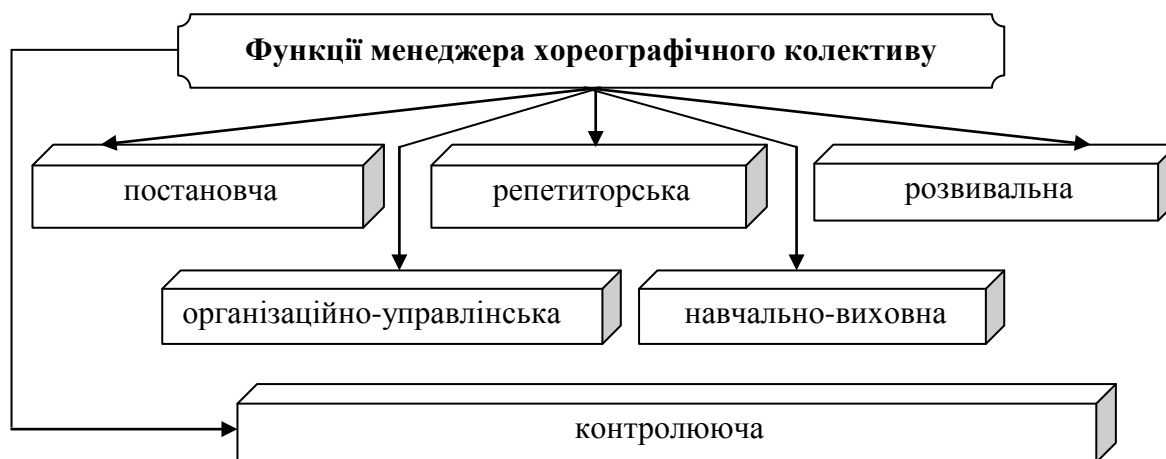

Рис. 1 Функції менеджера танцювально-хореографічного колективу

Участь у різноманітних семінарах-практикумах, придбання відеоматеріалів різноманітних танцювальних занять, навчальних програм, участь у фестивалях-конкурсах, чемпіонатах є важливим аспектом професійного зростання менеджера танцювально-хореографічного колективу.

Метою менеджменту в хореографії є встановлення зворотного зв'язку (зовнішнього: вихованець – хореограф; внутрішнього: вихованець – вихованець), а також фіксація результатів контролю. Завдяки цьому визначається можливість подальшого вивчення програмового матеріалу колективу, контролюється ефективність та результати навчання.

Професіонал хореографічної справи далеко не завжди є професійним менеджером – ось чому багато хореографів відмінно справляються з

роботою, доки хореографічний колектив не вимагає розширення, але при виході на якісно новий рівень або зазнають невдачі, або змушені наймати професійного менеджера [3, с. 89]. Великим формаціям без менеджменту обійтися неможливо, або додаткова освіта у сфері управління, або окрема штатна одиниця. То ж, менеджмент в хореографічній сфері поняття не нове, але на сьогодні займає одне із пріоритетних місць в структурі кадрового потенціалу хореографічного колективу.

Список використаних джерел:

1. Волчукова В. М., Бугаєць Н. А., Ліманська О. В., Тіщенко О. М. Методика роботи з хореографічним колективом: Основи курсу. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. 326 с.

2. Мартиненко О. Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика: підруч. для здобувачів першого рівня вищої освіти, спеціальностей 024 Хореографія, 014 Середня освіта (Хореографія). Бердянськ, 2020. 390 с.

3. Шкільняк М. М, Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Демків І. О. Менеджмент: навчальний посібник. Тернопіль: Крок, 2017 р. 252 с.

Казанцев Ю. Ю., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М., д. н. держ. упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Пріоритетними напрямками зовнішньоекономічної діяльності нашої держави можна вважати наступне.

- зміцнення позицій на світовому ринку;
- забезпечення провідних позицій країни на світових ринках високотехнологічних товарів і послуг;
- інтеграцію держави у світову транспортну систему шляхом реалізації транзитного потенціалу;
- сприяння експорту;
- досягнення глобальної конкурентоспроможності та ін.

Відповідно до цього, необхідно наголосити на тому, що досягнення цих цілей неможливе без розробки механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності передбачає створення певних умов і механізмів для ефективного розвитку відносин між суб'єктами господарювання, що потребує поєднання прямого законодавчого впливу на експортно-імпорتنу діяльність підприємств та таких економічних важелів, як податки, мита тощо [1, с.128].

Отже, зовнішньоекономічну діяльність слід розуміти як ключовий фактор соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Особливо це актуально в сучасних умовах, коли відбувається активізація процесів інтенсифікації розвитку транснаціоналізації та економічної інтеграції на міжнародному рівні, а також міжнародного поділу праці на фоні глобалізації світової економіки.

Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність економічних форм, методів і засобів, за допомогою яких забезпечується стимулювання, координація та регулювання діяльності суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків.

Припустімо, що основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є сукупність економічних і неекономічних методів впливу на систему зовнішньоекономічних зв'язків.

Отже, подальша інтеграція нашої держави у світову економічну систему відбувається за допомогою фінансового механізму, який сформувався у сфері міжнародних економічних відносин і виступає засобом реалізації фінансової політики держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності господарська діяльність, яка спричиняє вплив на економічні інтереси суб'єктів зовнішньоекономічних відносин і сприяє поглибленню міжнародної економічної інтеграції.

Використання системи фінансових методів, інструментів, засобів і важелів впливу становить суть фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності і виявляється в концентрації фінансів у цій сфері.

Існує думка про те, що міжнародну торговельну політику слід ототожнювати із зовнішньоекономічною політикою держави. Зокрема, роль міжнародної торговельної політики в процесах розвитку вітчизняної економіки полягає в тому, що вона сприяє концентрації виробництва в окремих галузях національної економіки, підвищенню загальної продуктивності ресурсів, збільшенню внутрішнього виробництва.

Таким чином, міжнародна торгова політика дозволяє:

- 1) отримувати ресурси природного, інвестиційного та іншого характеру, яких у країні не вистачає;
- 2) залучення сучасного обладнання та новітніх прогресивних технологій з інших країн;
- 3) розширення асортименту та номенклатури товарів і послуг з метою більш повного задоволення потреб населення [2, с. 115].

У кінцевому підсумку державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має бути зорієнтоване на розвиток вітчизняної економіки, насамперед на забезпечення її збалансованості на рівні внутрішнього ринку, створення сприятливих умов для структурних змін у виробництві, сприяння процесу інтеграції країни в міжнародний поділ праці.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що ефективна система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із

вагомих чинників забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку нашої держави.

У сфері міжнародного економічного співробітництва сьогодні зосереджені ключові можливості для вирішення проблеми економічного зростання, модернізації національної економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Платонова І. О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. С. 125–129.

2. Титаренко Л. М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 22. С. 114–118.

Коваленко Е. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Петруня Ю. Є., д.е.н., проф.
завідувач кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ

Одним із найактуальніших завдань сучасного розвитку економіки України є створення умов для ефективної і динамічної відбудови зруйнованих підприємств і організацій на основі активного залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій. При цьому дуже важливим є вирішення таких проблем як: реорганізація надмірної концентрації і монополізації виробництва; удосконалення організаційних і структурних відносин; перегляд застарілих командних економічних зв'язків і методів управління; використання системного підходу до стратегічного розвитку підприємств і організацій з урахуванням конкретного бізнес-середовища в якому вони функціонують. Як зазначається у працях науковців поняття «стратегія» в галузі управління підприємством як соціально-економічною системою означає довгостроковий комплексний план дій з керівництва відповідним колективом, спрямований на досягнення місії організації, адже підприємство, яке володіє стратегією і запроваджує стратегічне управління, завжди має можливість поводитися послідовно і системно, що збільшує імовірність досягнення ним поставленої мети [1]. Практичне розв'язання проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення нормальної роботи підприємства, не тільки сьогодні, але й у перспективі, залежить від ступеня освоєння методології і методів стратегічного аналізу завдяки якому визначається потенціал бізнес-організації та перспективи і стратегічні напрями її розвитку.

Стратегічний аналіз ґрунтується на вивченні внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства, що передбачає виділення двох напрямів: вивчення загальної ситуації і конкуренції в галузі, де функціонує підприємство; вивчення ситуація всередині підприємства [2]. Невід'ємною складовою стратегічного аналізу є оцінювання потенціалу підприємства. Наразі вчені виділяють такі підходи до визначення потенціалу організації: *ресурсний* – який визначає величину потенціалу як сукупність виробничих ресурсів, тому його обсяги є вартістю окремих його складових; *структурний* – передбачає оцінку раціональності структури потенціалу організації (масштаб потенціалу та його окремих частин, залежність від характеру діяльності чи ступеня замкнутості тощо); *цільовий* – оцінює відповідність наявного потенціалу рівню поставлених цілей, тобто визначає відповідність величини наявного потенціалу оптимальному, достатньому для досягнення стратегічних цілей [3].

Серед перелічених підходів особливо привабливим є третій підхід, який використовується в процесі формування і реалізації стратегії. Порівняння наявного потенціалу і необхідного для досягнення організацією бажаної мети докорінно відрізняється від кількісної оцінки величини нагромаджених нею ресурсів. Тут не менш важливою є і якісна оцінка, що дає змогу оцінити можливості досягнення певних результатів, створює умови для обґрунтування зміни певних складових потенціалу шляхом розподілу ресурсів між окремими напрямками діяльності.

Результати стратегічного аналізу величини потенціалу та його окремих частин використовуються при визначенні рівня конкурентоспроможності організації. Це досягається різними методами, які відрізняються за процедурою проведення, об'єктивністю оцінки й витратами на їх реалізацію. Серед них найчастіше використовують методи, які ґрунтуються на теорії конкурентних переваг, теорії конкурентоспроможності товару, концепції життєвого циклу підприємства тощо. Ці методи можна використовувати як кожний окремо, так і в поєднанні, що дає змогу об'єктивніше визначити можливості організації в стратегічній зоні господарювання. При цьому структура аналізу стратегічного потенціалу підприємства повинна органічно відповідати структурі розроблюваної стратегії і містити: аналіз окремих бізнесів підприємницької діяльності; аналіз функціональних підсистем організації; аналіз структурних підрозділів організації; аналіз усіх бізнес-процесів організації.

Варто зазначити, що кожне підприємство має самостійно розробляти методичні засади для аналізу власного внутрішнього середовища. Головна мета полягає у тому, щоб визначити, чи володіє підприємство достатніми внутрішніми силами, щоб скористатися зовнішніми стратегічними можливостями. Таким чином, стратегічний аналіз застосовують для оцінки стратегічного потенціалу підприємства. Зміст стратегічного аналізу, в ході якого оцінюється стратегічний потенціал підприємства, охоплює такі

аспекти: загальну характеристику фірми і джерел її фінансування; структуру продуктів та виробів, що випускаються фірмою; структуру продажу; фінансово-економічний стан (аналіз) фірми; зайнятість на фірмі; організаційну структуру підприємства; позицію, завойовану фірмою на ринку; розроблені патенти і наявні авторські права; рівень знань і міру ефективності виробництва; обладнання для випуску продуктів та виробів; запаси для виробництва; конкурентоспроможність витрат тощо. Дані стратегічного аналізу використовують у комплексі з аналізом показників оцінювання стратегічного потенціалу підприємства з урахуванням чинників, що характеризують його внутрішнє та зовнішнє бізнес-середовище з метою визначення (вибору) ефективної стратегії розвитку бізнес-організації.

Список використаних джерел:

1. Ставицький О. В. Особливості розвитку стратегічного управління в Україні // Ефективна економіка. № 8. 2011. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=646>
2. Демиденко С. Л. Особливості стратегічного аналізу середовища підприємства // Ефективна економіка. № 9. 2015. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4290>
3. Гриньова В. М., Салун М. М. Оптимізація вартості складових ресурсного потенціалу підприємства: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 44 с.

Кремена С. В., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Шевченко Н. І., к.держ.упр., доц., доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА РЕАЛІЇ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Обраний Україною курс на зближення з ЄС передбачає розвиток її як сучасної демократичної держави з усталеним громадянським суспільством та відповідальністю влади перед суспільством.

На сьогодні функції надання адміністративних послуг громадськості в Україні покладені на ЦНАПи до переліку послуг яких включено сотні різних послуг. Серед них – реєстрація/зняття з реєстрації місця проживання особи; реєстрація нерухомості; реєстрація статутів територіальних громад, юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців; надання відомостей з державного земельного кадастру; інші питання місцевого значення (містобудування, благоустрій, житло тощо) [1]. Утворення ЦНАПів нової формації – «Центрів Дія», крім адміністративних послуг,

дозволяє отримати консультації щодо онлайн-послуг та бізнесу, комп'ютери із доступом до інтернету, комунальні послуги та безоплатну правову допомогу.

Вивчення досвіду надання публічних послуг у Польщі та Канаді, як у країнах, які досягли вагомих успіхів в якісному обслуговуванні населення органами публічної влади, вказує, що у цих країнах не здійснюється виділення адміністративних послуг в якусь окрему групу, яка потребує особливої уваги у порівнянні з іншими послугами.

Адміністративно-територіальна реформа в Польщі як вченими, так і політиками визнана загалом вдалою. Територіальне самоврядування поділяється на місцеве і регіональне, які не мають ієрархічної залежності. Основними принципами діяльності органів публічної адміністрації у Польщі є субсидіарність (наділення максимальною компетенцією органу, що знаходиться ближче до громадян), дотримання унітарного характеру держави (територіально-адміністративні одиниці діють в рамках окресленого державою права, мають ідентичний правовий статус та підлягають державному контролю з точки зору дотримання законодавства) та компліментарність (взаємозв'язок та взаємодоповнення органів влади) та ін. [2] Слід зазначити, що у Польщі утворено загальнодержавний інформаційний веб-ресурс – «Бюлетень публічної інформації», який було створено для загального доступу до інформації в електронному вигляді. Цей бюлетень складається з веб-сайтів, на яких державні органи та інші організації, що здійснюють державні функції, оприлюднюють публічну інформацію, передбачену польським законодавством.

Канада, як федеральна країна, має три чітко відокремлені рівні влади: федеральний, провінційний, муніципальний. Найбільша кількість послуг надається на провінційному рівні, який можна порівняти з рівнем області в Україні. Канадські провінції визначають повноваження для муніципалітетів [3].

Особливістю державної політики Канади є надання пріоритетного значення створенню «інтегрованих офісів», тобто єдиних офісів, де громадяни можуть отримати широке коло публічних послуг. Тобто різні рівні влади намагаються об'єднувати свої зусилля при наданні послуг, в тому числі створюючи спільні офіси. Нині загальними напрямками політики Канади у сфері послуг є: інтеграція баз даних; інтеграція каналів доступу за послугами; спрощення процедур; проактивна роль адміністрації (тобто якщо особа, отримуючи одну послугу, має право на інші послуги, то орган влади інформує її про ці права або ж сам виконує активні дії для надання наступних послуг).

У Канаді увага приділяється п'яти каналам звернення за послугами: телефон; «фізичні офіси» (особисте відвідування); кіоски (автономні центри інтерактивного обслуговування); Інтернет; мобільний зв'язок. Крім цього, практикується впровадження мобільних (виїзних) офісів. Нині є тенденція від вертикального визначення стандартів послуг (тобто зверху для нижніх інстанцій) до горизонтального (кожен надавач послуг

самостійно визначає для себе стандарти). Останні тенденції у сфері надання послуг у Канаді полягають у спрощенні відносин громадян з урядом, заохоченні громадян до самообслуговування та максимальної співпраці між різними органами й рівнями влади, використанні нових технологій.

Принципи поліпшення обслуговування населення застосовуються до усіх сфер діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що стосуються взаємодії з громадянами.

Покращання якості надання публічних послуг у цих країнах відбувається шляхом запровадження обслуговування громадян за принципом «єдиного вікна», застосування роботи «мобільних офісів», запровадження та розвитку системи електронних послуг. При цьому вагомими позитивними результатами стало створення «інтегрованих офісів», ідея функціонування яких полягає у розміщенні в одній будівлі працівників різних органів як державної влади, так і місцевого самоврядування, які забезпечують або організують надання публічних послуг населенню.

Отже, саме у розвинених країнах Європи було закладено базу концепції «сервісної держави», одним із елементів якої є відношення представників влади до споживачів адміністративних послуг не як до звичайного заявника, а як клієнта, котрий має гіпотетичний вплив на імідж та ділову репутацію службовця, а відповідно й на просування по службі та матеріальному становищі. Імплементация досвіду цих країн в Україні позитивно вплинула б на долю нашої країни та на нашу систему надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI.
2. Тимошук В.П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги // Зарубіжний досвід і пропозиції для України. Київ : Факт. 2022. С. 46–54.
3. Afonin E.P. The information-technological competence of civil servants as the tool of efficiency of the state control / Eduard Afonin. 2021. Vol. 18, № 2. P. 96–108.

Куликова К. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Коляда С. П., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасний розвиток суспільних відносин дає можливість стверджувати, що конфлікт займає особливе місце в будь-якій організації. Конфлікт – важлива частина будь-якого бізнес-процесу. Функціонування підприємств у сучасних умовах потребує постійного розвитку та

вдосконалення всієї системи управління, в тому числі й системи управління персоналом.

В сучасних умовах відносини підприємств з державою, виробниками та іншими партнерами і працівниками постійно змінюються. В результаті формуються відносини між керівниками компаній, керівниками і підлеглими, відносини між усіма співробітниками в організації тощо. Сучасний підхід до управління персоналом базується на визнанні пріоритету особистості перед виробництвом, перед прибутком, перед потребами організації, установи, успіхом організації, адже все це забезпечується людьми, які працюють [1].

За статистикою, кожен третій конфлікт вирішується на рівні колективу, без впливу на процес роботи організації. Кожен п'ятий конфлікт має вплив на функціонування організації – до таких можна віднести страйки.

Конфлікт – це зіткнення інтересів, позицій, цінностей, а також поведінка особи або групи, яка перешкоджає або значно обмежує іншу особу або групу в досягненні своїх потреб.

Можна визначити сучасні методи управління конфліктами в організації:

1. Метод пристосування, зазвичай використовується, коли одна сторона бажає втратити свою позицію. Його найкраще використовувати в ситуаціях, коли важливіше зберегти стосунки, ніж сперечатися з певного приводу.

2. Метод компромісу. Це ситуація коли учасники виграють і програють через переговори та гнучкість. Кожен виграє щось із того, чого хоче, і водночас від чогось має відмовитись. Основна мета такого методу – знайти спільну мову і зберегти відносини.

3. Метод уникнення, коли жодна сторона не вживає заходів для вирішення проблем, пов'язаних із конфліктом, тобто він залишиться невирішеним.

4. Конкурентний метод – коли одна сторона намагається виграти конфлікт через домінування та владу. Цей підхід найкраще використовувати: коли всі інші методи були випробувані невдало.

5. Метод співпраці – це найефективніший, але найважчий спосіб врегулювати конфлікт. Співпраця є найбільш прийнятною тоді, коли всі сторони готові разом досліджувати альтернативні рішення, які вони, можливо, не обов'язково придумали самотійно [3].

Важливим аспектом управління конфліктами в організації є їх профілактика.

Метою профілактики є створення таких умов взаємодії людей, які знижують вірогідність конфліктів чи інших ситуацій між ними.

Серед таких умов варто виділити:

1) об'єктивні умови – висування чітких вимог, дотримання принципу

єдності лідерства, встановлення спільних цілей, формування цінностей, створення сприятливих умов для життєдіяльності учасників групи;

2) об'єктивно-суб'єктивні умови – фактори, пов'язані з оптимізацією організаційно-управлінської структури організації;

3) суб'єктивні умови – контроль психологічних прийомів і навичок безконфліктного спілкування; знання, уміння та навички розуміння конфліктогенів (слова, дії або їх відсутність, поведінкові дії чи поведінка, яка може призвести до конфлікту в цілому), комунікація та розуміння, здатність змінювати комунікаційні конфліктогенери; навчання правильної (адекватної, конструктивної) поведінки у складних, суперечливих, передконфліктних чи конфліктних ситуаціях.

Слід уточнити, що вибір методів і шляхів подолання конфліктів ґрунтується на реальній ситуації та психічному стані конфліктуючих сторін і на спрямованості конфлікту, тобто на більш глибокому розумінні проблеми чи нестійкості взаємодії [2].

Отже, появу конфлікту в сучасній організації не слід розглядати лише як ознаку проблеми, оскільки конфлікт виникає у зв'язку з реальними відмінностями в потребах і цілях людей, які зустрічаються в процесі спільної діяльності. Формування конфліктів у трудових колективах зумовлені: процесом виробництва та умовами виробництва; індивідуальними відмінностями членів колективу; психологічних аспектів міжособистісних стосунків тощо.

У процесі управління конфліктом в організації варто відмітити профілактику конфлікту, тобто створення такої взаємодії людей, яка знижує вірогідність конфліктів чи інших ситуацій між ними.

Основним аспектом управління конфліктами в організації має бути формування позитивного психологічного клімату в колективі, в якому конфлікти будуть недопустимими.

Список використаних джерел:

1. Поваляєва В. С., Гронська М. В. Управління конфліктами в організації. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців. Одеса: ОДАБА. 2021. С. 165–169.

2. Телегіна Д. М., Цимбал А. В., Шевчук О. А. Соціальні аспекти профілактики конфліктів в організації. *Актуальні проблеми економіки і управління*: Зб. наук. праць. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вип. 14. С. 7–12.

3. Five Methods for Managing Conflict. URL:
<https://www.southampton.ac.uk/~assets/doc/hr/Five%20methods%20for%20managing%20conflict.pdf>

Куценко Х. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(наукова керівниця – Марценюк О. О. к.держ.упр.,
доцентка кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

РОЛЬ КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Сучасні умови вимагають нових підходів до управління в організаціях з метою забезпечення високої ефективності та конкурентоздатності їхніх працівників. Прагнення до адекватного розв'язання актуальних проблем, пошуку нових способів вирішення управлінських проблем, соціально відповідальної поведінки, розвитку та підтримання культури праці як детермінуючого фактору ефективності організації, – все це забезпечує результативне виконання професійно-управлінської діяльності, формування позитивного образу управлінця нового типу.

Виходячи з аналізу понять праці [2], культури [3], державного службовця [4], можна окреслити сутність культури праці державних службовців. Це :

- добросовісне виконання своїх обов'язків;
- висока самоорганізованість;
- навички ділового спілкування;
- робоча комфортність;
- здатність і готовність працювати творчо;
- відчуття спільної мети;
- гармонія між внутрішньою потребою в самореалізації особистості державного службовця та виконанням ним службових обов'язків.

Наведені складові культури праці свідчать про, що оволодіти нею означає для державного службовця навчитися працювати відповідально та творчо за умови здійснення принципів державної служби.

Якщо розглядати культуру праці в розрізі підвищення престижу державної служби, то можна зазначити, що висока культура праці державних службовців – це рухомий двигун у створенні державного службовця як особистості, джерело ефективного функціонування системи державної служби та важливий показник праці керівника. Виходячи з цього, можемо зрозуміти що керівник у системі державної служби має вагомую роль та повинен приділяти увагу розвитку себе як особистості, членів колективу та усієї організації, також створювати умови для розвитку безпосередньо культури праці на державній службі. Це вимагає від нього не лише відповідних знань, умінь та навичок, а й певних особистісних якостей. Розглянувши та проаналізувавши, який має бути психологічний профіль керівника [1], серед основних його якостей можна виокремити: лідерство, рішучість, гнучкість, самоорганізованість, чесність, доброзичливість, толерантність, комунікабельність.

Спираючись на ці дані та особистий досвід, сформовані якості можна систематизувати та розділити на дві групи.

Перша група до себе включає якості які відображають самоорганізацію та самовдосконалення керівника, а саме: духовність, мудрість, принциповість, відповідальність, надійність, чесність. До другої ж групи можна віднести навички спілкування керівника: толерантність, емпатія, довіра до людей, комунікабельність.

Необхідно відмітити, що культура керівника, включає і перелік основних його ролей [1]. Для того, щоб їх реалізувати керівникові необхідно:

- усвідомлювати те, що відбувається в колективі;
- ефективне спілкування;
- вміння делегувати повноваження;
- здатність раціонально використовувати час;
- вміння вести переговори.

Процес формування культури праці починається з усвідомлення керівником власних особистісних цінностей і норм, мотивів трудової діяльності. Роль керівника у формуванні культури праці знаходить своє відображення у методах її формування і розвитку, серед яких у першу чергу необхідно виділити:

- специфіка ділового моделювання, що виражається в нормах повсякденної поведінки керівника,
- характер взаємовідносин і спілкування зі співробітниками, що відображається у культурі праці в цілому;
- система заохочення;
- стандарти поведінки, які демонструються керівництвом в умовах кризових ситуацій;
- особливості кадрової політики, критерії кадрових рішень, які можуть або сприяти, або перешкоджати зміцненню культури праці.

Таким чином керівник у системі державної служби відіграє фундаментальну роль та повинен володіти певними особистісними якостями, відповідними знання та вміння щодо самоорганізації та організації діяльності персоналу. Їхня головна сутність дає змогу застосовувати оптимальний стиль керівництва залежно від конкретної ситуації, що, з одного боку, сприятиме розвитку культури праці підлеглих, з іншого – удосконаленню культури праці й управління керівника, а отже, формуванню його як професіонала у сфері управління.

Список використаних джерел:

1. Корман М. М. Психологічний профіль керівника: метод. посіб. Тернопіль: ЗУНУ, 2012.
2. Назарова Г. В. Економіка праці: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019.

3. Попович М. В. Культура // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016.

4. «Про державну службу» : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/72725.html>

Лаврик О. В., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Коляда С. П., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Зовнішнє середовище, з яким доводиться працювати, постійно зазнає постійних змін. Як правило, саме здатність до адаптації, оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища є одним із ключових факторів ведення успішної діяльності організації.

Процес адаптації або пристосування до змін зовнішнього середовища організації, зазвичай, розробляється на основі виявлення: зовнішніх факторів впливу; можливості управління (ступеня керованості) зовнішніми факторами впливу; ступеня терміновості адаптації та необхідності в адаптації.

Зовнішнє середовище являє собою сукупність факторів, які прямо чи опосередковано впливають на процес прийняття управлінських рішень, і як наслідок на діяльність організації.

Прийнято вважати, що зовнішнє середовище поділяється на дві основні групи факторів. Фактори прямого впливу (мікрозовнішнє середовище), що впливають на діяльність конкретної організації та визначають її конкурентоспроможність у порівнянні з іншими організаціями (постачальники ресурсів, споживачі, конкуренти, посередники, урядові інститути, фінансові організації). Фактори непрямого впливу (макрозовнішнє середовище), які впливають в цілому на всі організації, що діють у тій чи іншій галузі (економічні, політико-законодавчі, національні, технологічні, соціально-культурні) [1].

Фактори зовнішнього середовища розрізняють також залежно від можливості чи неможливості організації впливати на них. За цією ознакою зовнішнє середовище поділяється на керовані і некеровані фактори.

До керованих факторів належать чинники, за якими організація може безпосередньо приймати рішення (управляти), тобто формувати, змінювати, контролювати. До них належать елементи маркетингового комплексу (асортимент; ціна; стимулювання попиту продукції; контроль

над діями постачальника) та інші фактори (контроль та управління логістичними процесами; управління та впровадження інновацій, нових технологій).

До некерованих факторів належать ті чинники, на які організація не має безпосереднього впливу (економіка; демографія; політико-законодавчі фактори; природне середовище та екологічні явища; соціально-культурні явища; рівень інноваційної активності).

Також, фактори зовнішнього середовища можуть мати одноразовий, періодичний та постійний вплив на управлінські процеси, в залежності від характеру дії зовнішнього фактору.

Головною передумовою прийняття ефективних управлінських рішень є усунення людського суб'єктивного фактору (що ґрунтується на здогадах, припущеннях) і розрахунок фактичних, об'єктивних показників зовнішнього середовища на основі всебічного аналізу. Стан зовнішнього середовища повинен постійно аналізуватися, а результати аналізу – використовуватися при виборі альтернатив вирішення проблем.

Регулярний аналіз факторів зовнішнього середовища дозволяє розробити стратегію (зовнішню поведінку) організації, визначити на якому якісному рівні знаходиться підприємство відносно визначених конкурентів, які має можливості, і які кроки необхідно зробити для досягнення поставлених завдань та цілей. Такий підхід, дає змогу обґрунтовано адаптувати організаційну структуру під оперативне прийняття управлінських рішень і таким чином щонайменше усувати зовнішні загрози, а щонайбільше використовувати знайдені можливості до моменту перетворення їх у загрози.

При розробці будь-якої бізнес-стратегії слід завжди пам'ятати про всі вищезазначені фактори, з тим, щоб не випустити з уваги будь-які можливості або загрози і ефективно прокладати шляхи, порівнюючи свій внутрішній потенціал з можливостями, які дає зовнішнє середовище підприємства (для цього можна використовувати SWOT-аналіз).

Однак, для більш деталізованого та ґрунтовного аналізу вищезазначених факторів зовнішнього середовища, слід використовувати метод ICEDRIPS, як модифікована заміна методу PEST [2].

Метод ICEDRIPS є всеосяжним інструментом, який передбачає аналіз зовнішніх впливів, в таких напрямках: Innovation (інновації), Competitors (конкуренти), Economic (економіка), Demographics (демографія), Regulatory environment (нормативно-правове середовище), Infrastructure (інфраструктура), Partners (бізнес-партнери) та Social trends (соціальні тенденції).

Перерахувавши всі поточні та неминучі зовнішні сили, які могли б надавати можливості чи загрози нашому підприємству, наступний етап полягає у визначенні ключових позицій, а потім відповідним чином планувати, щоб скористатися можливостями та уникнути загроз.

Постійні зміни зовнішнього середовища, повинні компенсуватися регулярним проведенням маркетингових досліджень, основна мета яких полягає у зменшенні ступеня невизначеності. Таким чином, аналіз довкілля слід проводити регулярно і бажано, на постійній основі.

Отже, це дозволить організації швидко виявляти можливості та загрози, оперувати заздалегідь підготовленими шаблонами управлінських рішень за результатами сформованої бізнес-моделі, отриманих показників маркетингових досліджень, проведених аналізів, порівнянь, прогнозувань, роздумів і дискусій (власників організації, топ-менеджменту, аналітиків та експертів).

Список використаних джерел:

1. Ковтуненко Ю. В., Олексійчук А. Г., Васалатій Т. М. Фактори зовнішнього середовища, які впливають на вибір стратегії виробничого підприємства // Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. Випуск № 11. 2016 р. С. 55–58. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2016/13.pdf

2. Берницька Д. І. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища підприємства методом PEST / STEP аналіз // Економічний аналіз. Випуск 11. Частина 2. 2012 р. С. 41–44 / URL : <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/>

Литовченко А. Ю., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ченцов В. В., д.держ.упр., д.і.н., проф., перший проректор Університету митної справи та фінансів)

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СПРАВОЮ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

Здійснення державної митної справи – одне із ключових напрямів діяльності української держави, загальні засади якої, відповідно до Конституції України, визначаються виключно законами, а організація та забезпечення здійснення митної справи покладається на Кабінет Міністрів України.

Важливість узгодження норм Митного кодексу України та інших нормативно-правових актів визначається не стільки у застосуванні єдиних формулювань, скільки в необхідності побудови чіткої системи управління митною справою. Так, відповідно до ст. 543 Митного кодексу України, безпосереднє здійснення митної справи покладається на органи доходів і зборів, серед яких законодавець виділяє митниці та митні пости, а центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць. [5] Таким чином, ефективність здійснення митної справи буде наряду залежати від ефективності управління самою митною справою з боку держави та чіткості побудови такої системи управління.

За П. Надолішнім, державне управління – це форма і основний різновид соціального управління і вужче – публічного управління, соціально-політична функція держави, зумовлена об'єктивними потребами забезпечення цілісності суспільства, його функціонування і поступального розвитку держави. Якщо говорити про владний характер державного управління, то за визначенням Г. Атаманчука, державне управління – це практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну і приватну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження або перетворення, що спирається на її владну силу. Тобто в цьому випадку мова йде про управління як вид або форму діяльності держави. [3, с. 12]

У ст. 7 МКУ визначено термін “державна митна справа”, що означає: встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. [2, с. 2].

Організаційно-правовий механізм митної справи формується й практично функціонує в умовах тривалої та неоднозначної практики пошуку її оптимальної моделі. Організаційну складову митної справи, як видається, становить відповідна діяльність, спрямована на “внутрішню впорядкованість, узгодженість взаємозалежних елементів цілого (системи)”, в даному разі – митної справи як комплексного державно-правового явища. Нормативно-правовий аспект розвитку митної справи означає в підсумку запровадження законодавчого механізму реалізації принципів її здійснення, передбачених ст. 8 МК України. [5, с. 95]

Н. Нижник зазначає, що конкретні організаційні механізми державного управління можуть бути організаційно-структурними, організаційно-технічними, організаційно-економічними, організаційно-адміністративними і що більшість з них на нижчому і на середньому рівнях є комплексними.

Організаційно-правовий механізм митної справи формується й практично функціонує в умовах тривалої та неоднозначної практики пошуку її оптимальної моделі. Організаційну складову митної справи, як видається, становить відповідна діяльність, спрямована на “внутрішню впорядкованість, узгодженість взаємозалежних елементів цілого (системи)”, в даному разі – митної справи як комплексного державно-правового явища. Нормативно-правовий аспект розвитку митної справи

означає в підсумку запровадження законодавчого механізму реалізації принципів її здійснення, передбачених ст. 8 МК України. [4, с. 95].

Митна справа має забезпечити нормальне функціонування і розвиток у зовнішньо – економічному просторі. Вдосконалення системи управління митної справи вимагає нових підходів до самого процесу її здійснення, а саме вдосконалення правового поля, методів аналізу та управління ризиками. Постановка цих питань дозволяє окреслити додаткові шляхи їх подальших досліджень, підкреслює їх актуальність і необхідність у сучасних умовах. [1, с. 154]

Узагальнюючи наведені вище дефініції понять «державне управління» і «механізми державного управління» можна дійти висновку, що формулювання визначення залежить від підходів, які науковці використовують під час своїх досліджень та від сфер суспільної діяльності, до яких ці поняття застосовуються. Тому в нашому випадку визначення поняття «механізми державного управління митною справою» буде ґрунтуватись на владно-управлінській функції держави у сфері реалізації митної політики. [3, с. 129].

Аналізуючи літературу, можна зробити висновок, що досліджувана тема в різних її виявах розроблялася протягом усього періоду новітньої незалежності. За цей час утворився значний доробок наукових праць, предметом яких стала митна справа. Правові дослідження на зазначену тематику проводяться як одноосібно, так і в складі наукових шкіл (основні з них – одеська, харківська, дніпровська), а також у спеціалізованих галузевих установах.

У сучасних умовах організація управління митними органами діє не лише як інструмент і орієнтир зовнішньоекономічної діяльності вона має, що ще важливіше, як засіб регулювання і формування нових економічних відносин та зв'язків. З розвитком системи митної служби України, митниць та інших структурних підрозділів, що здійснюють митне оформлення, зовнішньоекономічних операцій та контролем за переміщенням товарів, виникає гостра потреба в спеціалістах з митної справи та товарознавців-експертів.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. В. Сучасний стан, основні проблеми та вдосконалення митної справи. *Вісник Академії митної служби України. Сер. Право* 2013. С.149–154.

2. Пашко П. В. Щодо термінів “митна політика” та “митна справа”. *Вісник Академії митної служби України. Сер. Економіка*. 2012. Вип. 2. С. 15–17.

3. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І., Іжа М. М., Арабаджи Г. І. Державне управління: основи теорії, історія і практика: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ. 2009. 394 с.

4. Ченцов В. В. Мазур А. В. Організаційно-правовий механізм розвитку митної справи в Україні. *Правова позиція. Сер. Адміністративне та митне право*. 2017. Вип. 18. С. 84–98.

5. Митний кодекс України: Закон України від 01.10.2022 р. № 2510-IX (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

Любченко Є. К., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Коляда С. П., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

ОСОБЛИВОСТІ ВИВОДУ ПРОДУКЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

Слід зауважити, що для деяких компаній завоювання міжнародного ринку є певним етапом розвитку, для деяких стартапів зовнішній ринок – це основна мета.

На це існує низка причин:

- у європейських країнах аудиторія найбільш платоспроможна;
- аудиторія на кілька років попереду вітчизняної щодо тенденцій, потреб і готовності купувати. Тому інноваційний продукт, який на внутрішньому ринку «ніхто не зрозумів», там може бути хітом.
- можливість продавати більші обсяги;

Все це можна резюмувати як можливість заробляти більше і рости швидше.

Саме це і приваблює у виході на міжнародний ринок [3].

Розробка стратегії виходу на ринки інших країн включає два ключові етапи:

1. Аналітичне обґрунтування виходу ринку. Ви отримаєте аналіз ринку, на який маєте намір виходити. Це дасть вам розуміння про ключові аспекти ринку:

- ринкове макросередовище (демографічне, економічне, політичне тощо);
- вимоги закордонного ринку до споживчих властивостей товару;
- рівень конкурентоспроможності продукції, що випускається;
- фактори привабливості зарубіжного ринку (економічні, технологічні тощо);
- ємність зовнішнього ринку, характер і еластичність попиту;
- рівень світових цін і тенденції їх зміни;
- ступінь і характер ринкової конкуренції;
- форми роботи на зарубіжному ринку, посередницьких угод, торгівлі тощо [4].

Результатом аналітичного дослідження зарубіжного ринку є комплекс інформації, який допоможе уточнити гіпотезу про перспективність виходу на ринок, зрозуміти вплив ринкових факторів на успіх виходу на ринок, зрозуміти специфіку роботи ринку та первинно визначити перспективність виходу та прорахувати потенційний обсяг продажів на ринку.

2. Розробка стратегії розвитку на ринку. Отримавши інформацію про ринок, споживачів та конкурентів вашої компанії, ви перейдете до затвердження актуальної стратегії виходу на зовнішні ринки. Документ може або ґрунтуватися на діючій стратегії вашої компанії, або відрізнятись від неї, враховуючи специфіку ринку та можливості компанії. Стратегія будується на основі основних маркетинг-міксів:

- актуальні доповнення до продукту;
- конкурентна цінова політика;
- ефективні канали продажу продукції на ринку;
- інструменти для просування товару чи послуги [1].

Також необхідно звернути свою увагу на ризики, які варто врахувати під час виходу на новий ринок. Потрібно розуміти, що крім великих можливостей, на нас чекають і великі складнощі:

1. Особливості ринку та потреб покупців. Те, як ви або місцеві користувачі бачать ваш продукт, може значно відрізнятись від того, як його бачать жителі інших країн. Приховані потреби, способи використання та очікування можуть бути іншими.

Тому варто приділити цьому увагу на стадії дослідження та бути готовим до зміни маркетингової упаковки продукту.

2. Жорстка конкуренція. Цікаві ринки – це найпопулярніші ринки. Відповідно, багато схожих продуктів можуть змусити ваш продукт загубитися в натовпі безликих брендів. Як наслідок, маркетингові витрати можуть значно зрости.

3. Додаткові витрати. Окрім витрат на маркетингові та рекламні кампанії, можуть з'явитися додаткові витрати на нових людей у команді та нові процеси, що з'являться після виходу на новий ринок.

Тому варто уважно і детально рахувати витрати, тому що присутність на міжнародному ринку може виявитися дорожчою, ніж можливо було уявити.

4. Виведення зароблених коштів та податки. Незважаючи на стрімку глобалізацію та стирання культурних кордонів між державами, закони у всіх різні. Тому залежно від того, в якій країні ви розширюватимете/запускатимете свій бізнес залежатиме кількість додаткових завдань, які доведеться виконати.

Так, деякі платформи можуть вимагати наявності банківського рахунку, відкритого в американському банку або навіть американського громадянства для реєстрації. [3].

Запуск товару на зовнішньому ринку може бути дуже перспективною ідеєю для бізнесу.

Безперечно, якщо все піде за планом і ми знайдемо своїх покупців за кордоном, це може дати забезпечити значно розвиток вашої компанії в довгостроковій перспективі.

Через перенасиченість ринку вихід на зовнішній ринок більше не буде легкою прогулянкою.

Але це не означає, що це стало неможливим. Навпаки. Просто потрібно в усьому розібратися і скласти всі шматочки пазла в картину.

Список використаних джерел:

1. Вихід компанії на ринки інших країн. Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/services/vykhod-kompanii-na-rynki-drugikh-stran>

2. Іванов І.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. Москва: ИНФРА-М, 2011.

3. Вихід на зовнішній ринок зі своїм продуктом: способи, особливості, складності та ризику. URL : https://www.google.com/search?q=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%BA&rlz=1C1GCEA_enUA1028UA1028&oq=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5&aqs=chrome.0.0i131i433i512j69i57j0i131i433i512l3j69i61l3.2566j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8

4. Зятькова Є. В., Полякова О. Б. Міжнародний маркетинг та його роль у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Студентський науковий форум: матеріали VII Міжнар. Студентської електронної науч. конф. URL : www.scienceforum.ru. (дата звернення 22.03.2020).

Максименко О. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Маляр Д. В., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В КОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

У сучасному світі ми спостерігаємо значне збільшення конкуренції на ринках товарів та послуг, що й стало причиною еволюції маркетингу і появи такого поняття як «сенсорний маркетинг», що ґрунтується на результатах науково-технічного прогресу.

На разі в Україні більшість комерційних організацій здійснюють маркетингові стратегії, які передбачають рекламні заходи, що впливають на потенційних клієнтів лише через зір та слух. Але протягом останніх десятиліть у світі відбувся неабиякий розвиток у сфері маркетингу: було доведено, що використання лише двох з п'яти органів чуття не забезпечує у повній мірі маркетингові комунікації з цільовою аудиторією [2].

Данський маркетолог, який є ще визнаним експертом з будівництва брендів, Мартін Ліндсторм, дійшов висновку, що споживачі готові купити товар за декількома умовами (табл. 1).

**Умови купівлі товару відповідно до дослідження М. Ліндсторма
[1, с. 215]**

Умова	Тішить погляд	Приємно пахне	Смачно	Приємно на дотик	Супроводжується музикою
Вірогідність покупки	46 %	40 %	23 %	26 %	65 %

Результати досліджень стали поштовхом до розробки нових концепцій маркетингу, в результаті чого з'явився сенсорний брендинг – основна галузь застосування нейромаркетингу. Ці нові методи дають змогу використовувати силу людських почуттів та звертатися до цільової аудиторії на емоційному рівні, адже такий вплив посилює сприйняття бренду на підсвідомому рівні.

На жаль, реалізація концепції мультисенсорного брендингу можлива лише за умов використання новітніх технологій, багато з яких ще не представлено на ринку нашої країни. Так, в США на автозаправках почали використовувати рекламні екрани, які визначають стать та приблизний вік клієнтів і на основі отриманої інформації відображають контент, який відповідає соціальному статусу відвідувачів [3].

Тим не менш, в теперішній час комерційними організаціями України можуть бути використані такі нові види маркетингу як: тактильний маркетинг та ароамаркетинг, візуальний брендинг. На прикладі досвіду зарубіжних компаній наведемо способи їх реалізації.

Особливістю візуального брендингу є те, що приблизно 80% інформації до головного мозку людини поступає через зір, тому дуже важливим є правильно обрати кольорову гамму, яка б відповідала психокультурним та ринковим особливостям споживачів. Наприклад, бренд Apple. Сама назва компанії викликає у споживачів асоціації зі стриманістю, достатком та мінімалізмом.

Тактильний маркетинг є противагою візуальній рекламі, яка нерідко є дуже нав'язливою, що дратує споживачів. Різні компанії можуть використовувати тактильний маркетинг відповідно до особливостей свого бізнесу: фірмова упаковка товару (пляшки з текстурою у Coca-Cola, Nestea, Valvert); виробники мобільних додатків використовують властивість вібрації, яка дозволяє відчувати музику. Вже існують прототипи сенсорних пристроїв, які дозволяють завдяки дотику до екрану відчувати фактуру матеріалу продукції, яка розміщена на спеціалізованих сайтах інтернет-магазинів [4].

Ароамаркетинг дозволяє створити особливу атмосферу у закладі, що змушує споживачів затриматися там на довше, і це сприяє збільшенню продажів. Широкого розповсюдження ароамаркетинг набув у готельному

бізнесі, так у 2006 р. компанія ScentAir розробила аромат для мережі готелів Hilton.

Найбільший маркетинговий ефект організації можуть отримати за умови використання всіх видів нейро- та традиційного маркетингу. Однак для кожного регіону світу найбільш дієві та «популярні» свої методи. Порівняння ефективності застосування інструментів сенсорного маркетингу в Україні зроблено на основі опитування студентів Університету митної справи та фінансів. Результати дослідження наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Рівень впливу сенсорного маркетингу на споживача в Україні

Сенсорний інструмент впливу	Рівень важливості для споживача
Музика	65 %
Візуальне оформлення	46 %
Запах	40 %
Приємне на дотик	30 %
Загальна атмосфера	82 %

Отже, сенсорний маркетинг дарує споживачу такі незвичні та особливі відчуття, щоб він неодмінно захотів повернутися до продавця. Через використання елементів сенсорного маркетингу (по одному або всі разом), у маркетологів виходить створити міцний емоційний зв'язок зі споживачем, який забезпечує, в кінцевому рахунку, успішність бренду.

Список використаних джерел:

1. Дриль О. І. Маркетингові дослідження ринку. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Логістика, № 633, 2008. С. 215.

2. Журавльова М. О. Роль та сучасні методи маркетингових досліджень у бізнесі. URL : [https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences/ Оптимум/2014/ РОЛЬ%20ТА%20СУЧАСНІ%20МЕТОДИ%20МАРКЕТИНГОВИХ%20ДОСЛІДЖЕНЬ.pdf](https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences/Оптимум/2014/РОЛЬ%20ТА%20СУЧАСНІ%20МЕТОДИ%20МАРКЕТИНГОВИХ%20ДОСЛІДЖЕНЬ.pdf)

3. Ярликов А. Інструменти інтернет-маркетингу. URL: [http:// takmak51.ru//](http://takmak51.ru//)

4. Новаківський І. І., Дума О. І. Мобільна реклама та перспективи її розвитку. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”; Серія: Логістика, № 669, 2010. С. 212–217.

Мамрич Л. С., магістрантка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Борисенко О. П., д.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Митний контроль необхідно розглядати як складну систему управлінських рішень, прийняття і реалізація яких відбувається в контексті забезпечення дотримання законодавства під час переміщення товарів через митні кордони. Враховуючи євроінтеграційні процеси, такі заходи мають максимально гармонізувати митні процедури та сприяти спрощенню торгівлі між європейськими державами та Україною.

Економічну безпеку доцільно розглядати як багатофакторну категорію: стійкість і стабільність; протидія внутрішнім та зовнішнім загрозам; економічна самостійність; пріоритетність національних інтересів; ефективність соціально-економічної політики тощо. Митна безпека – це домінуюча складова розвитку національної економіки, для реалізації якої митні органи здійснюють контрольні дії щодо мінімізації негативного впливу митних ризиків внутрішнього та зовнішнього характеру, а також створюють необхідні умови для ефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зазначимо, що об'єктом митної безпеки є митні інтереси держави, які забезпечують як зовнішньоекономічну, так і внутрішню економічну безпеку.

Аналізуючи роль митного контролю у системі економічної безпеки, треба розуміти, що, з одного боку, на економічну безпеку впливають фінансова та зовнішньоекономічна безпека, а з іншого – складові митної безпеки, у тому числі митний контроль.

Митний контроль також розглядають як один із засобів реалізації митної політики держави та водночас як сукупність заходів, що здійснюються органами Державної митної служби України. Така сукупність заходів реалізується з метою забезпечення дотримання учасниками митних відносин вимог норм митного законодавства.

Основна мета митного контролю – визначення за допомогою різного роду контрольних заходів відповідності проведених суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності дій у сфері митної справи вимогам норм митного законодавства та виявлення на основі цього митних правопорушень.

Використання прогресивних технологій в ході реалізації митного контролю передбачає формування єдиного електронного простору, забезпечення якого дозволяє здійснювати відеоспостереження та відео-контроль, зчитувати номерні знаки, реалізовувати ваговий контроль та використовувати сучасні системи сканування.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності митних органів спроможне знизити рівень впливу людського фактору на здійснення митного контролю, створити умови, в яких корупція стане не доцільною, а суб'єктивізм під час прийняття управлінського рішення не матиме вагомого впливу на результати митного контролю. Наразі повноцінно працює електронна система “єдине вікно” – система, яка дозволяє суб'єктами ЗЕД здійснювати всі види контролю в електронному форматі, а різним службам контролю – обмінюватися інформацією про товари, що переміщуються через кордон.

На наш погляд, переведення процедур митного контролю і аудиту в електронний формат є необхідним, особливо в контексті дотримання Україною євроінтеграційного вектора розвитку та стандартизації процедур митного контролю відповідно до європейських практик.

Інтеграція спричиняє багато бізнес-трансформацій в Україні. В рамках Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами (EU4PFM) відбулося запровадження Україною режиму спільного транзиту (NCTS), Програми авторизованого економічного оператора (АЕО) та створення нових ІТ-інструментів управління митним контролем.

Перевагами використання однієї транзитної декларації в межах Конвенції про процедуру спільного транзиту є: обмін митною інформацією з 35 країнами у режимі реального часу; зменшення затримок вантажів на кордоні через зростання ефективності здійснення аналізу ризиків та визначення переліку необхідних контрольних процедур щодо товарів ще до їх прибуття на митний кордон України; формування безпечних ланцюгів постачання товарів; надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри; зменшення вартості митних процедур та загальне підвищення ефективності ведення бізнесу за рахунок економії часових та фінансових витрат.

Отже сучасними тенденціями удосконалення системи митного контролю в контексті забезпечення економічної безпеки держави є подальше спрощення процедур міжнародної торгівлі для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з метою максимального усунення адміністративних перепон та технічних бар'єрів у сфері ЗЕД та впровадження ризикорієнтованих інструментів митного контролю, які передбачають можливість прогнозування потенційних випадків порушення митного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеев М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України: науковий вісник. 2022. Вип. 1. С. 55–60.

2. Сидорович О., Герчаківський С. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. Світ фінансів. Митна справа. 2021. № 1(66). С. 210–225.

Мойсеєва А. С., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Ковальчук Н. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Університету митної справи та фінансів)

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВІЙНИ

Туризм в Україні дуже різноманітний і може забезпечити будь-які потреби від лікувально-оздоровчого, ділового, подієвого, культурно-пізнавального до релігійного туризму. Наша країна є привабливою для туристів, оскільки кліматичні умови забезпечують відпочинок протягом всього року: взимку гірськолижний курорт у Карпатах, а влітку - на березі моря. Україна має чимало міст з історичними та культурними пам'ятками: 7 об'єктів належать до матеріальної культурної спадщини та 50 об'єктів до нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Розвиток туристичних послуг в Україні є актуальним, тому що туризм є однією із складових економіки України, а також підтримка туристичної діяльності сприяє відновленню економіки країни.

Після повномасштабного вторгнення росії на території незалежної України, туризм зазнав значних втрат. Порушення інфраструктури, зруйновані аеропорти, постійні обстріли та мінування територій окупантами унеможливають залучення іноземних туристів до України. Однак це не означає, що туристична діяльність зведена до нуля під час війни.

Під час війни в країні все ж таки є попит на туристичні послуги. З одного боку є потреба у нетривалому відпочинку для українців у західних більш спокійних районах. З іншого боку наразі увага туристів фокусується на більш нагальних та болючих подіях, які пов'язані з вторгненням агресора. Зараз є актуальним проведення екскурсій містами-героями (серед яких Буча, Ірпінь, Гостомель, Бородянка, Чернігів), оскільки через пропаганду, яку веде країна-агресор, не всі країни мають змогу знати правду.

Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) вважає, що економічні втрати туристичної галузі країни будуть тільки зростати. «Частина території України або окупована, або перебуває в зоні активних бойових дій і жодна туристична діяльність там просто неможлива. Інша частина – західні та центральні області в основному функціонують, як прихисток для тих українців, які змушені були покинути свої домівки через агресію. Також на цих територіях частково поновили свою роботу туроператори, які спеціалізуються на внутрішньому туризмі. Українці почали дозволяти собі короткі подорожі країною з метою перезавантаження для того, щоб зберігати працездатність та психологічний спокій. І це дає поштовх цілому ланцюжку суміжних галузей – перевізникам, рестораторам, готелям, виробникам крафтової продукції. А одне з найгостріших наших завдань – допомогти українській економіці, працювати задля перемоги» [1].

Через постійні обстріли, що становлять загрозу життю, туристів з-за кордону наразі немає, натомість Україну відвідують в основному іноземні журналісти, волонтери, серед яких відомі голівудські зірки, представники міжнародних організацій та політичні діячі.

Державне агентство розвитку туризму в Україні формує стратегію відвідування місць пам'яті війни щоб показати екскурсантам зруйновані історичні будівлі, житлові квартали та розповіли історії жителів міста, які пережили облогу та страшні бомбардування. Проведення екскурсій містами-героями є важливим завданням, але організаторам передусім необхідно подбати про безпеку відвідувачів та завчасний пошук укриттів.

Попри збитки, спричинені війною, турзбір за I півріччя 2022 року зріс майже на 29 % і сав 89,4 млн грн [1]. Підвищення турзбору було спричинене первними факторами: по-перше, внутрішній туризм став альтернативним варіантом відпочинку у зв'язку з введенням воєнного стану та заборони виїзду за кордон відповідній категорії населення; по-друге, готелі, турбази, санаторії більш безпечних регіонів повністю були заповнені українцями зі східної та центральної частини України; по-третє, збільшилась кількість іноземних журналістів, волонтерів, представників міжнародних організацій та політичних діячів.

До п'ятірки лідерів за кількістю сплаченого туристичного збору увійшли місто Київ та 4 області, серед яких Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Київська. Найбільше зростання в порівнянні з аналогічним періодом в 2021 році, крім вищезазначених Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей, зафіксовано на Тернопільщині – 145 %, Хмельниччині – 116 %, Кіровоградщині – 105 %, та у Чернівецькій області – 103 % [1]. Підвищення кількості турзбору у цих регіонах відбулося за рахунок притоку людей з тимчасово окупованих територій та територій, де ведуться активні бойові дії (південь та схід України) у більш безпечні та спокійні регіони.

Просування туристичної діяльності сприяє роботі ряду туристичних суб'єктів (туроператорів, турагентів, перевізникам, власникам готелів, ресторанів), які у свою чергу забезпечують роботою персонал та сплачують податки до державного бюджету. Якщо ж туристична діяльність не буде розвиватися, то люди залишатимуться без роботи, власники готелів, ресторанів закриватимуть свої підприємства через нерентабельність, що у майбутньому призведе до небажаних наслідків і падінню туристичної спроможності. До того ж відвідувачі повинні мати якісний відпочинок для відновлення сил та працездатності для подальшої плідної роботи задля перемоги України.

Після перемоги України, щоб бути конкурентоспроможною на туристичному ринку, нашій країні необхідно виконати ряд завдань по відновленню:

1. Розмінування територій, водойм.
2. Відбудова транспортної, залізничної інфраструктури.

3. Відбудова аеропортів, вокзалів, ремонт доріг.
4. Відбудова баз відпочинку, готелів, санаторно-курортних центрів.
5. Будівництво житлового сектора.
6. Реконструкція заповідних місць, пам'яток культури.
7. Залучення зарубіжних інвесторів у відновленні міст.

Таким чином, розвиток туризму в Україні є необхідним як під час війни, так і після перемоги. Світ повинен знати правду про події, що відбуваються на території країни. До того ж туристична діяльність є складовою економіки, яку необхідно підтримувати, до бюджету повинні надходити кошти, які наближають перемогу.

Список використаних джерел:

1. Офіційна сторінка Державного агентства розвитку туризму
URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershe-pivrichcha-2022-roku-zris-mayzhe-na-29>

Миронова С. О., студентка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(науковий керівник – Кифяк О., д.е.н., доц.,
доцент кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича)

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ – МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ ДО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

Адаптація першокурсників до навчання у ЗВО є актуальною проблемою, адже від цього залежить успішність їхнього навчання. Вступаючи в університет, здобувачі зустрічаються з низкою проблем, перешкод, іншими, ніж у школі, умовами навчання (Г.Левківська, В.Сорочинська, В.Штифурак та ін.). [1] Тому дуже важливо зрозуміти, які труднощі є в студентів, щоб допомогти їм соціалізуватися в нових обставинах, за необхідності надати психологічну чи соціальну допомогу.

Нами було проведене маркетингове дослідження, *метою* якого стало з'ясування труднощів адаптації першокурсників до навчального процесу та мотивів вибору спеціальності, а завданням – виявлення та аналіз проблем, з якими зустрічаються здобувачі в адаптаційний період.

Методи: дослідження проводилося за допомогою інструменту Google forms, було анонімним, містило такі питання:

- Ваша стать, вік.
- Чому Ви обрали саме цю спеціальність?
- Що вплинуло/впливає на Ваші очікування щодо навчання в університеті?
- Чи співпали Ваші очікування від навчання з реальністю?
- Що Вас найбільше вразило на початку навчання в університеті?

- Що для вас було найважчим?
- Чи задоволені Ви навчальним процесом у Вашому закладі освіти?
- Чи подобається Вам перелік навчальних дисциплін?
- Чи адаптувалися Ви до навчання у ВНЗ?
- Що заважає Вам швидше адаптуватися до навчання?
- Чи плануєте ви бути активним студентом та брати участь у різних університетських заходах?

У дослідженні взяло участь 85 студентів 1-го курсу економічного факультету спеціальності 075 Маркетинг першого рівня вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. За результатами опитування було встановлено, що 88,2% обрали спеціальність «Маркетинг», спираючись саме на свої бажання, інтереси, а не на думку батьків, друзів чи інших людей. Чинниками вибору спеціальності стали: 32,9% респондентів – власні уявлення про професію; 29,4% – перегляд сайту університету, сторінок в соціальних мережах; 17,6% – вплив друзів/знайомих, що навчаються на старших курсах.

На початку навчання першокурсників найбільше приголомшив новий колектив – 40% опитаних; 18,8 % вразив великий обсяг самостійної роботи; 15,3 % – ставлення викладачів до студентів; 14,1 % – організація навчального процесу.

32,9 % студентів вказали, що в них взагалі не виникло ніяких труднощів на початку навчання; для 21,2 % важким є велике навчальне навантаження; 18,8 % складно було розібратися з системою Moodle.

52,9 % студентів вважають, що вони вже адаптувалися до навчання в університеті; а 34,1 % – адаптувалися частково (див. рис. 1).

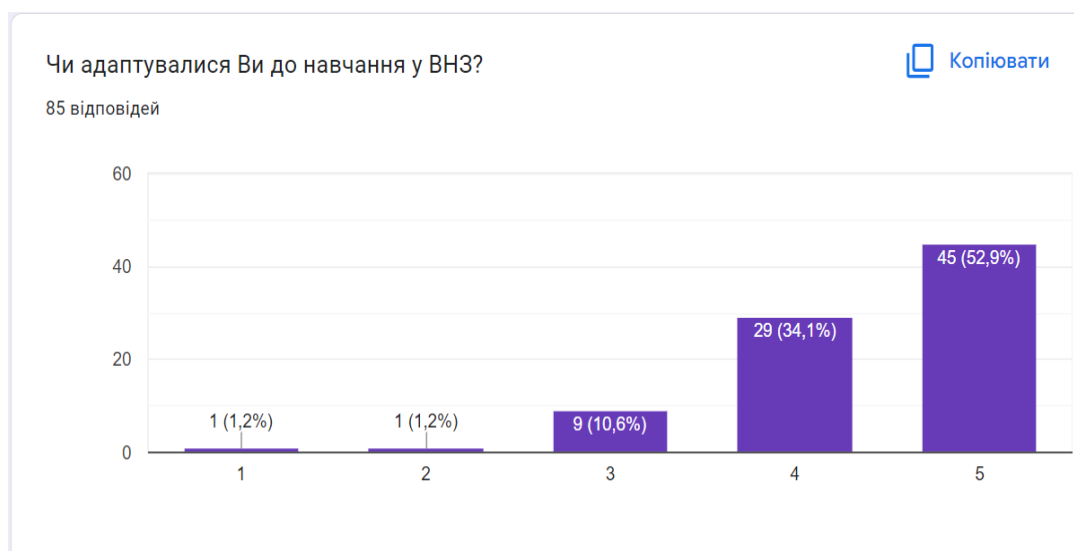

Рис. 1. Шкала оцінок адаптації

Отже, аналіз результатів дослідження свідчить, що першокурсники – майбутні маркетологи загалом адаптувалися в перший місяць до навчання

в університеті. Цьому передусім сприяв свідомий вибір спеціальності, мотивація до навчання. Ми виявили, що на очікування респондентів щодо університету значною мірою впливають інтернет-ресурси, тому радимо якісно налаштовувати інтерфейс сайтів університету та кафедри, робити їх легкими, зручними та зрозумілими для знаходження інформації та користуванні в цілому; цікаво та змістовно викладати інформацію в соцмережах. Оскільки у частини студентів виникають труднощі з великим навчальним навантаженням, то варто дізнатись причини проблеми і знайти її вирішення, що може стати перспективою подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: навч. посібник. Київ, 2001. 174 с.

Никонюк О. О., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник Івашова Л. М., д.н.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування, Університету митної справи та фінансів)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Достовірна та правдива інформація про переміщення товарів через митний кордон України необхідна для формування митної політики держави та здійснення митної справи особливо під час воєнного стану, коли, згідно з Конституцією, суверенітет і територіальна цілісність держави, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є головними функціями митних органів.

З 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України запроваджено воєнний стан, що потребує невідкладних заходів з боку державних органів, установ, підприємств, організацій усіх форм власності щодо приведення в дію надзвичайного стану до готовності виконання завдань за призначенням в особливий час. У перші дні війни головним завданням була організація безперебійної роботи Державна митна служба України (далі Держмитслужба) ведення баз даних Держмитслужби та недопущення доступу до них супротивника. Центральний апарат Держмитслужби не припиняв роботу, відповідальні працівники перейшли на позмінний режим роботи, а для покращення контролю за діяльністю центрального апарату на воєнний час у західному регіоні країни було створено резервний командний пункт.

З моменту потрапляння на митну територію України ворога, на кордонах з РФ та Білорусією припинили роботу митниці в північному та східному регіонах, були заблоковані морські порти та аеропорти. Тому

робота митних органів була зосереджена на західних та південних регіонах, що потребувало негайного вжиття адміністративно-правових заходів щодо захистити їх, щоб прийняти додатковий тягар. Зокрема, підрозділи Держмитслужби перейшли на цілодобовий режим роботи, митників, які залишили тимчасово окуповані регіони України та райони ведення активних бойових дій, переведено до південних та західних областей.

Сьогодні процедура пропуску гуманітарної допомоги на митну територію України максимально спрощена. Так, у Постанові КМУ «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» № 174 від 01.03.2022 [2] зазначено, що на період дії воєнного стану пропуск гуманітарної допомоги від донорів через митний кордон України (у розумінні Закону України «Про гуманітарну допомогу») здійснюється в місці перетинання митного кордону України за пред'явленням супровідних документів на товар або декларації заповнений перевізником.

На фоні високої невизначеності та скорочення виробництва компанії зіткнулися не лише з падінням попиту на продукцію, нестачею працівників, а й із труднощами транспортування товарів і транспортних засобів на митну територію України. Незважаючи на це у перші складні 100 днів Держмитслужба виконала покладені на неї завдання з наповнення бюджету, забезпечення армії паливом та збирання врожаю. За цей період розмитнено понад 400 тис. тонн гуманітарної допомоги, у тому числі майже 22 тис. транспортних засобів.

Але рішення уряду щодо максимального спрощення всіх митних процедур і мета створення найшвидшої митниці залишається мрією без належного правового регулювання митного оформлення товарів. Так, підприємства, які ввозять товари на митну територію України та здійснюють переробку сировини та постачають готову продукцію на внутрішній чи зовнішній ринки, стикалися не лише з проблемами нестачі сировини, яку неможливо було купити в Україні через її відсутність або дефіцит через руйнування інфраструктури всередині країни. При цьому в режимі «ручного» управління Держмитслужбою відбувалося переміщення товарів через митний кордон України, а з метою прискорення надходження критичного імпорту з країн-партнерів було мінімізовано митні процедури та значно скорочено середній час митного оформлення.

Однак спрощення було зроблено лише для критичного імпорту. 16 березня 2022 року Кабінет Міністрів України постановою № 289 [3], враховуючи численні звернення підприємців та з метою підтримки українських компаній, затвердив перелік критеріїв визначення товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану в якому такі товари поділяються на чотири підгрупи: енергетика, сфера безпеки та оборона, забезпечення життєдіяльності населення та забезпечення життєдіяльності виробничих підприємств.

Нарешті, для групи товарів, що забезпечують функціонування виробничих підприємств, встановлено очікуваний економікою критерій: товари мають бути сировиною або компонентами виробничого циклу українських підприємств, без яких неможливе виробництво готової продукції за призначенням для внутрішнього ринку або поставлятися на експорт.

Рівень розвитку нашої країни свідчить про її неухильне наближення до європейських функціональних стандартів. Проведені реформи суттєво змінили механізми та методи роботи органів державної влади. Проте питання ефективності виконання покладених на них завдань, особливо в умовах воєнного стану, стає все більш актуальним і потребує нових наукових досліджень для більш ефективного функціонування держави та уповноважених нею органів.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс Закон України від 13 березня 2012 року. № 4495-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (час звернення 27.10.2022).
2. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану : Постанова КМУ від 01.03.2022 року № 174. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text> (час звернення 27.10.2022).
3. Деякі питання товарів критичного імпорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2022-%D0%BF#Text>

Падалка В. М., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Маляр Д. В., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стратегічному плануванню належить вагома роль в управлінні підприємством та значний вплив на успіх його діяльності. В сучасній економічній ситуації, що швидко змінюється, неможливо досягти бажаних результатів, не плануючи своїх дій і не прогнозуючи їх наслідків. Стратегічне планування забезпечує основу для ухвалення управлінських рішень та реалізації функцій підприємства. Динамічний процес стратегічному плануванню відводиться роль фундаменту в організації, де побудовані всі управлінські функції [2, с. 37].

Стратегічне планування – одна з функцій управління, це процес вибору цілей підприємства і шляхів їх досягнення. Сутність стратегічного планування полягає не скільки у довгостроковому тимчасовому горизонті планування, стільки у передбаченні змін внутрішнього та зовнішнього середовища запланованого об'єкта та адаптації до них процесу розвитку [1, с. 96].

Важливими завданнями щодо вибору напрямку розвитку компанії є розробка стратегічного бачення та місії компанії, встановлення цілей та вибір стратегії. На рис. 1 зображено схему процесу стратегічного планування.

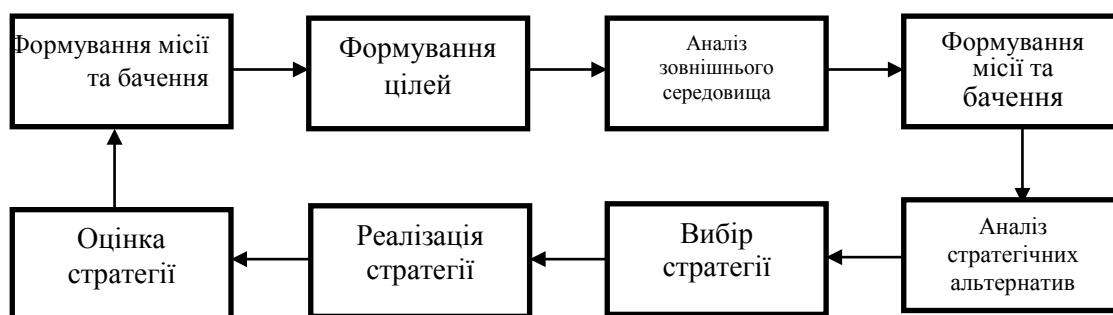

Рис. 1. Етапи процесу стратегічного планування [3]

На перших етапах стратегічного планування керівникам компанії необхідно визначитися з місією, баченням та цілями. На основі місії розробляються цілі, які є критерієм для всього наступного процесу прийняття рішень. Місія деталізує статус фірми та забезпечує напрям та орієнтири для визначення цілей та стратегій на різних організаційних рівнях. Далі проводиться аналіз середовища, його впливу діяльність фірми, аналізуються ключові чинники успіху на ринку, конкурентні переваги компаній. Потім слід провести внутрішній аналіз компанії, результатом якого є аналіз сильних та слабких сторін організації. Потім розробляються стратегічні альтернативи, далі проводиться вибір цих альтернатив і компанія приступає до реалізації обраної стратегії. Після закінчення встановлених термінів потрібно здійснити оцінку реалізованої стратегії [3, с. 51]. Також є 7 методів цього виду планування для підприємства. Їхня класифікація залежить від моменту часу, в який вони застосовуються: SWOT-аналіз, «Дерево цілей», Матриця БКГ, Матриця Мак-Кінсі, Матриця Ансоффа, Метод SADT, IDEF0 [1].

Перевагами стратегічного планування є те, що плани будуються на основі обґрунтованих ймовірностей та подійних прогнозів, керівництво підприємства має можливість постановки довгострокових цілей, приймати рішення можливо, виходячи з поставлених стратегічних планів, а ризик під час прийняття того чи іншого рішення в організації зменшується.

Однак існують і недоліки цього виду планування. Стратегічне планування не дає чіткого опису майбутнього, результат цього планування – створення моделі потенційної поведінки й бажаної займаної над ринком позиції компанії у майбутньому, але при цьому не відомо, чи фірма залишиться на плаву до цього часу. При стратегічному плануванні підприємство не має чіткого алгоритму складання та реалізації плану, а велика кількість фінансових та часових ресурсів витрачається для забезпечення стратегічного планування.

Ефективне стратегічне планування є результатом дисциплінованих зусиль, які в кінцевому підсумку визначають організацію, формують та направляють її діяльність та функції, класифікують її послуги та причини виконання цих функцій та послуг [4]. Можна говорити про те, що стратегічне планування важливе у великих організаціях, воно визначає вектор подальшого розвитку компанії та виявляє ті заходи, які допоможуть фірмам досягати поставлених цілей. Незважаючи на те, що не завжди стратегії розвитку можуть бути виконані на 100%, важливість таких процедур є важливою для довгострокової стійкості компанії в умовах нестабільності зовнішнього середовища [4].

Таким чином, стратегічне планування є найвагомим компонентом ефективного управління організацією. Вплив системи стратегічного планування на ефективність діяльності організації полягає у тому, що грамотно сформований стратегічний план дозволяє досягти вищої ймовірності досягнення стратегічних цілей, удосконалити поточну діяльність організації та збільшити показники успішності, оскільки в даному плані розписані детально всі етапи досягнення основних цілей організації.

Список використаних джерел:

1. Бреус С., Харченко Т. Стратегічні рішення в умовах ризику та невизначеності. Education, Law, Business: Collection of scientific articles. Cartero Publishing House. Madrid. Spain, 2019. С. 95–98.

2. Вороніна А. В., Копил О. В. Прийняття стратегічних рішень в умовах невизначеності та ризику. Молодий вчений. 2016. № 1 (28) Ч. 1. С. 35–39.

3. Квасній Л., Попівняк О., Щербан О. Стратегічне і тактичне планування діяльності підприємства як основні складові механізму забезпечення його економічної безпеки. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2015. № 1(4). С. 48–53.

4. Стратегічне планування для НУО: керівництво з основ. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=stratehichne-planuvannya-dlya-nuo-kerivnytstvo-z-osnov>

Павлюченко А. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Критенко О. О., к.держ.упр. доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Роль митниці у прикордонному контролі кардинально змінилася у зв'язку з технологічним прогресом, величезним обсягом товарів і способами торгівлі ними по всьому світу та швидкістю таких транзакцій, а також ризиком глобальної пандемії та її впливом на управління ризиками.

Митні адміністрації в усьому світі були змушені постійно адаптувати свої методи роботи, намагаючись підтримувати їх ефективність та актуальність. Наприклад, поява глобальних ланцюгів доданої вартості, проривних технологій, відмивання грошей у сфері торгівлі та фінансування тероризму, а також зростаюча складність міжнародних торговельних угод – все це вплинуло на те, як митні органи виконують свої обов'язки.

У Митному кодексі України, пункт 1 статті 361, поняття «ризик» означене як «ймовірність недотримання вимог законодавства України з питань митної справи». Управління ризиками визначено як робота митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів [1]. Всесвітня митна організація визначає управління ризиками як «логічний та систематичний метод виявлення, аналізу та управління ризиками» [2]. Управління ризиками – це метод, який вважається найкращим підходом для цілей митного контролю в сучасній міжнародній торговельній практиці. Більшість передових міжнародних митних практик підкреслюють важливість застосування управління ризиками як фундаментальної основи для належного впровадження ефективного контролю та сприяння законній торгівлі.

Основним міжнародним документом, що визначає методи і процедури митного контролю та їх застосування є Кіотська конвенція. Відповідно до вимог Кіотської конвенції управління ризиками є основним базовим принципом сучасних методів митного контролю, який дозволяє оптимально використовувати ресурси митних органів, не знижуючи ефективності митного контролю, та звільнити більшість суб'єктів ЗЕД від зайвого бюрократичного контролю [3]. Ключові елементи Кіотської конвенції містять у собі:

- широке застосування систем автоматизації та технологій СУР (у т.ч. оцінку митних ризиків і застосування вибіркового контролю);
- аналіз попередньої інформації для оптимізації вибіркового митного контролю;
- передачу митної інформації електронними каналами;
- взаємодію митних органів з іншими контролюючими системами;
- надання на першу вимогу зацікавленим особам та організаціям інформації щодо митного законодавства;
- прозорість системи взаємодії митних органів із суб'єктами митного контролю.

Реалізація завдань, покладених на державну митницю, передбачає досягнення балансу між регуляторним контролем та сприянням міжнародній торгівлі. Водночас існують митні ризики та ризики в управлінні митними органами, які в сукупності складають систему, що є суттєвою перешкодою для виконання функцій державного управління

митною справою. Чітке уявлення про всю множину ризиків та взаємозв'язок між ними має важливе значення для мінімізації їх негативних наслідків та підвищення ефективності реалізації державної митної справи. Ризики, що виникають у митній справі, є невіддільною частиною загальносистемних ризиків. Процес управління ризиками можна поділити на п'ять головних етапів:

1. Визначення цілей та завдань митних процедур – поділ завдань на оперативні та додаткові (допоміжні) має важливе значення для подальшої ідентифікації ризиків, пов'язаних зі здійсненням митного контролю.

2. Ідентифікація та оцінка наявних і потенційних ризиків – аналіз повинен бути максимально повним і точним, щоб визначити якомога більшу кількість ключових ризиків і категоризувати пов'язані з ними події за їх ефектом (впливом) і ймовірністю виникнення.

3. Оцінка наявних процедур контролю – ця оцінка по суті є аудитом, оскільки має відповісти на такі питання: “Чи існують конкретні механізми контролю для покриття всіх ідентифікованих ризиків?”, “Чи є ці механізми адекватними та ефективними для досягнення цілей контролю?”, “Чи ефективно реалізуються наявні механізми контролю?” та ін.

4. Ідентифікація залишкових ризиків – попри існування заходів контролю та процедур контролю, деякі ризики не можуть бути повністю усунуті та негативно впливатимуть на діяльність митних органів.

5. Визначення коригувальних заходів у процедурах контролю при виявленні невідповідності та недоліки – на цьому етапі керівництво митної служби повинно здійснити заходи щодо покращення її діяльності та організаційної структури на основі виявлених слабких сторін.

Таким чином, управління ризиками як систематичне виявлення та впровадження всіх заходів, необхідних для обмеження впливу митних ризиків, може забезпечити дотримання митних правил у спосіб, що сприяє спрощенню процедур торгівлі. Шляхом виявлення, аналізу, оцінки та управління ризиками митні органи значно покращують свою роботу.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI : станом на 1 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495_17#Text (дата звернення: 18.10.2022).

2. World Customs Organization. URL : <http://www.wcoomd.org/> (дата звернення: 20.10.2022).

3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) : Конвенція Ради мит. співробітництва від 18.05.1973 р. : станом на 5 берез. 2011 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 22.10.2022).

Полевод Є. Г., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Івашова Л. М. д.н.держ.упр., проф.,
професор кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ КАДРІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Сучасна соціально-економічна та політична ситуація в Україні, реформування державних службовців відповідно до завдань правової демократичної держави потребують відповідних змін у їх кадровому забезпеченні, розробки та опанування нових підходів і принципів підготовки, формування та використання кадрів. Існує пряма залежність ефективності функціонування державних службовців від якості підготовки кадрового потенціалу. Реформування державної служби як висококваліфікованої та професійної діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, зумовлює суттєві зміни в інституті державної служби, зокрема зміни, пов'язані з порядком прийняття на державну службу, її проходження та припинення. Від професіоналізму, професійної підготовки державних службовців, прозорості їх дій залежить рівень задоволення законних інтересів громадян, авторитет держави, сталий розвиток країни та її конкурентоспроможність на світовій арені.

На етапі глобальних трансформацій, що відбуваються в усіх основних сферах державного та суспільного життя: посилення глобальної конкуренції за висококваліфіковані кадри; залучення нових знань, технологій та компетентності державних службовців до управлінських проєктів; зміни правових засад діяльності державної служби, діяльності керівного складу, адміністративно-правових засад професійної підготовки державних службовців у контексті політики реформ набувають сьогодні надзвичайної актуальності [1].

Особливістю регулювання професійної підготовки державних службовців є те, що її інститути (норми, принципи, статуси, структури) на нормативно-правовому рівні створюють належні нормативні передумови для управлінської освіти як цілісного інституту. Нині одним із стратегічних завдань України є реформування професійної підготовки кадрів державної служби з метою формування внутрішніх передумов для адаптації державного управління до діяльності в умовах нормативно-правової бази Європейського Союзу [2]. А також з метою забезпечення комплексного та системного підходів до вивчення адміністративно-правового регулювання професійної підготовки державних службовців необхідно залучати не лише вчених у галузі науки «Державне управління», а й представників інших наук, практиків, громадськості.

Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889 відповідає Основам державного управління та спрямований на вирішення

основних питань державної служби [3]. Найбільшим викликом наступного періоду є ефективна імплементація зазначеного Закону. Необхідно запровадити системні зміни, що спрямовані на реалізацію Закону та забезпечити їх кадрами, які мають відповідний рівень компетенції. Основними складовими кадрової реформи, що забезпечить це, є:

- визначення посад державних службовців, які відповідають за проведення основних національних реформ і мають право на особливі умови оплати праці в рамках загальної системи оплати праці державних службовців (так звані «кадри реформаторів») [4];

- фінансова стабільність реформування системи оплати праці державних службовців з урахуванням макроекономічних показників;

- оптимізація чисельності працівників системи органів державного управління з огляду на рівень їх компетентностей;

- утворення структурних підрозділів з управління персоналом або запровадження посади спеціаліста з персоналу в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади з метою розвитку сучасного управління персоналом з координацією діяльності держслужби [5];

- створення інтегрованої інформаційної системи управління персоналом державної служби;

- реформування системи професійної підготовки державних службовців, у тому числі в частині оволодіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи;

- посилення інституційної спроможності держслужби.

Створення в Україні стабільної, політично незалежної, професійної державної служби, спроможної ефективно працювати, неможливе без відповідної підготовки і високого професіоналізму державних службовців. Значення їх професіоналізму особливо зростає в періоди радикальних суспільних трансформацій, реформування системи державного управління. З огляду на це, актуальним є вдосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів державної служби України. Реформування державної служби безперервний процес, в якому експериментально напрацьовується безліч засобів і способів, що роблять професійну підготовку доволі ефективною та перспективною.

Список використаних джерел:

1. Оболенський О. Ю. Державна служба: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 467 с.

2. Реформа державної служби у питаннях та відповідях: практичний посібник для керівників служб управління персоналом / М. Канавець, Ю. Лихач, А. Кукуля та ін.; за заг. ред. К. Ващенко. Київ : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2016. 176 с.

3. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

4. Клименко І. В., Акімов О. О., Афонін Е. А. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія Київ: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.

5. Коновалова М. В. Інноваційна культура як принцип сучасної державної служби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.03 «Державне управління». Київ, 2014. 20 с.

Полтавська К. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Маляр Д. В., к.е.н., доц.,
Доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

ПРОБЛЕМАТИКА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В ОРГАНІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мотивація праці робітників дуже важлива в організації будь-якого підприємства. Проблема мотивації має велике значення в сучасних умовах. Мотивація повинна спрямовувати персонал на ефективну, плідну, результативну та радикальну роботу, виконання завдань з максимальним, швидким та правильним результатом, що може збільшувати розвиток підприємства.

Наша головна мета полягає в тому, щоб за мотивувати кадрів на ефективну працю, яка збільшує розвиток в організаціях.

Одна з проблем мотивації працівників – це різноманітні особисті якості кожного робітника, а саме: темперамент людини; її знання; її фізичні та розумові якості, творчі та управлінські якості; має значення її посада, а також такі проблеми, які відбуваються в сучасному середовищі (COVID-19, Вторгнення Росії в Україну).

Кожен робітник має різні потреби, такі як матеріальні та нематеріальні [1]. Треба аналізувати індивідуальні потреби працівника та спонукати її на плідну роботу саме за її потребою (наприклад, ставити цілі в компанії, за їх виконання – заохочувати подарунками).

В сучасних умовах – робітники працюють з поганим настроєм (похмурі); вони роблять свою роботу з мінімальним результатом, що є не дуже ефективним для розвитку підприємства або нашої країни в цілому; виконують свою роботу без задоволення, а іноді виконують роботу погано.

По-перше, щоб за мотивувати персонал, найбільш поширене нагородження – премія. Наприклад, якщо поставити задачу «збільшити середній чек місяця на 5% – то кожному робітнику буде виплачена премія – тобто, зробити колективне мотивування.

Для того, щоб зробити індивідуальне мотивування, або конкурентне – можна поставити задачу для кожного працівника, наприклад, якщо це касири, то також збільшення середнього чеку місяця, але в кінці робочого дня кожного працівника – знімати підсумковий чек, в якому, як правило, написано яка сума була сьогодні зароблена на цій касі.

Слід зазначити, що колектив можна мотивувати морально (не матеріально), а саме, підвищенням (кар'єрне зростання), тренінгами, додатковим вихідним, подяками, нагородами, корпоративними виїздами [1].

Тому, раз на місяць можна визначати «кращого робітника місяця, кварталу або року», за ефективну та плідотворну роботу, працьовитість, за виконання цілей компанії.

Слід додати, що також можна розігрувати сертифікати на відпочинок для робітників, які продуктивно працюють. Наприклад, похід в кіно, сауну та інше. Але мотивувати робітника саме за його особистими якостями, за його індивідуальним підходом. Зауважимо, що робітник повинен сам обрати з різноманітних варіантів свій подарунок, свою мотивацію, свій стимул до продуктивності.

Крім того, можна розробити систему розкладу праці, де кожен робітник зможе обрати для себе найкращий та зручніший робочий час з вихідними. Ця система показує готовність зробити максимально лояльні умови для працівника.

Поряд з тим, ввести систему подарунків на день народження та новий рік. Це можуть бути подарунки з логотипом компанії, корисні подарунки (наприклад, килимок для пікніка, рушники, чашки та інше). Особливо, приділити увагу робітникам, які мають дітей віком до 14 років, зробити подарунок на День Св. Миколая – солодкі подарунки.

Створення сприятливих умов праці також напряму залежить до мотивації праці. Такі речі, як [2]:

- приміщення, яке обладнане кондиціонерами, обігрівачами;
- встановлення питної води, фільтрів для води;
- сприятливі для умов туалети та засоби гігієни;
- приміщення обладнанні новими, не застарілими засобами праці;
- ремонт;
- інше.

Таким чином, щоб розробити ідеальну систему мотивації в сучасному світі та сучасних умовах, потрібно більше приділяти увагу настрою людини, її особистим якостям, менталітету, інтереси та потреби, мотивувати її на посмішку, результативність та розвиток.

Сутність вищевикладеного зводиться до використання різних методів та заходів мотивації плідної праці персоналу, яка може бути матеріальною та нематеріальною. Зокрема, потрібно мотивувати працю персоналу систематично, відповідно, прозоро.

Список використаних джерел:

1. Волинець В. В. Засоби переконання та стимулювання (заохочення) у забезпеченні зобов'язань за трудовим договором // Форум права. 2009. № 1. С. 92–98.

2. Мотивація і стимулювання персоналу. URL : <http://bigenergy.com.ua/fnansi/bznes-dlya-pdpri/974-motivaciya-i-stimulyuvannya-personalu-5-kroktiv-po-motivuvannyu.html#ffc20>

Ромашова В. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Антонова О. В., д. держ. упр., доц.,
завідувачка кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ПОДОЛАННІ ВИКЛИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

У світі не існує ідеальної моделі державного апарату, яка б повністю задовольняла і влаштовувала суспільство і окремих громадян. Крім того, теорія бюрократії виявила низку природних вад і проблем функціонування традиційного державного апарату, яких неможливо повністю уникнути та запобігти. На кінець ХХ ст. багато країн світу з різними політичними та економічними системами зіткнулися з необхідністю перегляду та переоцінки ефективності та реформування систем державного управління. Усі ці країни, як правило, ставлять перед собою дві схожі задачі: 1) скорочення витрат на утримання державного апарату; 2) підвищення ефективності та якості результатів його діяльності.

Сучасним моделям державної служби властива схильність до кризових явищ. Довіра громадянського суспільства до них падає так само, як і до держави як соціального інституту. Престиж державної служби падає, а соціальний статус державних службовців у суспільстві стає менш привабливим. У зв'язку з цим переглядаються принципи діяльності усього корпусу державних службовців, впроваджуються адміністративні реформи, структурні, організаційні, технологічні та якісні покращення, у тому числі сервісних послуг держави. Про тісний зв'язок таких «якісних» стрибків у суспільному розвитку зі зміною моделей державної служби свідчить той факт, що «хвилі» реформування державної служби припали на час масштабних соціально-економічних змін і створили «раціональну» модель державної служби, яку сьогодні важко відокремити від процесів формування сучасних держав.

Реформи державної служби 1850–80-х рр. у Великій Британії, Німеччині, США, Японії пов'язані із закінченням епохи «індустріальної гонитви», як і масштабні зміни інституту державної служби в 1970-х роках викликані переходом до постіндустріального розвитку людства, з докорінним переглядом взаємовідносин між державою, суспільством і особистістю.

Отже, суспільна увага до національних моделей організації державної служби активізується з необхідністю реагувати з боку держави на економічні негаразди. Відповідно всі адміністративні реформи в тому чи іншому вигляді починаються із скорочення бюджетних витрат, покращення систем адміністрування, а також зменшення кількісного забезпечення функціонування бюрократичного апарату. Часто відсталість

у розвитку намагаються замістити запровадженням окремих елементів із успішних моделей з досвіду інших країн. Однак адаптація не завжди буває ефективною, більше того головною метою реформування державної служби зазвичай є прагнення вирішити поточні проблеми країни та забезпечити довгострокову відповідність державної служби потребам глобального світу. На жаль, окрім ефективних моделей організації державної служби не враховується або враховується фрагментарно національний контекст – правова система, соціальні інститути, рівень обізнаності та освіченості громадян, доступу до інформації та прозорості функціонування владних інституцій.

Так, у країнах романо-германської правової системи використовується багато підходів до визначення державної служби та її обсягу. У Французькій Республіці, наприклад, існує поняття державної служби, що включає службу в адміністраціях штату, регіонів, департаментів, комун та їх державних органів. До недержавних службовців належать також вчителі, викладачі вищих навчальних закладів і лікарі державних закладів охорони здоров'я, які утворюють окремий корпус державних службовців. У загальному статуті державної служби розрізняють: державну цивільну службу, територіальну державну службу та медичну державну службу.

У Федеративній Республіці Німеччина термін «державна служба» зазвичай включає всі трудові відносини з асоціаціями, установами та фондами згідно з публічним правом. Державна служба включає не лише офіційні відносини з органами федерального уряду (адміністрації), але також з органами (адміністрацією) федеральних земель, муніципалітетами та установами, такими як установи соціального забезпечення, професійні асоціації та публічно-правові фонди. Тобто основна увага правового регулювання серед усіх службовців зосереджена на державних службовцях як «посадових особах», призначених згідно з публічним правом. При цьому публічно-правові відносини поширюються лише на державних службовців.

У країнах англо-американської правової системи під терміном «державна служба» розуміють професійну діяльність у всіх організаціях державного сектору, а статус державного службовця поширюється на більшість працівників державного сектору, включаючи вчителів, лікарів тощо.

При цьому для позначення діяльності професійних державних службовців – службовців державного (урядового) апарату в цих країнах зазвичай використовується термін «публічна служба». Тому під «державними (громадськими) послугами» часто розуміють зовсім різні організації (публічні агенції), які більшою чи меншою мірою (залежно від країни) пов'язані з вирішенням державних завдань.

Таким чином, на розвиток сучасної моделі державної (публічної, цивільної) служби впливають суспільно-політичні та соціально-економічні особливості, контексти, громадянське суспільство, бізнес кожної країни, а також реальні чинники суспільного розвитку. Суттєві зміни в суспільних відносинах призводять до змін, висувають нові вимоги до державних

(публічних, цивільних) службовців і визначають об'єктивні тенденції розвитку сучасної сервісної держави, спираючись на ті особливі переваги, які властиві різним державам. Тому враховуючи унікальні кризові можливості України сьогодні більшої ймовірності набуває модель державної служби, побудована на здобутках, перевагах українського суспільства – креативності, згуртованості, працелюбності, яка на засадах прозорості, доступності та публічності зможе сформувати систему належного (доброго) державного адміністрування (менеджменту), спрямовану на безпеку громадян та процвітання української держави.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Б. Державне управління в Україні : навчальний посібник. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Знання, 2006. 624 с.
2. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: порівняльний аналіз. 2006. 156 с.
3. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління : підручник ; за ред. А. Ф. Мельник. Київ : Знання, 2009. 583 с.
4. Тимошук В. П. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України ; за заг. ред. В. П. Тимошука, А. М. Школика. Київ : Конус-Ю, 2007. 735 с.
5. Черногор Є. С. Державна служба: історія, теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 458 с.
6. Гогіна Л. М. Державна служба в Україні: актуальні проблеми та шляхи модернізації : наук. розробка ; авт. кол. : Р. А. Науменко, В. Д. Бакуменко та ін. – Київ : НАДУ, 2010. 44с.

Руденко А. А., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ковальов В. Г., к. н. держ. упр., доц, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Військова агресія російської федерації проти України призвела до важкої гуманітарної кризи, та викликала необхідність централізації ресурсів для її подолання. Зміни прийняті кабінетом міністрів до процедур використання коштів місцевих громад, зменшення податкових відрахувань та плати за користування землею, роблять ситуацію для органів місцевої влади вкрай складною. Можемо робити висновок що спостерігаємо кризу процесів децентралізації в Україні. Необхідно проаналізувати проблемні питання викликані як війною так і недосконаліми процесами організації децентралізації.

Першочерговою проблемою, що постає перед ОТГ, є недостатній рівень кваліфікації кадрів.

Це пов'язано з тим, що абсолютна більшість об'єднаних громад розташована та утворена винятково з населених пунктів, що знаходяться на сільських територіях, тоді як молоді та висококваліфіковані спеціалісти під час працевлаштування надають перевагу містам. Ті ж фахівці що обрали для роботи та проживання сільську місцевість, здебільшого підпадають під мобілізацію, або йдуть до війська в якості добровольців. Не відповідність вимогам до кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, не в останню чергу, сформувалась завдяки політиці жорсткої централізації прийняття управлінських рішень, що, наприклад, не вимагала від бухгалтерів у сільських радах досконалого знання Бюджетного кодексу, оскільки бюджети зазвичай їм надходили з районного рівня.

Виходячи з відсутності достатньої кількості кваліфікованих управлінців та спеціалістів, постає інша, не менш глобальна проблема – неефективне використання фінансових ресурсів.

Це досить наочно демонструють результати реалізації проектів, фінансування яких здійснювалося за рахунок Державної інфраструктурної субвенції об'єднаним громадам, оскільки більша половина з них спрямована на отримання миттєвої вигоди, не враховуючи інвестування на перспективу.

Ще одна досить серйозна та складна у вирішенні проблема, пов'язана з фінансовими ресурсами ОТГ, – це відсутність механізму розмежування бюджетів у зв'язку з формуванням ОТГ. Відповідно до чинного законодавства сьогодні відсутній механізм врегулювання питань перерозподілу районного бюджету у зв'язку з формуванням на його території ОТГ. Крім того, може виникати проблема перерозподілу офіційних трансфертів у частині медичної субвенції у зв'язку з паралельним проходженням реформи медичної сфери, запропонованої Міністерством охорони здоров'я, відповідно до якої кожна територіальна громада може самостійно обирати, з якою лікарнею вона хоче укласти договір на медичне обслуговування наявного населення. При цьому слід відмітити, що і сама медична реформа викликає досить багато запитань, оскільки вона спрямована насамперед на зменшення фінансового тягаря з держави та перекладання відповідальності на місцеву владу.

Проблеми, спричинені процесом урбанізації, формують виклики як для сіл та селищ, так і безпосередньо для міст. Пропонуємо розділити їх на дві підкатегорії – стереотипи та проблеми внаслідок децентралізації.

Стереотипи

Однією з найбільших небезпек, яку вбачають сільські жителі, є відчуття загрози перед процесом урбанізації, оскільки, на їхню думку, це може привести до перелому їх буденного життєстрою та закриття таких важливих, але водночас неефективних сільських клубів, медичних та освітніх закладів, що неодмінно, на їхню думку, приведе до вимирання села/селища.

Ще однією з перепон, які вони вбачають на шляху до об'єднання з великими містами, є небажання перетворитися в аграрно-сміттєвий придаток для урбанізованих міських центрів.

На перший погляд децентралізація створює всі необхідні умови для формування спроможних адміністративно-територіальних одиниць. Але більш детальне дослідження дає змогу відзначити такі тенденції:

По-перше, фінансова децентралізація хоча й значно розширила повноваження органів місцевого самоврядування, провівши розмежування податків, але створила іншу проблему. Так, наприклад, більшість підприємців вбачають вигоду реєстрації юридичних адрес своїх підприємств у великих містах, що автоматично позбавляє маленькі населені пункти значної частини власних доходів, оскільки, відповідно до чинного законодавства, податки справляються за місцем їх юридичної реєстрації.

По-друге, медична реформа, що є частиною децентралізаційного комплексу, спрямована на оптимізацію медичних закладів. Хоча урядовці і стверджують, що оптимізація покращить цю галузь, та все ж слід розуміти, що критерії, створені для більшості лікарень, є складними для виконання, а отже, більшість із них ліквідують або переведуть до закладів первинної медичної допомоги.

По-третє, освітня реформа передбачає ліквідацію неспроможних шкіл та формування опорних. Якщо для міст така ситуація не є проблемною, то для сіл/селищ вона формує нові виклики. Так, наприклад, діти з віддалених сіл не зможуть добратися до опорної школи, якщо вийде з ладу шкільний автобус чи комунальні служби не сформуєть гідну інфраструктуру.

По-четверте, медична та освітня реформа тягнуть за собою значні зміни в трансфертній політиці держави – більш жорстке їх регулювання та контроль за ними.

Отже, як бачимо, децентралізація, хоча і спрямована на формування спроможних територіальних одиниць, все ж на сучасному етапі більше схожа на ретельно завуальовану спробу розбудови агломерацій.

Рвачов М. К., студент Маріупольського державного університету
(науковий керівник – Рібейро Рамос О. О., к.е.н., доц.,
доцент кафедри маркетингу та туризму
Маріупольського державного університету)

УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ, ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ КОМПАНІЙ

Світ опинився в умовах тотальної невизначеності соціально-політичної та економічної ситуацій обумовленою впливом зовнішніх агресивних складових і гетерогенності середовища компанії. У бізнесі на перший план виходять важливість гнучкості, життєздатності компанії,

можливості відповідати вимогам сучасного ринку праці та спроможність інтегрувати до викликів сьогодення. Звідси визначається актуальність вивчення особливостей управлінських процесів, психологічної адаптації та соціальних комунікацій сучасних компаній.

Управлінські процеси, психологічна адаптація та соціальні комунікації органічно поєднуються в компанії, формуючи її корпоративну культуру із соціально-етичним підходом та внутрішнє середовище. З розвитком світу та особливо – підходів до ведення бізнесу – змінювались і особливості діяльності компаній та, у тому числі перераховані процеси. Звідси – управлінські процеси, психологічна адаптація та соціальні комунікації сьогодення, крім стандартних, характеризуються такими особливостями [1; 2]:

1. Цифровізація суспільства та автоматизація робочих процесів. Через повсюдне застосування передових інформаційних технологій та використання сучасних гаджетів зростає швидкість реакції, змінюється сприйняття часу та простору, значно стираються межі між особистим та робочим життям (work-life balance). Важливо, що підвищилась свобода доступу до інформації. Управлінські процеси тепер побудовані не на базі колективу, а на окремих персоналіях, що відображає застосування людиноцентричної моделі управлінських процесів.

2. Розвиток індустрії 4.0. У бізнес-світі використовується велика кількість технологій, які нещодавно вважались «технологіями майбутнього»: VR, штучний інтелект, роботи, машинне навчання, дата-центри, та інше, що значно спрощує управлінські процеси та соціальні комунікації сьогодення.

3. Гетерогенність персоналу компанії. Протягом останніх п'яти років у компаніях пересікаються представники чотирьох поколінь – бумери, покоління X, міленіали, зумери. Покоління відрізняються як за системою цінностей, так і за відношенням до work-life balance, оплати праці, свободи дій при виконанні трудових обов'язків, вимог до компанії та інших характеристик.

4. Корпоративна культура. Залученість до процесів, повне розуміння безпосереднього керівництва та топ-менеджменту, комфортна соціально-психологічна атмосфера в колективі, ефективний тімбілдінг, компетенції з етичної та професійної поведінки, постійні вкладення у розвиток соціальних комунікацій у колективі – все це характеризує сучасну компанію.

5. Гнучкість. Ключова вимога до управлінських процесів, що визначають їхній ефект та успішність, – це їх гнучкість. У сьогоденні умовах невизначеності, швидкої та кардинальної зміни економічної, політичної чи соціальної ситуації саме гнучкість корпоративної культури,

управлінських процесів та топ-менеджменту визначає здатність компанії виживати та продовжувати свій стратегічний розвиток.

Важливо зазначити, що найбільше особливості діяльності компанії, а отже, і управлінські процеси, психологічну адаптацію і соціальні комунікації визначають саме представники поколінь, які переважають у компанії. Як приклад, наразі найчисленніші в бізнесі – міленіали [1]. Саме вони надають значущості work-life balance, прагнуть до інтеграції в процеси технологій, якісно працюють у команді, проте хочуть бути почутими та бачити особистий вклад у результат компанії. Особливості світосприйняття більшості в компанії необхідно в обов'язковому порядку враховувати при побудові управлінських процесів. Це і визначає сучасну концепцію людино-центризму в бізнесі.

Крім управлінських процесів і соціальних комунікацій, психологічна адаптація нового працівника або наявної команди до змін повинні організовуватися з врахуванням особливостей представників різних поколінь. Наразі психологічна адаптація персоналу знаходиться серед ключових елементів системи управління командою [3, с. 18].

Так як психологічна адаптація представляє собою процес прийняття норм та цінностей нового середовища та встановлених форм соціальної взаємодії та особливостей наявних соціальних комунікацій, вона має значення для роботодавця, що ставить за мету в найкоротший проміжок часу отримати від нових співробітників якнайкращого ефекту [3, с. 262].

Отже, управлінські процеси, соціальна адаптація та соціальні комунікації сьогодення розвиваються в умовах стрімкої діджиталізації та автоматизації внутрішнього середовища компанії, людино-центричного підходу до ведення бізнесу, розвитку інформаційних технологій, інтеграції й взаємодії працівників у мінливому середовищі та удосконалення компетенцій в продовж життя, що безсуперечно має бути врахованим при роботі з командою та формуванні базових інструментів менеджменту різноманітності.

Список використаних джерел:

1. Гонитва поколінь. Як топменеджеру працювати з «зумерами» та міленіалами. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/business/gonitva-pokolinyak-top-menedzheru-pracyuvati-z-zumerami-ta-milenialami> (дата доступу : 27.10.2022).

2. Ринок праці України: сьогодення і тенденції майбутнього. URL: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-sogodennya-i-tendentsiyi-majbutnogo/> (дата доступу : 27.10.2022).

3. Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного круглого столу з міжнародною участю (24 квітня 2019 року); за заг. ред. О. Г. Льовкіної, Р. А. Калениченка. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2019. 468 с.

Самойленко А. В., магістрантка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Борисенко О. П., д.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація країни є пріоритетним напрямком уряду України. Діджиталізація державних процесів та цифровізація державних послуг передбачені в Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС, Державній стратегії регіонального розвитку, Економічній стратегії та планах міністерств. Цифрова трансформація має значно полегшити комунікацію між громадянами, державою та бізнесом. Розвиток цифрової трансформації в Україні набирає обертів, державні послуги переходять у онлайн режим. У рамках вивчення даної теми було проведено аналіз “Положення про Міністерство цифрової трансформації України та цілей розвитку цифрової трансформації України до 2024 року.

Згідно положення, Мінцифри забезпечує формування та реалізацію державної політики:

- у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації;
- у сфері впровадження електронного документообігу;
- у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;
- у сферах відкритих даних, публічних електронних реєстрів, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтеперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу;
- у сфері надання електронних та адміністративних послуг;
- у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;
- у сфері розвитку ІТ-індустрії;
- у сфері розвитку та функціонування правового режиму Дія Сіті.
- Міністерство цифрової трансформації здійснює заходи щодо створення та забезпечення функціонування:
 - системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів;
 - системи електронної взаємодії органів виконавчої влади;
 - інтегрованої системи електронної ідентифікації;
 - єдиного державного веб-порталу відкритих даних;
 - національного реєстру електронних інформаційних ресурсів;
 - єдиного державного веб-порталу електронних послуг;

- Національної веб-платформи центрів надання адміністративних послуг;
- онлайн-платформи взаємодії органів виконавчої влади з громадянами та інститутами громадянського суспільства;
- державної платформи стану розвитку широкосмугового доступу до Інтернету (broadband.gov.ua);
- державного веб-порталу спеціального правового режиму для ІТ-індустрії Дія Сіті (city.dii.gov.ua), реєстру Дія Сіті;
- єдиного державного веб-порталу цифрової освіти;
- Єдиного державного вебпорталу для збору пожертв на підтримку України “United24” [1].

Спираючись на цілі розвитку цифрової трансформації України до 2024 року, очікується переведення усіх публічних послуг для громадян та бізнесу у онлайн, 95% населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів мають покриття швидкісним інтернетом, 6 млн українців залучені до програми розвитку цифрових навичок та доля ІТ у ВВП країни займатиме 10%. Для досягнення поставлених цілей Мінцифри активно займається реалізацією проектів спрямованих на діджиталізацію. Наразі, налічується 94 проєкти у таких напрямках: юстиція, соціальна політика, захист довкілля та природних ресурсів, розвиток громад та територій, охорона здоров'я, економіка та торгівля, фінанси, освіта і наука, реінтеграція, культура та інформаційна політика, оборона, ветерани, енергетика, закордонні справи, внутрішні справи, сільське господарство, інфраструктура, молоді і спорт, державне майно, антимонопольний, статистика, кіберзахист та безпосередньо цифрова трансформація [2]. Оцінюючи роботу міністерства цифрової трансформації, можемо зробити висновки, що цифрова трансформація України набирає обертів. Існує веб-портал державних послуг «Дія», який наразі налічує 93 онлайн послуги та однойменний мобільний застосунок, у якому зберігається усі документи особи, прирівняні до паперових документів. Також, функціонують такі проєкти, як:

- Дія. Цифрова освіта – портал з онлайн-курсами: базовий із цифрової грамотності, для вчителів і для батьків «Онлайн-безпека дітей»;
- Дія. Бізнес – платформа для майбутніх та досвідчених підприємців;
- Дія. Центр – мережа модернізованих ЦНАПів, у яких запроваджено єдині стандарти щодо якості надання послуг;
- Безпека дітей в Інтернеті – портал, де можна дізнатись як уберегти дітей від шкідливих матеріалів;
- Е-резиденство – онлайн-сервіс, що дає можливість іноземцям вести онлайн бізнес у юрисдикції України та відкривати банківські рахунки;
- Дія. Сіті – унікальний правовий та податковий простір для ІТ.

Україна стрімко прямує у бік цифрової трансформації та може отримати статус однієї з найрозвинутіших країн світу у сфері ІТ у продовж десяти років.

Список використаних джерел:

1. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 18.09.2019 № 856 // *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/856-2019-%D0%BF> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL : <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 26.10.2022).

Щербатенко А. С., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашина О. Ф., д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту ЗЕД Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНІ МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Маркетингові комунікації є одним з найважливіших інструментів в будь-якій компанії. За їх допомогою організації можуть регулярно вести діалог зі своїми споживачами; дізнаватися про потреби, бажання та очікування ринку, на якому вони працюють для того, щоб вести з ним роботу та швидко реагувати на постійні зміни.

Маркетингові комунікації – це процес передачі інформації про компанію, бренд, товар або послуги цільовій аудиторії та отримання зворотної відповідної реакції споживачів та інших стейкхолдерів [1].

Світ не стоїть на місці, кожен рік з'являються нові мобільні та комп'ютерні технології, інновації, цифрові інструменти, цифрова інфраструктура та інше. Інтернет та цифрові медіа розвиваються неймовірно швидко. Щоб отримати уявлення про зростання Інтернету за останні десять років, достатньо сказати, що згідно з даними отриманими зі звіту опублікованого креативним агентством We Are Social за 2022 рік Інтернетом користувалися 4,95 мільярда людей, тоді як у 2012 році ця цифра становила 2,1 мільярда, що становить темпи зростання на рівні 135,7 % [2].

Як зазначив Каннан, термін «цифровий маркетинг» з часом еволюціонував від конкретного терміну, що описує маркетинг продуктів і послуг з використанням цифрових каналів, до загального терміну що описує процес використання цифрових технологій для залучення клієнтів і формування споживчих переваг, просування брендів, утримання клієнтів і збільшення продажів [3].

Однією з основних переваг цифрових маркетингових комунікацій є те, що отримувачі повідомлень (споживачі) більше не обмежені кількістю

телеканалів чи радіостанцій; рекламним відео, що показують на телебаченні лише в певні години. Інтернет дозволяє легко шукати та обирати необхідну інформацію щодо певного товару (послуги), компанії чи бренду для задоволення особистих потреб та бажань.

Маркетинговий комунікаційний процес в цифровому просторі здійснюється за допомогою різних форм електронних комунікацій, перш за все Інтернету. Основними елементами маркетингових комунікацій в цифровому просторі є: онлайн реклама, email-маркетинг(надсилання електронних листів на пошту), соціальні мережі(вони зараз є одним з найважливіших елементів), надсилання текстових повідомлень, партнерський маркетинг, пошукова оптимізація (SEO) (це процес, який впливає на видимість веб-сайту або веб-сторінки в мережі Інтернет) тощо [4].

Люди все більше знаходяться в цифрових та соціальних мережах. Це має багато цілей, включаючи їхню роль як споживачів, оскільки вони шукають інформацію про товари, купують і споживають їх, а також спілкуються з іншими про свій досвід. Маркетологи зазначають, що близько третини світових витрат на рекламу, за прогнозами, буде надходити з цифрових каналів. Таким чином, в майбутньому споживчий маркетинг буде переважно здійснюватися в цифровому середовищі, особливо в соціальних мережах і мобільних пристроях. Тому необхідно досліджувати та розуміти поведінку споживачів у цифровому середовищі. Це відбувається протягом останнього десятиліття, і все більше досліджень зосереджується на проблемах цифрової поведінки споживачів [5].

Найбільшою перевагою реклами в соціальних мережах є різні дані про клієнтів, які вони мають, що дозволяє легко знаходити ідеальних споживачів. Наприклад, у компаній є електронні адреси вже зацікавлених споживачів.

Крім того, на відміну від традиційних маркетингових комунікацій, цифрові є вимірюваними. Організація може побачити, яка реклама була більш цікава аудиторії, а яка не сподобалася, і на основі цих даних скоригувати свою маркетингову стратегію. Знати свої витрати і розраховувати вкладену і отриману суму важливо для компанії, а цифровий маркетинг дає цю можливість.

Можна сказати, що маркетингові комунікації в цифровому просторі не мають кордонів. Компанії можуть застосовувати будь-які пристрої, такі як смартфони, планшети, ноутбуки, телевізори, ігрові приставки, цифрові білборди, а також засоби масової інформації, такі як соціальні мережі, SEO (пошукова оптимізація), відео, контент, електронна пошта та інше для просування самої компанії та її продуктів і послуг.

Високий рівень потреб споживачів та постійно зростаючі ринкові очікування вимагають від компаній постійного моніторингу нових медіа та розробки інноваційних методів спілкування із зовнішнім світом, найбільший потенціал яких на даний момент мають методи із застосуванням соціальних мереж.

Список використаних джерел:

1. Маркетингові комунікації : підручник / Н. В. Попова та ін. Харків : «Факт», 2020. 315 с.
2. Цифровий 2022: ще один рік стрімкого зростання. Пер. з англ. 2022. URL: <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>.
3. Р. К. Каннан. Цифровий маркетинг: Концепція, огляд та порядок денний досліджень // Міжнародний журнал досліджень маркетингу. Пер. з англ. 2017. С. 22–45.
4. Гуменна О. В. Сучасні інструменти цифрового маркетингу в системі інтегрованих маркетингових комунікацій // Наукові записки НаУКМА. 2016. С. 48–53.
5. А.Т. Стефен. Роль цифрового маркетингу та маркетингу в соціальних мережах у поведінці споживачів // Сучасна думка в психології. Пер. з англ. 2016. С. 17–21.

Шевчук А. М., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Петруня В. Ю., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

ТИПИ ТА МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ПІДПРИЄМСТВА

Структура управління – це інституційне явище, в рамках якого забезпечується цілісність всіх бізнес-процесів. Організаційна структура управління підприємством – це також підпорядкованість, склад, взаємодія та розподіл роботи між підрозділами і керівними органами. Відповідно до принципу управління і підпорядкування існують такі типи організаційних структур управління: механістичні, зокрема лінійні; адаптивні (органічні), зокрема дивізіональні, проектні, множинні та матричні [1].

За часовими умовами існування організаційна структура управління буває постійною або тимчасовою, за рівнем формалізації – формалізованою та неформалізованою, за рівнем централізації – централізованою, децентралізованою і рецентралізованою, за технологією роботи – реальною та віртуальною, за характером діяльності підприємства – підприємницькою, корпоративною, адміністративною та інтегрованою, за типом реакції на зміни середовища – структури з виробничою реакцією, структури з конкурентною реакцією, структури з інноваційною реакцією, структури з підприємницькою реакцією, структури з адміністративною реакцією [2, с. 110]. Загалом, у наукових колах зазначається, що на сьогодні у практичній діяльності сучасних підприємств використовуються переважно лінійні форми структур управління підприємством [3, с. 170].

У сучасних умовах на тип організаційної структури управління впливають такі чинники як: 1) обсяги виробництва та реалізації продукції; 2) номенклатура продукції; 3) ступінь уніфікації та складності продукції; 4) ступінь концентрації, комбінування, кооперування та спеціалізації виробництва; 5) рівень розвиненості інфраструктури в регіоні; 6) міжнародна інтегрованість підприємства. Це загально визнані об'єктивні чинники, які залежно від їх наявності та сили дії впливають на формування структури управління її складності та ієрархічності. Як зазначає у своїх роботах О. Шевченко [4] при створенні нової бізнес-організації або ж у процесі реорганізації діючого підприємства необхідно орієнтуватися на такі основні завдання: 1) встановленні типу організаційної структури управління; 2) визначенні кількості і складу потрібних підрозділів у відповідності до рівнів управління; 3) встановленні особливостей взаємодії між рівнями управління; 4) обчисленні витрат на забезпечення діяльності апарату управління підприємства.

Стосовно моделей організаційних структур управління бізнес-підприємствами вченими встановлено, що на ефективність функціонування організаційної структури підприємства впливає як зовнішнє середовище, враховуючи потреби споживачів, так і внутрішнє, яке формується під впливом внутрішніх факторів та сприяє задоволенню потреб споживачів за рахунок виробництва і реалізації бажаної продукції [1]. Так, Д. Левчинським розроблено концептуальну модель удосконалення організаційної структури управління будівельного підприємства, в основі якої лежить механізм удосконалення організаційної структури. Основними, взаємопов'язаними між собою компонентами цього механізму є: 1) блок мотивації; 2) блок організаційно-правового забезпечення; 3) блок кадрового забезпечення; 4) блок фінансового забезпечення; 5) блок матеріально-технічного забезпечення; 6) блок соціально-психологічного забезпечення; 7) блок методичного забезпечення; 8) інформаційний блок [5, с. 25]. Вважаємо, що дана модель тільки б виграла якщо би до механізмів її реалізації додати блоки: аналітичний, моніторинговий та контрольний.

Таким чином, питання пошуку ефективних типів та моделей організаційної структури управління бізнес-підприємствами на сьогодні є актуальним і вимагає подальшого вивчення. Проектування та вдосконалення організаційної структури підприємства залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників, що формують бізнес-середовище у той чи інший момент часу.

Список використаних джерел:

1. Павловські Г. Діагностика ефективності типової організаційної структури управління підприємства як загальна діагностична ціль системи управлінської діагностики // Ефективна економіка. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5492>

2. Левчинський Д. Л. Підходи до класифікації організаційних структур управління підприємством // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент: зб. наук. пр. / Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса: МГУ, 2015. Вип. 14. С. 107–110.

3. Гарват О. А. Удосконалення організаційних структур підприємств в умовах нестабільної економічної ситуації // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2010. № 2, Т. 1. С. 168–171.

4. Шевченко О. С. Вдосконалення організаційної структури сучасного підприємства // Наукова періодика. № 56. 2010. URL : [http://www.kpi.kharkov.ua/archive/ Наукова_періодика/vestnik/Технічний прогрес та ефективність виробництва/2010/56/1_02.pdf](http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний_прогрес_та_ефективність_виробництва/2010/56/1_02.pdf)

5. Левчинський Д. Л. Механізм удосконалення організаційної структури управління будівельним підприємством // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2015. Вип. 4. С. 23–26.

6. Як організувати структуру підприємства: актуальні види і формати // Блог «Школа бізнесу». URL : <https://online.novaposhta.education/blog/yak-organizuvati-strukturu-pidpriyemstva-aktualni-vidi-i-formati>

Соколовська Т. В., студентка Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (науковий керівник – Малінін В. В., доцент Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського)

МОНІТОРИНГ ЯК ОСНОВА ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Різні автори доводять, що саме контроль оцінки якості освіти у навчальних закладах є основою для формування висококваліфікованих кадрів із метою забезпечення належного рівня освіти в Україні. Саме моніторинг як спосіб контролю дає змогу оцінювати ситуацію і вчасно реагувати та корегувати недоліки в роботі фахівців своєї справи.

Саме історія становлення моніторингу в освіті нараховує понад 100 років. Офіційно на національному і регіональному рівнях упровадження моніторингового оцінювання як методу дослідження систем освіти й освітнього процесу для поліпшення його якості починається з 30-х років ХХ ст.

Моніторинг – досить широке поняття, що доводять різні літературні джерела. Методологію педагогічних вимірювань і моніторингу освіти розробляли Т. Гусен, Б. Блум, Т. Невіл Послтвейт, Р. Тайлор, Р. Торндайк, а також наші українські дослідники – І. Булах, Г. Єльнікова, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко та ін.

Моніторингом можна вважати комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль за станом і тенденціями розвитку природних, техногенних і суспільних процесів.

Якщо брати до уваги освітній моніторинг - це система організації збору, збереження, обробки й поширення інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне спостереження за її станом і прогнозування її розвитку.

Від звичайного контролю знань моніторинг відрізняється тим, що дає змогу оцінити стан речей у динаміці, чим і забезпечується можливість поточного корегування недоліків, що значно підвищує ефективність того чи іншого навчального процесу.

Моніторинг й оцінювання – це споріднені речі, проте між ними існує суттєва відмінність: моніторинг передбачає систематичне збирання фактів про контекст, вхідні ресурси, процеси й результати саме в системі освіти.

А от процес оцінювання передбачає застосування зібраних даних для того, щоб сформулювати оцінне судження про ситуацію. Систематичне збирання фактів про рівень досягнень у навчанні, подібний до системи, що є показовою під час проведення моніторингу навчального процесу, є важливим елементом оцінювання у моделі підзвітності.

Якщо взяти до уваги професійний моніторинг - процес безперервного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного, планового спостереження за станом і розвитком педагогічного процесу підготовки фахівця з метою найоптимальнішого вибору освітніх завдань, а також засобів і методів їх розв'язання.

Є. М. Хриков визначив основні напрями моніторингу [1]:

- ✓ моніторинг контексту освітнього процесу;
- ✓ моніторинг ресурсів освітнього процесу;
- ✓ моніторинг перебігу освітнього процесу;
- ✓ моніторинг результатів освітнього процесу.

Отже, характер моніторингу, його форма, матеріально-технічне забезпечення відповідають потребам сьогодення та забезпечують зв'язок наступних результатів спостереження з попередніми для становлення порівняльного аналізу показників якості освіти у навчальних закладах.

Практикою доведено, що ефективність організації навчально-виховного процесу в закладі освіти прямо залежить від абсолютного та об'єктивного контролю, що «є необхідною складовою діагностування педагогічної діяльності (моніторинг)», бо неконтрольований процес - то є некерований процес.

Список використаних джерел:

1. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом. Київ, 2006. 365 с.
2. Козирєва О. В. Стратегічний менеджмент : навчальний посібник / Харків : Вид-во НФаУ, 2020. 238 с.

3. О. В. Козирева. Самоменеджмент : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Менеджмент» всіх форм навчання. Харків : НФаУ, 2020. 212с.

Сіренко К. І., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М., д.н.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ОТГ В УКРАЇНІ

У процесі європейської інтеграції постало важливе питання децентралізації влади, тож була прийнята низка важливих законів як Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад». Тож 11694 територіальних громад перетворилися у 1469 об'єднану територіальну громаду, а 490 – у 136 районів [1, 2]. Сьогодні розвиток громадських територій в Україні у першу чергу базується на здійсненні регіональної політики, об'єктом якої, згідно ст. 4 Закону України «Про засади державної регіональної політики» можуть слугувати «групи регіонів (або їх частин), територіальні громади, визначені за критеріями та в порядку, встановленими Кабінетом Міністрів України» [3].

В умовах глобальних викликів таких, як проблема збереження миру спричиненою військовою агресією РФ, за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України станом на 26.09.2022 рік – 326 загальна кількість громад в Україні, які не можуть функціонувати та почати процес відбудови [4]. Під час онлайн-зустрічі заступника Міністра розвитку громад та територій В'ячеслава Негоди та Програмної директорки транснаціональної організації «Європейський регіональний фонд розвитку» Антонелли Валморбіді, можна процитувати такі слова В'ячеслава Негоди: «Ситуація, яка склалася в Україні, в Європі і світі змушує нас подумати, як ми будемо далі боронити і захищати права людини, демократичні цінності. Об'єднання зусиль муніципалітетів може стати сильним інструментом для такого захисту. Тому на цьому шляху треба бути більш рішучими й активними. Ми переконалися, що громади, які ми утворили, реформуємо систему місцевого самоврядування та територіальну організацію влади, сьогодні є надійним фронтом, який забезпечує функціонування всієї системи управління» [5]. Міністерство розвитку громад та територій України розпочав відбір проектів у межах «Програми з відновлення України», що матимуть фінансування до 200 млн євро відповідно до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) [6]. На засіданні Уряду 14 жовтня 2022 року

був схвалений проект Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження, внесення змін, складу та змісту програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини). Таким чином цей проект зможе надати допомогу областям та громадам розробляти програми комплексного відновлення їхніх територій, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ. Усі ці програми мають задовольняти Цілі Сталого Розвитку України до 2030 року. Головні соціальні оновлення, реконструкції та відбудови стосуватимуться критичної інфраструктури, адмінбудівель, закладів освіти та медицини, а також будинків для проживання внутрішньо переміщених осіб та тих, хто через війну втратив житло [7].

На Міжнародній конференції в Лугано було визначено, як буде проходити відновлення українських міст, а саме країни світу будуть не лише надавати фінансову допомогу, а й власний досвід, унікальні підходи до трансформації регіонів. Цей проект включатиме три етапи: 1) відновлення критичної інфраструктури; 2) відновлення житлових будинків, закладів освіти та медицини; 3) довгостроковий розвиток, який охопить різні сфери інтегрування. Також Денисом Шмигалем було зазначено, що патрунування українських міст та регіонів буде поділено серед країн світу, а саме: Італія – Рівненський регіон; Німеччина – Чернігівський регіон; Канада – Сумський регіон; США та Туреччина – Харківський регіон; Чехія, Фінляндія та Швеція – Луганський регіон; Бельгія – Миколаївський регіон; Швеція та Нідерланди – Херсонський регіон; Швейцарія та Франція – Одеський; Норвегія – Кіровоградський регіон; Латвія – Запорізький регіон; Польща та Італія – Донецький регіон [8].

Наразі в Україні працює активна робота з донорськими програмами, адже в умовах воєнних дій потрібна велика допомога не лише у відбудові значної частини України, а й налагодження соціального рівня життя населення. На превеликий жаль, є міжнародні проекти котрі вже мали успіхи і досягли певного результату, що на разі знищено вцент. Тож у деяких ОТГ ситуація воєнних дій дійшла того рівня з якого починалась децентралізація. Але поки тривають воєнні дії в Україні важко дати оцінку втратам ОТГ та можливо будуть такі регіони, які потрібно відновлювати не з рівня початку децентралізації, а з повністю понівечених районів. У рамках післявоєнного відновлення деякі міста України доведеться відбудувувати майже з нуля. Важливо, щоб ця реконструкція не була сліпим відтворенням зруйнованого. Це можливість застосувати новітні підходи урбаністики та архітектури, щоб зробити українські населені пункти більш зручними, безпечнішими та інклюзивними для їх жителів.

Список використаних джерел:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 14.05.2020 р. No 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад: Закон України від 23.07.2020 р. № 562-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-20#Text>

3. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

4. Оновлено перелік громад у районах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях і тих, що в оточенні // Децентралізація. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/15571>

5. Негода В'ячеслав. Об'єднання зусиль муніципалітетів може стати сильним інструментом для захисту демократії в Україні та світі // Децентралізація. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/15616>

6. Розпочався відбір проєктів, що фінансуватимуться за рахунок Програми з відновлення України. Олексій Чернишов // Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15307>

7. Уряд затвердив Порядок розроблення програм комплексного відновлення територій // Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-poriadok-rozroblennia-prohram-kompleksnoho-vidnovlennia-terytorii>

8. Країни світу допомагатимуть відновлювати регіони та міста України // Децентралізація. URL : <https://decentralization.gov.ua/en/news/15192>

Стогов І. О., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Івашова Л. М. д.н.держ.упр., проф., професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Імідж державного службовця – це сукупне уявлення про цю особу, яке формується внаслідок всебічного аналізу громадськістю зовнішніх та внутрішніх характеристик об'єкта, його вчинків та дій. Кожен державний службовець є представником країни, тому від його іміджу безпосередньо залежить імідж органу державної влади, в якому він працює. Однак імідж не створюється одномоментно, цей процес є тривалим і складним, оскільки відбувається по-етапно, з урахуванням усіх особливостей, бажань та прагнень реципієнта іміджу, а також з аналізом та визначенням сильних і слабких сторін індуктора [1].

Створення іміджу буде максимально ефективним, якщо воно буде базуватись на основних принципах його побудови, серед яких виділяють принципи стабільності, далекоглядності, системності, справедливості, державної підтримки та допомоги тощо. Окрім базових принципів, існують

спеціально розроблені техніки та інструменти формування іміджу: часто в цій царині іміджмейкери співпрацюють з PR-фахівцями, адже обидві спеціальності взаємодоповнюють одна одну [2]. Формування іміджу має відбуватись за допомогою спеціального інструментарію, який створений спеціально для цього і який може допомогти оперативно вирішити всі завдання та подолати всі перешкоди, що виникають на кожному з етапів побудови необхідного образу державного службовця чи органу в якому він працює. Таким чином, питання формування позитивного іміджу державних службовців було і залишається нині особливо актуальним для усієї системи державного управління загалом [3].

Формування та підтримання позитивного іміджу державної служби є надзвичайно актуальним та важливим для кожної країни, яка хоче бути ефективною та сильною у своїй діяльності. Позитивний імідж гарантує їй довіру та підтримку з боку населення, що значним чином впливає на процес реалізації функцій органів державної влади. Тому країни Європейського Союзу активно займають соціальними дослідженнями думки свого населення щодо оцінювання діяльності органів державної влади та вдосконаленням процесу функціонування останніх. Зокрема, сьогодні основна увага зосереджується на цифровізації адміністративних послуг – переведенні їх в режим онлайн [4].

Україна, в процесі створення позитивного іміджу державної служби, також слідує сучасним тенденціям. Зокрема, найбільш яскравим нововведенням останніх років стала «Дія» – мобільний застосунок та веб-портал, завдяки якому українці можуть отримати електронні витяги з державних реєстрів та електронні версії своїх документів [5]. Проте хоч Україна і намагається відповідати на виклики суспільства, однак її політика у цій сфері є непослідовною, відсутня синхронізація та відповідність між обіцянками і діями органів державної влади та їх представників. Тому, на жаль, нині імідж державних службовців в Україні не є привабливим як для населення держави, так і для світової спільноти загалом.

Одним із основних чинників, які впливають на процес формування іміджу державних службовців, є діяльність засобів масової інформації (ЗМІ). Зокрема, здійснення контент-аналізу їх публікацій продемонструвало, що імідж державних службовців, сформований у свідомості населення під впливом ЗМІ, є доволі негативним, адже в публікаціях переважають нейтральні характеристики представників державної влади з особливим акцентом на їх помилках та невірних рішеннях, що виникають у процесі здійснення ними своїх службових обов'язків. Тому сьогодні особливо актуальним є підвищення іміджу державних службовців у очах населення, адже це дозволить сформувати довіру та отримати підтримку від них, забезпечуючи вищий рівень впливу на суспільство та допомагаючи більш ефективно і результативно реалізувати державну політику.

Базових механізмів, які можуть стимулювати покращення іміджу державних службовців, є декілька. Зокрема, найбільш впливовими з них є покращення взаємодії зі ЗМІ, активно висвітлюючи у їхніх публікаціях діяльність держслужбовців; зростання рівня професіоналізму представників органів державної влади, за рахунок втілення принципу безперервного навчання впродовж усієї професійної діяльності; досконале дотримання етичних принципів та норм; викорінення корупції і хабарництва у системі державної служби тощо. Особливим напрямом поліпшення іміджу державних службовців нині є цифровізація адміністративних послуг, яка значно спрощує їх отримання і поліпшує фідбеки від населення про взаємодію з державними інститутами, і – створення особистісного бренду, який дозволяє представникам державної влади категорії «А» формувати персональний позитивний імідж, який асоціюється з іміджем органу державної влади, в якому така особа працює, загалом [6].

Список використаних джерел:

1. Гаман Т. В., Андрійчук О. А. Роль і значення зв'язків з громадськістю у формуванні позитивного іміджу органів державної влади // Університетські наукові записки. 2011, № 4 (40). 415 с.
2. Ларіна Н. Імідж як комунікативна основа позиціонування влади // Вісник державної служби України. 2013. № 2. С. 20-23.
3. Кононенко В. І. Діловий етикет та імідж державного службовця : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 160 с. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/05/15.-publichne-upravlinnyata-administruvannya.pdf>.
4. Арсенович Л. А. Формування позитивного іміджу державних інституцій у сфері зв'язку та цифровізації: досвід країн ЄС. Державне управління: теорія та практика. 2018. С. 100–106.
5. Жданенко І. Дія–Держава і Я – бренд цифрової держави! 2019. URL: <https://spilno.org/news/diya-derzhava-i-ya-brend-tsyfrovoi-derzhavy>.
6. Чечель О. Ю. Формування іміджу держави на міжнародній арені. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 10. С. 82–86. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2016/20.pdf.

Тестоєдов О. А., здобувач Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ковальов В. Г., к.держ упр., доц., доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

МОТИВАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Необхідність підвищення ефективності функціонування державної служби в цілому і Державної митної служби зокрема, слугує концентратором уваги до досліджень та пропозицій в даній області суспільних відносин.

Нагальною потребою часу є уніфікація підходів до проходження державної служби в різних органах публічної влади, з врахуванням їх особливостей, до європейських та кращих міжнародних аналогів. Адже рівень ефективності функціонування системи публічного управління, виступає як одна з конкурентних переваг, як в системі міжнародних відносин, так і на загальнонаціональному рівні. Основні принципи публічного управління базуються на застосуванні передових демократичних технологій управління, кращого світового досвіду застосування стандартів публічного управління.

Необхідність вдосконалення механізму оцінювання державних службовців в органах публічної влади України, впливає з того, що оцінювання не проводиться тільки заради оцінювання воно покликане, в першу чергу, сприяти розвитку кадрового потенціалу, виявленню та усуненню слабких сторін в професійній підготовці державних службовців, запобігати мотиваційній кризі й професійному вигоранню та сприяти побудові кар'єри державного службовця в органах публічної влади. Від посилення кадрового потенціалу, його професіоналізації вигоду отримає як кінцевий споживач послуг державного управління – громадяни України (суспільство) так і сам інститут державної служби за рахунок формування потужного, професійно орієнтованого, об'єднаного спільною метою апарату державного управління. Все це сприятиме закріпленню іміджу авторитетної, політично нейтральної з відповідними управлінськими традиціями, професійної, неупередженої та інноваційної державної служби.

Ми розуміємо що в українських реаліях невизначеності та політичної нестабільності, бажанні місцевих еліт впливати на процеси, закордонний досвід, та сучасні теорії публічного управління необхідно застосовувати обережно та з використанням процедурних, технологічних та інших запобіжників. Що призводить до спотворення очікуваних результатів та модифікації обраних теорій.

Для самих службовців процес оцінювання є важливим, оскільки зазвичай такий процес пов'язаний із системою заохочень, може визначати рішення щодо просування по службі державного службовця та його преміювання. Такі заохочення є певним мотиваційним поштовхом для серйозного підходу та підготовки до службового оцінювання. Оцінювання результатів службової діяльності є механізмом для підтримки особистого розвитку та вдосконалення діяльності для державного службовця, також слугує свого роду інструментом діагностування для визначення потреб у професійному навчанні та професійному розвитку у тій чи іншій сфері [1].

Постановою №640 пунктом 12 встановлено: завдання і ключові показники для державного службовця на наступний рік визначаються у грудні року, що передує звітному; завдання і ключові показники для державного службовця на поточний рік визначаються у січні - вересні цього року в разі призначення на посаду державної служби, виходу на роботу після відсутності на службі, поновлення на посаді державної служби. Такі завдання і ключові показники визначаються протягом десяти

робочих днів після призначення (переведення) або виходу на роботу. Завдання і ключові показники для державного службовця на наступний рік визначаються у грудні року, що передує звітному.

Якщо завдання і ключові показники для державного службовця неможливо визначити у строки, у зв'язку з його тимчасовою непрацездатністю, відпусткою або професійним навчанням, вони визначаються протягом п'яти робочих днів після виходу на роботу, а в разі відсторонення від виконання посадових обов'язків (повноважень) - протягом п'яти робочих днів після початку виконання посадових обов'язків. Завдання і ключові показники для таких державних службовців на поточний рік не визначаються, якщо вихід на роботу або початок виконання посадових обов'язків настають у жовтні – грудні цього року.

На нашу думку, застосування контрактної системи передбачає встановлення завдань і ключових показників для державного службовця на весь термін контракту. Якщо контракт заключено на два, або менше років, то завдання і ключові показники встановлюються один раз на весь термін дії контракту.

Оцінювання завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», можливо як у вигляді щорічної оцінки, з урахуванням терміну перебування на посаді, так і в спрощеному порядку, як моніторинг їх діяльності із наданням на безпосереднього керівника письмового звіту про виконання, та плану на наступний період. Адже можливі варіанти коли державний службовець взятий на умовах дворічного контракту, лише один раз підпаде під процедуру оцінювання, що може негативно позначитись як на його відносинах із колегами так і на розумінні стратегії і завдань підрозділу, деформування індивідуальної траєкторії кар'єрного розвитку. Якщо контракт заключається більше ніж на два роки, то визначення завдань та ключових показників здійснюється на кожен наступний рік відповідно.

Вважаємо, що необхідно провести зміну термінів щорічного оцінювання, перенісши їх на початок наступного року, що дозволить врахувати всі результати службової діяльності державних службовців.

Крім того, це дозволить зменшити ризики не добросесних вчинків державних службовців, коли завдання плануються також на жовтень – грудень, а отже їх неможливо врахувати під час проведення щорічного оцінювання, що може стати підставою звернення до суду.

Список використаних джерел:

1. Корнута Л. М. Розвиток самоосвіти державного службовця як окремого виду підвищення рівня професійної компетентності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2018. Вип. 5. С. 62–64.

Тимошенко С. О., студент Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Маляр Д. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Університету митної справи та фінансів)

УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Згідно з економічною теорією, управління збутовою діяльністю організації – це найбільш актуальна тема у сфері бізнесу. Це сукупність заходів, спрямованих на поширення продукції серед споживачів з урахуванням сучасної системи маркетингу та ефективної логістики.

Побудова сучасної збутової діяльності має ґрунтуватися на таких основних принципах [1]:

- цілеполягання – встановлення чітких та досяжних цілей;
- адаптивність – спроможність підлаштовуватися до зміни зовнішнього і внутрішнього середовища організації (збутова політика конкурентів, державна політика в галузі оподаткування тощо);
- системність – формування цілісної та комплексної збутової політики в діяльності підприємства (фінансові, виробничі, інноваційні, соціальні, комунікаційні, сервісні аспекти);
- клієнтоорієнтованість – спрямованість на встановлення довгострокових, взаємовигідних відносин з партнерами (збутовими, комунікаційними посередниками) та формування власної клієнтської бази;
- ефективність – забезпечення оптимальних співвідношень між планованими результатами і витратами.

Збутова діяльність – це теоретичні та практичні заходи щодо організації продажу, які характеризують різні етапи процесу з передачі товару від виробника до споживача, враховуючи інтереси всіх сторін.

Основна мета збутової діяльності – це вивчення попиту споживачів в достатній мірі для просування товару на ринок, а отже завантаження виробничих потужностей підприємства.

Управління збутовою діяльністю дозволяє зміцнювати свої ринкові позиції і розвивати конкурентні переваги організації і тому займає важливе місце в системі управління підприємством. З метою побудови сучасної та конкурентоспроможної збутової системи необхідно проводити перманентні маркетингові дослідження та виявляти слабкі та сильні сторони в діяльності організації. Це дозволить в подальшому сконцентруватися на усуненні недоліків та негараздів, пов'язаних з просуванням продукції на ринок. Водночас, це забезпечить перспективу посилення вже існуючих каналів збуту, що зарекомендували себе як надійні та прогресивні. При організації збутової діяльності варто підходити до питань просування продукції на ринок суто з практичної в економічному сенсі точки зору, тобто будь-які заходи з лобіювання інтересів даної компанії в сфері продажу варто вважати прийнятними та

ефективними, якщо фінансовий результат від їх впровадження перебільшує витрати на їх організацію. Тут йдеться про такі заходи як от: рекламна діяльність, створення інтернет сайту з власною продукцією, реалізація своєї продукції через відомі та розкручені маркет-плейси, організація доставки товарів до клієнта (можливо безкоштовна), надання послуг післяпродажного обслуговування [2].

Планування збутової діяльності є одним з найважливіших елементів в галузі стратегічного планування, оскільки ефективність збутової діяльності безпосередньо впливає на результати діяльності організації в цілому. Стратегічне планування здійснюється топ-менеджментом підприємства з урахуванням специфіки діяльності, напрямів подальшого розвитку, загальної стратегії підприємства тощо.

До планування в сфері збутової діяльності належать такі напрямки, як [3]:

- розробка та впровадження стратегії розподілу – вибір типу каналу розподілу, визначення ступеня інтенсивності розподілу та структури каналу розподілу;

- визначення стратегії просування продукції, заохочення до співпраці посередників, стимулювання кінцевих споживачів;

- забезпечення процесів логістики – оброблення замовлень, складування та формування товарних запасів, транспортування продукції;

- мотивація збутового персоналу – впровадження принципів управління збутовою діяльністю.

Найголовніше, щоб стратегія управління збутом продукції була спрямована на досягнення довгострокових цілей організації, та насамперед забезпечувати стійку позицію в ринковому середовищі з урахуванням чинників внутрішнього та зовнішнього середовища [4].

Отже, збут продукції визначає величину доходів, прибуток, рівень рентабельності організації, від збуту залежать обсяги виробництва, остаточно визначається результат роботи організації. Саме лише за умов розширення збуту можна в принципі нарощувати масштаби випуску продукції та посилювати свої конкурентні позиції на ринку.

Список використаних джерел:

1. Лагоцька Н. З. Уточнення змісту та актуальні принципи збутової політики підприємства // Бізнес Інформ. 2014. № 5. С. 302–306.

2. Барила Л. Я. Маркетинговий аналіз збутової діяльності підприємства в умовах ринку // Вісник Львівської комерційної академії. (Серія економічна). 2011. Вип. 36. С. 22–26.

3. Глазкова К. О. Проблеми збутової політики сучасних українських підприємств // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, 2014. № 3. С. 102–107.

4. Ключник А. В. Збутова політика та її значення у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства // Глобальні та національні проблеми економіки, 2015. Вип. 4. С. 414–418.

Васіна В. С., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Івашова Л. М., д.н.держ.упр, проф.,
професор кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

УПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАТО ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ВІЙСЬКОВОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Україна з початку свого існування намагається набути членства у НАТО, у 2008 році на Бухарестському саміті Альянсу було вирішено, що у майбутньому Україна та Грузія стануть членами НАТО, та права участі у програмі Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) так і не отримали. Загалом, вступ нових членів до Альянсу регулюється статтею 10 Північноатлантичного Договору, в якій проголошується, що кожна європейська держава, котра здатна втілювати у життя принципи цього Договору та сприяти безпеці у Північноатлантичному регіоні, може бути запрошена до приєднання до НАТО, що практично означає «політику відкритих дверей» для країн європейського регіону.

План дій щодо членства (далі ПДЧ) в НАТО, який є фактичним проявом політики відкритих дверей, складається з п'яти розділів, а саме: 1) Політичні та економічні питання; 2) Оборона / Військові питання; 3) Питання ресурсів; 4) Питання безпеки; 5) Правові питання [1].

Починаючи з 2008 року й до тепер Україна поступально рухається у напрямі набуття членства у НАТО, що закріплено у преамбулі та ст. 85, 102 і 116 Конституції України [2]. Особливо чітко ці прагнення проявилися починаючи з 2020 року й віддзеркалено в Указі Президента України №121/2021 щодо прийнятого Радою національної безпеки і оборони України Рішення від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України, у якій зазначено, що Україна прагне набути членство у НАТО» [3]. Одним з основних завдань України у цьому напрямі являється запровадження стандартів НАТО.

Зазначимо, що запровадження стандарту НАТО – комплекс заходів, що включає вивчення та прийняття рішення про застосування у секторі безпеки і оборони положень (норм, вимог) стандарту НАТО, прийняття до прямого застосування або розроблення на основі стандарту НАТО відповідного акту законодавства чи документу з військової стандартизації (внесення відповідних змін та/чи доповнень до чинних документів), надання йому чинності в установленому порядку, застосування розробленого документа в діяльності складових сектору безпеки і оборони України [4].

Стандарти НАТО налічують близько 2000 одиниць і 1200 угод у яких вони зафіксовані. Перехід на стандарти НАТО, включає в себе систему освіти і підготовки особового складу українських військових, систем логістичного забезпечення, зберігання майна, боєприпасів та інших елементів, які підтримують боєздатність армії. Станом на 15.12.2021 р. запроваджено 255 стандартів та керівних документів НАТО (далі –

документи НАТО) шляхом розроблення 277 нормативно-правових актів і нормативних документів (далі — національні документи), у тому числі 98 визначених пакетом Цілей партнерства першочергових (critical) документів НАТО, на основі яких розроблено 120 національних документів [4]. І станом на сьогодні ця робота продовжується. Так, влітку 2022 року набув чинності Закон України “Про Службу військового капеланства” – Інститут капеланства є одним зі стандартів НАТО. Також, були внесені зміни до законодавства щодо військових стандартів, виконання військового обов’язку, обліку і проходження служби, військових звань та об’єднаної системи керівництва й управління силами оборони для того, аби ЗСУ працювали за стандартами Альянсу [5].

Прикладом впровадження стандартів НАТО являється зміна умовних позначок і кольорів, які використовуються при роботі з графічною частиною документів. Україна відійшла від таких, що вводять в оману кольорових позначок стандартів ССРСР, коли свої військові сили та союзників позначалися червоним кольором, а противників синім. За стандартами НАТО сині друзі, червоні недрузі. Однією з проблем впровадження стандартів НАТО залишається мовне питання. Під ним розуміється система кодифікації, яка значно відрізняється та поступово набуває змін. Так 22 листопада 2018 року Групою національних директорів з кодифікації НАТО АС/135 надано сертифікат щодо повноправної (на рівні Tier 2) участі України у системі кодифікації НАТО [4]. За допомогою однакової кодифікації можливо уникнути багатьох непорозумінь у таких сферах, як: закупівля, управління запасами, харчуванні, медицині тощо. Так ж вона допомагає мінімізації номенклатури та автоматизації обліку предметів постачання.

Загалом, стандартизація військової сфери України під стандарти альянсу являється добровільною, бо як було зазначено раніше Україна так і не отримала ПДЧ, однак вона має вагомим значення для майбутнього членства в НАТО. Саме стандартизація стане одним із найбільш важливих кроків на шляху до вступу України в НАТО і полегшить набуття членства у Північноатлантичному альянсі. Стандартизація і впровадження керівних документів НАТО сприятиме пропорціональному посилюванню Збройних Сил України й наближенню їх до вимог цього альянсу.

Список використаних джерел:

1. Україна-НАТО: офіційний сайт. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/politika-vidkritih-dverej-ta-plan-dij-shchodo-chlenstva-v-nato>
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

4. Міністерство Оборони України: офіційний сайт. URL : <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html>

5. Верховна Рада три роки удосконалює оборонний сектор відповідно до стандартів НАТО – Корнієнко // Укрінформ від 5 жовтня 2022 р. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3586650-verhovna-rada-tri-roki-udoskonalue-oboronnij-sektor-vidpovidno-do-standartiv-nato-kornienko.html>

Вербова О. В., студентка Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(науковий керівник – Нетудихата К. Л., к. е. н., доц., доцент кафедри менеджменту факультету економічних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили).

СУТНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У процесі управління прибутком закладів охорони здоров'я формування прибутку від операційної діяльності грає головну роль. Операційна діяльність є основним видом діяльності, яка має на меті отримання прибутку від збуту продукції чи послуг закладу. Специфіка галузі має безпосередній вплив на вибір виду та методу ведення операційної діяльності. Діяльність закладів охорони здоров'я складає основу для вдалого ведення операційної діяльності більшості підприємств, яка доповнюється фінансовою та інвестиційною діяльністю.

До операційної діяльності закладів охорони здоров'я відносять усі ресурси, що забезпечують виробничий цикл і збут продукції кінцевому споживачеві. Також відносять: заробітну плату працівників; оренду приміщень; витрати на рекламу і транспортування; оплату комунальних послуг; закупівлю сировини і матеріалів; оплату податків; виручку, що поступила. Але в ці пункти не потрапляють супутні доходи і витрати. Наприклад, витрати на створення сайту компанії, ремонт приміщення, придбання медичного устаткування тощо. Тобто, до операційної діяльності таких закладів відносять саме ті ресурси, що мають безпосередній вплив на забезпечення щоденної роботи.

Загальний стан операційної системи закладів охорони здоров'я характеризується змінами в технологічних процесах, управлінні персоналом, системі якості, системі забезпеченості виробництва інформацією, технологічною документацією, нововведеннями, сировинними, енергетичними, аналітичними ресурсами. Об'єктивна необхідність виділення операційної діяльності в окрему систему обумовлена особливостями сучасних умов господарювання вітчизняного підприємства.

Виходячи з того, що операційна система є системою з чітко вираженими управлінськими функціями, особливу увагу слід приділяти

контролю виконання технологічних операцій. Контрольні операції встановлюються технологами відповідно до вимог креслень і технічних умов та фіксуються в технологічних картах. Для складних і відповідальних операцій технічного контролю розробляються спеціальні карти з зазначенням у них об'єкта контролю, місця його виконання, методу і засобів контролю, припустимих відхилень. Наступним джерелом збору необхідних даних є обліково-економічна документація, що надається планово-економічним відділом і бухгалтерією. Оцінка цієї документації дає можливість проаналізувати стан підприємства та його готовність (наявність необхідних ресурсів) до змін.

Управлінська діяльність відіграє важливу роль у проектуванні операційної системи і включає системи оперативного управління виробництвом, якістю, матеріально-технічними запасами і технічним обслуговуванням, що побудовані на тих самих основних принципах. Мета усіх цих систем – забезпечення економічно ефективної реалізації цілей операційної стратегії закладу охорони здоров'я. Будь-яка система оперативного управління підприємством включає такі основні елементи [3]:

- керований процес або параметр технологічного процесу;
- інформаційний канал зворотного зв'язку – для виміру дійсних результатів керованого процесу та значень параметрів технологічного процесу;
- порівняння дійсних результатів керованого процесу та значень параметрів технологічного процесу з розрахунковою нормою (продуктивністю);
- коригувальні дії при одержанні сигналу про відхилення ходу виробництва за припустимі межі;
- система планування, що задає показники контрольованого процесу.

З огляду на вищенаведене, можна зробити висновок, що управління операційною системою закладів охорони здоров'я реалізується в рамках конкретного механізму, у якому розрізняють статику (його організаційну структуру) і динаміку (процеси прийняття рішень, що відбуваються).

Список використаних джерел:

1. Білявський В.А. Формування операційних структур і забезпечення їх ефективної діяльності. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2013. № 1. С. 113–119
2. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Виробничий (операційний) менеджмент : навчальний посібник ; за редакцією В. О. Василенка. Київ : ЦУЛ, 2003. 532 с.
3. Топорницька О., Мельник Л. Шляхи покращення системи операційного менеджменту на підприємстві. Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи

Григоровича «Інноваційні аспекти ресурсовикористання», ТНТУ ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2015. С. 29–30.

4. Федулова Л. І., Декалюк О. В. Управління операційною системою виробничого підприємства : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2005. 192 с.

Вернигор А. Є., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ковальов В. Г., к. держ. упр., доц., доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реформа децентралізації почала помітно впливати та змінювати пострадянську адміністративну систему управління. Завдяки тому, що на місця передано повноваження та ресурси для їх реалізації змінюється ставлення громад до власних можливостей та потреб, що впливає на зміну вектору для руху і розвитку. Регіони стають більш потужними та самодостатніми з можливістю реалізації власних програм розвитку. Розвиток починає рухати та очолювати молодь зі свіжими поглядами без обмежень накладених радянською моделлю управління. Як показав спротив російській агресії, молоді люди – це не лише основа сильного суспільства, а й сильної держави з інноваційним поступом.

Майбутнє України та українців залежить від молоді, яка підтверджує вибір українського народу щодо приєднання до європейської цивілізації. Сьогодні молоде покоління вважають перехідним, адже живе у пору великих, глобальних потрясінь, але і в час нових можливостей та змін.

Децентралізація в контексті молодіжної політики повинна створити можливості для розвитку й буття молоді у рідних громадах, пріоритетами якої є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток інфраструктури для молоді і висока активність молоді відносно ухвалення і розробки рішень й контролю за їх виконанням. Документ, який є основоположним у реалізації молодіжної політики, – соціальна програма «Молодь України», яка затверджена на 2016–2020 роки Кабінетом Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148 [1].

Загалом, молодіжна політика основана на розвиненій базі законів України та зобов'язує дотримуватись її. На початку 21 століття в 155 країнах створено державну міжрегіональну молодіжну політику за даними ООН. Координаційні механізми державної молодіжної політики створено ще у 168 країнах (департаменти, відділи, ради, тощо).

Сучасна молодь також відіграє важливу роль у суспільному житті, залишаючись захищеною частиною населення, яка потребує правових, економічних, організаційних умов та гарантій їх самореалізації. Вирішення складних проблем та дії у критичних ситуаціях часто вимагають

колективної роботи, вміння працювати в команді та толерантного ставлення до різних точок зору [2].

Аналіз молодіжної політики показав, що це складна багатогранна система відносин, в якій ми визначаємо відносно незалежні структурні елементи, такі як ідеї, концепції, принципи, функції, пріоритети, ключові напрямки, стратегії та тактики соціального розвитку нового покоління; відносини молоді та інших суб'єктів соціально-політичних процесів, пов'язаних з розробкою та реалізацією молодіжної політики (процес 11 політичної соціалізації молоді) [3]; ряд політичних та адміністративних рішень, прийнятих компетентними органами в контексті молодіжної політики.

В контексті сучасних глобалізаційних процесів існує якісно новий підхід до розуміння молодіжної політики та впливу на неї суб'єктивних та об'єктивних факторів. Молодіжна політика визначається як робота з спілкування та інтеграції молоді у всі державні установи, включаючи політичні партії, неурядові організації та інші інститути громадянського суспільства. Водночас державна молодіжна політика – це політика, діяльність країни, її інститути, орієнтовані на молоде населення, молоде покоління, сформовані в правових концепціях уявлення про роль і місце молоді в соціальному розвитку, а також різні державні заходи щодо їх реалізації.

Державна молодіжна політика є основною діяльністю країни, яка спрямована на створення правових, економічних, соціальних та організаційних умов, в яких буде реалізовуватися молодь, розвиватись молодіжні організації та інститути громадянського суспільства для вирішення сучасних молодіжних проблем. Щодо змісту державної молодіжної політики, слід зазначити, що вона забезпечує розвинену систему координації між урядом, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства на різних етапах розробки та реалізації такої політики.

Отже, молодіжна політика спрямована на: забезпечення реальної рівності прав, обов'язків та соціальних перспектив молодого покоління та інших соціальних груп, але не за їх рахунок; соціальний захист молоді, вирішення її різноманітних соціально-політичних, економічних та духовних проблем та створення необхідних початкових можливостей для молоді, щоб вона могла формувати своє власне життя, пристосовуватися до нього, розвиватися та реалізовувати себе; пропагувати та стимулювати соціально-вигідні ініціативи, які молодь і пропонує.

Список використаних джерел:

1. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 65 2016–2020 рр. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>
2. Коваль Г. Молодіжні громадські організації, роль їх у формуванні національної молодіжної політики // Науково-методичний журнал. Державне управління. 2004. Вип. 201. Т. 200. С. 43

3. Коваль Г. Сутність національної молоді політики // Науково-методичний журнал. Державне управління. 2008. Т. 129. Випуск 145. С. 4

Запорощенко М. С., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Єдинак В. Ю., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Університету митної справи та фінансів)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ОСНОВА ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасний світ стрімко розвивається і постійно з'являються якісь нововведення, що сприяють прискоренню процесу старіння набутих професійних знань, умінь та навичок. Саме тому працівники повинні періодично проходити курси підвищення кваліфікації або перепідготовку. Для забезпечення конкурентоспроможності своїх працівників великі організації зазвичай беруть на себе безпосередньо ці обов'язки. Вони створюють спеціальні відділи професійного розвитку, які очолюють справжні професіонали – директори і т. п. Середні та малі організації в більшості випадків не мають таких можливостей. Ці функції виконує або один фахівець, або сам власник підприємства, а іноді можуть бути залучені зовнішні працівники, такі як: консультанти з розвитку персоналу, викладачі закладів освіти тощо.

Ключовим моментом в управлінні розвитком персоналу є етап визначення потреби організації у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації працівників. На ньому встановлюється невідповідність між професійними знаннями та навичками, які персонал повинен мати для виконання поточних завдань, та наявними на сьогоднішній день уміннями. При чому це відноситься не тільки до звичайних працівників, а й до керівників. Для того, щоб правильно визначити потребу в навчанні, насамперед треба брати до уваги стратегію організації, її цілі та можливості. Також доцільно аналізувати зовнішнє середовище, конкуренцію, розвиток технологій тощо. Останніми роками все більшого значення набувають методи психологічного тестування працівників. Вони допомагають визначити ступінь розвитку конкретних особистих професійно важливих якостей працівника [1].

Сьогодні існують такі форми підвищення кваліфікації, як: 1) внутрішня, тобто безпосередньо в самій організації; 2) зовнішня – використовуються навчальні заклади або спеціалізовані центри; 3) неорганізаційна – працівник займається самонавчанням; 4) професійна або проблемно-орієнтована, тобто відпрацьовується поведінка, яка необхідна організації; 5) розроблена за допомогою стандартних або спеціальних програм; 6) розроблена для конкретних цільових груп, або для всіх працівників одразу [2].

Програми по підвищенню кваліфікації, які використовуються зараз, в більшості своїй орієнтовані на те, щоб навчити працівників мислити самостійно, вирішувати питання креативно, працювати в команді тощо. Також вони мають викликати у співробітників бажання постійно самовдосконалюватися, що має позитивно вплинути на ефективність роботи компанії.

Методи підвищення кваліфікації персоналу – способи того, як розширити знання, розвинути професійні навички, уміння, майстерність працівників. Те, як під час навчання в спеціалізованих закладах або шляхом самоосвіти вони будуть засвоювати отриманий матеріал. При навчанні безпосередньо в організації, або в спеціалізованих закладах методи навчання поділяють на дві групи: традиційні та активні. Традиційні – лекції, практичні заняття, семінари. Активні методи поділяють на ще дві підгрупи: ті, які сприяють покращенню умінь і навичок слухачів у виконанні роботи шляхом використання різних ситуацій та ділових ігор, тощо; ті, що засновані на обміні досвідом та знаннями, наприклад: стажування, заняття на виїзді, семінари в великих організаціях тощо. При самоосвіті працівників методи можуть бути прямими – самостійне вивчення професійної літератури, отримання передового досвіду з різних інтернет джерел тощо; непрямими – вплив на працівника преси, радіо, телебачення тощо, щось таке, що він засвоює не усвідомлюючи цього [3].

Але слід зауважити, що всі методи між собою взаємопов'язані та взаємозалежні, а їх ефективність найбільше залежить саме від самого працівника, який їх використовує. Якщо не докладати достатньо зусиль, то будь-який метод не дасть потрібного результату.

Отже, щоб забезпечити ефективність програм навчання, треба, щоб сама людина хотіла навчатися. Але все ж таки, керівникам треба дотримуватися певних умов: 1) мотивувати працівників до навчання, вони мають розуміти для чого їм навчатися, як саме це підвищить їх ефективність, а також задоволення власною роботою; 2) повинен бути створений клімат, який буде сприяти навчанню, тобто працівників треба заохочувати до участі в процесі навчання, викликати бажання брати активну участь в дискусіях тощо; 3) якщо навички, які треба опанувати є досить складними, то процес навчання треба розбити на декілька послідовних етапів. Працівнику треба давати можливість на практиці використовувати отримані навички, придбані на кожному з етапів навчання, і тільки потім переходити на наступний етап; 4) треба забезпечити гарний зворотній зв'язок для працівників щодо результатів навчання, так як вчасно пояснений та закріплений матеріал може значно підвищити бажання людини рухатися далі.

На нашу думку, найкращий метод підвищення кваліфікації персоналу – комбінувати всі наявні методи, тому що в кожному з них є те, що буде необхідно саме певній компанії та певному працівнику, і саме такий підхід дасть найбільший ефект.

Список використаних джерел:

1. Управління процесом розвитку персоналу. URL : <https://studfile.net/preview/5424189/page:18/>
2. Методи підвищення кваліфікації працівників. URL : <https://osvita.ua/vnz /reports/management/13396/#>
3. Форми і методи підвищення кваліфікації працівників. URL : <https://studfile.net/preview/9110451/page:3/>

Блиндар М. Ю., студент Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
(науковий керівник – Мохнар Л. І., к.пед.н.,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України)

РОЛЬ АНТИСТРЕСОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ПОКРАЩАННІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Поточна ситуація в Україні, пов'язана із введенням воєнного стану, що спричинений повномасштабним вторгненням росії на територію нашої Батьківщини, вимагає злагодженої та комплексної взаємодії з боку влади, військового командування, різних силових та рятувальних структур, населення. Саме в цей період потрібно згуртуватися та працювати на благо нашої країни. Проте, на жаль, зараз у всіх особливо гостро відчувається не лише атмосфера єднання та згуртованості, але і стресові та панічні настрої, що виникають через негативні, а дуже часто і через трагічні, події.

На сьогоднішній день перед працівниками ДСНС України ставляться надзвичайно складні завдання, вирішувати які необхідно в екстремальних умовах, з урахуванням обмеженості в часі, адже зволікання може коштувати життя. Виконання цих завдань вимагає не лише фізичної витривалості та швидкої реакції, але і напруження уваги, мислення, емоційної стійкості, вольових зусиль.

Дуже часто рятувальники працюють на межі своїх фізичних та моральних можливостей. Робота в таких надскладних умовах викликає негативний вплив на морально-психологічний стан рятувальників, адже пов'язана із великою кількістю стресових факторів, що впливають не лише на психіку людини, а й на подальшу життєдіяльність в цілому. Для того, щоб мінімізувати вплив стресових ситуацій на організм та психологічний стан необхідно сприяти проведенню психологічної підготовки для подолання негативної дії факторів стресу.

Питання дослідження психології здоров'я людини та впливу стресогенних факторів на її самопочуття, саморегуляцію, проблеми адаптації до умов, що склалися, досліджуються у працях І. Галецької,

О. Лефтерова, Т. Завадської, М. Заброцького, А. Земової, О. Кокуна, О. Колесніченка, Н. Оніщенка, І. Приходька, О. Тімченка.

Під час надзвичайної ситуації, у перші години та інколи добу, не лише у рятувальників, але і у звичайних людей може бути така реакція як збудження, що супроводжується емоційною напруженістю, тривогою та вразливістю, і може перерости у панічний стан. Також у деяких людей спостерігаються реакції заціпеніння, розгубленості та ступору. Інколи виникає стан фрустрації, що може супроводжуватися втратою мотивації та сенсів, сприйманням перешкод як нездоланих, депресивним станом.

Якщо не здійснювати психологічну підготовку фахівців до роботи у надзвичайно складних умовах та не сприяти покращенню їх стресостійкості, або ж своєчасно не надати кваліфіковану психологічну допомогу, за умови діяльності рятувальника в умовах стресу, психологічної напруженості, втоми, чи вигорання, це може призвести до асоціальної поведінки особистості. Отже, антистресова підготовка є надзвичайно важливою, а досягненню максимальних результатів може сприяти кваліфікована допомога спеціаліста з екстремальної та кризової психології.

Прикладом антистресової підготовки, при тренуванні фахівців ДСНС, може бути імітація рятувальних робіт під час воєнного конфлікту. Здійснити це можна шляхом використання звуків пострілів, вибуху піротехніки, ефекту задимлення. Така підготовка сприятиме покращенню вміння швидко адаптуватися у надзвичайній ситуації та опанувати власні емоції в умовах вольового та фізичного напруження і, в подальшому, при умові реальної загрози, рятувальник зможе відтворити пройдений позитивний досвід, що, в свою чергу, мінімізує ймовірність виникнення посттравматичного синдрому та інших психологічних розладів [1].

Враховуючи вищезазначене, зазначимо, що антистресова підготовка рятувальників ДСНС повинна бути включена до складу спеціальної психологічної підготовки та розпочинатися як на етапі відбору, так і на початкових етапах фахового навчання. Не менш важливим є вміння мотивувати та заохочувати рятувальників для виконання поставлених задач. Система психологічного забезпечення повинна включати в себе такі основні цілі, як: підтримку та своєчасне відновлення працездатності та морального духу рятувальників, супроводження та своєчасне надання якісної психологічної допомоги експерта у галузі екстремальної та кризової психології. Адже саме ці дії сприятимуть не лише якісному виконанню завдань за призначенням, а й покращенню та стабілізації психоемоційного стану рятувальників ДСНС.

Список використаних джерел:

1. Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л. М. Психологія екстремальних та кризових ситуацій : навч.-метод. посіб. для студ. денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія». Харків: НТУ «ХП», 2022. 364 с.

Бондарева А. А., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Корх О. М., д.філос.н., проф., професор кафедри гуманітарної підготовки, філософії та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНА ВЛАСТИВІСТЬ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Сучасний світ, що характеризується стрімким зростанням інформаційних потоків і водночас можливостей інформаційного, зокрема маніпулятивного, впливу на людину, потребує цілеспрямованого і послідовного формування здатності людини до критичного мислення. Особливо це важливо для нашої країни, яка не перший рік потерпає від агресії з боку Росії, в тому числі – на інформаційному полі.

З огляду на це, не дивно, що критичне мислення все частіше постає як міждисциплінарний об'єкт, на осмислення якого спрямовані зусилля філософів, психологів, педагогів та представників інших гуманітарних наук.

Зрозуміло, що кожна з цих наук має власний аспект аналізу. Так, філософія дивиться на критичне мислення насамперед як на здатність людини логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати думку [1]. З погляду психології, мислити критично означає насамперед вміти ставити адекватні цілі та обирати відповідні їм засоби та шляхи їхнього досягнення, оцінювати власний розумовий процес, обмірковувати доцільність ухвалених рішень, хід міркувань, що призвели до тих чи інших висновків тощо [2]. Педагогіка, своєю чергою, визначає критичне мислення як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якого відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо [1].

Попри різноманіття підходів, спільним є усвідомлення вкрай важливого значення критичного мислення для кожної людини постмодерного світу, погляд на нього як своєрідну соціальну «імунну систему», яка забезпечує вміння індивіда критично оцінювати різноманіття та багатозначність соціальних смислів, робити правильний вибір серед них на користь конструктивних та гуманних, урешті-решт, його здатність до автономного самовизначення та самореалізації.

Природно, що в останні роки проблема формування критичного мислення опинилася в фокусі уваги не лише гуманітарного знання, але й державної політики. Так, у 2016 році МОН України було ухвалено Концепцію нової української школи. У цьому документі визначено 10 базових компетентностей, на формуванні яких має зосередитися середня школа, серед яких є і критичне та системне мислення [3].

Це дуже показово і важливо. Однак вважаю, що формування здатності до критичного мислення ні в якому разі не повинно обмежуватися середньою школою. Воно має розпочинатися з дитинства в сім'ї та закладах дошкільної освіти і безперервно продовжуватись у закладах середньої та вищої освіти.

На додаток, формування критичного мислення не має обмежуватися суто сферою освіти. Воно вимагає послідовних і скоординованих зусиль різних суб'єктів соціального впливу: і системи освіти, і системи культури, і засобів масової інформації, представлених як державними, так і недержавними органами. Тільки шляхом комплексного і неперервного впливу можна сформувати стійку навичку до критичного мислення.

Зрозуміло, що такий скоординований вплив потребує єдиного розуміння сутності феномену критичного мислення, а також загальних алгоритмів дій, спрямованих на його формування. Це потребує відповідних розвідок у даному напрямку. Цікавим у цьому зв'язку представляється дослідження окремих авторів, які проводять структурний аналіз процесу формування критичного мислення і виділяють у ньому три стадії:

1. Виклик: актуалізація наявних знань, пробудження інтересу до отримання нової інформації, постановка цілей навчання.

2. Осмислення змісту: отримання нової інформації та зіставлення її з наявною.

3. Рефлексія: цілісне осмислення, узагальнення інформації, формування особистого ставлення до нового матеріалу [1].

Можливо, даний алгоритм може стати відправним для подальшого поглибленого осмислення феномену критичного мислення та допоможе у його формуванні.

Список використаних джерел:

1. Савченко С. В., Курило В. С. Формування критичного мислення як одна з умов успішної соціалізації сучасної особистості. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2019, №6 (329). С. 64–71.

2. Лукутова І. С., Макаренко Н. М. Визначення поняття критичного мислення у науковій психології. *The 7th International scientific and practical conference "Modern research in world science. Львів, 2022*. С. 645–650.

3. Нова українська школа. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 27.10.2022).

Волинець Д. О., студентка Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
(науковий керівник – Дячкова О. М., к.пед.н.,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ

Дослідження проблеми подолання стресу є актуальним, оскільки в сучасному суспільстві відзначається тенденція до накопичення психологічної напруги при мінімальній можливості її позбавлення. Стрес, перевантажуючи адаптивні можливості людини, викликає значні зміни в

організмі на психічному та фізіологічному рівнях [3]. Високий рівень стресостійкості та наявність ефективних механізмів подолання стресової ситуації є важливою складовою психічного та фізичного здоров'я індивіда.

Впродовж життя людини формується копінг-стратегія, яка включає в себе когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії цілеспрямованої соціальної поведінки. Копінг-поведінка дозволяє індивіду впоратися зі стресом адекватним способом відповідно до ситуації та можливостей особистості, оскільки виникнення стратегії подолання стресу відбувається залежно від частоти та інтенсивності впливу стрес-факторів, а також індивідуально-психологічних особливостей особистості. Адаптація до стресу залежить від рівня розвитку внутрішніх ресурсів особистості. На ранніх етапах формування особистості, перевага надається зовнішнім ресурсам подолання стресової ситуації, на завершальному етапі – внутрішнім адаптивним копінг-стратегіям [4].

Ряд науковців присвятили свої праці дослідженню індивідуально-типологічних властивостей особистості, які визначають акцентований психотип [1; 2]. Водночас взаємозв'язок акцентуацій характеру з системою копінг-стратегій поведінки особистості залишається недостатньо дослідженим.

Мета нашого дослідження полягає у вивченні особливостей копінг-стратегій поведінки військовослужбовців Збройних Сил України з різними типами акцентуацій характеру. Для цього нами було використано методику оцінки копінг-поведінки Р. Лазаруса та С. Фолкмана, а також методику дослідження акцентуацій характеру К. Леонгарда – Г. Шмішека.

У ході проведення дослідження переважаючих акцентуацій характеру у військовослужбовців встановлено переважання гіпертимного, екзальтованого та емотивного типів. Практично невираженими були тривожний та дистимічний типи.

Під час дослідження копінг-поведінки військовослужбовців було виявлено переважання стратегій «планування рішення проблеми» та «пошук соціальної підтримки». Найменш вираженою є стратегія «уникнення проблеми», що вказує на використання продуктивних копінг-стратегій.

Найбільш уживаними механізмами подолання у військовослужбовців досліджуваної групи є: позитивна переоцінка, планування рішення проблеми, пошук соціальної підтримки та прийняття відповідальності. Найменш уживаними є: уникнення, дистанціювання та конфронтація.

У досліджуваній групі було виявлено як прямий, так і зворотній зв'язок кореляційної залежності акцентуацій характеру військовослужбовців Збройних Сил України та копінг-стратегій поведінки.

Емотивний тип акцентуації характеру у військовослужбовців досліджуваної групи позитивно корелює з такими механізмами подолання, як: позитивна переоцінка та прийняття відповідальності. Циклотимічний тип акцентуації прямо корелює з дистанціюванням та уникненням і має

обернену кореляцію з плануванням вирішення проблеми. Для ригідних та демонстративних акцентованих рис виявлена позитивна кореляція зі стратегією планування вирішення проблеми. З екзальтованим типом прямо корелює поведінка дистанціювання.

Аналізуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що різні акцентуації характеру мають різні взаємозв'язки з механізмами копінг-поведінки особистості.

Отже, у ході дослідження було виявлено, що переважаючими є наступні типи акцентуацій характеру, а саме: гіпертимний, екзальтований та емотивний. Найчастіше військовослужбовці звертаються до таких механізмів подолання, як: позитивна переоцінка, планування вирішення проблеми, пошук соціальної підтримки та прийняття відповідальності. Було встановлено, що військовослужбовці, які взяли участь у дослідженні, використовують ефективні копінг-стратегії. Аналізуючи взаємозв'язок акцентуацій характеру військовослужбовців Збройних Сил України та копінг-стратегії поведінки, було виявлено наявність прямої та оберненої кореляційної залежності між адаптивними копінг-механізмами та акцентуаціями характеру у респондентів даної групи.

Список використаних джерел:

1. О. П. Євсюков та ін. Екстремальна психологія: підручник. Київ : ТОВ «Август трейд», 2007. 502 с.
2. Леонгард К. Акцентуированные личности. Киев : Вища школа. Головное издательство, 1981. 392 с.
3. Прокопенко І. Ф. та ін. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Харків : Фоліо, 2012. 863 с.
4. Ткачук Т. А. Копінг-поведінка: стратегії та засоби реалізації. Ірпінь: УДФСУ, 2011. 286 с.

Яценко С. В., студент Університету митної справи та фінансів
(наукова керівниця – Марценюк О. О., к.держ.упр.,
доцентка кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Не зважаючи на те, що організація трудових відносин на державній службі України ґрунтується на нормативно-правовому забезпеченні, це питання завжди є актуальним. Сьогодні ж ця проблема особливо загострилася через велику кількість внутрішньо переміщених осіб та масштабну міграційну кризу, яка сталася в Україні через військову агресію російської федерації. У таких умовах звичайний режим роботи державних

службовців, що визначений та закріплений у діючому законодавстві, забезпечення їх прав та законних інтересів, а також створення безпечних умов праці задля виконання професійних повноважень та обов'язків в умовах воєнного стану стають майже неможливими.

Зазначимо, що під міграційною кризою розуміємо велику кількість механічних переміщень людей через кордони за короткий проміжок часу тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього [1].

З 24 лютого 2022 року та станом на 23 серпня за даними ООН у справах біженців Україну покинули понад 11 мільйонів осіб. З них 4,7 мільйона уже повернулися додому, але за кордоном залишаються ще приблизно 6,3 мільйона осіб. Також значна кількість чекає припинення бойових дій, аби повернутися на Батьківщину. Очевидно, що є й ті люди, які не планують повертатися в Україну на постійне місце проживання, бо вже знайшли його в іншій країні [6].

Вивчаючи питання віку біженців виявляється, що 15,7% ($\approx 989,100$ тисяч осіб) віком від 18 – 29 років, 41,9% (більше 2,6 мільйонів осіб) віком від 30 – 39 років, 28,8% (більше 1,8 мільйонів осіб) віком від 40 – 49 років, 8,6% ($\approx 541,800$ тисяч осіб) віком від 50 – 59 років та 5,1% ($\approx 321,300$ тисяч осіб) віком від 60 років та старші. З усієї кількості біженців 93% - жінки (більше 5,8 мільйонів осіб) і всього лише 7% - чоловіків ($\approx 441,000$ осіб). Вищу освіту мають – 82,8% (більше 5,2 мільйонів осіб), середню спеціальну – 13,1% ($\approx 825,300$ осіб), інші мають загальну середню (3,7% – $\approx 233,100$ осіб) та незакінчену освіту (0,4% – $\approx 25,200$ осіб) [2].

Посилаючись на статистичні дані та роз'яснення НАДС [2, 7] можемо говорити, що серед професійно придатних осіб, які перетнули кордон, починаючи з 24 лютого 2022 р., і отримали статус біженців, є державні службовці. Таким чином виникла потреба у регулюванні трудових відносин на державній службі України на період дії воєнного стану [5].

Отже на нормативно-правовому рівні державним службовцям, які виїхали за кордон з метою тимчасового захисту, незважаючи на підстави перебування в іншій країні, надано можливість:

- виконувати завдання за посадою за межами адміністративної будівлі державного органу (працювати дистанційно) в установлених випадках та у відповідному порядку;

- не виконувати завдання за посадою у разі оголошення простою для державних службовців або структурних підрозділів, у яких вони працюють, відповідно до законодавства про працю та, у разі дозволу керівника державного органу, не перебувати за основним місцем роботи до закінчення простою;

- перебувати у відпустках різних видів (оплачуваних і неоплачуваних);

Державні службовці, які виїхали за кордон з метою тимчасового захисту під час дії воєнного стану, повинні діяти відповідно до визначеного режиму роботи державного органу, в якому вони працюють.

Подання державним службовцем, який виїхав за межі України, звернення з проханням про притулок, а також задоволення такого звернення та набуття статусу біженця, не впливає на його статус державного службовця. У зв'язку з цим не виникає обмежень щодо проходження державної служби [3]. Водночас державний службовець як особа, яка отримала статус біженця, набуває право на працевлаштування у країні перебування. Але ж відповідно до чинного в Україні антикорупційного законодавства державним службовцям забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту) або підприємницькою діяльністю [4].

Водночас варто зауважити, що після стабілізації безпекової ситуації у відповідному регіоні та переходу державного органу до нормального режиму роботи державному службовцю, який виїхав за межі України, слід обрати один із наступних варіантів: повернутися до України та приступити до роботи на визначеному робочому місці; у передбаченому порядку виконувати завдання за посадою за межами адміністративної будівлі державного органу (дистанційно), у тому числі продовжуючи перебувати за межами України; оформити свою відсутність на робочому місці шляхом перебування у відповідній відпустці, на яку особа має право, у тому числі продовжуючи перебувати за межами України. В іншому разі невихід державного службовця на роботу має обліковуватись та може стати підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності відповідно до чинного в Україні законодавства.

Таким чином з'ясовано, що для ефективної роботи державної служби в умовах воєнного стану та за наявності міграційної кризи Урядом і Парламентом були прийняті необхідні рішення, зафіксовані у нормативно-правових документах. Однак, перш за все важливим є дотримання загальноприйнятих конституційних принципів та принципів державної служби, дотримання загальнолюдських цінностей та моральних якостей. У той же час урегулювання трудових відносин на державній службі України в умовах воєнного стану на нормативно-правовому рівні дозволяє зберегти роботу державних інституцій і забезпечити права та конституційні гарантії державних службовців.

Список використаних джерел:

1. *Алгаш В., Піттель А.* Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу // Міжнародне право. 2019. № 12. С. 334–338.
2. *Настрої та оцінка українських біженців (липень – серпень 2022 р.)* // Разумков Центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p> (дата звернення: 27.09.2022).

3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 №889-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n875> (дата звернення: 27.09.2022).

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.09.2022).

5. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 27.09.2022).

6. *Сорока Н.* Найбільше міграційна криза в Україні з часів Другої світової: скільки українців виїхало після 24 лютого. URL : https://zakordon.24tv.ua/bizhentsi-ukrayini-skilki-ukrayintsiv-viyihalo-zakordon-pislya_n2141010 (дата звернення: 26.09.2022).

7. Щодо особливостей проходження служби державними службовцями, які виїхали за кордон після введення воєнного стану в Україні: роз'яснення НАДС від 22.03.2022 № 150-р/з. URL : <https://document.vobu.ua/doc/10785> (дата звернення: 27.09.2022).

Горобець І. А., Негреєва А. В., студентки
Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Приймаченко О. М. к. п. н., доц.,
доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

АНАЛІЗ КНИГИ ВІКТОРА ФРАНКЛА «СКАЗАТИ ЖИТТЮ ТАК» У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИН

В умовах сьогодення люди вимушені адаптуватися до складних життєвих обставин, які від них не залежать. За останніми даними кількість військовополонених українців в Росії 2,500 тисяч людей [1]. А за неофіційними даними, їх набагато більше, в тому числі й мирні жителі. Тому наразі тема психологічної адаптації людей, що пережили полон, стоїть як ніколи гостро. Тому досвід Віктора Франкла може сприяти глибшому розумінню психологічного стану полонених, вибудовуванню стратегії допомоги їм після повернення з полону та здійсненню профілактичної роботи з військовослужбовцями й цивільним населенням. Вдала адаптація особистості – один із основних складових психологічного здоров'я та благополучного життя людини особливо в післявоєнний час. Тривалий вплив перебування у насильницьких умовах призводить до психічних та психосоматичних розладів, суїцидальних думок та апатії людини до всього, що раніше їй приносило приємні емоції. Книга психіатра Віктора Франкла – це своєрідний автобіографічний посібник людини, яка пройшла нацистські табори смерті. У страшних убивчих умовах концтаборів він проявив надзвичайну силу людського духу. Будучи ув'язненим, Віктор Франкл докладав усіх зусиль, щоб допомогти іншим в'язням подолати відчай і

запобігти самогубству. На його думку, люди завжди можуть надати сенс своєму життю, незалежно від обставин, в яких вони опинились; цей пошук сенсу становить головну мотивацію життя. Він спонукав до пошуку безумовного сенсу не лише життя, але й страждання й смерті [2, 3]. Пізніше свій терапевтичний метод автор назвав *логотерапією*.

Франкл почав складати свою наукову роботу, проводячи дослідження та спостерігаючи за ув'язненими. Він виявив, що виживають ті, хто бачить горизонт, кому є, заради чого піклуватися про себе в міру своїх сил і ті, хто здатний пожертвувати собою заради іншого. Парадоксальним чином люди, що діють заради когось або чогось, могли протриматися довше або залишитися жити. Він говорив, що «Першими зламались ті, хто вірив в те, що скоро все скінчиться. Потім – ті, хто не вірив, що це колись скінчиться. Вижили ті, хто сфокусувався на своїх справах без очікувань того, що ще може трапитись» [2, с. 39].

Автор розділив свою книгу на три умовних фази, що відбуваються з людиною під час перебування в полоні. Перша фаза називається «шок прибуття». Це гостра реакція жаху, коли люди усвідомлюють, куди їх привезли. Побачивши напис «Освенцим», пише автор, кожен відчув, як у нього буквально зупинилося серце. Всі знали, що в Освенцимі є газові камери, і одна ця думка наводила людей на жах. Психологам відомий стан так званої маячні помилювання, коли засуджений до смерті буквально перед стратою починає в повному божевіллі вірити, що в останній момент його помилують. Наприкінці цієї фази на зміну ілюзіям помилювання, приходило почуття чорного гумору, виникав стан певної відстороненості. Як пише Віктор Франкл, душі необхідно було відключитися від реальності і цим захиститися, врятуватися.

У другій фазі прослідковуються типові зміни характеру при тривалому перебуванні в полоні. Переживши початковий шок, ув'язнений потроху занурювався у другу фазу – фазу апатії, коли в його душі щось відмирало. Його вже не чіпали болючі картини. З тупою байдужістю спостерігав він за тим, що відбувається довкола. Він не міг зазнати ні співчуття, ні обурення, ні гидливості, ні страху. Душа поступово покривалася захисною бронею, за допомогою якої намагалася захистити себе від тяжкої шкоди. Отже, апатія як головний симптом другої фази була особливим механізмом психологічного захисту. На цій фазі людям допомагало вижити звернення до Бога, обговорення чуток про поточне становище на фронті й гумор [2, 3].

Третя фаза розповідає нам, як почувається людина, після визволення і з якими психологічними проблемами вона зіштовхується. Після всіх тягарів таборного життя ув'язнені, що залишилися живими, раптом розуміли, що зовсім розучилися радіти. Найсильніша апатія, яка стала основою їхнього психічного стану в таборі, не могла піти так швидко. Все довкола сприймалося людьми як ілюзорне, несправжнє, здавалося сном, у який ще

неможливо повірити. Лише з часом, що минав, колишні ув'язнені могли відчувати, що в їхній душі звалився якийсь бар'єр, впали якісь кайдани [2, 3].

Висновки. Аналіз книги Віктора Франкла «Сказати життю так!» дозволяє стверджувати, що людина здатна пережити чимало травмуючих подій і адаптуватися до складних життєвих обставин. Досвід Франкла показав, що ефективною стратегією виживання в умовах полону може бути активація наступних психологічних механізмів: *пошук сенсу життя, як головної мотивації життя, збереження почуття гумору, збереження духовності й віри в Бога, піклування про себе, фокусування на своїх справах без очікувань того, що може трапитись, здатність до самопожертви заради іншого.* Ця стратегія ймовірно може бути застосована в якості адаптації особистості і до подібних складних життєвих обставин.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний портал «Слово і діло». URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/09/25/novyna/bezpeka/vereshhuk-rozprovila-skilky-ukrayincziv-zalyshayetsya-rosijskomu-poloni>
2. Франкл В. Сказать жизни да! Психолог в концлагере. М. : Смысл. 2004. 240 с.
3. Frankl V. E. Ein Psycholog erlebt das Konzentrationslager (нем.): Österreichische Dokumente zur Zeitgeschichte / Hrsg. : A. Tesarek. Wien : Verlag Jugend & Volk. 1946. 130 с.

Григорян А. Е., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Учитель І. Б., к.пед.н., доцент, доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ

Навчання у закладі вищої освіти – одна з найважливіших задач молодих людей. Пошук шляхів успішної адаптації до соціальних умов, що змінилися, і нової діяльності є несучою проблемою для кожного, хто переступив поріг вузу.

Здатність адаптуватися, долати труднощі, знайти своє місце у життєвому просторі є вирішальним чинником успішного розвитку молодої людини, а в майбутньому – фахівця з вищою освітою. У вишах процес навчання студентів налагоджується непросто, характеризується великою динамічністю психічних процесів і станів, які обумовлені зміною соціального середовища.

Наукова та практична актуальність проблеми адаптації полягає в тому, що сучасна освіта зацікавлена зберегти та покращити психічне здоров'я людини. Тому вивчення динаміки адаптації людини в умовах навчання у вузі набуває нині фундаментального значення. Процес адаптації студентів вузу до навчальної діяльності постає як діалектична єдність протилежних сторін: пристосування індивіда до середовища та активної зміни даного середовища. Причому обидві сторони не існують

одна без одної і служать в сукупності виразом єдиного процесу освоєння людиною навколишнього середовища, що адаптується. Отже, процес адаптації відбувається у діяльності індивіда як специфічний соціально-психологічний стан особистості.

Адаптація людини – це процес активної взаємодії людини з природою, що сприяє не тільки оптимальній життєдіяльності, а й подальшому нормальному біологічному та соціальному розвитку людини. Психологічна адаптація – це процес психологічної включеності особистості системи соціальних, соціально-психологічних і професійно-діяльнісних зв'язків і відносин, на виконання відповідних рольових функцій. Джерелом адаптації є сама людина, особливості її особистості – ціннісна орієнтація, цілі, можливості досягнення в соціальному середовищі. Ефективність соціально психологічної адаптації залежить від того наскільки адекватно людина сприймає себе та свої соціальні зв'язки. Спотворене або недостатньо розвинене уявлення про себе веде до порушення адаптації. Досягнення певного рівня адаптованості залежить від того, які стратегії адаптивної поведінки вибирає людина в ситуації взаємодії з навколишнім середовищем і як ці стратегії поєднуються між собою.

Існують дослідження, що показують, що найбільший адаптивний ефект, що відображає високий рівень адаптованості, дає поєднання стратегій, спрямованих на активну та одночасну зміну себе та навколишнього середовища. До помірного результату адаптації призводить зовнішнє пристосування суб'єкта навчання до освітнього середовища, яке не викликає внутрішньо-особистісних змін. Прогноз поведінки та особистісного розвитку учня з низьким рівнем вихованості та високим рівнем адаптованості залежатиме від морального знака оточення.

Фахівці вважають, що адаптаційний період завершується до кінця третього курсу, коли вплив довузівських факторів стає менш значним, більшість студентів адаптується до нових умов життєдіяльності.

Від того, як довго відбувається процес адаптації, залежать поточні та майбутні успіхи студентів. Адаптація до вузівських умов дозвілля пов'язана з різкою зміною соціального стану особистості. Відбувається ускладнення діяльності, юнаки та дівчата вступають у нову для них систему відносин, змінюється і уявлення про зміст майбутньої діяльності, про особливості нового соціального мікросередовища.

Адаптація студентів до навчально-професійної діяльності в умовах ВИШу залежить від організації процесу навчання, який необхідно проектувати таким чином, щоб умови навчання студента вимагали від нього сукупності самостійних дій, які певною мірою моделюють майбутню професійну діяльність. Це сприятиме формуванню самостійності як риси особистості студента та засвоєнню необхідного обсягу умінь, знань та навичок.

Слід зазначити, що з прискоренням у суспільному розвитку, прискорюється і інтенсивність адаптаційних процесів у суспільстві загалом. Готовність до змін стає однією з головних умов життєвого успіху людини.

Список використаних джерел:

1. Тутушкина М. К. Психология взаимопонимания и взаимоотношений в группе: *Практическая психология*. СПб. : Дидактика Плюс, 2001. С. 106–130.
2. Щукина Е. Е. Социально-психологический климат коллектива. *Социальная работа: науч.-попул.-журн.* 2007, № 6. С. 31–34.
3. Сорокина Н. Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студента. *СОЦИС*, 2003. № 10. С. 55–60.
4. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Психологічні науки*. 2002, Вип. 11. С. 128–132.
5. Сорокина Н. Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студента. *СОЦИС*. 2003, № 10. С. 55–60.

Іщенко В. А., студентка Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
(науковий керівник – Мохнар Л. І., к. пед. н.,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Черкаського інституту пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО УМОВ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

В Україні відбувається повномасштабне військове вторгнення з боку росії, наші військовослужбовці згідно Конституції України здійснюють захист незалежності та територіальної цілісності країни. Специфічна діяльність, яку вони здійснюють, зумовлює психологічне напруження, а в поєднанні з індивідуально-психологічними особливостями позначається на характері їх психологічної адаптації до умов цивільного життя. Головним чинником який спричинює травми психіки є тривале перебування військовослужбовців в умовах бойового дистресу, що накладає свій негативний відбиток на процес їх психологічної адаптації. При наявності акцентуації характеру, емоційно-вольової або нервово-психічної нестійкості, нерозвинутої здатності до саморегуляції психофізіологічних станів, вплив стресогенних факторів може призвести до зриву регуляторних механізмів, дезадаптації поведінки і діяльності військовослужбовця [1].

Повернення військовослужбовців до цивільного життя після впливу екстремальних умов, супроводжується проблемами в адаптації до цивільного життя, а саме, загостреними відносинами між ними і соціумом, тривожністю, агресивністю, підозрілістю. Досвід, що вони отримали відрізняється від того який мають люди, що не бачили бойових дій, а це багато в чому призводить до нерозуміння з боку певної частини населення

особливостей їх поведінки. Адже вони сприймають і оцінюють з характерним їм військовим максималізмом.

Свідченням того, що колишні військовослужбовці мають складності процесу психологічної адаптації до умов цивільного життя, є їх конфліктна поведінка в соціальному середовищі, небажання йти на компроміси, спроби вирішити суперечки мирного часу звичними силовими методами. Після пережитих подій, в деяких випадках, військовослужбовці мають значні зміни в психіці, не можуть знайти розуміння в суспільстві, в сім'ї, відчують труднощі при спілкуванні, тому потребують комплексної психологічної допомоги, спеціальних заходів психокорекції та психотерапії. Повноцінна психологічна адаптація військовослужбовців до цивільного життя є одним із головних викликів, що стоять перед сучасним українським суспільством.

Під психологічною адаптацією розуміють процес пристосування особистості до нових умов соціального середовища через оволодіння нормами поведінки, пристосуванням до вимог суспільства, узгодження розбіжностей між вимогами і очікуваннями соціуму по відношенню до людини та її реальною поведінкою, і між можливостями людини та реаліями соціального середовища, в якому вона перебуває [2].

Психологічна допомога військовослужбовцям повинна сприяти їх успішній адаптації до умов цивільного життя і включати, на думку науковців, такі напрямки:

1. Діагностика особливостей адаптації та поведінки до умов мирного життя, психоемоційного стану, синдрому соціально-психологічної дезадаптації.

2. Психологічне консультування (індивідуальне та сімейне). В індивідуальних бесідах потрібно надавати можливість висловити все наболіле, проявляючи зацікавленість їх розповіддю, роз'яснювати, що пережитий ними стан – тимчасове явище, воно притаманне всім, хто брав участь в бойових діях. Дуже важливо, щоб вони відчули розуміння і побачили готовність допомогти їм з боку не тільки фахівців, але й близьких, рідних.

3. Психокорекційна робота. Психологічна корекція – це діяльність по виправленню тих особливостей психічного розвитку, які за прийнятою системою критеріїв не відповідають оптимальній нормі. Кваліфікована психотерапевтична допомога необхідна тим військовослужбовцям, у яких відзначаються різко виражені і запущені порушення адаптації, депресія, алкоголізм, девіантна поведінка тощо.

4. Навчання навичкам саморегуляції – прийомам зняття напруженості за допомогою релаксації, аутотренінгу і іншим методам.

5. Соціально-психологічні тренінги з метою підвищення адаптивності військовослужбовця і його особистісного розвитку.

6. Допомога в професійному самовизначенні, профорієнтація в цілях перенавчання та подальшого працевлаштування [3].

Таким чином, процес психологічної адаптації військовослужбовців до умов цивільного життя є складним процесом пристосування до нових умов існування, що може супроводжуватися бар'єрами, стресовою реакцією та ускладнюватися посттравматичним стресовим розладом. Для успішної адаптації необхідним є супровід фахівців різних напрямків, які забезпечують психологічну допомогу, медичну реабілітацію, правову підтримку, соціальний захист та сприяння в працевлаштуванні.

Список використаних джерел:

1. Приходько І. І. Психологічні особливості військово-професійної діяльності льотного складу підрозділів внутрішніх військ МВС України та їх вплив на безпеку польотів. *Збірник наукових праць. Акад. ВВ МВС України*. 2007, № 1–2(9–10). С.61–67.

2. Meshherjakova B. G., Zinchenko V. P. *Sovremennyj psihologicheskij slovar'*. SPb. Prajm – Evro Znak, 2006. 490 s.

3. Кучеренко С. М. Організаційні особливості соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2017. Вип. 21. С. 66–74.

Козіс А. А., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Приймаченко О. М., к.психол.н., доц.,
доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

МАНДАЛА-ТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Зараз ми живемо у дуже складні часи. Українське суспільство зіштовхнулось з низкою важких потрясінь: повномасштабне вторгнення росії в Україну, економічна криза та пов'язані з цим соціальні, гуманітарні та екологічні проблеми. На фоні всього цього, у людей виникає перманентний стрес, почуття тривоги та безвиході. Оскільки не кожен має змогу звернутися по кваліфіковану допомогу, віднайти ресурс аби полегшити переживання кризового періоду, адаптуватися то тривалій ситуації невизначеності може допомогти такий інтегруючий засіб арт-терапії як створення мандали.

Мандала з санскриту перекладається як «коло», «диск», «центр» – це сакральний символ, що використовується при медитаціях в буддизмі; ритуальний предмет.

Мандала – це геометричний символ складної структури, який інтерпретується як модель Всесвіту, «карта космосу».

Типова форма мандали – зовнішнє коло з вписаним у нього квадратом, куди поміщено внутрішнє коло (часто сегментоване), або ж представлене у формі лотосу. Зовнішнє коло виявляє Всесвіт, внутрішнє – вимір божеств (іноді – навпаки).

Мандалу подекуди відтворюють з різнокольорових порошків для проведення ритуальної практики (наприклад, у посвяченні Калачакри). На завершення ритуалу виготовлену мандалу прийнято руйнувати.

Оскільки мандала є сакральним символом її часто зображають на підлогах, стінах і стелях храмів. Також, подекуди, за схемою мандал будують ведичні вівтарі, буддистські та індуїстські храми (наприклад, Храм Неба у Пекіні).

Зв'язок мандали з психологією віднайшов Карл Густав Юнг. Він вважав мандалу одним з найбільш потужним архетипів, яка є зримою проекцією психічного і висловлює Самість.

Юнг і сам практикував малювання мандал, завдяки чому, згодом, прийшов до висновку, що його малюнки змінюються, відображаючи стан його психіки. Після своїх спостережень вчений радив пацієнтам ілюструвати власні емоції, щоб краще дослідити власну індивідуальність і, таким чином, долати комплекси. Певно з того часу і бере початок мандало-терапія.

Отже, мандало-терапія – це напрямок арт-терапії, який передбачає створення спонтанного малюнку в колі, що виражає внутрішні стани, емоції, потреби, приховані страхи, невизначені тривоги, а також можливі ресурси клієнта. Як і в інших арт-терапевтичних практиках, художні навички клієнта не грають особливої ролі.

Технічне виконання мандал не обмежене. Хоча класичним варіантом мандало-терапії є саме малювання на папері чи створення їх за допомогою кольорового піску, мандали також плетуть з тканини чи ниток, викарбовують їх на металі, камені чи дереві.

За допомогою мандал можна швидко зняти стрес. Для цього клієнту пропонують сконцентруватися на його проблемах та створити свою мандалу. Після чого, творіння слід знищити разом із негативом, який в нього вклали.

Даний вид терапії надає доступ до глибинного несвідомого, що дає можливість через аналіз символів визначити психологічний стан клієнта. Допомога відбувається через швидку інтеграцію особистості (тому мандала використовуються в будь-яких кризових станах), минаючи усвідомлення. Коли людина створює мандалу, вона зображує свій внутрішній світ та стан в даний момент часу. В процесі роботи людина відповідає на різні екзистенційні питання, і саме відповіді на ці питання дозволяють переоцінити актуальну для цієї людини ситуацію, що власне і дає потужний психотерапевтичний ефект. [1, с. 144]

«Можна малювати мандали навіть кожного дня, або у випадках, коли відчуваєш себе розгубленим, розчарованим, у відчаї», – зазначає арт-терапевт Олена Вознесенська [2, с. 20]. Звільнення від травмуючих переживань у такий спосіб дозволяє людині психологічно адаптуватися до багатьох кризових подій.

Саме тому справедливим є твердження сучасних арт-терапевтів про те, що створення мандали нормалізує емоційний фон та заспокоює клієнта, а

також її споглядання та вивчення веде до пізнання самого себе. Даний метод є дієвим екологічним засобом роботи з травмою, який сприяє відновленню цілісності особистісної та розкриттю її внутрішніх ресурсів [3].

Отже, мандало-терапія – це відносно новий напрямок арт-терапії, який полягає у відтворенні людиною спонтанного малюнка – мандали. В першу чергу, ця практика спрямована на саморефлексію та заспокоєння. Саме тому, мандало-терапію можна практикувати самостійно, в домашніх умовах, без участі арт-терапевта.

Список використаних джерел:

1. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. К.: Золоті ворота, 2016. 202 с.

2. Вознесенська О. Л. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник для тренерів. К.: Human Rights Foundation, 2018. 50 с.

3. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія / відпов. ред. Н. І. Тавровецька. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 354 с.

4. Арт-терапія: лікування мистецтвом. URL : <https://osvita.ua/school/method/teacher/2624/>

Козіс А. А., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Склянська О. В., к.психол. н., доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

МАНІПУЛЯЦІЙНІ ВПЛИВИ У РЕКЛАМІ

Нині важко уявити людину яка перебуває поза інформаційним простором, тому, так чи інакше, вона, взаємодіючи з цим простором, стикається з рекламою, яка оточує нас буквально всюди.

Мало хто замислюється, що сучасна реклама давно перестала бути просто засобом інформування споживача про нову продукцію. Реклама є частиною масової культури та має беззаперечний вплив на суспільство, зокрема психологічний.

Отже, переходячи до викладу основного матеріалу, варто почати з визначення ключових понять. Закон України «Про рекламу» визначає, що реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару [1].

З цього визначення стає зрозуміло, що основна ціль реклами полягає у приверненні уваги потенційних покупців до рекламованого товару (послуги) та переконанні їх у необхідності придбання даного товару (послуги). Тому, для досягнення цих цілей, автори реклами вдаються до різного роду маніпуляційних методів.

Власне, що таке маніпуляція? «Маніпуляція – це вид психологічного впливу, вправне виконання якого призводить до прихованого викликання в іншої людини намірів, що не збігаються з її актуально існуючими бажаннями». [2, с. 240]

У 90-х роках XIX століття американський маркетолог Еліас Сент-Елмо Льюїс, спираючись на власний досвід створення успішних рекламних кампаній, ввів у рекламну практику формулу AIDA. [3, 4] Ця формула складається з наступних компонентів: А – увага (attention), І – інтерес (interest), D – бажання (desire), А – активність (activity). Власне, ця формула відображає поетапне підведення споживача до покупки рекламованої продукції. Розглянемо цю формулу детальніше.

Отже, почнемо з першого етапу А (attention). Цей етап полягає у моментальному захопленні уваги споживача, тобто тут відбувається зосередження психічної діяльності людини на якомусь конкретному об'єкті, наприклад: помітні заголовки; яскраві зображення чи фото; незвичайний/креативний відеоряд; повідомлення про акції, знижки чи спеціальні пропозиції тощо.

На другому етапі І (interest), відбувається підігрів інтересу споживачів до рекламованого товару. Тут споживача переконують у тому, що за допомогою цього товару, він може розв'язати певні проблеми. Крім того, на цьому етапі акцентується увага на перевагах рекламованого товару чи послуги, а також відмінності їх від конкурентів.

Третій етап D (desire), характеризується формуванням бажання споживача, яке за допомогою звернення до його емоційної сфери.

Власне, після формування у споживача усвідомленості потреби у товарі та звернення до його емоції, настає четвертий етап А (activity), який полягає у заклику до дії, інакше кажучи, заклику до покупки рекламованого товару.

З зазначеного вище матеріалу, можна простежити, що в рекламі одним з основних маніпуляційних методів є сугестія – навіювання [2].

Для більшого розуміння цього явища, сугестію або ж навіюваність визначають як схильність підкорятися та змінювати поведінку не на підставі розумних, логічних доводів чи мотивів, а лише на вимогу чи пропозицію, які виходять від іншої особи, причому сам об'єкт, підданий сугестивному впливу, не усвідомлює своєї покірливості, продовжуючи вважати свої дії наслідком власної ініціативи чи самостійного вибору. [5]

Одним з найбільш поширених сугестивних методів є мовне маніпулювання, яке ґрунтується на лінгвістичних особливостях та різних мовних засобах, таким як: метафоричність, використання хибних аналогій, риторичних запитань тощо.

Тож мовне маніпулювання – це використання особливостей мови та принципів її вживання з метою прихованого впливу на адресата в

потрібному для маніпулятора напрямі: прихованого, тобто неусвідомлюваним адресатом [6].

Отже, підсумовуючи, можна з впевненістю ствердити, що реклама, як частина масової культури, має величезний вплив на людей – потенційних споживачів. Цей вплив здебільшого має маніпулятивний характер, що може негативно впливати на свідомість та підсвідомість споживача. Тому, для того, щоб зменшити такі впливи реклами, треба розуміти основи маніпуляційних методик в основі яких лежать психологічні явища.

Список використаних джерел:

1. Про рекламу : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
3. Як працює формула AIDA: копірайтинг, лендінги, продажі. URL: <https://msystem.com.ua/ua/jak-pracjuie-formula-aida-kopirajting-lendingi-prodazhi/>
4. E. St. Elmo Lewis. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/E._St._Elmo_Lewis
5. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти): підручник. Київ: КНТ, 2010. 776 с

Крічфалушій В. М., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Лихолат О. А., д.б.н., проф., професор кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ БУЛІНГУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Цькування дітей-підлітків з боку однолітків, так званий булінг, одна з досить гострих проблем в школах і дитячих колективах сьогодні, яка суттєво збільшує ризик суїциду серед підлітків, призводить до поширення агресії і насильницького ставлення в колективі, зниження успішності навчання та проблем з нервовою системою. Його прояви зафіксовані в більшості соціальних інститутів суспільства, а найбільше у сфері освіти, і все частіше привертають увагу педагогів.

Школа є найважливішою ланкою в системі державних інститутів з попередження та профілактики негативного явища булінгу серед учнів. У найзагальнішому вигляді булінг зустрічається як цькування, що повторюється, агресія по відношенню до певного суб'єкта, що включає в себе примус і залякування. За визначенням І. С. Кона булінг – це залякування, приниження, цькування, фізичний або психологічний терор, спрямований на те, щоб викликати в іншого страх і тим самим підпорядкувати його собі. Булінг може проявлятися в фізичному насильстві, погрозах, вербальній агресії, приниження [3].

Типові буллі не страждають низькою самооцінкою, зниженою самоповагою і досить впевнені в собі. Булери застосовують силу свідомо, залишаючись емоційно спокійними і байдужими, при цьому вони часто не зустрічають спротиву, оскільки жертви відрізняються соціальною відчуженістю, низькою самооцінкою.

Типові жертви булінгу також мають свої особливості: вони чутливі, похливі, замкнуті і сором'язливі; схильні до депресії і частіше за своїх ровесників думають про самогубство; невпевнені в собі, часто тривожні, нещасні і мають низьку самоповагу; часто не мають жодного близького друга і успішніше спілкуються з дорослими, ніж з однолітками [3].

Основними факторами, що пояснюють жорстокість кривдників по відношенню до жертви, є:

- особистісна агресивність, що залежить від індивідуальних особливостей учнів, яка загострюється в період підліткової кризи особистості;

- попередній досвід життєдіяльності школярів, що включає в себе прояви власної агресивності і спостереження аналогічних проявів у найближчому оточенні – в сім'ї, в установах освіти, відвідуваних раніше;

- недостатній рівень розвитку комунікативних навичок, в тому числі відсутність прикладів і досвіду ненасильницьких взаємовідносин і знань про свої права;

- особливості шкільного середовища, до яких слід зарахувати:

- а) загальний психоемоційний фон, який характеризується високим рівнем тривожності і психічної напруженості суб'єктів взаємодії в сукупності з невмінням контролювати власні емоції;

- б) «політичну» систему установи освіти, що включає агресивні взаємовідносини всередині педагогічного колективу, в тому числі авторитарно-директивний стиль управління, відсутність обґрунтованої системи педагогічних і професійних вимог, особливо ставлення педагогів до школярів, побудовані на необґрунтованих вимогах з боку дорослих і максимальному безправ'ї дітей;

- в) систему взаємовідносин усередині класу, в основі якої принципи влади і підпорядкування та наявність загальноновизнаних соціальних ролей, що включають ролі «жертви» і «господаря» [2].

Основні фактори виникнення булінгу серед школярів-підлітків такі:

- групові (несприятливий соціально-психологічний клімат групи, несформована ціннісна орієнтація єдності групи, антисоціальна групова діяльність, відсутність самовизначення особистості в групі у її учасників);

- індивідуальні (віктимність, агресія, конформність підлітків).

Обов'язкові правила профілактики булінгу для всіх дорослих, які працюють в школі: не ігнорувати, чи не применшувати значення; зайняти позицію, якщо вчителю стало відомо про випадок булінгу, або він став свідком такого випадку, він повинен зайняти чітку і недвозначну позицію і спробувати домогтися того, щоб, щонайменше «спостерігачі», а по можливості і сам булери також змінили свою позицію в відношенні булінгу,

а також пояснити їм, які психологічні наслідки для жертви в цій ситуації; розмова з булером; розмова з жертвою булінгу; проінформувати педагогічний колектив, запросити батьків для бесіди.

Таким чином, булінг є комплексною соціальною, психолого-педагогічною проблемою. Це навмисний, груповий, свідомий та організований процес, який не може бути припинений і попереджений без втручання фахівців (педагогів, психологів, соціальних педагогів) і батьків. В подальшому необхідна цілеспрямована робота по розв'язанню проблеми булінгу, яка вимагає залучення всіх наявних ресурсів соціуму.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>. (дата звернення: 30.10.2022).

2. Ожійова О. М. Шкільне насильство: сутність, види, профілактика: автореф. дис ... канд. соціол. наук: спец. 22.00.04. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. С. 10–20.

3. Теслюк П. Насильство та жорстокість. *Психолог (Шкільний світ)*. 2011. № 44 (476). С. 22–28.

Негрєєва А. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Склянська О. В., к. психол. н., доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність роботи. Феномен психологічної безпеки особистості у сучасних умовах життя в нашій країні стоїть як ніколи гостро. За останніми даними кількість внутрішньо переміщених осіб склала 6,9 млн чоловік, які змушені адаптуватись на новому місці та звикати до нової роботи, нового закладу освіти та загалом нового життя. Вдала адаптація особистості – один із основних складових психологічної безпеки. Розглядаючи для прикладу успішну адаптацію особистості студента до нових умов навчання, ми чітко розуміємо, що після прийняття нової соціальної ролі, одногрупників та загалом навколишнього середовища у закладі освіти, людина почуває себе впевнено й не соромиться виражати свої думки, стає більш відкритою, комунікабельною, зникає надмірна тривожність та хвилювання – студент почуває себе у безпеці та комфорті, відчуває внутрішню свободу. За тією ж схемою відбувається адаптація особистості в інших умовах (зміна роботи, зміна місця проживання, новий садочок для дитини і т.д), коли на зміну звичайному плину справ приходять невпевненість у своєму майбутньому, злам усталених та щоденних звичок, психологічна напруженість та, як наслідок, формування

тілесних блоків та зажимів і навіть психосоматичних захворювань. Також однією з актуальніших проблем сучасної України є інформаційно-психологічна безпека особистості. Адже нездорова та часто маніпулятивна інформація, що поступає до людини, може бути предиктором таких проблем як: напруженість, відчай, почуття небезпеки, страху і т.і. Тривалий вплив стресової інформації на особистість призводить до психічних та психосоматичних розладів, зниження рівня працездатності, послаблення організму і як наслідок зниження імунітету.

Виклад основного матеріалу. Феномен психологічної безпеки особистості у наш час не має одного сталого трактування, він розглядається багатьма вченими, психологами та соціологами (І. Приходько, Н. Шликова, М. Мурані, К. Шафт, Д. Нараян, Ю. Ханін, І. Баєва, К. Мельник, В. Соснін та інші) у різних його аспектах. Так, за визначенням доктора психологічних наук І. Приходько, психологічна безпека особистості – це «складна багаторівнева динамічна система, що відбиває ступінь психічної захищеності людини, її здатність підтримувати оптимальний рівень функціонування, можливість усувати зовнішні та внутрішні загрози, які виникають, зберігати на достатньо стійкому дієздатному рівні виконання службово-бойових завдань у звичайних та екстремальних умовах діяльності» [1].

До складових психологічної безпеки особистості за тлумаченням Т. Цюман та О. Нагули відносяться комфорт людини (психологічний, соціальний, фізичний) та так звана «культура безпеки». Це компоненти представленої кандидатками психологічних наук, психологічної формули безпеки, за якою безпека особистості – це культура безпеки помножена на комфорт і ділена на аналіз ризиків. Важлива для нас складова формули це саме комфорт, про який вже йшла мова при розгляді наслідків адаптації особистості [2]. Під психологічним комфортом ми маємо на увазі відсутність явної загрози у комунікації із людьми та якоїсь загрози загалом психіці особистості. Фізичний комфорт, в свою чергу, розглядається як відсутність захворювань, травм, знаходження у фактично безпечному місці без ризику для власного життя, стан коли тілу фізично нічого не погрожує. Останній, та не за значенням, компонент – це соціальний комфорт людини, коли особистість вже пройшла адаптацію до соціуму та із легкістю налагоджує контакти та приймає певні виклики соціального середовища. У роботах деяких вчених як наприклад О. Лазорко та В. Аносов фактор середовища також належить до компонентів психологічної безпеки особистості наряду із людським фактором. Під фактором середовища зазвичай розуміються вже розглянуті вище фізичні умови та соціальне оточення.

Висновки. Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що структура феномену психологічної безпеки особистості пов'язана із адаптацією особистості і, як наслідком, соціальним комфортом людини. Важливою складовою психологічної безпеки особистості також є

інформаційно-психологічна безпека, більш детальне вивчення якої має перспективи подальшої із нею роботи. Отже теоретичне дослідження феномену психологічної безпеки особистості може доповнити уявлення про процес та результат успішної адаптації. Розробка проблеми психологічної безпеки особистості має також значне практичне значення с сучасних умовах: якісна структура психологічної безпеки особистості та ступінь суб'єктивного відчуття психологічної безпеки може виступати критерієм успішної адаптації особистості та використовуватись для оцінки ефективності програм соціальної адаптації незахищених категорій населення.

Список використаних джерел:

1. Приходько. І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2013. 745 с.

2. Цюман Т., Нагула О. Психологічна формула безпеки як концептуальна основа формування навичок безпечної поведінки. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 35, С. 94–100.

3. Лазорко О. В. Психологія безпеки особистості як суб'єкта професіоналізації : дис. канд. псих. наук : 19.00.01. Луцьк, 2017. 537 с.

4. Алещенко В. Інформаційно-психологічна безпека особистості в умовах гібридної війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 49, С. 13–21.

Ровна С. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Лихолат О. А., д.б. н., проф.,
професор кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ ЖИТТЄВИХ РІШЕНЬ У ПЕРІОД РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Життєві рішення в період ранньої дорослості – часто найбільш відповідальні та значущі у житті молоді людини, що визначають подальший розвиток її життєвого шляху, зокрема, визначення спрямованості особистості, професійного самовизначення, вибір шлюбного партнера тощо.

Відповідно, процес прийняття рішень у психології розглядається як центральний етап переробки інформації на всіх рівнях психічної регуляції у системі цілеспрямованої діяльності людини й найбільш узагальнено визначається як формування цілей дій та операцій, що знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації [5].

Сучасне світове суспільство та, особливо, українська спільнота зараз знаходиться у стані глибинних соціальних, економічних та політичних трансформацій. Саме ці новації є каталізаторами, які активують такі фактори, як страх помилитися, не вписатися в «стандарти» та стан

невизначеності, що безумовно веде до відчуття стресу, який, як відомо, призводить до перевтоми, професійного вигорання, зниження роботи функціональних систем організму.

Узагальнююче все вище зазначене, прийняте та втілене критичне рішення являє собою важливий момент життєвого шляху особистості, якісно змінює її поточну ситуацію, коригуючи життєву позицію [1].

Відаючи належне наявним дослідженням проблеми прийняття рішень зарубіжними (А. Адлер, В. Джеймс, Д. Келлі, К. Левін, Р. Мей, Д. Канеман) та вітчизняними (Г. О. Балл, М. Я. Грот, В. О. Моляко, Л. В. Помиткіна, Л. В. Сохань, О. К. Тихомиров, В. М. Ямницький та ін.) науковцями, варто зауважити, що на сьогодні немає єдиного та загальноприйнятого визначення поняття «життєве рішення». Недостатньо досліджено наразі психологічні чинники, закономірності та механізми, а також фактори, які впливають на прийняття життєвих рішень молодими людьми в період ранньої дорослості.

Одним із найважливіших чинників, що впливають на прийняття життєвих рішень, є емоції, емоційний стан та переживання особистості до і під час прийняття рішення. Донедавна дослідники не приділяли достатньої уваги ролі емоцій у прийнятті рішень. Цей процес розглядали, здебільшого, як когнітивний – людину аналізували як таку, що оцінює і зважує, яка з різних альтернатив матиме найбільш позитивні наслідки [3]. Критики традиційної теорії рішень, що з'явилися наприкінці 1960-х років під егідою «поведінкової теорії рішень», переважно підтримували когнітивно орієнтовану точку зору і, спираючись на неї, вивчали когнітивні помилки, які люди роблять, коли оцінюють вірогідність майбутніх наслідків, та спрощення, які вони використовують для того, щоб позбавитися труднощів у процесі прийняття рішень. Поведінкова теорія рішень, таким чином, не брала до уваги роль емоцій у прийнятті рішень.

Проте в останні 20 років зріс інтерес до ролі емоцій у прийнятті рішень. Дослідженнями зарубіжних вчених (Дж. Клор, Дж. Форгас, Е. Айзен, Дж. Лернер та Д. Келтнер, Н. Шварц) встановлено, що навіть випадковий афект – не пов'язаний безпосередньо з рішенням, що приймається, може мати значний вплив на судження і вибір. А. Дамасіо та Т. Вілсон показали, що емоційні негаразди, чи то власні, чи спричинені експериментально, можуть знизити ефективність прийняття рішень [4].

У нашому дослідженні ми можемо визначати характер впливу стресу на процес прийняття життєвих рішень, ефект інших факторів, таких як життєва позиція, смисложиттєві орієнтації та імпульсивність, а також особистісну задоволеність результатами прийнятих життєвих рішень.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що рівень стресу виступає каталізатором прагнення особистості свідомо ставитися до життя. Існує тенденція, що кризові ситуації впливають на прискорене формування життєво ціннісних установок у жінок, але також варто зазначити, що у чоловіків ця залежність є зворотною. Можемо припустити, що наявний

певний зв'язок між гендерною належністю та рівнем активізації відповідальності та прийняттям життєвих рішень в житті особистості. Також є наявно викривлений рівень домагань та самооцінки: суб'єктивний погляд на власну ефективність не є об'єктивним її відображенням.

Тому проблема прийняття життєвих рішень у період ранньої дорослості, а також впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів на цей процес є актуальною і важливою. Бо прийняте та втілене рішення має вплив на перспективи, поточне положення у житті та життєві орієнтири. Особливо важливим є питання впливу почуття і переживання стресу на прийняття життєвих рішень молодими людьми. Взаємозалежність цих феноменів потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. О. Феномен вибору в контексті соціальної поведінки. *Соціальна психологія*. 2005, № 1. С. 3 – 13.
2. Злишков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
3. Buchanan L., Connell A. O. A brief history of decision making. *Harvard business review*, 2006.
4. Loewenstein G. Lerner J. S. The role of affect in decision making. URL: https://projects.iq.harvard.edu/files/lernerlab/files/loewenstein_lerner_2003.pdf
5. Pomytkina L. Personal readiness of youth to making strategic life decisions. *European Applied Sciences*. Germany (Stuttgart), May, 2013, № 5. Pp. 155–157.

Сіденко В. Д., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Батраченко І. Г., д. психол. н., доц., професор кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ТА САМОДОПОМОГА ПІД ЧАС ВІЙНИ НАЙПРОСТІШИМИ ЗАСОБАМИ ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕРАПІЇ

В умовах війни запити на психологічну допомогу серед громадян різко зростають. Адаптаційні системи організму, і особливо нервової системи людини зазнають перевантаження під впливом інформаційних, емоційних та фізичних впливів, що часто призводить до зриву регуляторних механізмів та розвитку цілого ряду психосоматичних проявів, таких як: депресія, дратівливість, розсіяність, головні болі, порушення сну, харчової поведінки та багато іншого. «Ментальний стан українців зараз не дуже стабільний: ми перебуваємо в ненормальних обставинах», – каже психолог Оксана Єфремова [1]. Така нестабільність – нормальна реакція на ненормальні обставини. Перепади емоційних станів під час війни – це типово. Питання лише стоїть у тому, як треба діяти для того, щоб повернути себе до раціонального стану.

Проте професійна допомога досвідченого психолога є досить дорогою послугою, яка, на жаль, не всі громадяни можуть собі дозволити. Враховуючи зазначене більшість професіоналів стали у великих обсягах надавати її на волонтерських засадах. Однак і в цьому випадку велике коло громадян лишається неохопленими психологічних супроводом. Тому вкрай важливим є долучення до цієї діяльності початкуючих психологів без значного досвіду роботи, студентів і, навіть, аматорів, а також навчання всіх бажаючих громадян навичкам психологічної самопомоги. У таких випадках великого значення набуває відбір найпростішого психологічного інструментарію, який могли б використовувати непрофесіонали та початківці.

Серед елементарних методів спрямованих на зниження нервово-психічної напруги використовують часто техніки тілесної терапії. Адже тіло – це своєрідний архів, у якому зберігається інформація про все, що відбувалося з людиною з моменту її народження: приємні та не дуже спогади, позитивні та негативні емоції, переживання, досвід, ситуації. Будь-які труднощі – фізичні, психологічні, емоційні – залишають на тілі «шрам»: блокують сильні переживання, заважають усвідомити, що сталося, спотворюють чи «підчищають» пам'ять, щоб пом'якшити в такий спосіб удар. Це так званий панцир, який формується на місці зосередження проблеми, найбільшої напруги та блокує тривожність, страхи, комплекси, занепокоєння – тобто все, що загрожує психіці людини. Опрацювання м'язового блоку, затиску, який ховає психологічну складність, допомагає усунути проблему і почати користуватися ресурсами тіла на повну силу. У цьому полягає основна відмінність та головна перевага тілесної психотерапії [2].

В арсеналі елементарних технік тілесно-орієнтованої терапії пропонує такі методики як то глибоке дихання, зняття м'язових затискачів шляхом тиску, поплескування, пощипування. Ще одним варіантом для зняття стресу послужить фізична активність, наприклад ходьба [4]. При тривалому перебуванні в бомбосховищі можна трохи розім'ятися, зробити масаж своєму товаришеві чи самому собі, зайнятися ходьбою, бажано зі скандинавськими ціпками, щоб руки теж були зайняті в процесі. Така фізична активність допомагає заспокоїтися і прийти в норму. Зазначений арсенал прийомів автором було апробовано з десятками відвідувачів, які регулярно збиралися в одному з укриттів під час повітряних тривог. З деяким з них робота проводилась і після завершення тривоги.

Серед вправ тілесно-орієнтованої терапії особливо продуктивної виявилася техніка «заземлення». При виконанні вправи «Швидке заземлення сидячи» [3, с. 25] потрібно сісти на стілець, випрямити спину та заплющити очі. Розслабляючись ви повинні відчути як ваші ноги починають вrostати в підлогу і стілець, ніби корені. За допомогою цього коріння ви можете віддати непотрібну вам енергію або отримати її. Після кількох таких обмінів енергією ви можете поступово відкрити очі і подякувати самому собі за виконання вправи.

На підставі зазначеного досвіду можна зробити висновок, що тілесно-орієнтована терапія, на мою думку, є однією з кращих дієвих терапій, які можуть допомогти прискорити адаптацію до стресового середовища, змінити ставлення до цього ж середовища та підбадьорити людину. Саме з них доцільно починати практикувати психологу початківцю. Вправи в даній терапії є доступними і легкими у виконанні, але все ж таки найкращим варіантом психологічної самопомоги у ситуації коли можливості звернення до досвідчено професійного психолога є утрудненими.

Список використаних джерел:

1. Під час війни багато українців стикаються з перепадами емоцій. Психологиня пояснює, як навчитись керувати емоціями та перейти до етапу адаптації. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/inside/pid-chas-viyeni-bagato-ukrainsiv-stikayutsya-z-perepadami-emotsiy-psikhologinya-poyasnyue-yak-navchitis-keruvati-emotsiyami-ta-pereyti-do-etapu-adaptatsii-06032022-4273> (дата звернення: 28.10.2022).

2. Хлівна О. М., Магдисюк Л. І. Психологія тілесності : навч.-метод. посіб. Луцьк: Вежа-Друк. 2022. 192 с.

3. Шебанова В.І. Тілесно-орієнтовані техніки та прийоми подолання кризових станів. *Психологічні ресурси в умовах життєвої та суспільної кризи: соціальний та особистісний виміри : колект. моногр. / наук. ред. О.Є. Блинова, відпов. ред. В. Ф. Казібекова. Херсон : Вид-во ФОРМ Вишемирський В. С., 2021. С. 253–279.*

4. Плошинська А. А. Психологічні аспекти використання ходьби як ресурсу поліпшення соматичного та психічного здоров'я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2318, № 1. С. 154–158.

Сугак К. О., студентка Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля
(науковий керівник – Мохнар Л. І., к.пед.н.,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)

АДАПТАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ДО УМОВ ВІЙНИ

Відкритий військовий напад росії на Україну безумовно вніс зміни в звичне життя як цивільного населення, так і військового. І, на жаль, не в кращий бік. Ми зіткнулися з тим, чого ще раніше ніколи не переживали. В один момент наш народ відчув цілий спектр негативних емоцій: злість, страх, розпач, зневіра, жах; та поринув у безліч негативних станів: стрес, тривога, фрустрація [3]. Тривале перебування під дією стресових факторів звісно ж відобразиться або вже відобразилось на стані психічного та фізичного здоров'я цивільного населення [1]. Проте переважна більшість українців на дев'ятому місяці повномасштабного вторгнення вже адаптувалися до нової реальності. Цей процес є еволюційно зумовленим і нормальним, тому що наша нервова система не може постійно перебувати

в напруженні і активно реагувати на кожен подразник, адже через це вона дуже сильно виснажується [1]. Важливо зазначити, що процес адаптації професійного військового та пересічної цивільної людини значно відрізняються. Тому, що в процесі навчання та підготовки військових їм пояснюють що може статись, на що чекати, як діяти в тій чи іншій кризовій ситуації. Не всі цивільні жителі країни володіли цією інформацією. Через що в перші дні українців охопила масова паніка і всі екстрено почали переїжджати за кордон чи ближче до західних областей [4].

Як вже було вищезазначено адаптація – це еволюційний процес, за його допомогою наші пращури багато тисяч років тому пристосовувались до мінливих умов життя і зрештою виживали. Її досліджували безліч вчених, які компетентні в різних галузях науки. Психологічну адаптацію як явище досліджувала низка радянських вчених, зокрема, П. Анохін, Г. Андреева, Б. Ананьев. Свою увагу вони звертали на властивості індивіда, які характеризують його стійкість до умов навколишнього середовища та рівень пристосування до них [2].

Адаптація є несвідомим процесом в житті людства і необхідна для того, щоб вижити і пристосуватися до нових умов. Зрозуміло, що війна не триватиме вічно і всім нам доведеться повертатися до звичного ритму життя, тоді нам теж доведеться адаптовуватись [1].

Адаптація може носити як конструктивний, так і деструктивний характер. Прикладом деструктивної адаптації може бути споглядання людиною картин насильницького характеру (тіла мертвих, відірвані кінцівки, зруйновані будівлі) і при цьому вона не відчуває дискомфорту і сприймає це за норму. У випадку з конструктивною адаптацією людина може усвідомлювати, що те, що коїться навколо неї не є нормальним, проте їй варто продовжувати жити і матеріально підтримувати країну та армію. Саме через це українці почали виходити на роботу, відвідувати ресторани, спортзали і т. д. [1]. Це є позитивним показником адаптації, адже особа, що повноцінно працює, зустрічається з друзями має активну життєву позицію, її емоційний стан значно кращий і вона менш схильна до депресивних станів. Це зумовлено низьким рівнем апатії [4].

Але не всі українці повернулися до звичного життя. Є й ті, хто відчуває провину перед військовими за те, що має змогу відвідувати кінотеатри, ресторани, ТРЦ. Проте це хибна модель поведінки. Вона якраз може призвести до виникнення депресивних станів, забираючи всю енергію і бажання жити [1].

Слід пам'ятати, що всі, хто наразі захищає нашу державу, роблять це для нашого безтурботного сьогодення та світлого, незалежного майбутнього. І вони точно не хочуть, щоб хтось почувався винним через те, що недостатньо робить для нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Бригадир Ю., Плис А. Адаптація до війни: чому вона відбувається і як собі допомогти. *Наш Київ*. URL : <https://nashkiiev.ua/life/adaptatsiya-do-viini-chomu-vona-vidbuvaetsya-i-yak-sobi-dopomogti> (дата звернення: 27.10.2022).

2. Лавренко О. В., Адаптація психологічна. *Енциклопедія сучасної України*. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=42642 (дата звернення: 25.10.2022).

3. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. 3-тє вид., перероб., і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 272 с.

4. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни (19 березня 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»* URL : https://ratinggroup.ua/research/ukraine/shestoy_obschenacionalnyy_opros_adaptasiya_ukraincev_k_usloviyam_voyny_19_marta_2022.html (дата звернення: 27.10.2022).

Шугай В. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Сурякова М. В., к. психол. н., доц., доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми дослідження. Конфлікти відіграють важливу роль в нашому житті. Особливо актуальною є дана проблема в підлітковому віці. Як показує практика, підліткам важко врегулювати конфліктні ситуації, зазвичай переважає деструктивна тенденція. Для врегулювання конфліктної поведінки підлітків необхідно розуміти зміст та сутність підліткового віку, причини, що впливають на конфліктну ситуацію та методи для врегулювання конфлікту. Тож, на нашу думку, проблема конфліктної поведінки у підлітків є дуже актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемі конфліктної поведінки присвячено багато робіт та досліджень науковців, як вітчизняних так і зарубіжних. Серед них Ганєєва А. А. та Гайнулліна А. В., які присвятили свою працю дослідженню впливу особистісних особливостей на конфліктну поведінку; Чайковська О. М., яка вивчала теоретичні питання психологічної сутності, механізмів і детермінант конфліктологічності особистості підлітка; Яновська Т. А., яка досліджувала взаємозв'язок прояву психологічного конфлікту з емоційною сферою підлітків.

Виклад основного матеріалу. Перш за все необхідно розуміти, що собою представляє конфлікт. Існує велика кількість визначень «конфлікту», розглянемо одне з них. У психології конфлікт визначається як зіткнення протилежно спрямованих, несумісних тенденцій в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних стосунках індивідів чи груп людей, пов'язане з негативними емоційними переживаннями. Також, пропонуємо розглянути визначення «конфліктна поведінка». Конфліктна поведінка, як зазначає І. П. Орлянський, це чергування взаємних реакцій, спрямованих на реалізацію інтересів кожної із сторін і на обмеження інтересів опонента [2].

Приділимо більш детальну увагу конфліктну поведінку саме в підлітковому віці. Слід проаналізувати особливості підліткового віку, що саме впливає на конфліктну поведінку в суспільстві (між батьками та дітьми, між однолітками). Підлітковий вік- це перехід від дитинства до юнацтва. Підлітковий вік характеризується певними змінами : як в організмі дитини так і зміна характеру. Фахівці характеризують підлітковий вік як складний, перехідний. Звідси і неадекватність реакцій у взаєминах з оточуючими, суперечливість у діях і вчинках, які сприймаються дорослими як аномалія, відхилення від суспільних правил.

Всі фізіологічні особливості підліткового віку тісно взаємопов'язані з розвитком психіки. Поява психічних новоутворень пов'язана зі складнощами його переходу зі стану дитинства у доросле життя. Після відносно спокійного молодшого шкільного віку підлітковий вік здається бурхливим і складним. Це вік самоствердження серед однолітків, протесту і бунту проти старших, вік сильних емоцій і переживань. Розвиток на цьому етапі йде швидкими темпами, особливо багато змін спостерігається в плані формування особистості.

Таким чином, підлітковий вік характеризується підвищеною збудливістю, нестійкістю емоцій і поведінки, підлітки погано контролюють себе, емоційні й нестабільні, що призводить до підвищення агресивності та конфліктності.

Конфліктна поведінка в підлітковому віці – є проблемною більш глобальною, ніж здається. Тож надаємо декілька порад як уникнути конфліктних ситуацій в підлітковому віці і конфліктної поведінки підлітка.

1. Будь-якому конфлікту можна запобігти .
2. Слухати та чути. Так саме так, навчитися слухати дитину та чути її, чути її переживання та те, що турбує.
3. Підтримка. Іноді буває важко підтримати , підібрати відповідні слова, щоб дитина відчувала, що її люблять у будь-якому випадку.
4. Розмовляти. Здається, ну про що можна розмовляти з дитиною, вона не розуміє, їй не розповіси свої проблеми та переживання, але насправді для дитини дуже важливо, щоб батьки ділились з нею своїми почуттями.

Це лише не значна частина порад від практикуючих психологів, які варто використовувати.

Висновки. Підлітковий вік в сучасній психологічній літературі оцінюється як один з критичних періодів розвитку. Він пов'язаний з кардинальними перетвореннями у сфері свідомості, діяльності, системі взаєностосунків індивіда.

Конфлікти є частиною щоденного життя. Конфлікт у сфері як суперечка сторін, як розбіжність у інтересах і цілі природний і тому неминучий. Особливо це стосується підлітків. Конфлікти у взаємодії батьків і дітей одні із самих розповсюджених конфліктів у повсякденному

житті. Вікові кризи дітей розглядаються як фактори їх підвищеної конфліктності. Вікова криза являє собою перехідний період від одного етапу дитячого розвитку до іншого. Одна з таких криз - криза підліткового віку. Підлітковий вік – гострий перехід від дитинства до дорослості, коли відбувається переплітання суперечливих тенденцій.

Список використаних джерел:

1. Апішева А. Ш. Проблема конфліктних стосунків сучасних підлітків та юнаків з батьками *Вісник НТУУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. 2012, № 2(35). С. 117–125.

2. Долинська Л. В. Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту. Київ, 2010. 424 с.

3. Резнікова О. А., Солодка О. В. Психологічні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. праць Класичного приватного університету*. 2018, № 2. С. 168 – 173.

Яценко Н. В., студентка Університету митної справи та фінансів;
(науковий керівник – Панфілова Г. Б., к.псих.н., доц.,
доцент кафедри психології Університету митної справи та фінансів)

ЕМОЦІЙНІ ПЕРЕЖИВАННЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного часу, емоційний стан та психічне здоров'я людей, а особливо молоді, суттєво змінюються. В екстремальній ситуації, такій як війна, цілком природньо, виникають емоції, переживання, схильності та думки, про які в мирний час людина не здогадується. В психологічній літературі вчення про емоції та їх диференціацію досліджували Є. П. Ільїн, О. В. Винославська, В. Л. Зливков, О. А. Бреусенко-Кузнєцов; дані про особливі психічні стани й реакції, що спостерігаються в екстремальних ситуаціях відображено в працях Ю. О. Александровського, О. В. Долгополової, І. Г. Малкіної-Пих, Л. А. Пергаменщика, М. М. Решетнікова, Б. А. Смірнова, Л. Ф. Шестопаолової та ін.

Воєнні умови та чинники негативно впливають на фізичне й психічне самопочуття молодих людей, що викликає зміни в їх когнітивній, емоційній, поведінковій сферах психіки. Так, у когнітивній сфері спостерігаються порушення відчуття, уваги, мислення, пам'яті й, як наслідок, сприйняття, а також порушення процесів ухвалення рішення, контролю, регуляції станів, що істотно впливає на поведінку. Емоційна сфера характеризується проявами тривоги, страху, панічним станом, необґрунтованою агресією, гнівом, відчуттям провини, пригніченістю, апатією. Внаслідок втрачається почуття безпеки, страждає довіра до людей. Виникають соматовегетативні зрушення: порушення сну, апетиту, енергетичного тону, спостерігається збліднення або почервоніння особи,

посилюється потовиділення, з'являється напруга в м'язах, тремор, тремтіння, або навпаки, млявість. У поведінковій сфері часто спостерігається дезорганізація поведінки, що полягає або у втраті контролю, цілеспрямованості поведінки, у безцільній активності, або ж в пасивності – реакції завмирання. Багато молодих людей поставили життя “на паузу”, забороняють собі насолоджуватись життям, втратили можливість радіти приємним подіям, не здатні планувати своє майбутнє. При взаємодії та спілкуванні, спостерігається агресивна, не завжди обґрунтована поведінка, конфлікти, пошук винних, і як наслідок відчуження, усамітнення, небажання та нездатність поділитись своєю проблемою з іншими [1, с. 195].

З іншого боку, ці жахливі події зумовлюють для молодого покоління не лише негативні, а й позитивні зміни. Воєнний період стає часом для розвитку внутрішнього потенціалу, перегляду основних життєвих орієнтирів, розширення адаптивних можливостей. У молодих людей формуються нові навички та уміння, зростає досвідченість, відбувається переоцінка цінностей, формуються нові пріоритети, набувається досвід переживання складних ситуацій, підвищується соціальний статус. Війна може стати шансом для переосмислення свого життя, наповнення його новим змістом, досягнення нової його якості [2, с. 27], будь яка складна життєва ситуація дозволяє по-іншому оцінити себе, переосмислити свою життєву історію та сформувати більш диференційоване уявлення про себе з урахуванням набутого досвіду [5]

Життєві випробування не завжди призводять до травматизації – часом вони стають каталізатором позитивних зрушень, зміни життєвої позиції, зміцнення стосунків, виявлення сильних сторін особистості.

Головною стратегією самозбереження у воєнний час постає зміна ставлення та адаптація до воєнних подій. Молоді люди мають розуміти, що вони не є жертвою життєвих випробувань, що далеко не кожний стрес викликає посттравматичні стресові розлади, що енергію стресу можна перетворювати та ефективно використовувати [3]. Напрямами адаптації у воєнний час, на думку В. О. Климчука, можуть стати усвідомлене ставлення до власного життєвого світу; здатність вчасно бачити та підтримувати позитивні внутрішні зміни; мобілізація внутрішніх ресурсів самозбереження, самовідновлення, саморозвитку, що сприяє посттравматичному зростанню [4, с. 46].

Отже, емоційні стани молоді в сучасних умовах воєнного стану пов'язані зі страхом, тривогою, невпевненістю в собі, завмиранням, зниженням рівня фізичного й психологічного здоров'я особистості, втрати нею почуття суб'єктивного благополуччя. Позитивні зміни проявляться у підвищенні життєстійкості, появі нових життєвих перспектив, активізації власного життєтворення. Ключовою стратегією самозбереження у воєнний час постає зміна ставлення до позиції жертви та адаптація до воєнних

подій. Нове ставлення молоді до стресових реакцій зміцнює психологічний імунітет до травматизації та сприяє посттравматичному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Мазяр О. В. Особливості суб'єктної поведінки в екстремальних ситуаціях. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2008, Т. 7. Вип. 15. С. 195–198.

2. Способи підвищення соціально-адаптивних можливостей людини в умовах переживання наслідків травматичних подій: метод. рек. / за наук. ред. Т. М. Титаренко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2017. 79 с.

3. Макгонигал К. Хороший стресс как способ стать сильнее и лучше. М.: Альпина Паблишер, 2017. 304 с.

4. Климчук В. О. Посттравматичне зростання та як йому можна сприяти у психотерапії. *Наука і освіта*. 2016, № 5. С. 46–52.

5. Панфілова Г. Б. Упровадження тренінгових форм роботи з формування позитивної Я-концепції студентів в умовах геополітичних викликів сьогодення. *Теорія і практика сучасної психології: збірник наукових праць Класичного університету*. 2018. Вип. № 5. С. 153–156.

Авраменко І. А., асистентка кафедри журналістики
Університету митної справи та фінансів

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОСІЙСЬКИХ КЛІШЕ ТА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЯК АВАНГАРД «МОВНОГО ФРОНТУ» ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Воєнна агресія росії проти України зумовила відкриття в Україні своєрідного «мовного фронту», який став потужною силою, що деморалізує ворога. Галина Доброльожа зазначає, що «агресивна рефлексія наших співгромадян на росіян узагалі й воєнні злочини рашистів зокрема (обстріли, погрози, вбивства, зґвалтування, руйнування, грабежі) є захисною реакцією суспільного організму» [1, с. 49]. Як результат, під час війни в українському інформаційному просторі з'являється велика кількість неофразеологізмів (мемів) на злободенні теми. Більшість із них є трансформацією сталих виразів, якими багато років користується ворожа пропаганда. Погоджуємося з Галиною Кузь, яка зазначає, що кліше з російськомовного простору здебільшого набувають протилежного саркастичного значення та фразеологізуються власне в українському контексті [2, с. 70].

До прикладу, російські пропагандисти наполегливо просувають лексему «русский (русские, русское)». Створюються безліч матеріалів з використанням клішованих висловів «русский мир», «русские идут», «русские не сдаются», «я русский», «русская красавица», «мы русские, с

нами Бог». Українські користувачі Інтернету реагують на це передусім славнозвісною фразою прикордонника з острова Зміїний про «русский корабль». Також з'являються меми «я узкий» (за мотивами пісні-пародії), «узкий мир», «узкая красавица», «мы узкие, с нами бок». У такий спосіб відбувається й відповідне применшення значущості наведених вище первісних, пародійованих фраз.

Спостерігаємо миттєву реакцію українців і на «батьківські» мовні штампи росіян: «россия-матушка», «Одесса-мама, Ростов-папа», «Киев – мать городов русских» тощо. Користувачі українського Інтернету відповідають «крилатими фразами» з пісень: «батько наш – Бандера, Україна – мати», «Стефанія-мати».

Завдяки метаморфозам, втрачають емоційну забарвленість такі знакові для росіян слова та словосполучення, як «Один народ», «Мы же братья!», «Мобилизация», «Денацификация»: «Адиннарот», «мишебратья», «могилизация», «дерусификация».

Як відомо, росіяни постійно експлуатують тему перемоги у Другій світовій війні з пропагандистською метою. Зі свіого боку, українці з легкістю створюють нові конотації розпіарених слоганів. «Спасибо деду за победу» перетворюється на «Спасибо деду (Байдену) за победу», а також на «Спасибо сыну за машину» (натяк на те, що за вбитих російських солдатів їхній уряд дає грошову винагороду). Сюди ж можна додати пародію на відому пісню «Журавлі»: «Не в землю нашу полегли когда-то, а превратились в белых «Жигулей».

Зазнають сатиричної трансформації й «крилаті вислови» путіна. «Нравится, не нравится, терпи моя красавица» народжує «Нравится, не нравится, империя развалится», «Нравится, не нравится, армия кончается», «Нравится, не нравится, НАТО расширяется» та інші варіації.

Оперативно зреагували українські соцмережі й на знищення ворожого крейсера «Москва». На цю подію з'явилося одразу декілька мемів. Найяскравіший з них – «Где «Москва»? Она утонула!» (подібно до відповіді путіна на запитання про долю підводного човна (рос. лодки) «Курск» – «Она утонула»).

Водночас спостерігаємо «битву» неофразеологізмів із темпоральним значенням. Агресивне гасло з російського телебачення «Киев за три дня» урівноважує «заспокійливе» «через 2–3 тижні» радника Офісу Президента України Олексія Арестовича, що звучало як прогноз тривалості, завершення або початку чи не всіх подій і в такий спосіб втратило своє первинне значення, набувши семантики універсальної відмовки зі значенням «колись тоді».

Інколи противник теж намагається перехопити ініціативу та використовувати наші лінгвокультурологічні надбання для власних цілей. Так, популярну вже у всьому світі фразу «Доброго вечора, ми з України» «перехоплюють» російські користувачі соцмережі «Тік-ток». Якщо ж у нас це – візитівка, спосіб довести світові дружність та відкритість країни, то в російському варіанті вітання перетворюється на погрозу: «Ну что, дотринделись – Доброго вечора, ми з України – Доброе утро, мы из России».

Пояснення цього знаходимо у Наталії Венжинович, яка вважає, що фразеологізми висвітлюють менталітет носіїв тієї чи іншої мови [3, с. 158].

Отже, на відміну від агресивної та пафосної російської пропаганди, український інформаційний спротив має здебільшого гумористично-сатиричний зміст. Патріотично налаштовані інтернет-користувачі доводять, що здатні оперативно реагувати на виклики ворожої пропаганди та зводити нанівець неабиякі її зусилля. Окрім того, процес створення мемів та неofразеологізмів, незважаючи на стихійність явища, суттєво збагачує нашу мову.

Частина з перелічених нами фразеологічних утворень вже знайшли своє місце в активному слововжитку. Інші увійдуть до словників та підручників як гасла-історизми, що мотивували, надихали, та об'єднували народ під час широкомасштабного російського вторгнення.

Список використаних джерел:

1. Доброльожа Г. Особливості використання фразеологізмів у сучасному комунікативному процесі (на прикладі фразеології Середнього Полісся) // Лінгвістика. 2022. № 1 (45). С. 45–53.

2. Кузь Г. Українська неofразеологія: семантика, стилістика, прагматика // STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA. 2021. Vol. IX/1. Pp. 59–71.

3. Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук; 10.02.01 – українська мова. Інститут української мови НАН України. Київ, 2018. 503 с.

Безверхня Ю. В., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ятчук О. М., к.соц.н., доцент, доцент кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

ІНФОРМАЦІЙНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ЧАСТИНА КРОС-МЕДІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Крос-медійна журналістика – це комплекс декількох засобів масової інформації, які передбачають оприлюднення на них своїх матеріалів. Тобто адаптація одного виду контенту на декілька різних форматів, наприклад, телебачення, сайти, друковані видання, соціальні мережі тощо [1].

На появу такого поняття як мультимедійна журналістика вплинув розвиток техніки: пересічна людина звикла використовувати декілька гаджетів, тому використовує для різного виду контенту зручні собі ресурси. Тому, комусь легше прослухати новину на радіо, а хтось читає новини лише в телефоні, наприклад, в соц.мережах. Так медіа почали змінювати свій підхід та зрозуміли, що під кожен окремий ресурс потрібно обирати формат. Наприклад, в стрічку Instagram [4] – ресурс для фото, не доцільно використовувати довгі тексти, а краще вмістити до актуального використаній темі фото та короткий підпис. Якщо це відео для каналу на YouTube [6] – платформа для відео та музики, то потрібно використовувати якісне відео, його час обирає вже сам автор. А от для ТікТок [5] – сучасна платформа з короткими відео, контент має податись коротко та просто. Якщо це сюжет

для телебачення, потрібно також звернути увагу на ефірний виділений час та виокремити головні аспекти теми [1].

Стає зрозуміло, що відповідно від платформи, на яку формується матеріал, він буде готуватись та видозмінюватися. До того ж ще однією особливістю крос-медіа є взаємодія цих ресурсів між собою. Частіш за все, на кожному з використаних для публікації ресурсі вказуються інші, або ж саме ті, на яких можна побачити більше інформації. Так, наприклад, можна в короткому відео в TikTok [5] давати посилання на сайт, де буде розширена стаття, яка вже зацікавила аудиторію. Це дає можливість переганяти аудиторію з однієї платформи на іншу, розширювати її та утримувати інтерес до всіх своїх медіа.

З появою крос-медіа стало легше впливати на аудиторію: автор сам створює стратегію для свого різноманітного контенту. Автор може обрати просто публікацію однакового контенту на декілька платформ, а може і адаптувати його для зручності. Може на мету поставити вплив на аудиторію і спеціально зробити певну структуру історії для кожної медіаплатформи. Тобто переводити аудиторії з однієї платформи на іншу. Або ж взагалі використати все вищесказане та утворити контент у вигляді своєї гри, де аудиторія зможе прямо комунікувати з медіа [2].

Вплив крос-медіа на інформаційну систему є значним, адже він націлений як на аудиторію, яка споживає контент, так і авторів матеріалів для такого медіа. Після створення такої системи як крос-медіа, спеціалістам, які займаються журналістською діяльністю та готують матеріали для таких видів медіа, стало необхідно одразу вміти робити декілька форматів. Тобто, журналісти та всі, хто працює з такими матеріалами, повинні навчитись взаємодіяти зі всіма можливими платформами та надавати його для них. Побудова контенту повинна бути пов'язана на його адаптації, при цьому залишаючи матеріал таким же цікавим. Крос-медіа зробили зі звичайного журналіста одразу декілька спеціалістів: оператора, звукорежисера, фотокореспондента, залишаючи при цьому ще і автора тексту, сценарію [1]. Крім того, на звичайного споживача контенту, крос-медіа також мають вплив: споживач інформації у великому обсязі видів матеріалів стає дуже вибагливим та може не сприймати, або ж просто не переглядати контент, який не продубльовано в зручному для нього стилі. Тобто, людина, яка звикла перевіряти новини в телефоні, в разі екстрених ситуацій може не дізнатись про них, бо просто не побачила новину, яку, наприклад, протранслявали лише по телевізору. В глобальному обсязі ця проблема охоплює більше молодь: люди звикають до зручного подання та постійно споживають «швидкий» контент, на сприйняття якого потрібно мінімум часу. Проте, щоб утримати увагу людини на своїх матеріалах, можна використовувати різноманітні техніки, які будуть звертати увагу та зацікавлювати: формат, розміщення та вплив на мотивацію додивитись контент [4]. NIELSEN NORMAN GROUP в своєму дослідженні «Як читають в Інтернеті» визначили що впливає на сприйняття контенту та як саме його читають [3].

Також важливо зазначити, що крос-медіа дуже впливають на самі платформи, які вони використовують. Тоді, коли певні медіа переходять в соцмережі та інші ресурси, самі платформи починають видозмінювати роботу, щоб авторам та аудиторії було ще зручніше використовувати їх. Такі дії допомагають заохочувати нових клієнтів та користувачів на платформу, додає їй значимості та розвивають її. Тоді, коли велика кількість медіа почали використовувати TikTok для просування своїх сайтів та ресурсів, сама мережа TikTok змінила правила платформи. За таким принципом працюють більшість платформ.

Таким чином, можемо зазначити, що крос-медіа впливає на всіх учасників комунікативного процесу: споживача, автора та платформу, на якій відбувається трансляція контенту. Ймовірно, вплив збільшуватиметься відповідно до змін у соціальному та технічному аспекті в інформаційній системі.

Список використаних джерел:

1. Федорчук Л. П. Журналіст конвергентної редакції: нові виклики професії. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2010. №54. С. 209–212.

2. Cross-media URL : <https://www.personalizedmedia.com/articles/cross-media/> (дата звертання 28.10.2022).

3. F-Shaped Pattern For Reading Web Content URL: <https://www.nngroup.com/articles/f-shaped-pattern-reading-web-content-discovered/> (дата звертання 28.10.2022).

4. Instagram URL : <https://www.instagram.com/> (дата звертання 28.10.2022).

5. TikTok URL : <https://www.tiktok.com> (дата звертання 28.10.2022)

6. YouTube URL : <https://www.youtube.com/?hl=ru&gl=UA> (дата звертання 28.10.2022).

Боршуляк С. І., студентка ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж» Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

(науковий керівник – Боровисюк Т. В., викладач циклової комісії суспільно-гуманітарних та фундаментальних дисциплін ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж» Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»)

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ МІЖ СОЦІАЛЬНИМ ТА КЛІЄНТОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно з Указом Президента України від 24.12.2022 № 64/2022 в Україні введено воєнний стан у відповідь на дії росії, що становлять загрозу державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Вторгнення росії в Україну призвело до величезних людських жертв, масового переміщення населення та серйозного ушкодження інфраструктури.

Вразливість стала категорією актуальною для всіх. Війна не оминула жодного – і кожна людина в Україні потребує певної підтримки.

Саме тому, війна стала справжнім викликом для соціальної сфери в Україні, яка опікується вразливими, мало захищеними та незахищеними категоріями населення.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» одним із факторів, що можуть спричинити складні життєві обставини, є *шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією* [1].

У зв'язку зі збройною агресією, яку веде Росія проти України, її широкомасштабним вторгненням і окупацією територій нашої держави, органи місцевого самоврядування посилюють відповідальність щодо забезпечення надання якісних соціальних послуг громадянам, в тому числі тим, у кого ускладнилися життєві обставини унаслідок війни.

Розуміємо, що зміст якісних соціальних послуг громадян в умовах воєнного стану визначається, переважно, органами місцевого самоврядування за рекомендацій Міністерства соціальної політики України.

Соціальний працівник відіграє ключову роль у підтримці людей, які потратили у складні життєві ситуації унаслідок війни.

В умовах війни *комунікація* соціального працівника відіграє велику роль у роботі з клієнтами, які перебувають у стані психологічної кризи, для ослаблення, подолання якої потрібне ефективне втручання.

У соціальній роботі комунікація є цілеспрямованим процесом взаємодії соціального працівника і клієнта, за допомогою якого професіонал здійснює збір інформації про важкі життєві ситуації клієнта [2].

Вважаємо, що комунікативні процеси в практиці соціальної роботи здатні зреалізувати наступні цілі, що визначені науковцями соціальної роботи, є актуальними в мирний час і залишаються насущними у воєнний час:

- 1) збирати інформацію для надання допомоги клієнтам;
- 2) пропонувати ідеї, щоб розуміти потреби клієнтів, для розв'язання їхніх проблем;
- 3) висловлювати почуття й думки;
- 4) структурувати роботу в систему цілеспрямованих дій;
- 5) інформувати, визначати завдання, давати поради, надавати підтримку.

Ефективність комунікативного контакту в практиці соціальної роботи залежить від здатності професіонала вирішувати проблеми, що виникають у процесі взаємодії з клієнтом [2].

Вважаємо, що на здатність подолання кризових ситуацій, ефективність у роботі з усіма вразливими групами клієнтів у період воєнного стану, впливатиме недопущення соціальним працівником проблем комунікативного процесу, виокремлених в практиці соціальної роботи Б. Сайбером:

- *подвійне повідомлення* – два повідомлення, що суперечать одне одному, отриманих одночасно;

- *двозначні повідомлення* – повідомлення, що мають різну інтерпретацію, незрозумілі, мало стосуються ситуації, яка обговорюється;
- *референтні сумніви* – інформація має багатозначні смисли для різних людей;
- *селективна увагу* – перекручене повідомлення, що утруднює розуміння ситуації;
- *переробка інформації* – отримання інформації більше, ніж це необхідно клієнту;
- *ритуалізм і неконгруентність* – порушення послідовності очікуваних повідомлень, які суперечать поведінковим патернам;
- *регуляторна несумісність* – використання контактів, слухання і бачень, прийнятних для однієї і неприйнятних для іншої культури [2].

Організація комунікацій у соціальній роботі під час воєнного стану значно залежатиме від специфіки клієнта, рівня його тривожності, стресу, «вимкнення емоцій», емоційного стану, пережитого горя тощо.

Необхідною умовою успішної комунікації соціального працівника і клієнта є емпатія, тобто чітке розуміння почуттів, психічних станів людини у воєнний час.

Комунікація в практиці соціальної роботи воєнного часу – це процес взаємодії, в результаті якого здійснюється професійна допомога клієнту, якому війна створила складні життєві обставини.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації громадам щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL : <https://auc.org.ua/novyna/ekomendaciyi-gromadam-shchodo-organizaciyi-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voennogo> (дата звернення: 20.10. 2022).

2. Фірсов М. В. Теорія соціальної роботи. URL : https://stud.com.ua/38401/sotsiologiya/teoriya_sotsialnoyi_roboti (дата звернення: 20.10. 2022).

Войтюшенко К. Д., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Сенкевич Г. А., к.н. із соц.ком., доц., Університет митної справи та фінансів)

РЕКЛАМА ЯК КОМУНІКАЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Сучасний Інтернет – це глобальна «мережа мереж», де набір технічних засобів, стандартів і угод дозволяють з'єднуватися між різними комп'ютерними мережами по всьому світі [1, с. 16]. Інтернет – простір у сфері рекламних комунікацій є одним з найвпливовіших інструментарієм, де є можливість швидко та привабливо донести потрібну рекламну продукцію до цільової аудиторії без будь яких перешкод, які можуть з'являтися при інших засобах поширення реклами. Що стосується реклами, то за визначенням іншомовного словника, це «популяризація товарів, видовищ, послуг і т. ін., з метою привернути уваги покупців» [2]. У

сучасних реаліях, слово «реклама» має багато визначень, але досі не має широкого поняття цього терміну у сучасній спільноті.

Історичні витоки реклами помітно еволюціонували, бо реклама пройшла від інформатизації до вироблення умовного рефлексу, від вироблення рефлексу – до підсвідомих маніпуляцій, від підсвідомих маніпуляцій до проектування символічного зображення [3, с. 65–68]. У процесі розвитку та становленні реклами можна чітко відстежити зв'язок між новими цифровими технологіями та потужністю впливу на споживача, бо кожен вихід на новий рівень комунікацій передбачає посилення саме технологічного впливу.

Рекламна діяльність наразі є сучасним засобом комунікації в інтернет – просторі, оскільки одна з найголовніших її функцій є саме комунікативна, яка пов'язує структурні компоненти у діяльності реклами між рекламодавцями та власне споживачами, на яких орієнтується робота рекламної кампанії. Комунікація сучасного рекламного продукту базується на досвіді провідних країн світу та з урахуванням внутрішніх побажань потенційних користувачів. Саме тому за визначенням О. Горбатко, в сучасний період актуальним є вивчення ставлення споживачів рекламного продукту до новітніх рекламних форм та проектів, котрі активно застосовуються останнім часом (креативна, шокова тощо) та специфіки їх впливу на конкретну цільову аудиторію [4, с. 259–263].

Реклама у сучасних інтернет-джерелах передбачає застосування високотехнологічного веб-інструментарію при популяризації товару чи послуги, наприклад, із застосуванням інфографіки, анімації, 3-D зображення. Традиційний контент у віртуальному просторі змінюється на аудіо- та відеоподкасти, котрі не напружують свідомість та сприймаються на рівні розважальної інформації. Тож є більш впливовими та зрозумілими.

На відміну від традиційних форм поширення реклами, реклама яка розміщена в Інтернет-середовищі має певні характеристики та особливості. Щодо характеристик у інтернет-рекламі, то наразі у багатьох наукових статтях та працях перераховані головні особливості такі як релевантність, різноманітність проявів, широта, інтерактивність й статистика торгівлі. Зазначені характеристики певною мірою належать до інтернет – реклами у теоретичному підґрунті, але на практичному етапі вони не повністю відтворенні у реальному житті. Жодної з цих характеристик не достатньо для пояснення глибинного рівня реклами, як елементу комунікації в Інтернеті, необхідно знати особливості інтернет – реклами більш глибокого рівня [5].

Головною метою рекламної комунікації є покращення сприйняття переваг певного товару чи послуги і, відповідно, збільшення споживачької аудиторії. Досягнення результату (прибутку) залежить від багатьох факторів, серед яких комунікація зі споживачем є найважливішою. Віртуальний простір її спрощує і робить ненав'язливою, швидкою та повноцінною. Виходячи з цього, реклама у мережі Інтернет має такі особливості:

1. Охоплення великої кількості аудиторії в інтернет-середовищі.
2. Залучення користувачів до виконання певних операцій.

3. Можливість чітко виміряти ефективність результатів.

4. Можливість сегментувати потенційних покупців та клієнтів на необхідні цільові аудиторії.

Сучасний рекламний ринок спирається все більше на мережеві комунікації, які поширюються з кожним днем. Сучасний Інтернет є безумовним середовищем для ефективного просування нового продукту або послуги. Проте не слід говорити про нього як виключно про канал продажу або обслуговування клієнтів, треба ще й пам'ятати про суттєве підвищення обізнаності продукту серед великої кількості конкурентів.

Використання реклами у сучасних її формах у віртуальному просторі є важливим завданням бізнесу і маркетингу. Зростання попиту на мережеву комунікацію зумовлено більшою мірою бажанням клієнтської аудиторії, котра використовує сучасні гаджети для вирішення будь-яких побутових проблем, у тому числі у пошуку необхідних товарів або послуг. Саме тому реклама поступово завойовує цей простір, адже він є перспективним та зрозумілим для сучасних користувачів.

Список використаних джерел:

1. Макарова М. В. Електронна комерція: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академія, 2002. 272 с.

2. Словник іншомовних слів (2001–2022): слов. / за заг. ред.: Володимира Лук'янюка. Київ. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D0%E5%EA%EB%E0%EC%E0>

3. Горбатко О. С., Хамініч С. Ю. Сучасні тенденції розвитку реклами в Україні. *Видання Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2015. № 5. С. 259–263.

4. Бондаренко К. А. Еволюція розвитку рекламного ринку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. Одеса, 2016. № 17. С. 65–68.

5. Горбатко О. С., Хамініч С. Ю. Сучасні тенденції розвитку реклами в Україні. *Видання Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2015. № 5. С. 259–263.

5. Know online advertising, Characteristics of Online Advertising. URL : <https://www.knowonlineadvertising.com/facts-about-online-advertising/>

Думчиков О. В., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Ятчук. О. М., к. н. з соц. ком., доц., доцентка кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

КОМУНІКАЦІЙНИ ПРОЦЕСИ У МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сучасні процеси комунікації між аудиторією та медіа можемо розділити на 2 складові – це як вплив медіа контенту на аудиторію, його взаємодія з ним, так і безпосередньо комунікація журналіста з героями матеріалів. І якщо перший більш досліджений в контексті масово

комунікаційних студій, то другий представляє собою наразі актуальну тему, з врахування реалій військового стану в Україні.

Спробуємо окреслити основні характеристики аудиторії, виокремлюючи, не тільки її характеристики, як масової середи, але і враховуючи комунікаційні канали та вплив на неї.

За характером цільової аудиторії, на яку спрямований вплив, можна виокремити такі її види як міжособистісна, групова та масова. По-друге, за джерелами свого походження комунікація буває офіційною, неофіційною та коментуючою. По-третє, за способами передавання соціальна комунікація буває вербальною (або словесною) та невербальною. По-четверте, за формою засобів чи носіїв інформації соціальна комунікація має розглядатися як здійснювана через засоби масової інформації (насамперед, телебачення та Інтернет, а також радіо, газети, журнали тощо), чутками, виступами певних діячів на мітингах, зборах [2, с. 15]. Так, ми можемо конкретизувати особливості соціальних комунікацій, які можуть передаватися використовуючи вербальне, або невербальне мовлення. Таким чином ми бачимо, що аудиторія представляє собою цільову групу на яку може здійснюватися вплив з боку ЗМК.

Важливим фактором для впливу на аудиторію є канал поширення інформації. Спираючись на те, що соціальні комунікації передаються у різних формах за допомогою медіа та інших майданчиків, які відіграють ключову роль у поширенні інформації для аудиторії, таким чином можна виокремити і дослідити і інформаційні повідомлення, які поширюються під час російсько-української війни. Звертаючи увагу на те, що соціально-комунікаційна взаємодія базується на актуалізації інформаційного простору та його трендів, можна побачити, що актуальні питання відносно воєнного періоду можуть ставати приводом для обговорення на українському телебаченні. У інших випадках суспільна комунікація в умовах війни, виступає одним із важливих компонентів, щоб доповнювати структуру журналістських матеріалів. Доповнити це може не тільки комунікація із героями та експертами журналістського твору, але створення ефекту присутності у матеріалі, що підкреслює важливість іммерсивної журналістики яка виявляється в тому, що це – продукування новин у такий спосіб, коли аудиторія може відчувати ефект присутності на подіях чи ситуаціях, які описуються в повідомленнях. З одного боку, прийом не новий, адже, фактично, журналісти завжди прагнуть створити ефект присутності у своїх репортажах – чи то у пресі, чи телесюжетах [1]. Таким чином, ми бачимо, що створення ефекту присутності у творах стає популярним викликом у наш час, трансформуючись у іммерсивність. Особливо важливим це стає крізь призму комунікаційного впливу через висвітлення питань війни, коли в процесі соціальних комунікацій традиційно створюється ефект присутності. Щоб підтвердити цю робочу гіпотезу нам треба дослідити приклад із застосуванням соціальних комунікацій в умовах російсько-української війни, коли одночасно із

передаванням інформації за допомогою процесу комунікації, може створюватися атмосфера із місця подій.

На прикладі типового відеоматеріалу, який поширювався в кросмедійному просторі сайтом «Радіо Свобода» [3] та має назву – «Херсонська область: у звільненому селі на лінії фронту залишилося два жителі» [4]. У відеоматеріалі, розповідається про звільнене село на Херсонщині від російських військ. Основною складовою матеріалу є не тільки інформаційні повідомлення журналістів, але й репліки (як елементи з інтерв'ю), що підкреслюють репортажні риси, коли свідки, місцеві жителі діляться інформацією про життя в часи під російською окупацією, поведінкою російських військ відносно місцевого населення, а також спостереженнями як армія РФ окупувала селище від початку широкомасштабного вторгнення. Паралельно із цим у журналістському творі [4] висвітлюються і власні думки героїв твору. Таким чином, ми можемо встановити, що використовуючи комунікаційні процеси, які простежується між журналістом та героями твору, через медіа вдається поширювати інформацію про життя людей в умовах окупації, війни, районах введення бойових дій не тільки інформуючи про це аудиторію, але ця технологія додає особливий вектор впливу на аудиторію медіа повідомлень, коли кожен герой твору може ділитися власними відчуттями та переживаннями в складний час.

Таким чином, досліджуючи комунікаційні процеси у медіа під час війни, ми дійшли висновку, що комунікацію журналістів можна розглядати у двох векторах взаємодії, і в умовах війни вектор особистісної комунікації між журналістом та героєм його матеріалів отримує додаткову комунікаційну ознаку і може впливати на подання інформації у медіа під час війни. При цьому створюється не тільки зв'язок між людьми які здійснюють комунікацію, але й утворюється додатковий комунікаційний ефект присутності. На прикладі соціальних комунікацій в умовах війни можна простежити особливості комунікації, де емоційний компонент підсилює вплив інформаційного повідомлення, підкреслюючи особливий зв'язок факту та реальності у репортажних матеріалах.

Список використаних джерел:

1. Дорош М. Детектор медіа. Віртуально-документальна реальність. URL : <https://ms.detector.media/onlain-media/post/6892/2012-06-22-virtualno-dokumentalna-realnist/>
2. Моїсєєва Н. І. Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика: монографія. Харків : ХНТУСГ, 2015. 392 с.
3. Радіо Свобода. URL : <https://www.radiosvoboda.org/>
4. Радіо Свобода. Херсонська область: у звільненому селі на лінії фронту залишилося два жителі.| Крим. Реалії. URL : <https://youtu.be/w1IejMWegpA>

Погуда Д. В., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Ятчук О. М., к. н. із соц. комунікацій доц.,
доцентка кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТОРІТЕЛІНГУ В КРОС-МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

В час діджиталізованих технологій та впровадження нових можливостей все набуває нових граней та технологічних особливостей. Конкурентоспроможність на інформаційному ринку зростає та набуває нових форм. Таким чином, сторітелінг здобув популярність у безлічі форм його використання.

Особливість сторітелінгу закладається у легкості його сприйняття соціумом. Його побудова і ненав'язливий стиль написання є яскравим гачком для маркетингових, рекламних, дизайнерських компаній, які мають можливість застосування його для роботи з активною аудиторією.

Історії з чітким розвитком подій, наявністю реальних або вигаданих персонажів існував задовго до запровадження чіткого терміну сторітелінг. Нескельні малюнки, міфи, легенди, казки, все це є первозданим видом сторітелінгу, мета якого бува попередити, захистити, навчити. За рахунок легкого сприйняття та можливості передавати інформацію усно, такий стиль став найбільш популярним з ранніх віків [3].

З часом трансформування сторітелінгу переросло зі звичайних усних або написаних на папері історій в майстерну зброю дизайнерів, маркетологів, філософів, журналістів тощо. Історії, які не мають справляти психологічного тиску дозволяють рекламникам збільшити охоплення своєї аудиторії за рахунок цікавої реклами і ненав'язливого сюжету, який приваблює. Таким чином, аудиторія активно рефлексує та звертає увагу спочатку на яскравий сюжет і далі увага перемикається на сам продукт. Збільшення часу, який витрачається на перегляд такої реклами збільшує ймовірність покупки товару.

Блогінг – одна з молодих професій, яка активно запроваджується соціумом. Сторітелінг – основа його побудови в цілому. Блогінг передбачає собою освітлення свого життя в соціальних мережах, тобто блогер транслює хронологію подій в його житті. Таким чином, приваблюючи людей. Людям завжди цікаво спостерігати за розвитком подій в житті інших, тому саме таких жанр є привабливим для соціуму [1].

Різноманітні класифікації який сьогодні представлені для блогінгу розкривають потенціал і для запровадження комунікативних стратегій через сторітелінг. Так автори можуть представляти різноманітні оповідання з власного життя в персональному блозі, для професійно-орієнтованого блогу інтерес представляють різноманітні історія про особливості професійної діяльності, де однією з поширених технологій є представлення історій через окремих представників професії.

Також активне запровадження сторітелінгу спостерігається в створенні інфографіки та графічного дизайну. Великі об'єми інформації

приймаються доступно через подання в жанрі сторітелінгу. Чітка побудова, послідовність, логічний розвиток подій та фінал роблять інформацію легко структурованою та візуально привабливою [2].

Таким чином, тенденція до впровадження сторітелінгу у різноманітні галузі кросмедійного простору активно зростає. Його особливість легкого сприймання та відсутності психологічного тиску дозволяє використовувати його майже всюди. Розвиток сторітелінгу неупинно рухається вперед та дозволяє щодня знаходити нові його особливості.

Список використаних джерел:

1. Сторітелінг – основні правила створення цікавої історії. URL : <https://marketer.ua/ua/storytelling-basic-rules-for-creating-an-interesting-story/> (дата звернення 29.10.2022).

2. Топал В. Матс Вікман: Сторітелінг – це як складання конструктора. URL : https://ms.detector.media/mediaprosvita/how_to/mats_vikman_storiteling_tse_yak_skladannya_konstruktora (дата звернення 29.10.2022)

3. Сторітелінг як метод навчання. URL : <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/> (дата звернення 29.10.2022)

Синельникова Д. О., студентка Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Лесюк О. В., к.н.із соц. ком., ст. викладач кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ КОНВЕРГЕНТНОСТІ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНОСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМАТИКА, ВИКЛИКИ

З минулих десятиліть та до сьогодні журналістика зазнає кардинальних змін. Оскільки 21 століття яскраве на активний розвиток цифровізації, сучасна журналістика інтегрує в собі розмаїття нових форм та ідей. Наслідком цього стало виникнення понять “конвергентності” та “мультимедійності” у медіапросторі [5]. Такого самого незворотного процесу інтеграції зазнали й інші форми аудіовізуального контенту, що працюють на певну цільову аудиторію.

Конвергентність представляє собою поєднання різних видів мовлення. Завдяки дослідженню терміна конвергентності, видокремлюємо основну тезу: це одночасне використання різних видів мовлення з метою поширення інформації на ширше аудиторне коло. Тобто транслявання інформації різноманітними засобами передач: телебачення, друковані та онлайн газети, радіомовник, вебсайти або пабліки у соцмережах. Таке явище провокує винахід нових медійних форм. Д. Маккуейл описав цей термін як “поширення одного і того самого змістовного продукту різними засобами передач” [5].

Мультимедійність же поєднує у собі розмаїття не каналів передач, як її попередник, а саме форм [1]. Це інтеграція в ефір аудіального, візуального, інтерактивного та інших форматів транслявання. Таким чином, завдяки мультимедійності користувачі мають змогу засвоювати

інформацію повною мірою, не фокусуючись виключно на зоровому сприйнятті чи звуковому.

Сьогодні журналістика існує у нелегких умовах розвитку, вимагає постійного фокусу на нововведеннях та змінах. Цифровізація у такому контексті лише пришвидшує цей процес. Тож дослідимо тенденції медіапростору на найближчий час:

1. Як вже було зазначено, перше – винахід нових форм мовлення. Інтернет-газети і можливість підписки в онлайні, інтерактивні сайти, рухливі білборди на велетенських торговельних центрах. Цей “еволюційний” процес є незворотним. У подальшому світ побачить колообіг інформації усіма наявними та новими перспективними каналами передач.

2. Широке залучення нової аудиторії. Наразі частіше спостерігаємо, що під вплив ери цифровізації потрапляють люди майже усіх вікових категорій, сфер діяльності тощо. Поняття “цільової аудиторії” для ЗМІ все ще існуватиме, хоч і з частково розмитими межами, але процес трансформації людства у віртуальний формат буде залучати всі версти населення.

В умовах конвергентності та мультимедійності журналістика взрощує фахівців нового часу. Вони представлятимуть нові тези та ідеї. Але такий процес пришвидшеного розвитку має приймати певні виклики. По-перше, мати актуальні компетенції не завжди так легко. Фахівець, що не встигає за темпом і новітніми тенденціями – потенційно нікому не потрібний фахівець. Саме тому є велика прірва між журналістами 20 століття та нинішнього. Компетентність дорівнює професіоналізму.

Друга причина – фільтрація минулих форм, засобів та ідей. Це є викликом скоріше в контексті історичної хронології формування та становлення журналістики як діяльності. Наприклад, у минулому столітті, ще до переходу від диктатури до тоталітаризму, журналісти були абсолютною власністю владних органів. Більше того, спроби обійти обмеження погрожували не звільненням, а смертю. Приклад певною мірою не найприємніший, але теза у історичній цінності. Більшість ідей журналістики сьогодні через десятиліття поступово зникатимуть або радикально змінюватимуть форми.

Таким чином, журналістика в умовах конвергентності та мультимедійності має все суттєвіший вплив на суспільну свідомість. Якоюсь мірою це є складовою проблематики. Управляти людством, з розхитаними кордонами власних позицій та відсутністю критичного мислення, автоматично легше. Перехід від особистості до маріонетки зі синдромом «загальної маси». Але, з іншого погляду, значною перевагою радикальної цифровізації залишається освіченість, обізнаність в подіях та можливість простежувати новини від декількох джерел. Це надає перспективи для прийняття рішення та створення індивідуальної власної позиції відносно ситуації, що склалася.

Список використаних джерел:

1. Кросмедіа: контент, технології, перспективи: колективна моногр. / за заг. ред. д. н. із соц. ком. В. Е. Шевченко; Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К., Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с. URL : https://www.academia.edu/35581441/Шевченко_https://www.academia.edu/35581441/Шевченко_BE_Конвергентність_як_основна_ознака_сучасних_медіа (дата звернення 28.10.2022 р)

2. Вайшенберг Зігфрід. Журналістика та медіа : довідник / Зігфрід Вайшенберг, Ганс Й. Кляйнштобер, Бернгард Пьорксен ; пер. з нім. П. Демешко, К. Макєєв ; за заг.ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ : Центр Вільної Преси, Академія Україн-ської Преси, 2011. 529 с. (дата звернення 18.10.2022 р.)

3. Піддубний О. Конвергентна журналістика. Вступ. Piddubny.com : блог Текст. і граф. дані. Київ. URL : <http://piddubny.com/konverhentna-zhurnalistyka-vstup/> (дата звернення: 18.10.2022 р)

4. Шевченко В. Журналістика даних та візуалізація : підручник з кросмедіа / І. Крессу, М. Гузун, Л. Василик. Bonn/Germany – Sibiu/Romania : Schiller PublishingHouse, 2015. С. 92–98. (дата звернення 18.10.2022 р)

5. Чуркіна В., Федоренко В. Конвергентність та мультимедійність медіа в ХХІ столітті. URL : <https://medialiteracy.org.ua/konvergentnist-ta-multmedijnisnist-media-v-hhi-stolitti/> дата звернення 18.10.2022 р)

Сіренко А. М., студент Університету митної справи та фінансів (науковий керівник – Кодацька Н. О., к.соц.н., доц., доцент кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

ПІДТРИМКА СВІТОМ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

У новітній історії України, а саме, починаючи з часів Революції гідності, відносини між Україною та США стали ближчими, але при цьому вони набували більших суперечностей. Зважаючи на ситуацію у 2014 році з війною на сході та різкою зміною влади в Україні, наша країна стала доволі обговорюваною в світовій громаді.

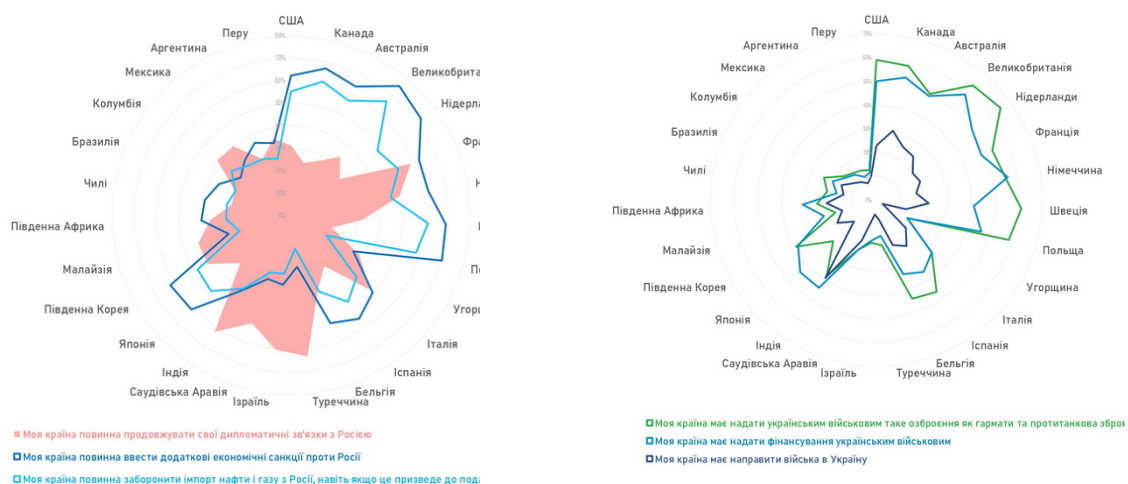
Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну, більшість країн встали на бік України. І мова йде не тільки про політичну еліту, але й про світове суспільство в цілому. Як яскравий приклад можна розглянути опитування серед громадян США, щодо підтримки України у різних сферах.

Не зважаючи на те, що для допомоги Україні американці платять доволі високу ціну, все ж більшість підтримує таку допомогу:

- Підтримка економічної допомоги США Україні – 71 %.
- Військові трансферти – 72 %.
- Готові продовжувати підтримувати Україну стільки скільки потрібно, не дивлячись на негативні зростання цін в США – 58 %.
- Підтримка відправки американського контингенту в Україну для допомоги у війні – 38 % [1].

Хоча гаряча війна від американців далеко, їх схвилювало те, що вони побачили у ЗМІ, крім того, події в Європі вплинули і на їхнє повсякденне життя через підвищення цін на продовольство, перебої в ланцюжку постачання і більш високі витрати на паливе та енергоносії.

Але не одними США живе Україна, країни Європи та Азії також активно підтримують нашу країну та їх громадян. Ще весною відома міжнародна дослідницька компанія Ipsos провела опитування у 27 країнах світу щодо їх сприйняття війни в Україні. Знизу приведені діаграми щодо підтримки різними країнами допомоги Україні [2].

Серед опитаних країн ми бачимо, що лідерами за підтримкою економічно-політичного характеру є США, Канада Великобританія та Польща. Найменша підтримка відбувається в країнах близького сходу та Латинської Америки.

На другій діаграмі ми також бачимо майже ті ж самі результати щодо підтримки України, але у військовій формі. Максимальні показники серед країн ЄС та США, в азієцькому регіоні лідерами підтримки є Японія та Південна Корея, й мінімальні показники підтримки серед країн Латинської Америки.

Роль засобів масової інформації у забезпеченні світової підтримки України полягає насамперед у розповсюдженні важливої і правдивої інформації. Надання точної і своєчасної інформації міжнародній спільноті лежить в основі того, що повинні робити українські журналісти в реаліях російсько-української війни.

Це впливає з суті журналістики як однієї з головних інституцій у сучасному суспільстві, оскільки журналістика відіграє важливу роль у підтримці системи цінностей суспільства. Крім того, українська журналістика має життєво-важливу місію – надавати світовій громадськості інформацію, необхідну для того, щоб бути відповідальними громадянами в системі культури ліберальної демократії.

Список використаних джерел:

1. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/chykazka-rada-opytuvannya-ssha-pidtrymka-ukrayiny/32094429.html>
2. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/20/7141506/>
3. URL : <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/2022-chicago-council-survey>

Сметана М. К., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Дрешпак В. М., д.н.держ.упр., проф.,
професор кафедри журналістики УМСФ
Університету митної справи та фінансів)

РЕКЛАМНА КОМУНІКАЦІЯ У СЕРЕДОВИЩІ ПОКОЛІННЯ «ЗУМЕРІВ» («ЦЕНТЕНІАЛІВ»)

У ХХІ столітті значущість рекламної комунікації постійно зростає. Професійність в цій сфері дуже важлива, оскільки той час, коли лише телевізійна реклама домінувала над усіма іншими її видами, проходить. Різноманітність засобів реклами суттєво змінилася і розширилася. Зараз практично кожен контакт з покупцем, починаючи від упаковки та закінчуючи комунікацією на місці продажів, вважається важливим етапом рекламної комунікації. Зміни в індустрії потребують від фахівців більш глибоких знань та високої кваліфікації для більшої ефективності комунікативного впливу. Актуальність теми нашої доповіді зумовлена практичною потребою вивчення різних теоретичних і прикладних аспектів підвищення зазначеної ефективності. З огляду на це, у конкурентній боротьбі за увагу споживача слід серед багатьох інших факторів ураховувати фактор вікових особливостей впливу рекламних повідомлень.

Різні цільові аудиторії за віком – від маленьких дітей до пенсіонерів – потребують застосування й різних типів рекламної комунікації. Вже давно помічено, наприклад, що дошкільнята запам'ятовують короткі, яскраві слогани роликів буквально з другого разу та починають цитувати їх, просити батьків купити продукт, тобто реагують на рекламний продукт швидко і інколи навіть не хочуть миритися з неможливістю батьків придбати атрибути «гарного життя».

Ми поставили за мету привернути увагу до того, як покоління Z ставиться до шопінгу, які види комунікації найбільш вдалі для сучасної молоді, які з них формують позитивне уявлення цієї цільової аудиторії щодо продукту і компанії, а також навести приклади вдалої рекламної комунікації брендів, для встановлення спільної мови з юними споживачами.

Дослідження проведене на основі вивчення низки сучасних прикладних досліджень і розробок рекламистів-практиків, що ділилися своїм досвідом та рекомендаціями з обраної нами тематики [1; 2; 3; 4].

Насамперед нагадаємо, що термін «покоління Z» (зумери чи центеніали) означає конкретний віковий прошарок молоді, а саме – народжених з 1995 по 2012 роки. І хоча зазначені далі особливості цього покоління відносять зазвичай до всіх його представників, але для обрахування статистичних показників дослідники беруть до уваги лише платоспроможних, тобто найстарших представників покоління, яким уже встигло виповнитися від 16 до 26 років.

Покоління «зумерів» дорослішає і стає активними покупцями: 35 відсотків усіх покупок у 2022 році зробили саме вони (дані J. Walter Thompson Intelligence). Представники цієї групи виростили в зовсім інших умовах – інтернет, соціальні мережі та технології вплетені в їхнє повсякденне життя змалку. Незабаром «зумери» стануть основною цільовою аудиторією для багатьох брендів, а тому вже настає час реструктурувати та відповідно адаптувати свою рекламну комунікацію з клієнтами та маркетингові ходи.

Згідно з дослідженням Wunderman Thompson, «центеніали» вважають, що бренди повинні бути соціально відповідальними та намагатися змінити життя людей на краще. Вони не розуміють ситуації, коли величезні компанії ігнорують зміни, що відбуваються в суспільстві. Представники покоління більше, ніж інші, цінують комфорт і рівновагу в даний момент, баланс життя, ігноруючи заклики до дії в рекламі. Тому дослідники і практики рекомендують брендам звертати увагу на те, що «центеніалам» подобається стежити за інфлюенсерами, які повністю відкриті та чесні зі своєю аудиторією, які не мають скандалів, не викликають негативне уявлення і образ. Також на думку «зумерів», інфлюенсери, як і бренди, повинні стежити за соціальними рухами та брати участь у них.

На що, як стверджують проаналізовані нами джерела, звертає увагу сучасна молодь при придбанні продукції бренду? На чільних позиціях виявилися такі фактори:

- «зумери» віддають перевагу рекламі, що показує реальних людей в реальній ситуації і не довіряють явній ідеалізації картинки, штучності, це відштовхує їх;

- 66 відсотків підтвердили, що якщо їм сподобається продукція, вони продовжують взаємодію з брендом;

- зворотний зв'язок є лідером серед рекламної комунікації з «зумерами», адже їм важливо бути впевненими в тому, що бренд цінує їх думку;

- 55 відсотків «зумерів» віддасть перевагу екологічно чистим брендам.

Отже, бренди повинні запропонувати поколінню «зумерів» («центеніалів») допомогу в досягненні особистих цілей, якщо вони хочуть залучити їх увагу. Покоління намагається у всьому знайти свій власний шлях, а не наслідувати відомий шаблон. Тому бренди, які хочуть привернути увагу зумерів, завжди повинні бути гнучкими, дотримуватися тенденцій та підтримувати споживачів.

Список використаних джерел:

1. 5 особливостей покоління Z або центеніалів. URL : <https://vseosvita.ua/news/5-osoblyvostei-pokolinnia-z-abo-tsentenialiv-4392.html>
2. Діти XXI століття: знайомся, центеніали! URL : <https://osvitanova.com.ua/posts/874-dity-khkhi-.amp>
3. Хто такі зумери і як бренди завойовують їхню увагу. URL : https://new-retail.ru/marketing/kto_takie_zumery_i_kak_brendy_zavoyevuyut_ikh_vnimanie3164/
4. Яка реклама приваблює покоління Z. URL : <https://m.seonews.ru/blogs/webartex/kakaya-reklama-privlekaet-pokolenie-z-/amp/>

Хілько А. С., студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Кодацька Н. О., к.соц.н., доц.,
доцент кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів)

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙЦІВ ДО УКРАЇНИ

З початком повномасштабного вторгнення військ російської федерації на територію України ставлення та знання європейців про українську націю кардинально змінилися. Насамперед більшість країн почало висловлювати свою підтримку. Тому важливим аспектом наразі є систематизація тенденцій зміни іміджу України в Європі. Саме тому метою нашої роботи є дослідження основних характеристик зміни іміджу української спільноти в європейському просторі та висвітлення результатів соціологічного опитування іноземців щодо кандидатства України в Європейський Союз.

Якщо порівнювати обізнаність країн щодо України як незалежної держави, то можемо помітити, що до початку 2000-х рр. для Франції це було щось невідоме. У Німеччині були схожі наслідки, проте у Польщі з цим проблем не було – вона відразу розрізнила Україну від Росії і Білорусі [1].

Однак, якщо зважати на сьогоденні обставини, то польські ЗМІ продовжують опубліковувати матеріали про основні події в Україні, підтримувати її незалежність та унікальність серед інших держав. Єдине, що їм не зрозуміло – це те, чому всі українці не розмовляють державною мовою. Це наразі є одним із важких питань навіть й у соціокультурному просторі України [1].

Зі свого боку, ставлення французів більше схоже на феномен «стрічки Мебіуса», коли можна спокійно переходити з одного боку на інший, від екзальтації до упередження, і навпаки. У зв'язку з цим, відомий французький філософ Філіпп де Лара розповів, що у французів немає стабільного уявлення стосовно подій в Україні. Це пов'язано з тим, що геополітична ситуація довоєнних років їм доволі не зрозуміла. Окрім того, є багато міфів, які підсилюються російською пропагандою і впливають на загальне уявлення української нації. Тому, незважаючи на те, що чіткого

уявлення щодо України у них ще не має, проте вони бачать потенційний пошук ідентифікації нації [2].

Якщо говорити про німців, то їх уявлення щодо української спільноти сповнене крайнощів – від ідеальної картини із чудовими пейзажами до Чорнобилю та розгулу корупції. Однак у даному випадку велику роль відіграє те, як Україну висвітлюють у ЗМІ. Зокрема, професорка Вищої школи медіа та комунікацій «Massmedia» Марліс Принцинг звертає увагу на те, що у публікації про Україну не завжди були збалансованим як необхідно робити відповідно до журналістських стандартів. Для прикладу вона навела дві теми, яким у порівнянні до інших, західні ЗМІ приділили більшу увагу. Мова йде саме про знищення вуличних собак та ситуацію гомосексуалів в Україні. Вона вважає, що «ці теми були занадто акцентовані у порівнянні до інших, котрі могла запропонувати політика даної країни». Проте, під час воєнного стану в українській державі, німецькі медіа публікують більш політичні новини та намагаються підтримати президента, який різними способами намагається владнати теперішню ситуацію [3].

При цьому, велике значення для позитивного іміджу України мають думки іноземців щодо приєднання країни до Європейського Союзу. Для цього було проведено опитування, у якому на користь надання Україні кандидатства висловились 68% німців, 65% французів і 65% нідерландців. Водночас 32% мешканців Німеччини та 35% французів й нідерландців виступають проти такого рішення. Загалом 46% жителів ФРН підтримують надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, 22% виступають проти, ще 25% не визначились із відповіддю, а 7% не змогли відповісти на питання. Серед мешканців Франції 42% підтримують надання Україні статусу кандидата, 24% не підтримують, 26% не мають чіткої позиції, ще 9% не змогли відповісти. У Нідерландах 45% респондентів підтримують кандидатство України, 24% – виступають проти, 21% не зміг обрати відповідь, 10% – не знають. Опитування проводилось компанією Kantar із 9 по 13 червня 2022 року на замовлення Центру «Нова Європа» та за підтримки Празького центру громадянського суспільства [4].

Таким чином, можна помітити таку тенденцію, що Німеччина та Франція на початку визнання незалежності України мали неповноцінне уявлення про українську спільноту. Наразі ситуація кардинально змінилась – вони почали активно підтримувати дії державної влади та висловлювати свою підтримку, як і Польща. Українцям, зі свого боку, також є до чого прагнути, особливо до національної ідентичності, аби імідж мав стабільний рівень у європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Імідж України в Європі: демократія, що розвивається, чи країна гастарбайтерів, олігархів та Чорнобиля? URL: <https://ua.boell.org/uk->

/2010/02/06/imidzh-ukrayini-v-ievropi-demokratiya-shcho-rozvivaietsya-chi-krayina-gastarbayeriv (дата звернення: 05.10.2022).

2. Образ України за кордоном як «стрічка Мебіуса». URL: <https://www.prostir.ua/?focus=obraz-ukrajiny-za-kordonom-yak-strichka-mebiusa> (дата звернення: 05.10.2022).

3. Образ України в Німеччині: країна контрастів. URL : <https://www.dw.com/uk/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%B2-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2/a-17040545> (дата звернення: 05.10.2022).

4. Більшість німців, нідерландців та французів підтримують вступ України до ЄС – опитування. URL : <https://suspilne.media/250571-bilsist-nimciv-niderlandciv-ta-francuziv-pidtrimuut-vstup-ukraini-do-es-opituvanna/> (дата звернення: 05.10.2022).

Шамрай К. О., студент Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Лесюк О. В., к.н. із соц. ком.,
ст. викладач кафедри журналістики,
Університету митної справи та фінансів)

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ

В умовах глобалізації всесвітньої економічної та політичної системи особливого значення в зв'язках з громадськістю набуває міжнародна комунікація. Реалізація національного плану зі створення та підтримання позитивного іміджу країни складається з великої кількості масштабних та дрібних, поточних і глобальних знань в найрізноманітніших сферах, проте серцевиною була, є і буде інформаційно-аналітична робота. Саме на цій основі політологи, дипломати та фахівці з питань зав'язків з громадськістю можуть робити прогнози на події та робити зважені рекомендації щодо ведення міжнародної комунікації. Постійне і вчасне надходження інформації із закордонних місій та інших джерел до координуючого центру є принципово важливим для виконання його основних завдань, тому безпроблемне функціонування інформаційних джерел має ключове, стратегічне значення.

Розвиток сучасних інформаційних технологій формує нове середовище для новітніх зав'язків з громадськістю, які мають на меті не тільки пристосовувати, а й використовувати можливості, що виникають завдяки новим технологіям і відкриттю загальнодоступного глобального інформаційного середовища.

У сучасному світі саме за допомогою міжнародних організацій здійснюється співробітництво між державами. Міжнародні організації не

тільки регулюють міждержавні відносини, але і приймають рішення з глобальних питань сучасності. На сьогоднішній день існує багато гострих питань: питання війни і миру, екологія, питання інтеграції держав тощо. Тому кожна міжнародна організація покликана вирішувати зазначені питання [3].

Базу міжнародних зав'язків з громадськістю відтворюють міжнародні комунікації. Розвиток сучасного глобалізованого суспільства визнається рівнем розвитку міжнародної комунікації. Переселення народів, міграційні процеси, різні міжкультурні контакти – це перші прояви міжнародних комунікацій. Більш пізні їхні прояви – дипломатія, телефонні переговори та міжнародний туризм.

Проте майже найважливішим за способом та значенням впливу на суспільство залишається вплив медіа організацій, який забезпечується через періодичні видання міжнародного тиражування, радіо телебачення, телеграфні та інформаційні організації та комп'ютерні мережі.

В сучасному світі налагодився такий міжнародний інформаційний порядок, де людина, як частина комунікативної системи, більш менш як створює так і споживає світову інформацію. Завдяки цьому безперервному потоку інформації у будь-якої соціальної системи є належні умови для нормального функціонування.

Найновіші винаходи в сферах відео-, теле- та аудіовізуального контенту стали одним із головних постачальників цього інформаційного потоку. Це, в свою чергу надало змогу особі залишатися в країні свого проживання і в той самий час залучатися до активних дискусій із людьми з різних частин світу.

Важливим аспектом глобалізації інформації є швидке зростання суспільної цінності інформації. В сьогоднішній інформація трансформувалася в стратегічний ресурс, і гостро встає проблема його розподілу. Відмінність інформаційних ресурсів від інших ресурсів в тому, що при споживанні інформація не вичерпується, а, навпаки, збільшується. Невичерпність інформаційних ресурсів створює унікальні можливості у використанні інформаційних ресурсів в інтересах людства [1].

Новітні міжнародні зав'язки із громадськістю сприяють міжнародному бізнесу. Власне для цих потреб була створена ця система. Саме міжнародний бізнес визначив її характер поведінки, саме він інтенсивніше за інших використовує ці знання у свої інтересах нині.

В умовах ринкової економіки загострюється конкурентна боротьба світових ринків збуду послуг і товарів, успішність тієї чи іншої організації чи фірми залежить від суб'єктивних аспектів попиту на товар, виникає потреба у формуванні гарантованих та взаємовигідних відносин з громадськістю, у використанні суспільної думки і впливу на масову свідомість для виконання корпоративного плану, який базується на рівновазі інтересів з одного боку фірми чи підприємства, та інтересів громадськості – з іншого.

Більше того, за умов високого рівня конкурентної боротьби за приплив іноземних капіталів навіть такі традиційно «внутрішні» сфери державного регулювання, як оподаткування, соціальна політика, трудове законодавство, освіта і професійна підготовка кадрів невпинно інтернаціоналізуються. В таких умовах національні держави втрачають можливість ефективно регулювати власну економічну систему навіть з використанням найсучасніших методів [2].

Міжнародна діяльність з питань зав'язків з громадськістю перш за все пов'язана зі формуванням та підтриманням позитивного іміджу певної країни. Так, міжнародні представники зав'язків з громадськістю мають бути максимально уважними до соціальної думки, оскільки саме правильне її створення у світі про державу відіграє одну з найважливіших ролей для створення представницького образу.

Список використаних джерел:

1. Тема 14. Зв'язки з громадськістю у міжнародних відносинах URL : <https://posibniki.com.ua/post-tema-zvyazki-z-gromadskistu-u-mizhnarodnih-vidnosinah-sutnist-obekti-i>
2. Функціональна специфіка і проблеми незалежного статусу держав і міжнародних організацій URL : <https://posibniki.com.ua/post-funkcionalna-specifika-i-problemi-nezalezhnogo-statusu-derzhav-i>
3. Ходанич Х. Сутність та функції міжнародних організацій у сучасних міжнародних організаціях, 2018 рік, 12 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ
ТА УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ВИМІРИ СЬОГОДЕННЯ:
МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

04 листопада 2022 р.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками. Усі матеріали подаються в авторській редакції. За точність викладених фактів відповідальність покладається на авторів.

**Підписано до друку 15.12.2022. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк.16,81. Облік.-вид. арк. 14,94. Тираж 100 прим.
Замовлення № 71.**

**Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.).
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4**